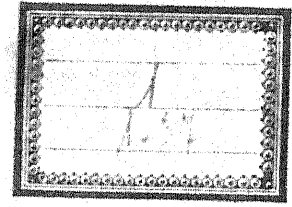
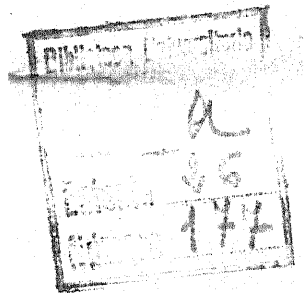

El Sr. D. de la Cruz de la Cruz de la Cruz
compró este libro.

13. a 7
15.

IOSEPHI STEPHANI
VALENTINI ³⁸⁵ B-9845

DOCTORIS THEOLOGI

Allegro de la Canonici & Operarij Ecclesie Se-
gobricensis *de* *Granada.*

DE POTESTATE COACTIVA
quam Romanus Pontifex exerçet in ne-
gotia sæcularia

LIBER PRIMVS

AD SANCTISS. D. N. SIXTVM V.

Pont. Opt. Max.

J
vigo

EX AVCTORITATE SVPERIORVM.

ROMAE Ex Typographia Iacobi Tornerij, & Bernardini
Donangeli. M. D. LXXXVI.

del. de la Comp. de la Canonica de la Iglesia de Granada.
Quod. X. Conf. de la Canonica de la Iglesia de Granada.

circa quæ negotia hæc potestas vigeret: in tertio nullo pacto illâ impediri, aut perturbari posse conclusi. Tibi vero, Beatissime Pater, nostri temporis singulari præsidio, qui teterrimum alioqui religionis malum, quod clausum in venis & multarum provinciarum medullis infederat, expiasti: qui nutantem huius sæculi gubernationem suscepisti, fessam denique ac quasi collapsam disciplinam numine & dignitate servasti; hunc primum librum humiliter deuoueo. Difficile quidem opus, & multorum hominum telis obiectum: sed, ni fallor, certum & sanctorum Patrum testimonijs, & auctoritate roboratum. Cui si tua diuina auctoritas accesserit, susceptum studiû, & ad Dei immortalis gloriam inchoatum, vehementiori disputatione prosequar. Vale,
Decimo septimo Kal. Decemb. M. D. LXXXV.

T. S. humillimus seruus

Iosephus Stephanus Valentinus.

LECTORI.

*I*cet operis inscriptio alicui minus elegans uideatur, quia tamen non aliter rei institutum exacte concipi poterat, coactus pene sum vocem coactiuam titulo operis inserere, ut auctoritatem, qua Pontifices sua iura exequentur, aperius indicarem. Est enim potestas coactiua vis & facultas, quam magistratus in nolentes, ac refractarios exercent, ut eos pœnis ac metu adigant ad iussa seruanda. Quæ cum in rebus spiritualibus quasi oculis cerneretur, consentaneum non fuit de ea in cõmuni differere, ne actum, quod aiunt, agere, aut eodem reuolui viderer, quo saepe alij reuoluuntur. Quare strictim disputationem aggressus, particulatim ad negotia secularia libri institutum accomodavi, ut certo constaret, ex quibus initijs vis hac originem duceret, quibus præsijs niteretur, quo etiam pœnarum genere eorum temeritas coerceri posset, qui Pontificis iussa contemnerent. De qua re cum saepe ab ijs dubitatum fuerit, qui diuina & humana suo ingenio metiuntur, curavi primum, Aristotelis ratione secutus, rem ipsam statuere, id est, demonstrare aperius hanc potestatem in Ecclesia Dei vigere, ut conuiciatoribus omnem dubitandi occasionem tollerem. Quod plane a posteriori deducendum non erat, aut solis Iurisperitorum dictis, quasi firmissimis totius operis radicibus defigendum, quibus valide firmari non poterat. Quare fuit operis aprecium ex scripturis sacris, quibus diuina consilia deteguntur, & ex conciliorum, Patrumq; auctoritate, qui Spiritus sancti sensum imbiberunt, & historiarum exemplis, quibus veritas manibus teneri solet, multorum hæreticorum captiones discutere. In quam rem quidquid in me fuit ingenij, licet exiguum, contuli, ut in verâ sententiâ illos adducere, qui hanc potestatem a Romanis Pontificibus sustulerunt. Hi vero in duas distribuuntur classes, alij vafre nimium, & inuerecunde omnia penes reges esse contendunt, nihilq; præter nudas preces sacerdotibus relinquunt: alij, quibus fortasse hoc nimiû callidum, multa quidem sacerdotibus concedunt, sed ea ex proprio sacerdotali munere nõ concedunt, sed Principum secularium auctoritate & imperio: quos omnes toto hoc

primo libro satis diffuse impugno, ut de huius rei veritate exploratus iudicetur. Quod dum facio, multa ab origine, ut aiunt, ultima, repetenda fuerunt, de primatu Pontificis, multa de ecclesie auctoritate & imperio aduersus reges & regna, multa de utriusque gladii potestate. Addidi præterea, ut deterrem illos, qui absque auctoritate Apostolica sedis, bona ecclesie & eius diuitias, fortasse hæreticorum hortatu inuadunt & diuellunt, varia exempla, ut inde immunitas ecclesie constare posset. Quantum vero hoc opere confecerim, alij diiudicent: certe me maxime multa ex patribus graecis ac latinis, quæ nondum edita fuerant, collegisse, non inficior. Nec me laet, licet à multis hoc opus diligenter expensum fuerit, nondum tamen satis in tanta auctorum varietate & rerum magnitudine maturuisse, ut sæpe fieri solet, in his præsertim disputationibus, quæ sententiarum & rerum pondere laborant. Sed cum statuat huius primo libro quasi disputationis capiti reliquum corpus adiungere, non imprudenter fecisse me arbitror, si nunc primum specimen totius disputationis præbuerim, ut inde animos multorum explorare, atque consilium capere quæ in aliis duobus libris opportune dicenda, quæue omittenda forent. Hortatū tamen velim lectorem, ut eo animo hæc nostra studia legat, quo impolite ac rudes rudioribus lineamentis quibus adumbrantur, ad rei veritatē spectatorum animos traducunt. Vale.

INDEX

INDEX LIBRORVM

QVIBVS PASSIM VTITVR

HVIVS OPERIS AVCTOR AD

ALIQVID CONFIRMANDVM

VEL EVERTENDVM.

A		
	Elins Spartianus	179
	Pag. 10.81. 98	
	Aeneas Silius. 90	
	Ælianus. 156	
	Achatus Meliten	
	is. 36	
	Ado Treuerensis. 103	
	Aimoinius. 147	
	Alexander de Hales. 46	
	Alphonfus Alvarez. 149	
	Ammianus Marcellinus. 34	
	Ambrosius. 11. 23. 112	
	Anastafius Synaites. 16	
	Anastafius Nicænus. 84	
	Anselmus. 58. 63	
	Angelomus Monachus. 47	
	Andreas Mafius. 96	
	Andreas Cæsariensis. M.S. 18	
	Antonius Augustinus. 97. 106	
	Andreas Alciatus. 105. 107	
	Anianus. I. C. 190	
	Annales Colonienfes. 142	
	Annales Regum Aragonū. 143	
	Apuleius. 188	
	Apollinaris M.S. 146	
	Apollinaris epistola. 204	
	Appianus Alexandrinus. 2	
	Aquilas Ponticus. 96	
	Arnobius. 11. 22	
	Arethas Cappadociæ. 12. 19.	
	Aristoteles. 2. 108. 132	
	Aristides. 34	
	Alconius Pedianus. 179	
	Athanasius Antiochenus. M.S. 72	
	Athanasius Alexandrinus. 28. 113	
	Athenagoras. 144	
	Augustinus. 23. 85	
	Augustinus Eugubianus. 9	
	Aufonius Gallus. 71	
	Aurélianus. 77	
	Aulus Gellius. 101. 158	
	B	
	Biblia Sacra.	
	Basilus magnus. 7. 12. 63. 164	
	Basilus Acridinus. M.S. 70. 74	
	Baptistæ Corij annales. 99	
	Bedæ. 88	
	Benèdicti regula. 207	
	Bernardus. 8. 46. 87	
	Benno Cardinalis. 185	
	Berengofius Abbas. 92	
	Bembus Cardinalis. 108	
	Bonifacius viij. 88	
	Braulio Cæsaraugustanus.	
	M.S. 72	
	Bruno. 58	
	Burchardus. 169	
	C	
	Caietanus. 57. 84. 132	
	Canones Apostolici. 63. 188	
	Cal.	

Cassiodorus. 81.166.169
 Catalogus Electorum. 78
 Calendarium Græcorum. 79
 Catena græca in Psalmos
 M. S. 8
 Catena variaz. M. S. B. V. 62
 Cælestini Papæ epistola. 194
 Chaldea paraphrasis. 39
 Clemens Alexandrinus. 6. 20. 55
 Clemens Romanus. 34. 121. 162
 Chrysofomus. 8. 127. 177
 Concilium Ephesinum. 8. 97.
 109. 139
 Codex Theodosianus. 105. 134
 Codex Iustiniani.
 Complutenfis editio. 58
 Cor. Tacitus. 3. 11. 81. 95
 Conradus Vechenus. 125
 Cyprianus. 3. 8. 11. 112
 Cyrillus Alexan. 6. 10. 19. 89
 Cyrillus Hierosolymitanus. 7

D

Decretum & Decretale Pon-
 tificum.
 Dion Chrysofomus. 109
 Dion Casius. 128
 Dionysius Carthusianus. 57
 Dionysius Strongilius. 76
 Dionysius Halicarnassicus. 155
 Diodorus Siculus. 157
 Diadochus. 164
 Driedo. 137
 Didacus Couarruias. 92
 Dominicus. 207

E

Ephantes Pythagoricus. 2
 Epiphanius. 52
 Ephrem. 80

Epistola orientalium. 44
 Euthymius. 8. 162
 Eusebius. 28
 Engelbertus abbas. 36
 Eutropius. 182

F

Franciscus Turrianus. 185
 Franciscus Duarenus. 92. 108
 Ferrandus Carthaginiensis.
 104. 181
 Fortunatus presbyter. 140
 Festus Pompeius. 158

G

Ganeius. 57
 Georgius Cedrenus. 122
 Georgius Cassander. 106
 Georgius Pachimerus. 152
 Gennadius. 53
 Glossarium. 5. 85. 95
 Gregorius Nyssenus. 44. 166
 Gregorius Nazianzenus. 8. 12.
 117. 134
 Gregorius Papa. 47. 67. 73. 90
 Gregorius Turonensis. 142. 169
 Gregorius Tolosanus. 149
 Gregorius Taumaturgus. 166
 Guiliermus Tyrius. 100
 Guiliermus Genebrardus. 9
 Guirmundus Auerfanus. 47
 Guntherus Ligurinus. 191

H

HAdriani iiii. epistola. 175
 Harmenopolus. 65. 182
 Hesychius. 48
 Hermas Lematius. 165
 Helias Turonensis. 168

Her-

Hermoldus. 107. 125. 174
 Henrici iiii. epistola. 91. 178
 Hildebertus. 88
 Hildebrandus. 46
 Hieronymus. 10. 41. 121
 Hilarius. 21. 83. 132. 184
 Hieronymus Vida. 36
 Hieronymus Zurita. 143
 Hincmarus Rhemenfis. 141
 Hippolytus Portuensis. 4. 36
 Hippolytus Martyr de vitis Apo-
 stolorum. M. S. 72
 Hostiensis. 208

I

Iacobus Arabs. M. S. 72
 Iacobus Cuiacius. 105
 Iacobus Durantius. 103
 Iacobus Fendardensis. 73
 Idacius Clarus. 44
 Ignatius. 106. 170
 Innocentius iij. 46. 77
 Ioannes Quintinus. 185
 Ioannes Chimax. 201
 Ioannes Gilottus. 191
 Ioannes Stobæus. 111
 Ioannes Tusculanus. 110
 Ioannes Lupus. 134. 179
 Ioannes Lestæus. 142
 Iosephus Iudæus. 95. 160
 Ioannes Cassianus. 41
 Ioannes Gerson. 36
 Ioannes Belettus. 72
 Isidorus Hispalensis. 72. 101
 Isidorus Pelusiota. M. S. 122.
 148.
 Ischirion. 133
 Iocratius epistola. 101. 192
 Iulius Solinus. 29
 Iulius Cæsar. 156
 Iulius Frontinus. 105

Iuliani Antecessoris Nouellæ.
 106. 186
 Iulianus Imperator. 98. 100
 Iustitiani Nouellæ. 51. 64. 172
 Ius Orientale. 79. 142
 Iuuenens. 83
 Iulus Clarus. 145
 Iuô Carnutenfis. 90. 136

L

Lactantius Firmianus. 42. 50
 Lexis Pauli. M. S. 36
 Leo Papa 1. 74. 90
 Leonicus Chalcondylas. 175
 Leonis Sapientis Oratio. 86
 Leonis Imperatoris Nouellæ. 64
 Leges Visigothorum. 101. 171
 Liberati Breuiarium. 113
 Libanius. 119
 Læcius Florus. 1. 8. 50
 Lucas Burgenfis. 101. 205
 Lucifer Caleritanus. 111. 25
 Luitprandus. 78. 148

M

Macharius Egyptius. 80. 81
 Manuel Malaxus. 78
 Macrobius. 132
 Martialis. 101
 Martianus Rhetor. 55
 Martinus Polonus. 72
 Martinus Aiala. 202
 Matthæus Blastares. M. S. 76. 79
 M. T. Cicero. 156. 179
 Methodius. M. S. 8
 Menander. 156
 Molanus. 131

N

Nenianus Vincetus. 112
 Nicetas Setronius. 21

Nice-

Nicetas Coniates. 152
 Nicephorus in Psalmos. M. S. 8. 47
 Nicephorus Callistus. 50.109
 Nicephorus Patriacha. 74
 Nicephorus Gregora. 79.152
 Nicolaus Lyranus. 58
 Nicolai I. Consultationes. 194
 Nicolaus Presbyter. 53
 Notationes Græcæ in Psalmos. M. S. 8
 Notationes in Decretum. 141
 Nonnus Panopolites. 5.76

O

Oecumenius. 57.120
 Oleaster. 168
 Opratus Mileuitatus. 33
 Ortho Frisingensis. 36.48.99
 Origenes. 8.12.113.120.129
 Ordo Romanus. 77
 Ordo Cathedralium. M. S. 72
 Osij Cordubensis epistola. 139

P

Paulinus Nolanus. 52
 Paulus Diaconus. 142
 Paschalis Pape epist. 125
 Paulus Orosius. 29
 Paulus Æmilius. 100
 Paulus Oberstein. 185
 Paulus Iouius. 90
 Pacianus. 89.197
 Petrus Paludanus. 12
 Petrus Bertrandus. 126
 Petrus Bleffensis. 46
 Petrus Damianus. 165
 Petrus Lombardus. 57
 Petronius Arbitr. 96
 Petrus Vrbeuetanus. 106

Philastrius. 22
 Photius 60.194
 Philippus Presbyter 69
 Philo Iudæus. 102.161
 Plato 192
 Plutarchus. 29.132
 Plinius. 132.157
 Polydorus Virgilius. 90
 Primasius. 12.14.15.23
 Pinytus Cretensis. 6
 Priscianus. 115
 Procopius. 119.161
 Prosper Aquitanię. 34.72.90
 Prudentius. 136

Q

Quintilianus. 11

R

Rabanus. 77
 Radeuicus. 91
 Rab. Solomon. 96
 Rhenatus Chopinus. 51.108
 Regeftum Car. Aragoniæ. M. S. 102
 Reginaldus Polus. 108
 Rodericus Toletanus. 147
 Robertus Gaguinus. 100.209
 Ruffinus. 8.22

S

Saluianus. 51
 Sanctes Paninus. 97
 Sedulius. 64.66.83
 Seneca. 101
 Seruius Grammaticus. 158
 Septuaginta interpretes. 13
 Seuerus Sulpitius. 52
 Sixtus Senensis. 161

Sma-

Smaragdus Abbas. 45
 Socrates historicus. 105
 Sozomenus. 105.155
 Sophronius Hierosolymitanus. M. S. 70
 Sophronij pratum spirituale. 204
 Sospater. 192
 Strabo. 9
 Stephanus Forcatulus. 156
 Suidas. 140.168
 Sulpitius Victor. 55
 Suetonius. 29.128
 Suriy vitæ. 49.78
 Symeon Thessalonicensis. 14
 Synodus Nicæna. 2
 Sybilla. 49
 Syra editio. 57
 Symmachus Papa. 137
 Symmachus. V. C. 143
 Synodus Mileuitana. 147
 Synodus quarta Toletana. 147
 Synesius. 167

T

Taurus Philosophus. 192
 Terrullianus. 10.15.41.89
 Theophilus Alexandrinus. M. S. 4. 167
 Theophanes Nicænus. M. S. 6
 Theophilaçtus. 8.18
 Theodoritus. 8.25.103
 Theophrastus. 20
 Theophilus. I. C. 188
 Theodotus Ancyranus. 44
 Thomas Aquinas. 78.90
 Theodorus Balsamon. 65.79

Thomas Morus. 157
 Theophilus Abbas. 92
 Theodosij Imp. edictum. 97
 Theodotus Cyrus. M. S. 128
 Theodolus Presbyter. 144
 Theodorus Heraclienfis. M. S. 162
 Theodoritus Scutatorius. M. S. 165
 Trithemij Chronicon. 209
 T. Liuius. 50.101
 Tucydides. 115

V

Val. Maximus. 109.158
 Valentiniani Nouella. 189
 Varablus. 79
 Vgo Carrenfis. 58
 Victor Antiochenus. 25
 Victor Vricensis. 71.113
 Victorinus Pitabiouensis. 21
 Virgilius. 158
 Vitruuius. 55.82
 Vlpianus in Demosthenem. 10

10

Vlpiani fragmenta. 188
 Urbani 11. epistola. M. S. 147

X

Xenophon. 12.156

Z

Zonaras. 8.79
 Zenonis Imperatoris enoticon. M. S. 51

ELENCHVS CAPITVM.

Cap. 1.	Quod in supremo Ecclesie magistratu potestas existat, qua inobedientes coerceri possint.	Pag. 1
Cap. 2.	Petro toti Ecclesie preposito, coercendi potestatem a Christo domino impositam.	3
Cap. 3.	Virgam ferream, quam a Patre Christus accepit, Ecclesie prepositis fuisse collatam, ut maximum ius potestatemq. haberent iudicandi.	16
Cap. 4.	Ex Michæ prophetia constare regiã in Ecclesia esse potentiam, a qua non solum subdita gentium nationes coerceri, sed etiam, si earum labantur regna, fulciri possint.	24
Cap. 5.	Omnnes principatus & mundi regna ob Ecclesie contemptum subuertuntur.	37
Cap. 6.	Apostolos eam potestatem affecutos, qua pro temporum opportunitate subditos populos cogerent.	54
Cap. 7.	Pauli tantam fuisse potestatem, ut non solum seruum retinere; sed etiam temporales pœnas transgressoribus posset imponere.	61
Cap. 8.	Petrum non solum supra totum orbem auctoritatem accepisse, sed etiam utriusq. gladij potestatem assumptum.	68
Cap. 9.	Petri successorem iure ob sui corporis custodiam, Ecclesieq. presidium, satellitio militum stipari posse.	93
Cap. 10.	Petrum 1. epistola cap. 5. dominatum Episcoporum, non tamen potestatem sustulisse.	115
Cap. 11.	Episcopos non debere in munere episcopali, secularibus principibus subijci, nec tributa, nec vectigalia rerum ecclesiasticarum persolvere, ex varjjs sanctorum testimonijs comprobatur.	123
Cap. 12.	Episcopos in res temporales iurisdictionem & potestatem habere, secus ac a nostris recentioribus iudicatum sit.	153
Cap. 13.	Quæ sint animaduersionũ genera, quæ ab ecclesia exerceri possint.	191

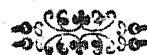
IOSEPHI

IOSEPHI STEPHANI
VALENTINI

DOCTORIS THEOLOGI
Canonici, & Operarij Ecclesie Segobricensis

DE POTESTATE COACTIVA
quam Romanus Pontifex exercet
in negotia secularia

LIBER I.

CAP. I.

Quod in supremo Ecclesie magistratu potestas existat, qua inobedientes coerceri possint.

SVMMARIVM.

- 1 Qua ab Aristotele perfecta Respublica censeatur.
- 2 In Ecclesia Catholica omnium rerum sufficientiam reperiri.
- 3 Cum Dei sacerdotibus non obtemperatur, maxime in Ecclesia perturbationes excitari solent.
- 4 In Ecclesia supremum debere esse magistratum, qui inobedientes coercere possit.

IO hominum conatus feruntur, ut semper omnium laborum perugium & iniuriarum leuamentum quærant, quo vel calamitatum sæuitiam temperent, vel vitã in pace & otio traducant. Vtrumque, nullus hominũ solus ipse per se cõsequi

A fequi

sequi potuit, neq; ad iniurias depellendas satis quisq; vi-
rium habuit, cum vix plures alicuius priuati hominis sub-
sidio, graue aliquod suæ vitæ discrimen effugerint. Quare
vt omnibus adiumento foret humanum ingenium acre &
ad omnia paratissimum, natura quasi duce, vires & res-
publicas instituit, in quibus dum publicæ vtilitati consuli-
tur, priuatis etiam commodis consuleretur. Inter quas cū
sit multiplex constitutio & forma diuersa, ea tamē opti-
ma ac præstantissima ab Aristotele 1. Politic. cap. 2. &
3. adiudicata est, quæ ἀριστοκρατία, idest, in rebus om-
nibus sufficientiam, & maxima vitæ nostræ præsidia con-
tineret; in qua omnia ciuilia vigerent officia, & magistra-
tus publica auctoritate præscriberent, recta vtilia & con-
iuncta cum legibus.

Phil. p. 3.

In epist. Naop.

Sed cum Ecclesia catholica quam non humanum ex-
cogitauit, aut instituit ingenium, sed dominus noster Ie-
sus Christus (pro qua se ipsum tradidit, atq; omnibus vitæ
periculis exposuit, vt illā sanctificaret, & sibi gloriosam &
immaculatam exhiberet) sit non modo ab auctore, verum
etiā a cælesti conuersatione seu πολιτοματία, vt loquitur
Paulus, idest, municipatu, vt ait Hieronym. & reipub.
institutione gubernationeq; omnium præstantissima (digne. n.
Christi Euangelio πολιτοματία, idest, conuersari, apud Paulū
ad Philippen. 4. iuxta præscriptā reipub. christianæ formā
res gerere, vel ciuilitate viuere significat) decuit profecto
Ecclesiam præstantissima gubernandi forma, vt diuinarū
legum præsidij, & magistratum auctoritate subnixā, pro-
prijs firmissimisq; munimentis insisteret.

Stobæus in
fr. 46.

Etenim quo pacto esset ciuibus & præfectis totius Ec-
clesiæ bene consultum, si ἀνταρξία, idest, sufficientia (quæ
vt ait Ecphātes Pythagoricus ὅτι τὸ ἑαυτῶ ἀρχεῖν dicitur,
eo quod suis viribus nititur, aut se ipsa subsistit) vel si in il-
la exacta rerum gubernatio defuisset? si princeps ciuibus
pro æquo, & bono imperare, si legum seueritate eos in offi-
cio continere, si præmia aut pœnas decernere, si vindicare
iniurias non posset? Ad hæc quis finis rerum gubernanda-
rum

rum bene beateq; institutus esset, si in caput reliquæ cor-
poris partes conspirare, illud ab arce & principatu dei ce-
re, eius dignitatem impugnare, aut deprimere auderent. *Annal. l. 1.*
Enimvero facile respub. perturbatur & in seruitium ruit (vt scri-
bit Tacitus) *si vis magistratus resoluitur.* Neque enim alium
de hereses & schismata nascuntur, & totius ecclesiasti-
ci ordinis fit conuulsio, quam inde quod sacerdoti Dei non
obtemperatur (vt ait S. Cyprianus epistola ad Cor-
nelium Papam) *& Ecclesiæ præpositus superbo tumore conte-
mnitur.*

4 Quare vt ecclesia magno religionis, & fidei præsidio fir-
maretur, merito supremus in ea Christi voce institutus est
princeps, qui pro Episcopatus vigore, & cathedræ auctori-
tate, potestatem haberet qua de transgressoribus (vt ait Sanctus
Cyprianus ad Rogatianum) iudicare posset; qui pœnis co-
geret rebelles, optimos quoq; in officio & munere conti-
neret; iniurias in ciues illatas coerceret & repelleret, vt
tandem quod virtutis studio effici non posset, supplicij
vindicaretur.

C A P. I I.

Petro toti Ecclesiæ præposito coercendi potesta-
tem a Christo Domino impositam.

S V M M A R I V M.

- 1 Petrus totius ouilis pastor, alijs artibus agnos, alijs oues pasce-
re debet.
- 2 Petrus maximam potestatem accepit puniendi fontes & con-
tumaces.
- 3 Christo vt homini, imperium regendi in virga ferrea, a Pa-
tre delatum.
- 4 Pascere apud Mattheum cap. 3. & Michæam. 5. præter alias
significationes, seuerè & cum imperio regere, vel publi-
cum magistratum gerere significat.

- 5 *Pascere subditos in disciplina, Petro Apostolorum Principi maxime conuenit.*
- 6 *Nullum Apostolorum præter Petrum, ab ore Christi pastoris nomen affecutum.*
- 7 *Christus, ex Apocalypsi 19. regit in virga ferrea.*
- 8 *Virgam ferream necessariam esse ad impugnandum hostes Ecclesie.*
- 9 *Pascere, apud Michaa cap. 3. destruere, uel demoliri significat.*
- 10 *Nomen Regium famori Christi inscriptum, Regiam potestatem posteris communicatam denotat.*
- 11 *Gladius super femur Christi idem demonstrat.*
- 12 *Ecclesia potestatem accepit pascendi greges in virga ferrea.*
- 13 *Apostoli omnem potestatem affecuti sunt, quæ necessaria erat gubernationi Ecclesie.*

PAN C potestatem Petrus totius ædificij pe-
tra firmissima, immo uero Ecclesie princeps,
munimen, & doctor (vt aiunt S. Hippolytus
Portuenfis Episcopus lib. de consummatione
mundi, & S. Titus Bostrenus in Lucam cap.
22.) affecutus est. Qui cum præcipuus Ecclesie Magistra-
tus a Christo Domino electus, & ipsi *πρωτοπρεσβυτερος* *πρωτοπρεσβυτερος*, vt loquitur Theophilus; idest, *totius ouilis*
præfectura cõmissa fuisset, nõ solum potestatem pascendi vni-
uersum gregem obtinuit: sed etiam ad omne officij mu-
nus exacte instructus est, vt omnibus tam ouibus, quam
etiam agnis, pro cuiusque captu & modo præscriberet.
Enim uero licet Petrus omnium Apostolorum vertex sum-
mo pascendi munere fungeretur, ipsi tamen alia opera in
alendis agnis, alia uero in pascendis ouibus iniuncta fuit;
vt disparibus rebus, dispar quoq; adhiberetur & cultus &
curatio. Quæ sane diuersæ gubernandi artes, quibus mirifi-
ce usus est Petrus, diuersis etiam uocibus à Christo Do-
mino expressæ sunt; vt inde aperte constaret, aliud studiũ
erga agnos, aliã uero curam in oues conferendam esse. Sed
de hac re Christũ loquentẽ audiamus. *βόσκει τὰ ἀρνία μου,*
pascie

Ioan. 21.

*pascie agnos meos, idest, floribus, (vt interpretatur Non-
nus Panopolites) ale, tenellum cibum infirmioribus præ-
be, delicatulos & imbecilles sensim ac leniter tracta, uer-
bo cum suauitate quadam orationis imbue, exemplo in-
strue & informa, in eosdem moderatione & benignita-
te animaduerte: cum debeant rudes & quasi infantiles ani-
mi, primum pietate foueri & deliniri blanditijs, donec cõ-
stantiam & fidei firmitatem obtineant. Quæ planè ex ip-
sius uerbi proprietate deducuntur. Nam βόσκω, vt Glossa-
riũ interpretatur, pabulare, uel pabulatum mittere significat; &
βόσκος, βόσκει, βόσκω, αντίζω, idest, nutrio, alo, uescor cibo, tamquã
paria uerba de eisdem rebus dici solent. Immo etiã apud
sacram scripturam, benigna suauisq; cultura, quæ agnos
tenellos ac molliculos decet, hac uerbi significatione ex-
pressa est. Esaias cap. 5. vt infirmos pro captu & ingenio
imbuendos esse demonstraret, ista uocis proprietate est
usus. *Pascuntur, inquit, agni iuxta ordinem suum, & deserta in
uertatẽ uersa, aduenæ comedent.* Pascuntur, inquit, βόσκονθί-
σσονται, idest, nutriuntur iuxta demensum & captum, ne di-
sciplinæ difficultas illos perterreat, aut desertores faciat.
Animi enim infirmi aperta & facili ratione instituendi
sunt, vt leuiori uia, sine magno labore, & sine ulla diffiden-
tia, maturius ad rei statũ perducì possint. Quod satis aper-
te idẽ Esaias cap. 49. sui ipsius germanus interpres, explica-
uit. *Super uias, inquit, pascuntur, & in omnibus planis pascua
eorũ. βόσκονθίσσονται, idest, aperta & facili ratione institu-
entur, ne deuios anfractus secuti, per præcipitium labantur.*
Subiungit: *Tunc ponam, inquit Dominus, omnes montes meos
in uiam, & semite meæ exaltabuntur.* Idest, ob disciplinæ di-
gnitatẽ, si quid grauius obfliterat impedimentũ, per Euan-
gelij prædicationem sublatum erit; directa etiam qua in-
grediendum uia, vt isthuc quò contendimus peruenire
possimus. Enim uero ne ob disciplinam & fidei institutio-
nẽ, infirmi animi deterrerentur, illis Dominus, apud Esaiã
cap. 30. tranquillitatem & uertatem pollicetur, his uer-
bis. *Et pascetur in possessione tua in die illo agnus spatiose; βόσκον-
θήσεται**

Super Ioan.
21.

θήσεται

terminos terræ, & reges eos in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringes eos. Et quod inde excurrit. Quamquam enim Verbū Patris antea omnibus dominabatur, tamen etiam modo secundum humanam naturam (vt ex hoc loco patres Concilij Ephesini docuerunt) Principatum accepit; quo regeret gentes in virga ferrea, & tanquam figuli vasa confringeret. Huius vero Regni Christum secundum humanam naturam, non modo merito redemptionis, sed etiam dono Patris (vt ait Bernard. lib. 3. de consideratione) potitum fuisse; S. Cyrillus in Ioannem lib. 3. cap. 2. & lib. 11. cap. 15. S. Chrysostomus in Mattheum cap. ultimo, Theophylactus in cap. 1. ad Hebræos, Theodoritus, Euthymius, Ruffinus Aquileiēsis in psalmū 2. Gregorius Theologus, Origenes, Nicephorus in Catena græca psal-morum, & reliqui omnes patres, quos recensere longum esset, communi consensione testati sunt. *In hoc enim Christus mortuus est* (vt ait Paulus ad Rom. 14.) *& resurrexit; vt & uiuorū, & mortuorum,* id est, corporum, & animarum (vt interpretantur S. Methodius, & S. Cyprianus) *dominetur. Et enim constitutus fuit Rex à patre* (vt auctor vetustissimus explicauit, in notationibus græcis manuscriptis huius psalmi, quæ in Vaticano seruantur) *eo tempore, quo multi tyrannidem occupabant; ad quam delendam, Pater omnem potestatem contulit filio: Qui secundum carnem constitutus est Rex, non solum super populum Iudeorum, sed etiam super omnes gentes: quamuis Iudæi ex animi prauitate eum expulerint Regno, nec recipere uoluerint, cum ipse & Rex, et heres, & gubernator totius orbis à Patre institutus fuisset.* Haec autem usq; adeo uera sunt, vt omnes Patres aperte docuerint, Christum tamquam Regem totius orbis, virga ferrea, id est, sceptro rigido, & inuiso Romanorum (vt postea docebimus) omnia regere, eiusque acri uerbere, regna mundi *uas figulinis similia* (vt ait Hieremias cap. 19.) cōterere potuisse. Enimvero solet dominus (vt ait Basilius in Catena græca psal. 44.) terrea & lutea uasa confringere, ad eorum qui reguntur utilitatem & commodum; quemadmodum etiam nonnul-

los

los interitu carnis affligere consueuit, vt tuto illorum spiritum seruet. Quod plane Ioannes Zonaras tom. 2. in Vitello eleganter explicuit, ubi ex hoc Dauidis testimonio, insignem illam Iosephi Iudæi contumeliam & audaciam singularem compressit. Qui vt scurriliter Vespasiano Imperatori blandiretur (vt ex Appiano Alexandrino lib. 22. colligitur) oraculum illud de Christo Messia euulgatum, Genes. 49. non ad Christum, quem ille diuinum hominem nominat, sed ad Vespasianum Augustum impie & impudenter retulit. Cum tamen nunquam imperium Romanorum sit in extremos orbis terminos propagatum, sed sua magnitudine & mole laborās, ad certas Asiæ regiones, ad Pityuntē usque, ubi fines sunt ponti, & ad Britanniam usque, vt ait Strabo lib. 2. terminatum fuerit. Dauid uero in Christi testimonio reddendo, accommodatissima usus uoce, magistratus seueritatem, & iudicij acerbiteratem demonstrauit. *ποιμανῆς*, inquit, hoc est, *reget Christus* in virga ferrea, præscribet, imperabitq; grauitate censoria. Quod ex recentioribus Augustinus Eugubinus, & Guilielmus Genebrardus in hunc locum psalmi, ex linguæ hebrææ proprietate, & multorum auctorum testimonio comprobant.

4 Quam uocis significationem, non sine insigni mysterio usurpauit Christus, cum Petro vicariam curam Dominici gregis imponeret, & illum sui loco toti orbi præficeret. *ποιμανε*, *pasce*, inquit Christus, id est, rege cum imperio, virga ferrea, quam ego a Patre accepi, inflexibili iustitia, omnibus gentibus ac nationibus terra mariq; imperato. Neque enim aliud quicquam *ποιμανε*, hoc in loco tam accommodate, præter alias interpretationes, quæ eleganter a patribus excogitatæ sunt, significare uidetur: quam principū more præscribere, aut magistratus ritu imperare, vt Mattheus cap. 2. Michææ usus testimonio comprobare uisus est. Qui cum Magorum aduentum & tumultuantem Herodis animum retulisset, tandem Michææ oraculo, & locum ubi Christus nasciturus erat, & eius potestatem expressit. *Ex te*, inquit, *exiet dux ποιμανῆς, qui regat populum meum*

B

meum

meum Israel. Quam vero apte hic locus, hac voce regendi fuerit translatus, ab ipsismet septuaginta viris edoctus didici. Qui idem Michææ testimoniū interpretati, illam regendi vocem ita reddiderunt. *Ipse inquit, erit dominator in Israel, εἰς ἀρχοντα*, hoc est, *geret principatum in Israel*. Quæ vox magistratum, eiusq; iurisdictionem significat; vt Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionē, exponens locum Exodi 3. accurate expressit his verbis: *Quis te instituit magistrum, & iudicem? cū græci legant ἀρχοντα καὶ δικαστήν*, & nostra vulgata editio actorum 7. *Principem & iudicem* reddiderit. Archondes vero apud Athenienses, iudiciorum moderatores erāt, eodemq; ferme fungebantur munere, quo Romæ prætores & cōsules, vt auctor est Aelius Spartianus in vita Hadriani & Vlpianus in commentarijs Demosthenis, vbi sic ait: *εἰσὶ δ' ἀρχοντες τῆς βουλῆς οἱ πορυστάμοι*, id est, *qui toti senatui præsumunt Archondes dicuntur*. Tertullianus etiam lib. de resurrectione carnis, & aduersus Marcionem 3. Magistratus & reip. principes Archondes appellauit, vt aperte ex cap. 34. Ezechielis cōprobari potest: *Suscitabo, inquit Propheta, pastorem unum secundum cor meum, David, qui pascet eas ποιμαίνει*, id est, *qui reget eas*. Quem locum enarrans S. Hieronymus in Osee cap. 1. *ἀρχον*, id est, *Principem unum in medio eorum*, David futurum esse interpretatus est. Quæ vocis notio ex 2. Regū 5. & 1. Paralip. 11. constat his verbis: *Tu pascēs populum meum Israel, & tu eris princeps super eum*: vbi ex posterioribus verbis, priorum sensum aperiri ambiget nemo, si hunc locum exacte perpendat, quod etiam ex Ezechiel. 37. aperte deducitur. *Seruus, inquit, meus David Rex super eos, & pastor vnus erit omnium eorum*. Ex quibus locis apte colligitur, apud scripturā sacram, pascere & regere tāquam paria verba vsurpari. Qua de re cum Christus eadē vocis significatione in designando beato Petro vteretur, merito a S. Cyrillo in Ioannem lib. 2. cap. 64. Petrus princeps, *ἀρχων*, caput, & *antefignanus aliorum Apostolorum* appellatus est; cum ei a Christo Domino regendi potestas fuisset imposita.

5 Sed

5 Sed huius vocis ἀρχων, significatione paululū omiſſa, vt ex diuerticulo redeamus, pascere apud Hieremiam cap. 3. grauē pœnam imponere, vel seuere castigare significat. *Dabo, inquit, vobis pastores secundū cor meum, & pascēt pascētes vos, in disciplina*; id est, seuera & graui punitione plectent. *παιδεία* nāq; siue disciplina, ex Paulo ad Hæbreos, 12. *non gaudij, sed mæroris est plena*, vt ex S. Cypriano lib. de disciplina & habitu virginum, vbi ita hunc locum Hieremie citat, & ex Tertulliano cōtra Valentinum constat. Immo vero veteres illos clarissima linguæ latinæ lumina (Quintilianum, inquam, lib. 2. cap. 4. Cor. Tacitum lib. 5.) cum pœnæ seueritatem significare uolebant, ita locutos arbitror; de qua re satis liquet. Hūc vero locum de Romano Pontifice intelligendum esse, Lucifer Caleritanus, lib. de non parcendo in Deum delinquentibus, docuit his verbis: *Numquid nam fuerat dignum, non pastores sed mercenarios exhibere nos? Petro dicit beato, pascē agnos meos, & iterum, pascē ouiculas meas. et tu veniens lupus, uis eos qui successores extitisse inueniuntur beato Petro, vicem gerere mercenariorum; eos quas iam pridē per Hieremiā promiserat populo suo dicēs. et dabo vobis pastores secundum cor meū, & pascēt vos pascētes cū disciplina*. Sed vt nunc obiter moneam, apud nonnullos Latinos codices, in illo loco Ioannis, pascē oues meas, ouiculas meas legitur; quasi in græco contextu *οὐβάνα* legeretur. Quam veterem lectionem agnouit Ambrosius, & Lucifer in hoc In Lucam. loco, licet apud græcos patres eam numquam repererim. Ergo si Pastor ecclesiæ in disciplina pascere debet subditos, profecto cum Christus Petro pascendi potestatem iniunxit, grauē quoque atque seueram magistratus personā imposuit, qua omnibus alijs præesset, subditos regeret, & si opus esset acri acerboq; iudico sceleratos pœnis prosequeretur.

6 Quæ omnia hac vna pascēdi voce lucide expressa sūt: ex qua præcipua dignitas, & præcipuus gradus ecclesiæ, cathedræq; principalitas deducitur ab Arnobio psal. 137. his verbis: *Nullus Apostolorum præter Petrum, a Christo Do-*

mino nomē pastoris accepit: solus enim dominus Iesus Christus dicebat, Ego sum Pastor bonus. & itesū, Me, inquit, sequuntur oves mee. Hoc ergo nomen sanctum, & ipsius nominis potestatem, post resurrectionem suam Petro pœnitenti concessit, & negatus, negatori suo, hanc quam solus habet, tribuit potestatem. Petrus Paludanus in 4. dist. 24. q. 6. hunc locum imitatus, totam iurisdictionis potestatem in fonte datam fuisse Petro commemorat, cum ipsi soli totius ecclesie cura fuerit commissa, soli ut pasceret oves dictum; quod nulli Apostolorum nec tunc, nec ante, nec post dictum fuit.

Eamdem pascendi significationem ad verbum expressit 7 Ioannes in Apocalypsi, cap. 19. Vbi cum Christi dominationem, quam in nos habet exercetque demonstraret; totidem fere verbis, quibus Dauid vsus, eius sententiam transfudit: De ore, inquit, procedet gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes, & ipse reget eas in virga ferrea. Perpendenda nunc est uocis ποιμαίνων significatio, in qua reddenda proprie locutus est interpret. Ita enim vsus obtinuit (ut ait Origenes hom. 2. in Genesim) ut quia presules gentium, & populorum magistratus, tam apud profanos, quam apud sacrā scripturam pastores soliti sunt nuncupari; etiam hæc vox ποιμαίνων regere, & imperare significet. Cui sententiæ B. Basilius in concione in S. Martyrem Mamantem subscripsit; vbi pascendi & regendi artes maxime coniunctas, & vicissim cohærentes docuit. Quod etiam legimus apud Xenophōtem lib. 8. vbi Cyrus pastorum & regum opera, ποιμαίνων idest, connexa atque coniuncta, appellauit; de qua re plura S. Gregorius Nazianzenus in Apologetico differuit. Ergo Christus primum acutissimo prædicationis gladio, eoque ancipiti omnes aggreditur, ut ad spiritus & animæ ad compagum & medullarum diuisionem pertingat, tum virga ferrea, idest, vel iustitiæ immutabili rectitudine (ut ait Primasius lib. 5. in Apocalypsim.) vel regia auctoritate imperat, ut possit hostium impetum & temeritatem comprimere.

Nam quantumuis licet virga ferrea (ut ait Arethas Cap. 8 pado-

padociæ episcopus huius loci interpret) proprie ad regendum apta non sit, sed potius ad confringendum eos, qui in vita lutei sunt, & parati ut conterantur; quia tamen regendo pugnandum est, & nonnumquam cum ferinis hominibus acriter dimicandum propterea virga ferrea ecclesie necessaria fuit, quæ aduersarijs timorem incuteret, perfidis etiam exitium, & interitum afferret.

9 Quam vero apud scripturas sacras hoc pascendi verbū sit vsitatum ac tritum, ex Michææ cap. 5. demonstrare possumus. Qui cum calamitatem terræ Assur deploraret, eiusque vrbis vastitatem dolentius lamentaretur; tandem inter querelas & voces, illam omni armorum genere, omni-que bellico apparatu pascendam, idest, funditus delendam prædixit, his verbis. Et suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates hominum (vel ut habent Septuaginta viri ὄνυχια, idest, morsus, qui tenaciter comprimant) et pascent terram Assur in gladijs, & terram Nembrod in lanceis. Quo in loco pascere, demoliri atq; deuastare significat, quod Septuaginta viri ea voce τάφες, idest, fouea siue lacu explicarunt: cum tanta futura esset terræ vastitas, ut quasi cuniculis bellicis, munitissimæ vrbes essent solo æquandæ: vel τάφες, idest, in lacum venationibus destinatum, homines tamquam feræ, per saltus & lucos errantes, ui & armis adigendi essent. Zacharias cap. 11. idem retinens verbum, pedes occisioni destinatas, ita fore pascendas, idest, occidendas vaticinatus est; ut uno mense, idest, breui temporis spatio, tres pastores morte afficiendi essent. Eadem etiam vocis proprietates ex lib. Numerorum constat his verbis. Delebit populus meus omnes, qui in nostris finibus commorantur. Vbi hebræa lectio, vocem illam, delebit, ita reddidit, depascet, atque euellet eos omnes, qui populi Israelis fines occupant.

10 Sed pergamus vterius in explicatione Ioannis, qui in eodem loco, ut huius muneris amplitudinem commendaret, ita intulit: et habet super vestimentum, & super femur suū scriptum, Rex regum, & dominus dominantium. Fœmur poplite genuq; superius, propagationis successionem significat, inde

inde enim generatio nostra descendit, vt ex Gene. cap. 46. & 49. attestari possum. Quare vt hanc Christi auctoritatē veluti propagatione (vt ait Primasius Bizazenæ parœcię episcopus in hoc loco) & quadam spiritali successione in ecclesiam deriuari ostenderet Apostolus; merito in fœmore vnde est propagationis exordium, regium nomen conscriptum affirmavit.

Quemadmodum etiam gladius, quo super fœmur accingitur Christus, potentissimas vires suis posteris, suęque ecclesię præpositis, impertiendas significat: cum dominus, soleat illos qui vocati ad nuptias venire recusarūt (vt ait Euseb. in catena gręca psalmorum) morti destinare, & immis-
Math. 22 sis exercitibus, homicidas illos perdere, & illorum ciuitatem igne succendere, vt his profligatis, Christiana religio feliciter propagetur. Quod plane fuit in causa, quamobrē Græci sacerdotes sub geniali cingulo (quod *προπορευόντων* dicitur, cum ad lumbos vsque propendeat) accingantur; vt inde (teste Symeone Thessalonicensi episcopo, lib. de templo, sacerdote, & mystagogia) hæc Christi potestas, gladijque auctoritas suę posteritati collata demonstraretur.

Huc etiam spectat illud Dauidis testimonium, quo usus est Ioannes cap. 12. cum Christi, & ecclesię propagationē ostenderet: *Peperit*, inquit, *mulier filium masculum* (hoc enim nomine Christum appellat) *qui rectorus erat omnes gentes in virga ferrea*. Peperit quidem, sed nihil effeminatum aut molle, sed masculum fortem & virilem, vnū plane, sed leonem, vt est in parœmijs, qui regat in virga ferrea, & pessimos quosq; acri & seuera animaduersione castiget. Id enim ea vox gręca, *ποσειδων πάλαιον σιδηρῆν* austerum scilicet animaduersionis iudicium significat. Quę plane potestas nō solū Christo soli ipsi a Patre collata, sed etiā præcipuis ecclesię visibilis membris per ipsum communicata fuit; vt ab his Christus indies per fidem & prædicationem; in uniuersum orbem latissime propagaretur. Qua de causa merito ecclesia hanc potestatē a Christo dño affecta est,
 ut in

ut in virga ferrea si oporteret, subditos gubernare posset. Quod testatur Primasius, qui quintę Synodo interfuit, lib. 3. commentariorum in Apocalypsim his verbis: *Ipsę Christus auctor & consummator fidei, in quo faciemus virtutē, regit in bonis, confringit in malis: quod etiam eius ecclesię, tamquā corpori coaptatur ex capite*. et paulo post. *Dicit enim Dominus, data est mihi omnis potestas in celo, & in terra; non quam semper ipse habuit, sed quam in ecclesia ex tempore qua ipse voluit, tamquam caput in membris habere capit*.

13 Habuit quidem ecclesia talem a Christo domino potestatem, quę ad eius corporis gubernationem, & integritatem necessaria erat; non tamen illam, quę ad excellentię potestatem, & ad sacramentorum institutionem spectabat; vt vel ex hac sola re illorum ratio dissolui facile possit, qui ab ecclesia, ea de causa potestatem gubernandi res temporales adimunt; quia Christus excellentię potestatem Apostolis non contulerit. Fateor quidē ea quę ad ecclesię constitutionem, & quasi totius primę reip. fundamenta, idest sacramentorum institutionem pertinebant, numquam Apostolis communicata fuisse: cum ecclesia nullis alijs sacramentis, quam illis, quę a Christo domino instituta fuerant, indigeret: nec ipsi Apostoli, qui potestatem excellentię affecti non fuerāt, aliud fundamentū præter id quod positum erat, ponere possent. At vero illos, omnes gubernandi artes, quę aliquando futurę erant necessariae ad ecclesię administrationem latuisse, aut minus ad gubernandum instructos, aut parum simplices a Christo domino ad ecclesię gubernationem missos fuisse, affirmabit nemo. Quod Tertullianus in lib. de præscriptionibus aduersus hæreticos, cap. 22. & 23. copiose demonstrat. Quo enim pacto omnis *edificatio constructa cresceret in templum Dei, & totum Christi corpus compactum atque connexum* (vt ait Apostolus ad Ephes. 4.) *secundum omnem iuncturam subministrationis fieret in domino, nisi Apostoli summam habuissent potestatem statuendi necessaria, deprauata corrigendi, atque etiam depellendi ea omnia, quę edificatio-*
 ni ec-

ni ecclesie, & eius commodis obsisterent? Si enim Paulus Tito discipulo emendandi & corrigendi ea que deerant in Creta curam imposuit, fatendum profecto est, Apostolos eam potestatem vberius affecutos, qua omnia ad rectam reipub. gubernationem referre possent. Est enim regnum Christi duplex, vt ait S. Anastasius Synaites lib. contra Iudeos, alterum *θεῖον*, idest, *diuinum*, in quo regnant omnes illi, qui Christi precepta seruant, quod *regale sacerdotium* nominat Petrus, Lucifer Calaritanus, regnum sacratissimum appellare solet. Alterum vero *ἀνθρώπινον* idest, *humanum* dicitur, & sacerdotibus in ecclesia militanti collatum. Quod plane cum aliquando aduersus reges, & principum conatus seipsum obiecerit, merito Christus dominus rex orbis, & ecclesie caput, temporalem dignitatem, quam domino patris acceperat, Apostolis contulisse dicitur: & illis etiam qui in hac apostolica cathedra per successionem ab initio decurrunt. Vnde ea ratio, que a nonnullis obijci solet, vt a pontificibus Romanis temporalem dominationem tollant, parum apud me firmamenti & auctoritatis habet. Licet enim Christus regia auctoritate abuti non posset, & pontifices vel animi infirmitate, vel alia quacumque ratione possent; non tamen id futurum erat in causa, cur ab eis temporalis potestas tolleretur. Alioquin assenerandum esset, cum multi regiam dignitatem in tyrannidem ciuiumque perniciem transferant, tantam imperij temporalis magnitudinem, qua salus hominum firmissime nititur, a Deo populis relictam non fuisse.

C A P. I I I.

Virgam ferream, quam a Patre Christus accepit, ecclesie prepositis fuisse collatam, vt maximum ius potestatemque haberent iudicandi.

S V M M A R I V M.

1 Iterum idem locus Apocalypsis cap. 2. ex Patrum traditione explicatur.

2 Ex

- 2 Ex Andrea Casariensi constare, potestatem regendi in virga ferrea ecclesie magistratibus collatam.
- 3 Ex Aretha Cappadocie colligi duas in ecclesia virgas.
- 4 Triplex virga Christo collata fuit a Patre.
- 5 Ex Gregorij Nazianzeni testimonio duas in ecclesia virgas reperiri, vnam que plectat, aliam que fecer.
- 6 Ecclesiam vti posse virga, vt docet Victorinus, absque tyrannidis nota.
- 7 Arnobius, imperium ecclesie aduersus reges, ex hoc loco colligit.
- 8 S. Augustinus, eandem virgam ferream, quam Christus obtinuit, ecclesie traditam docuit.
- 9 Primasius idem demonstrauit.
- 10 Ex similitudine virga ferrea, & vasorum confectione pene grauitatem ostendi.
- 11 Cur preceperit Dominus Apostolis, ne virgam gestarent.

Potestatem, quam Christus obtinuit ac gessit, sui loco prepositis vicarijs communicatam, indeque in alia capita hierarchica effluxisse, idem B. Ioannes Apocalypsis 2. cap. aptissimo testimonio comprobauit. qui cum ecclesie dominatum maximis cumulare laudibus, ei tandem summo ornamento tribuit, quod virgam ferream, qua rerum omnium potiri possit, tamquam bonorum operum premium, & victorie publicum munus acceperit. Nam audi queso quid spiritus dicat ecclesijs, illis scilicet, que in vnitatem fidei, & charitatis confociatione iunguntur, illis, *quibus vna cathedra, & communis episcopatus est*, vt ait Cyprianus de vnitatem ecclesie, illis, *que a capite hanc assequuntur potestatem* (vt ait Primasius in Apocalypsi, cap. 1.) *si sint in illius vnitatem fundata.* Qui vicerit, ait Ioannes, *& custodierit vsq; in fine opera mea, dabo illi potestatem super gentes, ut non maneat ei pars eius*, idest, *& reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confingentur, sicut & ego accepi a Patre meo.* sui ipsius victoriam hoc in loco ab eis maxime expetit Christus, qui pastoris magi

C striq.

strique munere fungi debent. nimirum vt virtutum & bonorum operum studio, ut ait S. Greg. Nazianzenus Apologetico 1. reliquum vulgus antecellant, ut cum inde pro uirili honeste versati fuerint, nauiter ferream virgam, idest, summas in ecclesia gubernandi partes sustineant. Sed huius rei gratia grauissimos testes aduocemus Andream Cæsariensem, Arethã Cappadocię episcopum, Nazianzenum, Victorinum, Arnobium, Augustinum, Primasium, qui cum hęc locum de ecclesię potestate interpretati sint; aperte profitentur uirgam ferream a Christo domino magistratibus ecclesię ea gratia collatam fuisse, ut munus Pontificium omni ex parte explere possent.

Qui custodierit usque in finē opera mea, idest, qui summam curam & operam in præceptis domini exacte seruan-
dis adhibuerit, hanc potestatem assequetur. Neque enim ἀχρι, idest, usque, & ἕως idest donec, apud sacram scripturam, certam temporis significationem denotant; neque difficillima scripturę loca (ut docet Theophilactus actorū 3.) ad eas angustias redigi debent, ut sub istis uocibus certum temporis articulum includamus. Quod etiam S. Hieronymus aduersus Heluidium de his aduerbijs, ante, donec, usque, eleganter edocuit. Nam qui intelligendum esset illud, usque in seculum tu es Deus? & aliud, quem oportet calum suscipere, usque ad tempora resurrectionis; si hæc ad diffinitum tempus referamus? Eadem etiam ratione hæc potestas, quam dominus uictoribus pollicetur, nunc quoque ad ecclesię edificationem concedi oportuit; vt nihil in sacrę reip. constitutione & gubernatione desiderari possit: quod plane veteres Patres firmissimis testimonijs comprobauerunt.

Primum Andreas Cæsariensis, qui ante mille annos præclarissima in Apocalypsim edidit commentaria, ita hunc locum interpretatus est, ut ex Archetypo, qui in Bibliotheca vaticana asseruatur, transcripsi: καὶ ἄχρι τοῦτου, καὶ ἕως τοῦ αἰώνων κείσιν ἀνίσταται. διὲν οἱ πεπλημημένοι ὡς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ ποιμνόμενοι συνξιβήσονται ὑπὸ τοῦ ἐν αὐτοῖς τοῦ χρυσοῦ πνεύματος, idest, hac in re contra infideles iudicium exprimitur,

mitur, quia seducti, quasi uirga ferrea gubernabuntur & conterentur ab his, qui se Christo per fidem adiunxerunt. Sed qui obsecro infideles acriter & acerbè plectendi sunt? num illi, qui numquam ad ecclesiam accesserunt? quos Apostolus tamquam pro foribus versantes, ab ecclesię iudicio exterminat? ne id quidem. sed illi conterendi sunt ferrea uirga, qui uel semel initiati fidem irritam fecerunt, uel Christi præcepta uoluntate violauerunt. In quos ecclesię disciplinam, seueritatemque animaduersionis adhiberi necesse est, vt pœnæ acerbitate, uel a praua uitæ consuetudine resipiscant, uel ad fidei uerā sententiam adigantur.

3 Arethas eandem interpretationē copiosiori oratione persecutus est, cuius sensum breuiter strictimque complectar: *Ad triumphum uictoria dabo potestatem super gentes, quemadmodum apud Lucam 19. cap. dixit Dominus illis qui recte talenta dispensauerant, ut alius quinque, alius decem urbibus præfesset. Omnia enim hæc quædam principatum ac potestatem magistratibus ecclesię datam esse significant super infirmiores, & eos quibus dirigi opus est; sicut scriptum est psal. 44. Virga directionis uirga regni tui. Etenim uirga directionis emendationem potius, quam punitiuam correctionem indicat: ferrea uero uirga contritionem & supplicium eorum denotat, qui ob inobedientiam uasis fictilibus conferuntur. sic uirga uirtutis & potentie progressa est ex Sion, ut dominaretur inimicis, eosque Christi imperio subiugaret.* S. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. in Esaiam cap. 54. exponens illum locum, *Semen tuum gentes hereditabit, eidem ueritati consentiens, ita subscripsit: Plurimorum uirorum satorum & bonorum mater ac nutrix ecclesia gentium fuit, ac multos principes ac præfectos populorum peperit, adeo ut multis gentibus dominaretur. Quibus ipse Saluator, eis qui laudatam uitam traduxerant, sortem promittit, & in omne tempus futurum imperium populorum. Esto (inquit) tu supra decem ciuitates, alteri, eris supra quinque. Quod etiam præfectis ecclesiarum conuenire potest, qui præ gaudio dicunt, Subiecit populos nobis gentes sub pedibus nostris, hæc ille.*

Virga uero uirtutis, quæ progressa est ex Sion, nulla profecto

fecto alia fuit, quam quæ ex demortuis, & quasi victis veteris legis radicibus, tãquam pullus enata est, ut apud Theophrastũ $\rho\acute{\alpha}\beta\delta\omicron\varsigma$ siue virga, $\omega\delta\omicron\gamma\beta\lambda\alpha\sigma\acute{\iota}\delta\eta\nu$ idest, germẽ significat. Quæ cũ absq; terra, quali e tenero matris corpore absciso exoritur, sæpe firma & robusta nascitur, vt pote quæ totã veteris arboris vim combibat & trahat: quod plane fuit in causã quamobrem Christus virga ex radice veteri Iesse dictus fuerit, cum veteri lege abrogata in Euangelij prædicatione, & ecclesiæ gubernatione maximas fuerit vires ac firmitatem nactus, quibus gentes innixæ, tantum abest quod labi aut confringi potuerint, ex Ezechiele cap. 19. quam quod etiam nunc stabilius firmitusque substiterint.

Quod ex Clemente Alexandrino lib. 1. pædagogi cap. 47. constat his verbis. *A Propheta prædictum est nomen Saluatoris, qui nos instituit, eaque de causa ei virga a prophetia adiuncta est. virga inquam $\pi\alpha\iota\delta\epsilon\upsilon\mu\eta\eta$, idest, admonitioni, & disciplina apta, $\alpha\pi\chi\eta\eta$ imperij, & $\kappa\alpha\tau\epsilon\chi\omicron\upsilon\sigma\iota\alpha\sigma\iota\mu\eta$ summe potestatis. illi enim qui ratione persuaderi nõ possunt, minis sanari solent; quæ si nihil profint, virga ad salutẽ ad mouenda est; quæ si nihil conferat adiuuanti, igne sceleratos adurere necessẽ est. De qua re Esaias ait, Egre dicitur virga de radice Iesse. vide nostri præceptoris curã, sapientiã & potestatem. Neque enim ex opinione iudicabit, neque secundum loquelam arguet, sed iudicabit humili iudicium, & arguet peccatores terræ. et per David, Castigã castigauit me Dominus, & morti non tradidit me: a Domino enim castigari, est tamquam a præceptore erudiri, & a morte liberari. De quo ait Propheta, & reges eos in virga ferrea. & Apostolus ad Cor. Quid vultis in virga veniã ad vos, an in dilectione, & spiritu mansuetudinis. hæc ille. Ex quibus verbis aperte colligitur triplicẽ virgã Christo domino fuisse collatam, disciplinæ vnã, qua subditos admoneret, imperij alterã, qua regeret, puniret & plecteret; summę denique potestatis terciã, qua sceleratos extingueret extremo iudicio.*

Præterea S. Gregorius Nazianzenus in Encomio S. Athanasij illud maxime episcopo Athanasio laudi tribuit, quod numquam virga nisi moderate vteretur, cum vi & facultate

cultate dicẽdi, omnia a subditis impetrare posset. Sed eius uerba audiamus. $\Upsilon\acute{\alpha}\chi\eta\sigma\alpha\ \delta\epsilon\ \rho\acute{\alpha}\beta\delta\omicron\varsigma\ \delta\iota\epsilon\ \tau\omicron\nu\ \lambda\omicron\gamma\omicron\nu.$ $\epsilon\pi\ \delta\epsilon\ \Upsilon\acute{\alpha}\tau\tau\omega\ \tau\omicron\mu\eta\varsigma\ \delta\iota\epsilon\ \tau\lambda\omega\ \rho\acute{\alpha}\beta\delta\omicron\varsigma\ \mu\epsilon\gamma\iota\omega\varsigma\ \pi\lambda\iota\tau\tau\omicron\upsilon\sigma\alpha\nu,$ idest, *virga non admodum egebat ob dicendi vim; sectione vero multo minus, ob virgam moderate ferientem.* hæc sane exacte perpendenda sunt, cum virga proprie non secet aut scindat, sed gladius; percutit quidem illa, & eum qui grauius deliquit, ferit & punit, sicut scriptum est, *virga in dorso eius qui indiget corde.* non tamen secat nisi ferrea sit. Tunc enim ob materię firmitatem partes corporis elidimus, hostes impetimus, ferro concidimus. Quare oportuit, ut in ecclesia duę essent uirgę, altera quę percuteret, altera quę secaret. Athanasius utraque parum utebatur, cum omnia sui exemplo, & orationis suauitate a subditis impetraret. Idem etiam confirmat S. Gregorius Nazianzenus oratione secunda in Pascha, ubi duplicem uirgam necessariam esse commemorat; alteram, quę fulciendi atque emendandi uim habeat; alteram acerbe puniendi, & castigandi. Quod Nicetas Setronius in eius loci commentarijs ita exposuit. *Duplex, inquit, baculus est, siue virga, alia pecudes rationẽ uentes pastorum ritu castigans, iuxta illud psal. 2. Reges eos in virga ferrea; alia infirmos fulciens ac sustinens, ut quæ labefactata sunt facile coherescant, ut Zacharias 8. dicit, senes futuros esse in Hierusalem, qui præ multitudine dierum, baculos uirgasq; in manu sua gererent.* Utraque plane potestas ad ecclesię ædificationem propagationemq; necessaria fuit, ut docuit S. Paulus 1. ad Corin. 4. his uerbis: *Quid uultis, inquit, in virga ueniam ad uos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* quę diffuse sequentibus capitibus exponemus.

Ad hæc Victorinus, non ille rhetor, sed Pitabionensis episcopus, qui anno domini 270. floruit, elegans Apocalypsis interpres, his patrum sententijs subscripsit, his uerbis: *Dabo potestatem, idest, indices assignabo.* subiungit: *& reges eos in virga ferrea, idest, qui persecutionis, uel ut emendatiora habent exemplaria, abscissionis gladio plectant.* Non ut tyranni, ut ait B. Hilarius in psal. 2. non ut domini, qui

11. q. 3. c.
11a.

cap. 6.

brosius lib. de S. Ioseph. cap. 13.) non tamen castigandi & animaduertēdi potestas. Ea enim apud Marcum cap. 6. Apostolis conceditur, præfertim in eos, qui pecudum more, maxime corporis voluptatibus indulgēt. Quod Victor Antiochenus in Marcum ita explicat; *Apud Marcum virga permitti videtur, legitur enim in hunc modum; & præcepit illis, ne quid tollerent in via nisi virgam tantū. Quod enim de virga hic asseritur, tantum secundum indulgentiam assertum videtur: certe verba eiusmodi quiddam insinuant, habent enim nisi virgam tantū, quasi dicat Dominus, nihil volo uos in via deferre, nisi forsā virgam, qua nitamini. particula itaq. unde, idest, neque absolute non negat, sed aliquatenus permittit. hęc ille.*

C A P. IIII.

Ex Michæe propheta constare regiam in Ecclesia esse potentiam, a qua non solum subditæ gentium nationes coerceri, sed etiam, si earum labantur regna, fulciri possint.

S V M M A R I V M.

- 1 Ecclesia semper eadem firmitatem aduersus omnes eius hostes obrinuit.
- 2 Ecclesia pascit & regit in fortitudine Domini, idest, Regia potestate, & principatu primo.
- 3 Principatum primum nominari a prophetis urbis imperium, ubi summa ecclesie auctoritas futura erat.
- 4 Dominus cum regendi in virga ferrea potestatem contulit ecclesie, vires Romani imperij ipsi concessit.
- 5 Ecclesiam multis miraculis extruclam fuisse, Prophetarum oraculis comprobatur.
- 6 Populi aduersus principatum ecclesie, neq; insultare quidem debent.
- 7 Ecclesie imperium a se originem habet, nullis externis praesidijs

dijs fulcitum.

- 8 Ecclesia regnum ex se firmum est, cum alia imperia ab ecclesia firmitatem obrineant.
- 9 Terrena regna ut stare possint, hinc inde auxilia postulant.
- 10 Romanum imperium aeternum, sibyllinis folijs predictū fuisse, quia futurus erat aeternus urbis Antistes.
- 11 Ex vetustissimorum patrum testimonio comprobari, Romani Pontificis monarchiam esse Romanum imperium.
- 12 Hæretici egre ferunt, ab ecclesia Romana imperij iura conferri.
- 13 In Antichristi aduentu multi ab ecclesie Romana obedientia se ipsos abducent.

ED quoniam cap. 2. in Michæe prophete mentionem incidimus, operæ pretium me facturum arbitror, si multa eius loca, quæ maxime ad hanc rem faciunt, exponam. Fuit quidem hic propheta cui quæplura de Christo & eius ecclesia oracula patefacta sunt, vt merito in eo diutius immorandum sit; ut hanc quam suscepimus disputationem illustrare possimus. Hic igitur cap. 5. loquens de Christi regno, ita habet: *Stabit, & pascet gregem suū in fortitudine Domini, & sublimitate domini Dei sui, & conuertentur, quia nunc magnificabuntur usque ad terminos terræ.* Theodorus in huius loci commentarijs, de sacrosancta ecclesia vltimam verborum partem interpretatus, ait, *ab ecclesia Dominico nomine gloriose ornata, ubique terrarum Dei nomen summis laudibus celebrari.* Quare, cum ex eo constet hunc locum de ecclesia intelligendum esse, aliunde exponendæ erunt singulæ uoces, vt de hac re explorete iudicare possimus. *Stabit*, inquit, vel Christus qui perpetuo regnaturus est in ecclesia, vt Rabini vetustissimi ante Christi exortum interpretati sunt; vel *Stabit ecclesia*, Apostolica dignitate fulcita, firma atq; perpetua, supra petram, hoc est, Petrum saxum firmissimum structa, D ab om-

ab omni errore incolumis, & libera: quantumvis licet venti & turbines in eam impingant, tempestates irruant, & aduersæ mundi potestates impetum faciant: semper *stare stabit* Dei ædificatio, Dei structura, Christi & Petri auctoritate solidata.

Quæ cum ijs altissimis fundamentis, & firmissimis præsidij nitatur, *ποιμαίνει ἐν ἰσχύϊ* idest, *pascit* regitque *in fortitudine & robore Domini Dei sui*. Quo tantū virium & firmitatis habet, vt nulla vi labefactari, aut a suo præsidio & loco depelli & dimoueri possit. Quæ autē sit hæc fortitudo Domini, qua pascendus est grex, idest, regenda est ecclesia, idem propheta sui ipsius germanus interpres, cap. 3. explicauit: *Ego, inquit, repletus fortitudine Domini iudicio, & virtute, & quod excurrit. Fortitudinem, de qua ipse gloriatur, iudicium & virtutem dixit, Septuaginta viri* *ἑβδομήκοντα* nominant, idest, *regiam potentiam, regiumque magistratum, quæ* cap. 4. *ἀρχὴ τῶν ἑβραίων*, idest, *principatum primum* appellarunt. Caldeus Paraphrastes *priscam dominationem filiorum Israel* nuncupauit, qua multis subiectis populis imperarūt, multis aduersarijs profligatis constanter dominati sunt.

Sed quis futurus erat hic primus principatus? quæ regia potestas? quod robur & firmitas? quæ magnitudo & sublimitas ecclesiæ? Hærerem plane, nisi Propheta & locum & populi innumerabilem multitudinē, & triumphum nobilissimam pompam descripsisset: *Congregatione, inquit, congregabo Iacob totum te, in vnum reducam reliquias Israel, pariter ponam illum quasi gregem in ouili, quasi pecus in medio caularum, tumultuabuntur a multitudine hominum. Ascendet enim pandens iter ante eos, diuidet & transibunt portam, & egredientur per eam, & transibit rex eorum coram eis.* Quo in loco pollicetur Dominus se totum Iacob in vnum ouile reducturum esse, in eūque locum congregaturum Israel, quo tam innumerabilis hominum multitudo conflueret, vt vix locus amplissimus posset tantam hominum frequentiam capere. Sed in hebræa lectione aperte & palam locus hic proprio nomine designatur. ita enim habet: *Ponam, inquit, illum sicut oues in Bosra,*

Bosra, idest, constituam congregaboque gregem meum, Valentia seu Romæ vel robore. Valentia vero Romanam Urbem totius orbis principem prius dictam fuisse, Iulius Solinus, & alij auctores memoria prodiderunt. Idem nāq; *βόμην* græce, latine Valentia est. Quod etiam veteres Rabini comprobarunt, qui Bosram Romam nominant. ergo in Vrbe amplissima & totius orbis principe, totum Iacob & Israel congregauit Dominus, vt non solum ibi arcem imperij obtineret, sed etiam religionis dignitate nobilitaretur. Vbi primus gregis pastor Christi Domini vice functus, succedentibus deinde per longam temporum seriem pastoribus, Christianæ disciplinæ rationē illustrauit, auxit, propagauit. In hanc ergo Urbem ingressus Petrus, vt triūphum nobilissimum duceret, & insigne religionis & dignitatis exemplum omnibus præberet, *ascendit, pandens iter ante omnes*, & vt amplissimum aditum aperiret gentibus, murum diuisit, ac demolitus est. Nam quemadmodum in sacris certaminibus, quæ hieronica dicuntur, deiecta parte muri (vt ait Suetonius in Nerone, & Plutarchus lib. 2. *cap. 25.* Symposion) & deiectis parietinis, vel demolitis arcubus, atque etiam omnibus acclamantibus, pompa publica ducebatur: sic Petrus multis religionis causa laboribus perfunctus, diuisit prærupitq; muros vrbis, idest, impedimenta omnia sustulit, & eos qui Romæ sese temere suæ prædicationi opponebant, subiecit; ac veluti rex & totius orbis pastor in arcem imperij Christianam religionem inuexit. Quo tempore factum est, vt bellum ciuile, quod Camillus Scribonianus excitauerat, Petri in Urbem aduentu, fuerit compressum, atque extinctum (vt docet Paulus Orosius lib. 7. historiarum) ne fidei Christianorum germina, adhuc tenera & erumpentia, impediri possent. Vnde tantam ecclesia amplitudinem affecuta est, vt non iam imperio subiaceret, sed potius Imperium, quod sepe bellum ecclesiæ intulit, & eandem lascessiuit iniurijs, iam sub ecclesiæ ditio-
ne teneatur.

4 Etenim cum Dominus virgam ferream ecclesiæ contulisset,

lisset, terrenæ quoque potestatis contulit dignitatem; vt spirituales simul & temporales vires obtineret. Quod ex Origene, dialogo. i. de recta in Deum fide, & ex S. Cyrillo Hierosolymitano catechesi duodecima, colligitur. Reges, inquit, eos in virga ferrea ait Dauid, sed dic mihi, non ne aperte vocatur virga ferrea Romanorum imperium? De quo reliquum ex Daniele commemoremus. enarrans enim, & declarans Nabuchodonosori imaginem illius statue, & reliqua omnia que sunt circa illam visionem, lapidem sine manibus de monte excisum & non humana opera consistentem, dominaturum ait vniuerso orbi, et hac apertissime dicit. Et in diebus regnorum illorum, excitabit Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum, illius populo alteri non tradetur: hæc ibi. Præterea Eusebius, in catena græca psalmodum, idem censuit his verbis:

Psal. 2. Per virgam ferream, Dauid Romanorum principatum intelligit. Qui postquam Saluator noster in terris visus est, fortior fuit. subiungit: Cum enim Christus, latenti & occulta potestate, gentes orbis vniuersi a patre in hereditatem accepisset, eos qui ipsi patuerunt letis pascit pascuis. At contumaces virga ferrea subigit, et domat Romana potentia. Eidem sententiæ Theodoritus, Athanasius, Nicephorus, & ex latinis Hieronymus astipulantur, omnesque alij patres, quos recensere longum esset. Ergo si ferrea virga imperij Romani amplitudinem denotat; profecto cum Dominus virgam ferream ecclesiæ contulerit, Romani Imperij vires, magnitudinem, ac potestatem in ecclesiam transtulit, eiusque iuri ac dominationi omnia alia regna subiecit. Nam quemadmodum, in rerum ac imperiorum conuersione, victus victoribus cedit, & ab his iura legesque deposcit: ita profecto cum imperij magnitudo in ecclesiæ potestate translata sit, ab ea oēs principes iure Romanæ ecclesiæ subiecti, leges ac iura postulabunt.

Quare merito ecclesia in hac fortitudine reget, in hac auctoritate imperabit, in hac virga ferrea, in hoc robore 5 regiaque potentia greges suos pascet, gubernabitque, vt idem propheta Michæas ca. 7. diuino afflatus numine, prædixit his verbis: *Pasce, ποιμανε*, idest, rege populum tuum in virga

virga tua, gregem hereditatis tue, habitantes solos in saltu, in medio Carmeli pascentur, Basam, & Galaat iuxta dies antiquos. sed quoniam pacto pascentur gentes, aut regentur populi, tam patrijs moribus quam consuetudine diuersi? secundum diem, inquit, egressionis tue de terra Aegypti, ostendam eis mirabilia. Illis enim portentis extructur ecclesia, quibus synagoga; illis prodigijs, immo multo maioribus erigetur, illis viribus robustissimaque Petri uirga, & potestate haud Moyses inferiori, gubernabitur. Quod plane ex vtriusque collatione constabit. Moyses non solum virga Aegyptios decem plagis afflixit, & populum Israel, idest, omnia vasa fractilia populi, eadem virga dura contriuit: sed etiam mare diuisit in diuisiones, vt populos per aquam nimiam transferebat. Eadem ratione Petrus Christi potestate functus, non ab alienatum populum dumtaxat ad veræ fidei rationem perduxit, vasa testea in contumeliâ structa, virga ferrea obtruit, Ananiam & Sapphirā acerbissima morte multauit, nonnullos grauissimis poenis in secutus est: sed etiā quod mirabile quidem est dictu, mare Aegypti spiritu violente percussit, ut calce mero, trajici posset. Quod Esaias cap. 11. admirabundus enarrauit his verbis: *Desolabit Dominus linguam maris aegypti, & leuabit manum suam super flumen in fortitudine spiritus sui, & percutiet eum in septem riuos, ita ut transeant per eum calceati. & erit via residuo populo meo, qui relinquetur ab Assyrijs, sicut fuit Israel in die illa, qua ascendit de terra Aegypti.* Vt Euangelicæ prædicationi peruia fieret terra Aegypti, Dominus omnia impedimenta sustulit, quæ ipsis Apostolis obesse poterant; & præsertim B. Marco, qui in Alexandrinam urbem a B. Petro transmissus erat: cui prudenter & caute consultum est, vt sibi euangelizanti Iesum (vt ait B. Cyrillus) transiret & via pateficeretur, vt libere in Aegyptum commigrare præfesset. Etenim diuisus est Nilus in partes, & scissus in riuos, vt posset absque vlllo impedimento, vt ait S. Hieronymus, Euangelicus sermo discurrere, & ad populos Aegypti vltimos peruenire: quo quidem tempore non sine ingenti gloria via facta est residuo populo Dei, idest,

ideſt; B. Marco & eius diſcipulis, qui citra periculum calcitati, ideſt, ſecuri fluminis alueū traiecerunt. ſed quonā pacto, & per quę tēpora hęc omnia acciderint, S. Cyrillus in Eſaiam lib. 2. & S. Hieronymus eodem loco docuerunt. nobis tamen hoc ſolum ad rem facit, in prædicatione Euan- gelica, flumen Aegypti verbo Domini reſpreſſum, & quaſi in modum muralis ſepis, eius aquas diuiſas fuiſſe, non mi- nori profecto miraculo, quam olim in liberatione populi acciderit.

Præterea Michæas cap. 7. vt inſignem eccleſiæ dignita- 6
tem, & ſingularem vim in paſcendis ſubditis demōſtraret, homines, quibus eccleſiaſtici viri imperabant, pauidos & tantæ poteſtatis metu exanimatos deſcripſit his verbis: *Videbunt, inquit, gentes, & confundentur ſuper fortitudine ſua iꝑſi, robore ſuo, cum ſe ipſos viribus pene collapſos, ac omnino deſtitutos aſpicient: Et ponent manum ſuam ſuper os ſuum, aures eorum ſurdæ erunt.* Manum vero ſuper os pone- re, non ſimpliciter tacere eſt, ſed conſternato animo, timore alicuius deſigi, & linguam illius admiratione & reueren- tia tenere. Quod Iob cap. 29. expreſſit, & S. Greg. Nazian- zenus oratione in funere patris interpretatus eſt. Sed B. Iob loquentem audiamus: *Principes ceſſabant loqui, & digi- tum ſuper ponebant ori ſuo, vocem ſuam cohibebant dūces, & lingua eorum gutturi adharebat.* Solebant enim principes ob reuerentiam B. Iob, vel ſe ab eius proſpectu ſubducere, vel cum eius formidarent aſpectum omnino ſilere. Par ſa- ne æqualisq. honor eccleſiæ magiſtratibus impertiendus eſt, & omnino eorum numini tamquam diuino cedendum, nec quidquam aduerſus ipſorum imperium obloquendū, nihil dictu, aut factu, vt ait Theodoritus, audendum: ſed ta- cēdum, ſilendum, muſſitandum. Quod Hieronymus Vida, noſtri temporis grauiſſimus auctor eleganter expreſſit his carminibus:

*Papæ potestate uſpiam mortalium
Dijſ proxima, adco quempiam in altum ſubuehi,
Vt ſummus unus ceteris mortalibus*

Præ-

*Præſcribat, illi nemo proſuſ omnium
Muſſent, ſed omnes ſponte una pareant
Pietate ſola adducti, in animis
Suapte ui, parentiumq. ritibus? hæc ille.*

7 Subiungit præterea idem Propheta: *Paſcent in ſublimi-
tate Domini Dei ſui,* ideſt, imperabit, vt habent Septuagin-
ta viri *in dōꝝa,* ideſt, in gloria Domini Dei ſui. Quam vero
apte hac voce uſi fuerint, obſeruatione cōpertum habeo.
Nam *dōꝝa,* aperte potentiam roburq. ſignificat, apud Za-
chariam cap. 2. & 6. qui cum de Ieſu ſacerdotis ſacra fun-
ctione diſſereret, dixit: *Eccē uir Oriens nomen eius, & ſubter
cum orietur,* ideſt, nullis humanis præſidijs nixus, ſed ſubtus
ſe, & a ſe eius germinabit imperium; non alienis viribus
partum, aut alterius auctoritate firmatū, ſed a ſe ipſo, ſuiſq.
viribus conſtitutum: quod ex Eſaiā cap. 40. conſtat, ubi
cum de Chriſti regno prophetaret ait: *Eccē Deus ueſter,
eccē Dominus Deus in fortitudine ueniet, & brachium eius do-
minabitur.* ubi textus hebræus eam uocem habet, domi-
nabitur per ſe, vel ſibi, ideſt, ipſe per ſe pariet ſibi dominatū
& poteſtatem. Neque enim Chriſtus bello imperium aſſe-
cutus eſt, neque more aliorum regum ſuam ditionem exter-
no militum præſidio firmavit, ſed a ſe ipſo, & dono Patris,
in cælo & in terra poteſtatem obtinuit. Quod plane fuit in
cauſa quam obrem Chriſtus regnum ſuum non eſſe de hoc
mūdo affirmarit: quia non ſicut alia regna bellorum tumul-
tibus partum ac conſtitutum fuerat, ſed dono Patris, qui
omnia Filij poteſtati ſubiecit, vt ex Auguſt. tract. 115. in
Ioannē aperte conſtat, & ex ſynodo ſecunda Nicæna ubi
ſic habetur: *Audite quid ſcriptura dicat, regnum illius regnum* Actione 6.
*ſempiternum, non quemadmodum terreni reges, qui nunc victo-
ria ſuperiores, nunc uero inferiores uidentur.* In qua re maxi-
me ſeculare regnum ab eccleſiæ imperio, & principatu ſe-
cernitur; vt illud alieno præſidio partum cum ſit, debeat
aliena auctoritate fulciri, Chriſti non ita; cum eiſdem ar-
tibus retineantur imperia, quibus parta conſtitutaq. fue-
runt. Addit Propheta, & *edificauit templum,* idem Ieſu, &
porta-

portabit gloriam, *Sc̄zar*, idest, grauem geret personam, maximam dignitatem sustinebit. Quod præter hunc locum, & Genes. 18. & 45. & psal. 104. ubi gloria potentiam significat, etiam nunc clare huius vocis sensus aperitur: his verbis: *Et sedebit, & dominabitur super folio suo*, idest, hanc gloriam & potestatem habebit, ut firmum & perpetuum regnum obtineat, & eidem in folio suo, idest, in sublimitate atque potentia dominetur.

Igitur sublimitas huius imperij, eiusque gloria & firmitas, hac vna in re comperta est maxime, vt cum res humane aliud alio ferantur, in dies mutantur, atque perpetuo miscantur; solum ecclesiæ imperium (tametsi varijs tempestatibus agitari, & tumidis fluctuum voluminibus obrui, atque submergi videatur) æquabiliter tamen atque constanter se habeat. Quæ plane vsque adeo vera sunt, vt regnum illud minus aduersis casibus laboret, immo facilius retineatur, si fuerit ecclesiastica auctoritate fulcitum. Quod ab Esaia cap. 22. iuxta Septuaginta translationem aperte prædictum est his verbis: *Vocabo puerum meum Eliachim, qua voce, vt ait Hieronymus in hoc loco, Euangelici cultus sacramenta monstrantur; & induam illum stola tua, & coronam tuam dabo ei, & æconomiam tuam dabo in manus eius; & erit tamquam pater omnibus habitantibus in Hierusalem, & qui habitant in Iuda, & dabo ei gloriam Dauid, & principatum geret, & non erit qui contradicat, & ponam eum principem in loco tuto, & fiduciam in eum habebit quisquis gloriosus est in domo patris, a modico usque ad magnum, & pendebunt ab eo illa die.*

Quem locum S. Cyrillus Alexandrinus in epistola ad Maximianum Constantinopolitanum episcopum, de ecclesiæ præfectis interpretatus est. Quibus omnes tam maximi quam etiam minimi innituntur, & tamquam a paxillo pendunt ne corruant, ne ve suis sedibus pulli, honoribus & dominatu deturbentur. Etenim futuri erant ecclesiæ magistratus, *tamquam equi glorie in bello*, idest, fortes maxima cum laude, vt Zacharias cap. 10. & Iob. 39. & Esaia. 40. docuerunt. A quibus egredietur, vt Zacharias eodem loco est au-

ctor,

ctor *angulus*, idest, Princeps (vt Iudicum. 20. legimus) & *paxillus* in quo omnia domi instrumenta suspenduntur, vel vt habet paraphrasis Caldea, rex erit ex eis, *et arcus pralij*, quo fortiter aduersarij feriantur, & *omnis exactor simul*, qui nos ad opus bonum acriter urgeat. Addit propheta: *Et erunt quasi fortes concultantes lutum viarum in pralio, & bellabunt quia Dominus cum eis.* Cum aduersarij ecclesiæ tamquam lutum sint calcibus impetendi; vel tamquam hostium cadauera, vt ait Caldea paraphrasis, plantis proterendi & concultandi, & *sicut lutum platearum delendi.*

Psal. 17.

9 Quare cum terrena regna satis ipsa per se ad perpetuitatem virium non habeant, cum ipsis quam plurimum rerum *auaritia & sufficientia desit*, hinc inde suppetias atque auxilia petunt, ebriorum more, qui cum pedes labascunt, aut gressus titubant, manu omnia explorant, & ad quemcumque locum adhæreunt, ne humi corruât. Hæc vero secularibus regnis sæpe contigisse, Naum Propheta, cap. 3. vaticinatus est, cum Alexandria & Ninua vastitatem præfigeret. *Et tu inebriaberis, inquit, & eris despecta, & tu quæres auxilium ab inimico.* Septuaginta viri hanc voculam addiderunt *in vastum*, idest, quæres suppetias aliunde, vt stabilire tuum regnum possis. Quas cum ab inimicis expostules, ipsis eris contemptui, tamquam ebria. At vero cum ecclesia Romana nulli sit noxia, immo vero omnibus tamquam parens optima præsidio sit, omnibusque propitia atque benigna; facile profecto terrenis regnis, si ipsius paruerint legibus, auxiliares copias & firmissima præbet munimenta; quibus regna per se ipsa ruitura fulciat, & ad multorum sæculorum perpetuitatem seruet.

10 Hæc enim sola est quæ æternitatem obtinet; cum alia omnia fluctuent Imperia. Hæc perpetuo apud omnes viget, cum alia occidant, vel breui tempore austa senescant. Quod plane fuit in causa, vt magnis ingenijs tanta Imperiorum commutatio suspecta fuerit, adeo vt affirmare auderent non legitime eos Imperio potitos, qui rerum conuersione dominationem amitterent. Imperium vero Romanum

E legiti-

legitimum & æquum, quod perpetuum ab oraculis prædictum, quod alijs nationibus per varias vices iura dederit, quod illis abunde magna præsidia præstiterit; quibus non solum subditorum bona iura, sed etiam omnia illorum secunda & fortunata foret. Quibus de causis Aristides in Romæ encomio, Urbis præstantiam extulit his verbis: *Qui enim, dicam latine, ante vos dominati sunt, serui dominiq; inter sese in res præcipuas, id est, alternis vicibus, & quasi per partes, nec legitime asciti sic degere, quasi in pila ordinem commutantes. Seruare Macedones Persis, Persæ Medis, Medi Syrijs.* Sed quid? nonne & ipsi Romani græcis ac barbaris nationibus paruerunt? quæ etiam vna cum suis viribus contractæ, ac funditus perditæ? nonne in eas calamitates proiecti, vt ex tanto imperio pauca remanere videatur? Aeterna tamen Vrbs est, vt ait Ammianus lib. 17. & Sybillinis folijs eius æternitas prædicta, quia æterna futura erat ecclesia Romæ fundanda; æternum imperium Romanum, non proprijs viribus, sed æterni Urbis Antistitis auctoritate fulcitum. Neque enim alia ratione tam varia de Urbis æternitate, & de imperio sine fine vera forent, nisi ecclesiæ auctoritate firmarentur.

Vnde Tertullianus lib. ad Scapulam, imperiū Christianorū, id est, monarchiā ecclesiæ catholicæ Romanæ, imperiū Romanum appellat, quod inquit *tam diu stabit, quousque seculum stabit.* eidem etiam S. Hieronymus commentariorum in Michæam lib. 1. cap. 4. assentitur his verbis: *Postquam ad imperium Christi singulare imperium Roma sortita est, Apostolorum itineri peruius factus est orbis, & aperta sunt eius porte urbium, & ad prædicationem vniuersi Dei singulare imperium constitutum est.* Quod nam vero aliud imperium singulare fuit, quod Romæ constitutum est, nisi Romani Pontificis monarchia? *Quæ, vt ait Prosper Aquitanicus lib. 2. de vocatione gentium, cap. 6. amplior per Apostolici sacerdotij principatum facta est, arce religionis, quam solio potestatis, aut rei militaris disciplina.* Hinc S. Clemens Romanus lib. 5. constitutionum cap. 5. docet Christum tamquam lapidem sine manibus

nibus excisum, dominatum multorum regum obtruisse ac deuastasse, Romanamque monarchiam elegisse. Quod plane factum est, cum Christus Dominus Petrum Romanæ monarchiæ præfecit, vt una cum ea totius orbis imperio potiretur.

12 Hoc tamen æquo animo pati non possunt Antuerpienses heretici in sua cōfessione, qui ira tumidi execrari solent, omnibusq; maledictis impetere Episcopos, Principes, Reges, quod a summo Pontifice iura legesq; deposcant. sed hoc hæretici faciunt inclementius, cum inter tot imperij clades Vrbi & orbi illatas, ne tati quidem imperij uestigiū reliquum foret, nisi ecclesia Romana illud nutans, & quasi labens, sua manu atque præsidio, rectum factumque seruasset: *Est enim ecclesia in republica Romana, id est, in imperio Romano, ut ait Optatus Mileuitanus lib. 3. & non in republica in ecclesia, id est, cum imperium prius & antiquius fuerit ecclesia Romana, quæ labentibus sæculis subsecuta est, primū in eius gremio ac sinu coaluit, mox ecclesia illud excepit, ut bellorum tumultibus laceratū retineret.* addit Optatus: *Imperium Libanum appellat. Christus in Canticis canticorū, cap. 4. cum dicit: Veni sponsa mea, inuenta de libano, id est, de imperio Romano, ubi & sacerdotia sancta sunt, & pudicitia, & uirginitas, quæ barbaris gentibus non sunt.* hæc ille. Libanum uero *ἀλευρωμός* dicitur, id est, candor & splendor, a quo ecclesia progressa est, sicuti scriptum legimus canticorum 3. *Quæ est ista, quæ ascendit dealbata, & transit per viam huius sæculi,* ut legit Hieronymus ad Louinianum. Ergo si sacerdotium non esset, neque imperium Romanum extitisset, neq; de illo fuisset ecclesia congregata, Sacerdotium, inquam, non illud imposturis & prestigijs idolorū infame, & uirtutis macula, & dedecus honestatis, pecudumque sanguine cruentum; sed Christi passione insigne, & maiestate gloriosum: a quo viget imperium, quia in eo uiget sacerdotium, viget respub. Romana, quia in ea uiget ecclesia; quæ nisi uigisset, iam imperium tot barbarorum impetu, atque incursionelacessitum, extinctum fuisset.

Quare cū ecclesia Romana, quę de Libano progreditur
 fit Verbi incarnati imperiū, quod Christus super humeros susti-
 net (vt ait Achatius Episcopus Melitenfis in Homilia ha-
 bita ad patres Concilij Ephesini) necesse est, vt stabile eu-
 dat quidquid fuerit eius potestate atque p̄sidio firmatū.
 quod plane perpetuo durabit, donec tandem Christus rex
 seculorum immortalis inuisibilis ad orbem iudicandum ac-
 cedat. Tunc enim fiet discessio primum, vt ait Paulus 2. ad
 Thesaloniceū. 2. quam Gręci Apostasiam nominant; quę
 proprie dicitur a fide & religione dissidium, vt libellus grę-
 ctitis manuscriptor Illustrissimi Cardinalis Sirleti, qui
 vocū Pauli inscribitur, interpretatus est. Quod tunc futu-
 rū esse docet S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 15.
 quando non solum fidei, sed etiam bonorum operum ne-
 glectus erit. Tunc enim omnes fere gentes quę huius Roma-
 no imperio, id est, ecclesię Romanę subiacent (vt Ioan-
 nes Gersō fermone de signis ruinę ecclesię, & Otho Fris-
 genfis lib. 8. cap. 2. & Engelbertus Abbas Admōtensis lib.
 de fine Romani imperij cap. 18. egregie docuerunt) ab ea
 recedent, & suauissimum iugum religionis excutient. Tūc
 reuelabitur homo peccati, id est, Antichristus filius perdi-
 tionis, qui ab ecclesia Romana omnes quos poterit, vi &
 armis abducet, & grauissimis tormentis etiam constantes
 a fidei causa depellet. Quod iam imminere nostris turbulē-
 tissimis temporibus magno omnium incerore cōspicimus.
 Etenim Angliam a Romana ecclesia euulsam, sanctorum-
 que martyrum sanguine madentem, quis siccis oculis
 intuetur? Gallię & Germanię bonam magnam partem di-
 stractam, & inter se intestinis bellis fluctuantem, & disci-
 plina foedatam, & ab alienatam a Romana ecclesia, quis
 sine fletu & suspirijs aspiciet? Omitto alia quę sepe lachry-
 mas excutiunt: iuge illud ac perenne sacrosanctum corpo-
 ris & sanguinis Domini nostri Iesu Christi sacrificium,
 quo omnia quę in terris & in cœlis sunt pacificantur, negle-
 ctum atque conculcatum: vt ex hac sola re, quemadmodū
 S. Hippolytus lib. de consumatione mundi, eius interitum
 p̄-

p̄dixit; sic nos qui rem ipsam manibus tenemus, prope-
 iam totius orbis excidium imminere videmus.

C A P. V.

Omnes Principatus & mundi regna ob Ecclesię
 contemptum subuertuntur.

S V M M A R I V M.

- 1 Apostolos Leonibus similes fuisse.
- 2 Ex Theodorito constare, post diuulgatum Euangelium pesti-
 ma regna dissipata.
- 3 Reliquia Iacob & vermen Iacob sunt Apostoli, qui ex Esaiā
 41. obtinuerunt reges.
- 4 Apostolos facibus, planstris, rotis, & pistrini molis, & cornu
 tandem ferreo collatos a Prophetis.
- 5 Grauisima perperi damna illos qui ecclesie leges contemunt.
- 6 Paulus arma ecclesie cur neget esse carnalia.
- 7 Omnia regna quę erant peccatis obnoxia, ab ipsis Apostolis
 destructa fuisse.
- 8 Ecclesiam habere vires robustissimas, quibus repugnantes
 Principes ab statu depellat.
- 9 Regna ob iustitia meritum ab ecclesia protecta, ob scelera dis-
 sipata.
- 10 Imperium Romanorum ob eius impietatem, ab ecclesia disti-
 patum fuisse.
- 11 Quę fuerit causa subuersionis Imperij.
- 12 Regnum David esse ecclesiam Romanam, teste Epiphanio.

I

Acere non possum ob Michæę præstantiam,
 quin demum eius exponam scripta, in qui-
 bus viua ecclesię facies, & quasi spirās ima-
 go veritatis expressa est. Habet quidē mul-
 ta eademq. grauissima argumenta, quę ma-
 xime nostrę disputationi conferunt. Ha-

bet

bet maximam in dicendo uim, præsertim ubi leonum robori & viribus, Apostolicam auctoritatem contulit. sed eū loquentem audiamus: *Et erunt reliquæ Iacob in gentibus, in medio populorum multorum quasi leo in iumentis siluarum, & quasi catulus leonis in gregibus pecorū, qui cū transierit, & conculcauerit, & ceperit, nō est qui eruat. et exaltabitur manus tua super hostes tuos, & omnes inimici tui interibunt, & erit in die illa dicit Dominus, auferam equos tuos de medio tui, & disperdā quadrigas tuas, & perdam ciuitates terræ tuæ, & destruiam omnes munitiones tuas.* & quæ sequuntur, Rabbinī uetustissimi reliquias Iacob interpretati sunt Apostolos, & Discipulos, quorum uirtutem, excellentiam, auctoritatem, atque constantiam coram regibus in deferendo Euangelio miris modis commendauit Propheta.

Theodoritus in huius loci cōmentarijs, totum hunc locum elegantissima paraphrasi exposuit, quam non pigebit huic capiti apponere, ut germanus huius loci sensus aperior fiat: *Apostolorum, inquit, principia roris similia iacebantur, & quemadmodum agni impietatis gramen depascebantur, doctrina & miraculis in medio luporum versantes. Postea uero quatuor orbis terræ Euangelij declarationem suscepit, & reges & imperatores ad numerū ecclesiæ adscripti sunt, in ueritate in hostes metus incubuit, & iumentorum similes facti, metu & horrore complentur ex omnibus partibus auxilio destituti. Hi uero qui Euangelicam doctrinā docent, leoninos animos gerentes & robur, cum summa libertate ueritatis uerbo expugnant.* & subiungit: *Ergo hoc animi robur adipiscantur; qui uero in perfidia permanserint, suo regno spoliabuntur, & omnino peditatu equitatuque priuabuntur: neque urbes mœnibus munitas habebūt.* Satis aperte Theodoritus ecclesiæ auctoritatem commendauit: sed fingulas Prophetæ uoces perpendamus, ut ueritas illustrior fiat.

Reliquia Iacob hoc nomine Apostoli, & eorum successores expressi sunt, qui ex tota illa Abrahæ progenie remanserunt. Esaias *uermen Iacob*, cap. 41. & Hieronymus *mortuos ex Israel* eisdem nominat, cum toto corpore ueteris populi, qua-

li, quasi iam putrefacto & tabido spirare, uiuere, & tamquam ui quadam caloris agitari uideretur: mox tamen in tantā potentiam excreuere, tantū roboris, ut ait paraphrasis Caldeæ, assumptis uiribus affecuti sunt, ut non solum reges & principes sibi aduersos in nihilum redigerent, & ab eorū manibus bellica armamēta depellerent, uerum etiam omnia regna mundi debellarent, protererent, caperent.

4 Quantum uero hæc ecclesiæ dignitas ceteris omnibus potestatibus antelata sit, aptissima leonis similitudine expressum est a Michea: nam cum leo loca aliqua furore percurrit, omnia proculcat, uel ut habent Septuaginta uiri, *δυσείλας διuidens, ἀπτόλον*, idest *discerpi, & demolitur*: sic ecclesiæ aduersarij ab ipsis Apostolicis uiris profligantur, & diuino prosternuntur numine, ut nullus ab eorum possit manibus effugere. Etenim fuerunt Apostoli *tamquam caminus, et tamquam fax ignis accensa*, ut ait Zacharias cap. 12. non quidem solum ut illustrarent animos hominum, quam quod etiam omnes pessimos populos in circuitu, ad dextram & ad sinistram absumerent. fuerunt *tamquam plaustrum nouum triturans, habens rostra serrantia*, ut ait Esaias cap. 41. *quo montes, & colles*, idest, regna, & mundi principatus protererent: & tamquam rotæ *plaustrari*, ut legunt Septuaginta uiri, quæ celerrime quasi diuino turbine agitentur. Fuerunt tamquam feruidissimæ rotæ pistrini, quæ impetu in orbem agitata, omnia frugum genera comminuerent, ut Michæas expressit his uerbis. *Surge & tritura filia Sion*, Septuaginta habent *ἀλεσον*, mole ut pistrini rota, quæ cesim fruges terit ac minuit: *quia cornu tuum ponam ferreum*, idest ecclesiæ caput firmissimas & robustissimas uires assequetur, quibus omnes hostes prosternat; *et unguilas tuas ponam areas*, idest, ut habet paraphrasis Caldeæ, populus eam firmitatem obtinebit, qua alias omnes gentes conculcare & proterere, possit. subiungit Propheta: *Et interficies Domino rapinas eorum.* Quod plane proprie sacerdotū esse, nullus inficiari poterit, præsertim cum ipsis ex munere cōpetat dedicare aliquid Deo immortalī, eiusque consecra-

re numini. Quę plane ex hoc loco aperte colliguntur, vbi Septuaginta legunt *ἀναθηρῶς*, idest, consecrabis Domino rapinas gentiū, idest, fortitudinē facultatesq. omnes, & vires dicabis Domino uniuersę terre. Offerunt enim Sacerdotes munera & quasi opima Deo consecrant spolia, (ut ex psal. 67. cōstat) ad ornatū & cultū domus Domini: cum omnes gentiū facultates ad illius dignitatē splendorēq; traducūt.

Sed ex hoc loco, & ex his quę a S. Cyrillo cap. 41. in Esaiam adducuntur, omnes homines admoneri debēt, ne ecclesiam temere deludant, aut eius leges, vt habēt Septuaginta uiri *ὑπακούουσιν*, idest, trāsgrediantur: cū inde summa gentium & regnorum uasitas ab ipso Propheta, & prędicta & subsequuta sit: Quam plane regnorum orbitatem Michęas cap. 5. ne ab illo recedamus, uaticinatus fuit his uerbis. *Exaltabitur manus tua contra tribulantes te*, idest, ecclesię potestas grauissima erit, eorum more qui manus nimium quantum extollunt, ut maiori impetu pugno collidant: uel aliter, sublimis erit ecclesię manus contra hostes, cum manus Domini longe in altum elata, nullis humanis uiribus oppugnari possit. Addit Michęas: *Et erit in illa die, dicit Dominus, auferam equos tuos de medio tui, et disperdam quadrigas tuas*, idest, omnia belli robora, quibus se aduerfarij tueri poterant funditus demoliar; *et perdam Ciuitates terrę tuę, et destruam omnes munitiones tuas*. Quę quidem omnia ob sacerdotum contemptum euenire, ex Deuteronomio cap. 33. constat. Vbi cum Leuitici generis incolumitati precaretur Moyses, dixit: *Benedic Domine fortitudini eius, et opera manum eius suscipe, percutite dorsa inimicorum eius, et qui oderunt eum non consurgant*. Hęc quidem mala ecclesię inimicis impēdent, cū eorum dorsa ob ecclesię contemptū, a Domino ualidissime trāsfuerberentur, uis roburq. deprimatur, ut uix tandem refici, aut in pristinū statum restitui, ob scelus perpetratum possint. Quod etiam Zacharias cap. 14. aperte prędixit his uerbis: *Et hæc erit plaga qua percutiet Dominus omnes gentes, que pugnauerunt aduersus Hierusalem. Tabescent et caro uniuscuiusq; stantis super pedes suos, & oculi eius contabescunt*.

tabescent in foraminibus suis, & lingua eorum contabescet in ore suo. Hęc uero passos nō esse Romanos, qui Hierusalē demoliti sunt, cunctis perspicuum est: *Nos autem dicemus*, vt ait Hieronymus in huius loci commentarijs, *omnes persecutores, qui afflixerunt ecclesiam Domini, ut taceamus de futuris cruciatibus, etiam in presenti seculo recepisse qua fecerint*. Legamus ecclesiasticas historias: *quid Valerianus, quid Decius, quid Diocletianus, quid Maximianus, quid sanctissimus omnium Maximinus, & nuper Iulianus passi sint, & tūc rebus probabimus etiam iuxta literam prophetię ueritatem esse completam, quod computruerint carnes eorum, & oculi contabuerint, & lingua in pedorem, & saniem dissoluta sit*. hæc ille. Tertullianus lib. ad Scapulam idē affirmat. *Vigilius, ait Saturninus, qui primus gladium in Christianos egit, lumina amisit. Claudius Hermianus: Cælius Capella, & alij peste vastari, uermibus ebullierunt*.

6 Sed quibus armis hostes depellere, & eos qui ecclesiam vexant impugnare poterimus? Istud plane Paul. 2. ad Corinth. 10. aperte demonstrauit: vbi arma nostra quibus gentium munitiones soloꝝ equamus, nō carnalia, sed potētia Deo, idest, Dei gratia ualida appellauit. Quid? non ne Christus gladium ferreum manu Petri exerendum cōtulit ecclesię? plane quidem: sed Paulus carnalia arma nominat, (vt S. Cyrillus homilia ad Ioannem Antiochenum, & Iohannes Cassianus collatione 7. cap. 5. interpretati sunt) *non infirma, aut imbecillia*. Sunt quidem aliqua ecclesię arma corporalia, sed non infirma aut inualida, cum temporalia omnia uetustas conficiat, aut vis subruat: Ferrum si exerceas, conteritur; si nō exerceas, rubigo interficit. ecclesię uero arma quo magis exercentur, firmiora fiunt; & quo magis intra uaginam Petri reconduantur, eo magis splendent: quibus ecclesiā pro communi omniū salute communitā felicitius decertat, & regum munitiones *ὀρυζομυρα* idest, *flagitia, fastuosas vires, & tumorem deprimit, & omnes efferentes se capiunt, ἀχμυλωπίζοντες* (vt interpretatur Theodoritus in huius loci commentarijs) quasi belli impetu proterit. *In prout enim ueluti solita est ecclesiā, omnem inobedientiam sui,*

cum omnis fidelium obediētia adimpletur. Vlscisci in quā potest *condemnor*, & iuste de hostibus supplicium sumere, & poenas iudicio persequi, & omnia perpetrata scelera acerrime vindicare, cum plenitudo gentium in ecclesiam introierit. Tunc enim destructa atq; subuersa sunt regna peccatis obnoxia, vt in locum superiorum quæ destructa sunt extruerentur ea, quæ cum ecclesiastica veritate conuenirent.

Solet enim Dominus, qui in æternum regnaturus est, in 7 iustos Príncipes a suo statu & possessione deicere, vt iustos & prudētes substituatur. Solet etiā commutare, & eos Reges facere (vt legimus Daniel. 2. cap.) qui egregie & sapienter populis præscribent. Quod Ecclesiasticus cap. 10. explicauit his verbis: *In manu Dei potestas terra, & execrabilis omnis iniquitas gentium, & vtilem rectorem suscitabit in tempore super illam.* subiungit: *Régnum a gente ingentem transfertur propter iniustitias, & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.* *sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.* *Radices gentium superbarum erefacit Dominus, & plantauit humiles ex ipsis gentibus, terras gentium euertit Dominus, & perdidit eas vsque ad fundamentum, arefecit ex ipsis & disperdidit illos, & cessare fecit memoriam eorum à terra.* Et cap. 40. eandem sententiam repetens ait, *Substantie iniquitatorum sicut flumines siccabuntur, & sicut tonitruū magnū in pluuia peribunt.* *Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, & radices imunde super cacumen petrae sonant, id est, magno cum fragore corruent, & dissoluentur, & quasi impetu quodam e cacumine petrae profundentur.* Qui quanto ceteris omnibus magnitudine antestant, vt ait Lactantius lib. 7. tanto maiori decidunt lapsu, quia plus habent ponderis ad ruinam, quā sunt ceteris altiora. Sic etiā propheta Esaias cap. 40. de Principibus qui ad summum gradum dignitatis creuerunt vaticinatus est: *Dat, inquit, secretorum seruatores quasi non sint, iudices terra velut inane fecit.* *Equidem neque plantatus, neque satus, neque radicans in terram truncus eorum, repente stabit in eos, & aruerunt, & turbo quasi stipulam auferet eos.*

Enim

Enimvero solet esse terrori mortalibus calamitas & interitus regum, quos sæpe Dominus statim initio imperij de medio tollit, antequam prolem generent, aut sobolem relinquant. Qui etiā sæpe suis viribus collapsi, aut intestino peccati malo pressi, ad regimen alterius imperij recidunt, & amissa libertate ad alterius ditionem reuoluuntur. Quod malum propter grauiata peccata comminabatur Hieremias cap. 17. his verbis: *Fortitudinē tuam, & omnes thesauros tuos in direptionem dabo, excelsa tua propter peccata in vniuersis finibus tuis. Et relinqueris sola ab hereditate tua, quam dedi tibi, & seruire te faciam inimicis tuis, in terra quam ignoras.*

8 Hanc vero potestatem, quam Dominus obtinet, sæpe prophetis & sacerdotibus concedebat, ut eius vice imperia commutare, & ea quæ nequitia inualecente, in deterius prolabebantur, subuertere atque demoliri possent. Samuel Dei præcepto, Dauidem in regem inunxit, quamquam Saulem defferet. Achias Salonites Ieroboamo prædixerat, decē Tribubus præfuturum. Elias inunxit Afael regem super Syriam, & Iehu regem super Israel, & Eliseum pro se in prophetam, eo sane consilio, vt qui fugisset manus Afael, occideret eum Iehu; & qui manus Iehu euasisset, interficeret eum Eliseum. Præterea Ozias rex ab Azaria Pontifice ex templo exclusus & regno deturbatus est, & in eius locum Ioatham filius successit. Athalia sacerdotis iudicio interfecta est, Ezechias regno expulsus fuit, & ab alijs eius ditio occupata, quemadmodum Esaias cap. 22. prædixerat. Tandem Hieremias hanc plenam in omnes gentes & regna potestatem assēcutus est, vt euellendi, destruendi, ac deuastandi regna, auctoritate fingeretur; quemadmodum cap. 1. conceptis verbis docuit Propheta. *Ecce constitui te hodie, inquit Dominus, super gentes, & super regna, vt euellas, & destruas, & dissipes, & edifices, & plantes.* & cap. 45. eandem sententiam exprimens ait: *Hec dicit Dominus, sic dices ad eum. ecce quos edificauit ego destruo, & quos plantauit ego euello, & vniuersam terram hanc.*

Etenim ob peccata destruuntur regna, ob poenitentiam

tiam & preces rursus stabiliuntur, atque firmanur, vt idē Hieremias cap. 42. est auctor: *Si quiescentes, inquit, manseritis in terra hac, edificabo vos, & non destruam; plantabo, & non euellam, iam enim placatus sum super malo quod feci vobis.* Hæc vero loca quæ ex Hieremia adducimus, in Christo & eius ministris fuisse completa, Origenes in Matth. cap. 16. tractatu 1. demonstrauit. Neque enim propheta gentes dissipauit, aut regna destruxit; sed potius hæc omnia impleri ceperunt in Iesu Christo Domino nostro, quem constituit Dominus hæredem vniuersorum, & omnibus gentibus & regnis præposuit, vt subuerteret pessimos quosque, & rursus edificaret optimos. Eidem sententiæ Origenes S. Gregorius Nyssenus in lib. de incredulitate Iudæorum ad stipulatus est. his verbis: *Ecce, inquit, constitui te super gentes, et Regna. Quæ verba de Hieremia non intelliguntur: nam quæ regna dissipauit, aut quæ gentes perdidit? Verum hæc de Christo Domino dicta sunt.* Præterea Idacius clarus Hispanus lib. 3. aduersus Varimandum hunc Hieremiæ locum de Apostolis interpretatus fuit: Quos, inquit, Pater apud Hieremiam cap. 1. super gentes constituit, Christus eisdem ad Euangelium prædicandū constituit, & Spiritus sanctus eos constituit episcopos regere ecclesiam Dei. idem prorsus orientalis ecclesia per Illiry cum dispersa ad Symmachum Papam conscripsit his verbis: *Neque in eradicando aut diruendo, sed in plantando atque edificando potius secundum B. Hieremiam, magis vero secundum Saluatorem mundi Christum, in cuius ille exitit typo, tibi potestas est tradita, in soluendo quoque diuinitas ad imitationem Magistri.*

Theodotus Anfiranus in Homil. habita in die Ioannis Euangelistæ sacro, Hieremiæ sententiam ad sacerdotes tanquam ad animarum medicos retulit. Qui vt omnem malitiam corruptionis e medio tollant, sæpe putridum membrum abscindunt, vt sanitatem inducant: *Quod plane genus medendi nouum non est, inquit, sed antiquum, & ab initio usurpatum. Hac enim ratione sancti Patres venerandam hanc ecclesiam hæcenus curarunt, et conseruarunt. Obrinet enim sacerdos,*
gla-

gladium non vt ledat, sed vt medicinam afferat; quod ipsum superna gratia insinuans, quondam Hieremiam ita affabatur: Constitui te hodie super gentes, et super regna vt euertas et destruas, disperdas et dissipes, & edifies & plantes. Etenim si tabes maior fuerit quam vt curationem admittat, tum demum membrorum se etio presens est medicina. Hæc Theodotus. sed liceat paululū in hac re immorari, vt totam hanc veritatem apertius detegamus. Primum enim arbores arida & infrugifera ideo euelluntur, vt nouellæ propagines & traduces serantur: deinde ædes quæ motu concussæ ruinam agunt, ad fundamenta vsque deiici solent, vt elegans ædificatio extruatur: sic ut pietas commode in animis hominum infereretur, Apostolorum auctoritate regna, quæ iam peccatorum magnitudine quasi grauissima mole laborabant, dissipata fuerunt, & spiritu oris Iesu, (vt ait Paulus 2. ad Thessa. cap. 2.) destructa, & aduentu præsentis sue dissipata; vt illa extruerentur regna, quæ maxime ecclesiasticæ veritati cōsentirēt. Quod Iudæis accidisse satis in aperto est, quibus euulsis, ac regno depositis, nouum ecclesiæ regnum ex gentibus collectum fuit, vt Esaias cap. 61. prædixit his verbis: *Et vocabuntur in ea fortes iustitiæ, plantatio Domini, ad glorificandum, & edificabunt deserta a seculo, ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatis in generationem & generationem.* & paulo post: *Et stabunt alieni, & pascent pecora vestra, & filij peregrinorum agricola, & vinitores vestri erunt.* Quæ plane ecclesiæ euenisse D. Hieronymus lib. 17 in Esaiam demonstraui, cum regno Iudæorum subuerso, illius etiam demolitis parietinis (vt ait Smaragdus Abbas in collectaneis) & malis male multatis & perditis, peregrini fuerint principes constituti, qui aratro fidei gentes domarent, & ad bonorum operum vbertatem traducerent. Quorum ope & præsidio semper edificatur ecclesia, & stabiliori nixa fundamento, eleganter erigitur; cum gentes sint Dei edificatio, atque agricultura. Quod ex prima ad Corinth. 3. & Matth. 21. satis aperte constat. vbi regnum a Iudæis ablatum est, vt genti facienti iustitias traderetur.

Hæc tamen summa uis, quæ collata fuit vni prophete, cui tantum vnus populi cura imminabat; æquioribus de causis Petro totius orbis præfecto (vt ait Chrysoft. i Matt. homil. 55.) concidi oportuit, vt ecclesie aduersarios depellere, & ab omni dignitate deijcere posset. Quo argumento Innocentius I I. vir pietate & doctrina singularis vsus est, c. Solitæ. de maiortate & obediētia, his verbis. *Potiffes prerogatiuā sacerdotij ex eo potiffimū intelligere, quod dictū est, nō a quolibet, sed a Deo, nō regi, sed sacerdoti, nō de regia stirpe, sed sacerdotali profapia descēdēti, de sacerdotibus uidelicet, qui erāt in Anathot; Ecce cōstitui te super gētes et regna, ut euellas et distipes, adifices, et plantes* Idē in epistola ad Colaianē regē Bulgororū, & Bonifacius octauus cap. Vnā sanctā. de maior. & obed. & Ioānes xx i r. ca. 1. de consuetudine, inter communes affirmarunt. S. Bernardus epistola 237. ad Eugenium ita docuit: *Locus in quo stas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorū, locus illius est quē cōstituit Dominus Dominū domus suæ, & principē oīs possessionis eius. Cōstitutus es super gentes, ut euellas & destruas, & adifices & plantes.* & epist. 236. *Ridiculū an miraculum? humuncionē assumi ad præfidentium principibus, ad imperandum episcopis, ad regna & imperia disponenda.* Hildegradis in epistola ad Eugenium: *Tu qui es in vice Christi sedens in cura ecclesiastica cathedra, ut graues, & impios tyrannos eradices.* & Petrus Blesensis Archidiaconus Bathoniensis ad Cælestinum III. nomine Reginæ Angliæ scribens in epist. 144. ita habet: *Gentes diuulsa, populi lacerati, prouincia desolata, & generaliter tota occidentalis ecclesia confecta lamentis, in spiritu cōtrito, & humiliato supplicat uobis quem constituit Deus super gentes & regna, in omni plenitudine potestatis.* Alexander de Hales 3. parte, q. 40. membro 2. *Nullus est maior Papa in ordine spirituali, cuius potestas est super sacularem, sicut spiritus supra corpus: Vnde, & Hieremias dicit: Ecce constitui te super gentes & regna ut euellas, destruas, adifices, & plantes.*

Habet enim ecclesia ad id præstandum suas uires robustissimas, habet sua cornua firmissima, quibus hostes impetere,

tere, & in eos irruere possit iuxta illa ecclesie verba 1. Reg. 2. *Exultauit cor meū in Domino, & exaltatū est cornu meū in Deo meo.* Etenim ecclesie regnū (vt ex S. Greg. Angelomius monachus in huius loci cōmentarijs collegit) a Christo ubiq. sublimatū, & in uastissimas orbis regiones effusū, vsque adeo diuino supercælestiq; robore firmatū est: ut possit cuncta mundi regna confringere. Quemadmodū Dauid psal. 74. prædixit, *Et omnia cornua peccatorum confringam, & exaltabuntur cornua iusti.* Hinc Origenes homil. 1. in lib. regum, quædam iustorum cornua, & quasdam firmissimas vires esse commemorat, quibus in hostes irruant, vt eos a gradu & dignitate deturbēt. Iuxta illud Dauid vaticinium, quod Apostolis accōmodauit Paul. 2. ad Corin. 4. *In te inimicos nostros ventilabimus cornu: & in nomine tuo steremus insurgentes in nos.* Neque enim in gladio suo Apostoli possederunt terram, & brachium eorum non saluauit eos, sed dextera tua, & illuminatio uultus tui, quoniam placuisti in eis. ergo Apostoli cornibus, idest, potentia & robore excutiebant hostes, eosque uelut armis sic cornibus impetebant, & uultus illuminatione prostrabant. uultus uero illuminationē appellat Nicephorus in catena psalmodum *ὁ δουλεύων*, idest, benedictionē, vel *ἀγαθὸν δόγμα*, idest, Christianæ religionis institutum, in quo inimici strati, afflicti euerisque sunt populi, vt illæ gentes plantarentur, quæ fructus exhiberēt sanctitatis. Ex quibus facta est uinea dilecto meo in cornu filio olei, idest, in sublimitate atque potentia, ut ait S. Eucherius in quæstionibus ueteris testamenti: cum tanta futura esset Christi & ecclesie auctoritas, vt sub eius ditio ne redigendum esset Romanum imperium.

10 Quo cum nihil fortius ac firmitus esset, ab ecclesia tamē obtritum fuit, quemadmodum alia omnia imperia. Quod ex Daniele cap. 2. constat his uerbis: *In diebus regnorum illorum suscitabit Deus cali regnum.* subiungit Propheta, *cōminuet autem, & consumet uniuersa regna hæc.* Quem locum enarrans Guitmundus Auerfanus episcopus (lib. 3. de sacramentis) de ecclesia Romana interpretatus est: *Danielis, inquit,*

inquit, locus de nostra ecclesia luce clarius constat. Ipsa enim imperium cum adhuc ferreum esset, cetera regna contriuit: ipsa quoque quod nemo negare potest, in ipso palatio Imperatoris domum obtinet Saluatoris. Hefychius psal. 2. ut in catena græca legimus: *A regno, inquit, Christi, & ab eius possessione in terminos usque terra diffusa, sinem terreni Principatus impositum.* Quod plane ab Aggeō propheta cap. 2. sub Zorobabelis nomine prædictum est his uerbis: *Subuertam solium regnorum, & conteram fortitudinem regni gentium, & subuertam quadrigam & ascensorem eius, & descendent equi, & ascensores eorum: uir in gladio fratris sui.* In primo enim Christi Domini aduentu, ut dicit Hieronymus, fortitudo gentium, imperiumque Romanorum resistentium Euangelio contritum est ab ecclesia, ob illorum scelera, quibus illam impugnabant. enim uero numquam reges ecclesiæ dignitatem agnoscunt, nisi cum eam uiolare contendunt, numquam experiuntur uires illius, nisi cum eas impugnant. Quod S. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 38. explicauit his uerbis: *Regnum terre huius seculi cuius figuram reges gerunt, qui Sarām polluere permisi non sunt, non expertum est, nec inuenit ecclesiam esse cæiugem Christi, nisi cum eam uiolare tentauit. ac propterea corruptum est in posterioribus regibus, ac eam honorauit munere, quam corruptioni suæ subdere in prioribus non eualuit.* hæc Augustinus. Qua uero ratione id acciderit, Otho Frisingensis episcopus lib. 6. cap. 36. demonstrauit his uerbis: *Hic quod supra distuli, soluendum puto, quod Romanum imperium ferro a Daniele comparatum, pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec a lapide præciso sine manibus excisum subrueretur. Quid enim aliud sine melioris sententiæ præiudicio, lapidem sine manibus excisum, quam ecclesiam capitis sui corpus sine carnali commixtione, ex spiritu sancto conceptum, & uirgine natum; ipsam quoque sine humana operatione, & ex spiritu & aqua regeneratam dixerim? & paulo post: Hoc nimirum regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter Martem, fictile propter conditionem, in ea parte qua firmior fuit, ecclesia percussit: dum regem orbis, non tamquam orbis Dominum uereri, sed tamquam*

quam de limo per humanam conditionem factum fictilem, gladio anathematis ferire docuit. Neque uero solum spirituali: sed etiam materiali gladio regna ab ecclesia subuersa fuisse, idem est auctor lib. 7. in prologo his uerbis: *Non desunt qui dicant Deum ad hoc regnum (loquitur de imperio) immitti uoluisse, ut ecclesiam exaltaret, regni quippe uiribus, & beneficentia exaltatam & ditatam nemo ambigit ecclesiam: constatque non prius eam in tantum regnum humiliare potuisse, quam ipso ob amorem sacerdotii cuiuscumque ac uiribus exhausto, non eius tantum, id est, spirituali, sed suo proprio, scilicet materiali gladio percussum destrueretur. & subiungit: nisi forte Dauid imitari cogitent, qui Philistæam primo uirtute Dei strauit, postmodum proprio gladio iugulauit.* hæc Otho, licet fluctuanti, & ancipiti animo dixerit, cum esset imperatoris partibus ob eius consanguinitatem addictissimus. Idem etiam in uita sancti Eugilberti Colonienfis legimus apud Surium, qui cum parum publicis iudicijs ualuisse, robur militare sibi adiunxit, ut melius imperata seruare cogeret. Iudam Machabæum imitatus, qui primum proprio gladio, hoc est, spirituali, deinde gladio pugnauit Apollonij. sic ecclesia præter spirituales gladium sæpe temporale exercet, ut impetus aduersariorum comprimatur.

II Sed fortasse aliquis suspicari poterit, ab ecclesia hanc iniuriam Romano imperio impositam fuisse, ut regnum tantam mole fundatum, & tam diu per tot tantosque uiros auctum, tantis denique opibus firmatum, ab illa, tot cladibus dispersum ac comminutum fuerit. Quod plane olim apud Christianos maximam inuidiam conflauerat, cum crederent Ethnici, tantum imperium a Christianis commutatum, & religionis causa perturbatum fuisse. Sed ab hac calumnia nos eripit Sibylla, quæ de imperij sede translata, atque de illius commutatione cecinit, his uerbis:

*Post hæc imperium regni succedet alius
Excellens, ducibus multis ex occiduiq;
Parte maris multis quod terris imperitabit,*

Et quatiet multos, & regibus omnibus olim
 Terrorem faciet multis ex urbibus auri
 Diripiet, multum argentiq; deinde per orbem
 Aurumq; argentumque erit, ornamentaque rursus
 Mortalesq; prement; tandemq. existet eorum
 Casus, & iniusto incipient turgescere fastu:
 Continuoq; in eis scelerum vis magna vigebit,
 Donec venturum sit Regnum vigeatq. potestas.
 Tum demum surgent magni praeclara Dei gens,
 Qua duce mortales omnes bene viuere discent.

Legant Lactantium lib. 7. cap. 15. qui ait: *Nihil humanis viribus laboratum esse, quod non humanis aequè viribus destrui possit.* praesertim cum Romanae Urbis tempora in suas aetates distributa fuerint, adeo ut post tot bella, quae senectutem denotabant, statim esset futurus interitus, ut Lutatius Florus & Liuius lib. 1. demonstrarunt. Legat Gregorium Nazianzenum oratione 1. contra Iulianum, ubi imperium Romanum potius in incolumitatem salutemq. commutatum fuisse, quam ab ecclesia depressum memorat: cuius verba sunt haec, re lata a Nicephoro, lib. 9. cap. 50. *Non enim tot gentes imperio eius subacta, loquitur de Constantio, non respub. ab eo rite gubernata, non ingens pecuniae vis, non gloriae amplitudo, non quod regum princeps atque imperator & esset, & nominaretur; non alia denique res quaecumque ad hominum felicitatem facere videntur: tantum eum exhilararunt, quantum & nos quidem per ipsum, per nos autem ipse, & apud Deum, & apud homines laudem consequeretur, & constans nobis perpetuaq. permaneret potestas. Etenim cum alia multa, tum illud praecipue sublimius imperatoriq; magis quam alij multi considerans, optime nouerat, cum Christianorum rebus, una Romanum auctum esse imperium, atque adueniente Christo, rerum administrationem ad unius principis, quod antea ex omni parte factum nunquam fuerat, summam potestatem peruenisse. Quam ob causam merito ille mihi visus est res Christianorum tantopere ornare, & fouere. haec ibi.*

Theodorici
 1ms lib. 2.
 cap. 19. &
 20.

Præterea Iustinianus nouel. 6. & Zeno imperator in Enotico, idest, in pacis & unitatis edicto, (quod Illustriss. Cardinalis Sirletus in omnem posteritatem commendandus, mihi transcribendum, ex vetustissimo originali concessit) nullum maius imperij praesidium esse confirmat, quam fidei catholice praesidium, & ecclesiae matris obsequium: ἀρχὴν καὶ σύστασιν, δυνάμιν τε, καὶ ὄπλον ἀκαταμάχητον τῆς ἡμετέρας εὐδαιμονίας βασιλείας τὴν μόνην ὀρθολογὴν καὶ ἀληθινὴν πίσιν, καὶ ἐκ τῆς ἡμετέρας τῆς ἡμετέρας συνήψεως. idest, Imperij nostri initium, conseruationem, tum autem opus, & armaturam inexpugnabilem, persuasum habemus esse: solam rectam & veram fidem, & statim addit: *ecclesiam matrem imperialium sceptrorum esse, a qua imperia defenduntur.* Quod quidem non tantum ad preces, quae ab ecclesia pro imperij incolumitate funduntur, referri debet, ut Renatus Coppinus retulit, sed etiã ad munus gubernandi, quo episcopi populis & principibus praescribent, ut conseruatione, armaturam & praesidium firmissimum obtinerent. Ergo causa euerisionis Populi Romani ecclesia non fuit, neque ipsa concitauit in imperium seditionem atque discordiam, nec fecit ut barbarae nationes exercitibus in immensum coactis Urbem uexarent, leges commutarent, diriperent omnia, & execrabilia molirentur; sed potius eorum nefaria scelera, & sua crudelitas pene barbara, ut ait Saluianus lib. 5. de gubernatione Dei, fecit per uniuersum Romanum orbem iam non esse Romanos. Sed quamdiu in ipsis Imperatoribus viguit religio Christiana haec retinuit imperium: cum uero facta conseruacione proseriptiones orphanorum, viduarum afflictiones, pauperum cruces, nefariae libidines exercebantur, & Christiana fides, & Pontificum dignitas impugnabatur, euerio totius Urbis subsequuta est. Quod plane ex Othone Frisingensi lib. 3. cap. 17. aperte constat, his uerbis. *Petro Romae successit Liuius, et eiusdem diebus cum maxima ciuium & sciorum clade duo oppida in Britannia capiuntur, eodem tempore Romani milites plurimis in oriente amissis provincijs, sub iugum Parthorum ignominiose uenerunt. et nota quod Apostolis in Vrbe martyrio corona*

Nicephorus
 lib. 16.
 cap. 12.

tis, secularis huius Urbis dignitas minui cepit. In ea vero Rep-
quidquid fuit religionis & pietatis, Pontifex Romanus
vna cum imperij ruinis custodiuit, atque seruaui, vt inde
Romanum etiam nomē pietatis causa vna cum imperij su-
blimitate propagaretur.

Quare merito post regnorum tot, tantasque mutatio-
nes, post tot superiorum clades quę ob peccatorum mo-
lem subsecutę sunt, solus totius, ut ait Ecclesiasticus cap.
10. *gens*, idest, utilis constitutus est rector, qui omnium
commodo & vtilitati prospiceret Pontifex Maximus, ec-
clesię vniuersalis Antistes, & totius orbis gubernator: qui
imperium, quod a Christo suscepit, in futuras æternitates
propagauit. Quod plane in illo Dauidis folio præfiguratū
est, supra quod, vt docet S. Epiphanius heresi 29. contra
Nazaręos, *Episcopi summi*, idest, Romani Pontifices, *sede-
runt serie & successione perpetua: Sedet*, inquit, *Christus super
thronum Dauid*, cuius regnum trāstulit, & ipsum vna cum sum-
mo sacerdotio seruis suis summis Pontificibus ecclesie Catholice,
largitus est. quod S. Paulinus Nolanus epistola 42. docuit
his carminibus.

Habes & illud: ventris a fructu tui

In sedibus ponam meis.

Qui sermo Dauid quamlibet Christum sonet,

In Chr. sto, & illis concinit

Qui Christiani corporis collegio,

In sede ponentur Dei.

Ex quo loco aperte constat, regnum Dauid distinctum
fuisse à sacerdotio ueteri: quia, illud quod a Dauide propa-
gatione descendebat, ad Pontifices Romanos Christi vi-
carios translatum traductumque est: sacerdotium vero nō
ita. Præterea, Abachuc prophetę verba cap. 3. Christi re-
gnum maxime commendarunt, *splendor eius vt lux erit, cor-
nua in manibus eius*. splendor Euangelica doctrina est, vt
ait Seuerus lib. 3. contra Grammaticum; cornua vero re-
gna

gna sunt mundi, quę sub Christi, & ecclesię manu prote-
guntur, & ob flagitia dissipantur. Hinc contriti sunt *montes
seculi*, vt ait Nicolaus presbyter de Iudæorum uastitate
agens: *incuruati sunt colles mundi*, idest, *contraria*, & *aduersa
mundi Imperia*, quę a Christo & Apostolis protrita proflig-
gataque fuere, *male dictum est sceptris, capiti etiam bellatorum*
male precatum fuit, quod ceu ingēs turbo excitatum erat,
ad ecclesiam deuastandam: quę vt ait S. Hieronymus de
Iuliano, Maximiano, Valeriano, Decio, Domitiano, &
Nerone perspeximus; a quibus amputata, & præscisa sunt
regna, vt sepe Dei indignationem non tardam, sed præ-
sentem vidcamus. Postea subsecuta sunt alia suppli-
cia, quę in Imperatores Gręcos exercuit Christus,
exercuit Romana ecclesia, a quibus ob hæreses graues ani-
mo conceptas imperium sublatum est, & in occidentales
partes ecclesię Romanę auctoritate, magna bonorum
omnium acclamatione traductum, ut Helmoldus Buzo-
uiensis lib. 1. chronicon cap. 3. docuit.

Tandem uero ob eorum Gręcorum impietatem atque
discordias, cum ecclesia Romana temere susceptas, fun-
ditus quidquid reliquum erat imperij, Nicolai V. præ-
dictione, ut ait Gennadius Scholarius disceptatione 4.
barbarica Turcorum immanitate extinctum atque de-
letum fuit. Caueamus autem & nos, ne fortasse ob scelera
nostra in ecclesiam tamquā in nostram matrem pepe-
trata, iram Dei prouocemus; ne ve ob eius con-
reptum numen, & sacerdotij neglectum,
cui sæpe minus iusto deferimus,
in grauem Dei indigna-
tionem incur-
ramus.

C A P. V I.

Apostolos eam potestatem affecutos, qua pro temporum opportunitate subditos populos cogere.

S V M M A R I V M.

- 1 *Apostolos œconomia usus fuisse, ut omnes gentes ad fidei veritatem pertraherent.*
- 2 *Que nam sit œconomia ratio ex patrum sententia.*
- 3 *Paulum in gubernanda ecclesia miris artibus usum.*
- 4 *Paulum ab omni adulatione, & auaritia liberum.*
- 5 *Paulum, honorem & cultum, que magistratibus debentur, a subditis deprecari potuisse.*
- 6 *Paulum benignitate potius quam imperio, quod iure exercere poterat in subditos, usum fuisse.*
- 7 *Pauli lenitatem minus in isto apud Corinthios valuisse.*
- 8 *Paulum se ipsum cum pseudoapostolis contulisse, ut suam potestatem efferret.*
- 9 *Paulus tametsi posset cogere, & in faciem cedere Corinthios, abstinuit tamen.*
- 10 *Episcopi quamquam possent imperio uti, merito tamen Paulum imitantur.*

RESTAT tandem, ut hanc auctoritatem, quam in ecclesia reperiri docuimus, etiam tunc Apostolorum tempore, in usu fuisse demonstramus; ut inde oracula illa veterum prophetarum a nobis allata firmitatem habuisse constet. Quod plane non levis erit industria, cum ex Apostolorum scriptis, benignitas & mansuetudo, potius quam severitas discipline colligatur. Præterea præceptum Petri prima epistola cap. 5. quo episcopis iniunctum est, ne dominatum in clerum exercerent, sed mitius,

mitius, & suavius se gererent; multos induxit in eam mentem, ut crederent. Apostolos numquam graui imperio usos fuisse. Item Pauli voces ad Rom. 13. & 2. ad Corinth. 5. quibus nimium se submittit Apostolus, ut quod gentium utilitati conferret, precibus & obsequio impetraret. Sed nihil hæc efficiunt, nihil hæc Pauli testimonia veritati obfunt, immo vero multo magis eam, quam prophetarum prædicatione auctoritatem docuimus, comprobant. Quod ex veterum patrum præscripto colligitur: nam cum Apostoli per orbem Euangelium diuulgarent, atque omnibus hominibus deferrent; diligenter cuiusvis mores & ingenium explorabant, ut eos facilius ad se se allicerent, & commodius Christi præceptis imbuerent. Quam gubernandi rationem Clemens Alexan. lib. 1. pedagogi, cap. 1. S. Gregorius Nazianzenus de laudibus Athanasij, & Tertullianus varijs in locis œconomiam appellant. Quæ licet nomine latino careat, ut ait Quintilianus lib. 3. cap. 3. a Martiano tamen, & Sulpitio Victore in Rhetoricis, dispositio siue dispositio dicitur. Quod nomen fortasse ex edificandi arte deductum est. Quæ primum ordinatione, deinde dispositione constat, mox eurythmia & symmetria, & decore, & distributione, quam Græci, ut ait Vitruuius lib. 1. de architectura, œconomiam appellant. Inde hoc nomen illis recte accommodatum est, qui cum domi præsent, apte omnia collocant, & singulis singula munera distribuunt, ne aliqua domi perturbatio excitetur.

- 2 Eadem ratione in ecclesia Catholica œconomia summa prudentia dicitur, in verbi diuini prædicatione, munerisque administratione. Qua nihil improvide, nihil temere, nihil denique nisi omnibus circumstantijs accuratissime perpensis & exploratis, dicendum faciendumque est. Ut omnia consilia, cogitationesque ad unius charitatis scopum referantur, nec quicquam proponatur, quam ecclesie edificatio, & plebis commissa custodia. Vnde Clemens Alexandrinus lib. 1. pedagogi, cap. 1. prius sermonem *ὁ ἐξ ἡμῶν ἔστιν ὁ πρῶτος ἡγούμενος*, id est, exhortatorium ad mores hominum,

minum informandos, deinde *ὑποδραστηκὸν*, idest, præceptorium ad actiones moderandas, mox *ἠδραμυθητικὸν*, idest, confortatorium ad passiones, & perturbationes sedandas, instituendum esse affirmat: vt vnusquisque his quasi virtutibus recte compositus, facilius in omni rerum genere uti possit. Quod S. Gregorium miraculorum opificem, fecisse legimus apud Nyssenum; qui populis multa ex gentium hilaritate, & uoluptatibus cōcedebat, ut paulatim illos a veteri consuetudine reuocaret. S. Chrysostomus, & Theophilactus in Apostolorum acta, hanc gubernandi artem *σωτηριαβασιον* nominant, idest, uirtutem, qua Apostoli se se ad tempora & personas accommodabant, & vna cum illis se ipsos dimittebant, ad eorum mores, & captum compositi. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 9. omnia omnibus se factum esse fatebatur, benignis benignum, & mansuetum, superbis seuerum & grauem, vt eorum deprimeret audaciam.

Quod eleganter S. Gregorius Nazianzenus Apologético 1. Pauli leges recensens explicauit his verbis: *Pro alijs Paulus gratias agit, alijs acrius perstringit, alios gaudiū suū, et coronā nominat, alijs amentia obijcit, alijs rectū iter tenētibz comitē se adiungit, alacritatēq. eorū sua alacritate excitat, alios male incedentes coerces, ac reprimat. Nunc ab ecclesia cætu proscribit, nunc charitatem firmat, nunc eundem subuehit, nunc virgam minatur, nunc clementie spiritum protendit, nunc apud sublimēs, & arrogantes se effert, nunc se apud humiles deijcit. Hic est ergo spiritualis præfectura finis, nimirum priuata utilitate postposita, aliorum commodis inseruire.* hęc ille.

Fateor quidem Apostolos lenitate & mansuetudine 4 vfos potius quam imperio fuisse, potuisse tamen seueritatem in subditos exercere, ipsemet Paulus de se & alijs Apostolis prædicat, prima ad Thessalonicenses 2. his uerbis: *Neque enim aliquando fuimus in sermone adulationis, neq; occasione auaritie, Deus testis est, neque querentes ab hominibus gloriam, neque a uobis, neque ab alijs, cum possemus uobis oneri esse vt Christi Apostoli, sed facti sumus paruuli in medio vestri*

tam-

tamquam si nutrix foueat filios suos. Duo illa a quibus se omnino solum ac liberum asserit Paulus, maximam in ecclesia calamitatem inuehunt. Adulatio & *ἡρσασια πλενεζια* idest, occasio auaritię, vel pecunię studium, *ἡρσασια* enim, vt ait Oecumenius, institutum nostrę voluntatis significat, siue animi propositum diuitiarum gratia; Simoniam nostrī Theologi recte dicunt: Paulus ne Christi fieret defortor, adulando hominibus non placebat. Præterea nullius pecunias expetebat, non bonis, non vestibus (vt ait Actor. 20) non thesauris, & hereditati inhiabat, ne auaritię fordibus corruptus, auctoritati Euangelij derogare videretur: Si illud venale exhiberet, aut propinaret, aut sibi suisque commodis, potius quam aliorum vtilitati & saluti consuleret.

5 Præterea nec gloriam, idest, auctoritatem, & laudem (vtrumq. enim significat *δόξα*. 1. ad Corinth. 9. de hac eadē re agens) ab ipsis gentibus ambiebat, id enim ea vox *ζητωῦτες ἕξ ἀνθρώπων δόξαν*, significat, candidatorū more ad honores, & dignitates contendere. Etenim frustra Paulus eam sibi conciliaffet gloriam, quam ipse & amplioem, & illustriorem habebat; non populi consensu delatam, sed muneris auctoritate collectam: de qua illico gloriatur his verbis. *Cum possemus uobis oneri esse, vt Christi Apostoli,* & quod inde excurrit. Ecce auctoritatem & imperium, quod sibi suo iure vendicat Paulus. *Cum, inquit, uobis oneri ē βασις*, idest, cum dominatum, & auctoritatem exercere, immo & vobis præscribere possemus; nolimus quemquā grauare, & nullius imperium nostro præstantiori & nobiliori imperio deprimere. Ita interpretatur hunc locum catena gręca in Paulum, S. Ambrosius, & Oecumenius: & ex Clemente lib. 1. Stromatum, & ex Origene tract. 31. in Matth. facile hic sensus colligitur, si eius institutum quicumque diligenter expendat. Quod etiam ex Syra editione apertū est, quæ ita latine redditur: *Cum possemus in auctoritate esse, ex recentioribus Dionysius, Caietanus, & Ganncius huic interpretationi subscribunt.* Primasius, Petrus

H

Lom-

Lombardus, S. Anselmus, S. Thomas, Vgo Carenfis, Lyranus, & Bruno *Honori* legunt: quasi Paulus de sua dignitate & principatu ageret. Quæ plane cum totius orationis serie aptissime conueniunt; tum propter id quod proxime antecedit, *Neque quærentes ab hominibus gloriam*; tum propter id quod subsequitur: nihil enim Paulus de collectis, nihil de victu exquirendo eloquitur; sed tantum suiauctoritatem & grauitatem extollit, se alijs Apostolis non inferiorē, aut minorē nominans: *Sicut ceteri*, inquit, *Apostoli*, idest, sicut solent ceteri Apostoli in honore, & pretio esse, sic ego eodem iure mihi id vendico. Sunt enim Apostoli Christi legati, Christique præfecturam gerunt. Quare merito debent a subditis populis honorari ob amplissimam personam quam sustinent.

Eamdem ego poteram, inquit Paulus, potestatem exercere, & maxime a uobis coli, non tamen passus sum: *sed facti sumus paruuli in medio uestri*. Ego facile ad eorum sensum accederem, qui *ἡπιος*, blandi, lenes, mites, mansueti, beneuoli legi posse arbitrantur; ut legit Clemens Alexandrinus lib. 1. pædagogii, cap. 5. Chrysostomus in hunc locum Pauli, Syriaca, & Complutensis editio; & duo codices latini, quos citat Lucas Burgensis: nisi omnia fere nostra latina exemplaria patribus omnibus latinis stipulantibus, reclamarent. Ita enim nutricis similitudo, qua utitur Paulus facile ad amissim adaptari posset. Etenim nutrix cum fouet & alit infantes, amplexibus fouet & allicit; blâditijs & lenitate eorū amorem cōciliat, tum omnia ab ipsis beneuolentiæ iure deposcit. Sic Paulus deposito graui supercilio, seueraq. persona, viscera misericordiæ indutus, gentes benignissime fouebat, & quam plurimum ad Dei prouehabat pietatem, ut eos magistri iure in officio contineret.

Præterea hæc eadem Apostolorum auctoritas ex cap. 11. epistolæ 2. ad Corinth. aperte deducitur: ubi cum Paulus subditis contemptui esset, ut suam apud eos auctoritatem, idest, apostolicam tueretur, se ipsum commendat: & suam potestatem cum pseudoapostolis conferens, nedū
illis

illis inferiorem, sed multo etiam potiore & præstantiorē nominat. Nam cum Pauli demissio & lenitas qua utebatur, minus iusto apud Corinthios valuisset, immo in dedecus ac probum uerteretur, coactus fuit Apostolus, ut sui aduersus detractores auctoritatem retineret, se cum his qui *ὑπερηβαν* sunt Apostoli, idest, qui uehemēter in munere apostolico elaborasse videbantur, uel cū pseudoapostolis, qui hanc potestatem nimium sibi arrogabant, conferre, atque in suas laudes quas ipse insipientiam nominat, erumpere: *Quonia multi*, inquit, *gloriantur secundū carnē, & ego gloriabor. libenter enim suffertis insipientes: sustinetis enim si quis nos in seruitutem redigit, si quis deuorat, si quis accipit, si quis extollitur, si quis in faciem uos cedit, secundum ignobilisatē diu, quasi nos infirmi fuerimus in hac parte, in quo quis audeat, audeo & ego.*

8 Pseudoapostoli maximam gratiam sibi atque auctoritatem apud Corinthios conciliarunt, quod fastu & graui supercilio potestatem, quam ipsi apostolicam uocabant, tuerentur. Tumidum enim & superbientem Corinthiorū animum simili tumore & grauitate pellegerant, quæ apud tumidos plurimū ualebat. Paulus e contra, summa benignitate & mansuetudine usus, ea de re despectui, & offensionis; immo multis quasi pro ridiculo erat. Quare cum de sua, idest, de Euangelij auctoritate aliquid detrahi egre ferret, suam cum pseudoapostolis potestatem contulit, tum in deferendo Euangelio, tum in perferendis laboribus. Urget uero Corinthios, quod facile possent suā insipientiā, idest, se suas laudes recensentem æquo animo pati: cum multo grauiora a pseudoapostolis libenter & ex animo perferrent. Qualia uero ista essent, statim enumerat: *Si quis uos in seruitutem redigit, ἡγάδουσι*, seruitute uos deprimit, & fastu quodam & imperio rebus uestris utitur; facile tanquam serui obsequimini: *Si quis uos deuorat, ἡγρέδεται*, comedit, & uestras facultates absument, quod crimen pseudoapostolorum familiare erat, qui domos uiduarum comedebāt, ut ait Matth. cap. 23. easq. omnino subuertebant: *Si quis ca-*

pit, vt ad alios alio transmittat: *Si quis extollitur, & fastu in vos insurgit: Si quis in faciem vos cadit, & aperte & palam vestram libertatem & dignitatem impugnet, ἀέξειδε, sustinetis, & æquo animo patimini quidquid vobis oneris imponitur: Secundum ignobilitatem dico, ἀτιμία, idest, ad vestram refero contumeliam, vt rubore suffundamini, cum tales summo honore suspiciatis Apostolos, qui vos in faciem cedant. Non quidem quod Corinthi vapularent, aut palmis cederentur, sed quod per summum dedecus equa fere sustinerent, ac illi qui pugnis eliduntur.*

Subiungit Paulus, vt eorum errorem grauius impugnet, qui dimitius & abiectius de eius potestate cogitabant: *Quasi nos infirmi fuerimus, hoc est, vt est auctor Origenes tractatu 31. in Matth. Chrysostronus, Photius, & Oecumenius in hunc locum, quasi ita esset imbecille, & abiectum Pauli munus, vt eadē quę illi subditis imponere poterant, ipse non posset. Poterat quidem in quo quis audebat & ipse se audere; multare, capere, & vt tibi obsequium & cultum deferrent, imperare & cogere, debite secundum fidei institutionem, absque tyrannidis nota. Nihil enim minus fuit, vt cap. 12. ait, ab his qui sunt supra modum Apostoli. ab his tamē abstinuit, non quia infirmus, aut quod ea sui iuris non essent (vt ait Origenes) aut quod minus ea facere posset. sed ut præstaret quę docuerat, & modestiam moderationemque animi, qua subditos erudiendos præceperat, ipse primus ceteris exemplar factus comprobaret.*

Quam plane animi lenitatem ceteri omnes episcopi 10 pro temporis opportunitate imitati sunt, & inter eos Basilius, qui benignitate & mansuetudine omnium hominum animos ad se ipsum suspiciendum impulerat: cuius ingenium & egregias in gubernando artes Nazianzenus oratione de eius laudibus ita descripsit: *πρὸς τὴν δουλομῆδον, ἀλλ' ἐνοία σφετερίζομῆδος, οὐ δυνατεία, ἀλλ' ἀγαθὸς μῆδος, ἀλλὰ τὸ δύνασθαι μὴ φείδεσθαι δὲ πρὸς τὸν μῆδον, τὰ πάντα ἢ φάσθαι τῆς αὐτῆς ἀλαοίας. idest, non callide sibi homines seruire cogens, sed beneuolentia deninciens. Ne que*

que imperij Regia potestate utens, sed potestatis repressione, & ignoscendi facilitate pelliciens, cū omnes ipsius ingenio cōcederent. Ergo imperium quod gerebat, tanta benignitate temperabat, vt omnes sua sponte eius dicto cederent. Hęc conabatur Paulus a Corinthijs impetrare, quę tamen cum ægre ob pseudoapostolorum impedimenta cōsequeretur, voluit suę causę patrociniū suscipere, & suam potestatem diffusius multo quam tanta Apostoli lenitas postulabat, cōmendare: Insipiens, inquit, factus sum, vos me coegistis.

C A P. V I I.

Pauli tantam fuisse potestatem, vt non solum seruum retinere; sed etiam temporales pœnas transgressoribus posset imponere.

S Y M M A R I V M.

- 1 Paulum Onesimum seruum retinere potuisse.
- 2 Apostolum imperandi potestatem habuisse.
- 3 Paulum iure optimo tametsi imperare poterat, expectasse tamen minorum assensum.
- 4 Paulum repugnantem Philemonem cogere potuisse.
- 5 Paulum maluisse obsecrare, quam cogere.
- 6 Mancipia ab ecclesia seruitium imperatorum rescriptis libertate donantur.
- 7 Episcopi potestatem quam habent, summa cum benignitate coniungere debent.
- 8 Episcoporum munus esse insectandi hostes, & oues puniendi.
- 9 Subditis propter delicta, non solum spirituales, sed etiam corporales pœnas constitutas.
- 10 Dure siue δροτόμως punire, est graues nedum animi, sed etiam corporis pœnas imponere.

1 Vam grauem Apostoli potestatem & dominatū in subditos exercuerint, ex varijs scripturæ testimonijs demonstraui-
mus: nunc operæpretium est, vt aliquibus exemplis & probationibus totam hęc disputationem illustremus. Primum igitur Paulus suæ grauissimæ potestatis specimen præbuit, cum Onesimum retinere, & in libertatem (erat enim fugitiuus & seruus) vendicare voluit. sed eius uerba, quæ plurimum auctoritatis habent, in mediū adferamus: *Propter quod, inquit, multam fiduciam habens in Christo Iesu imperandi tibi quod ad rem pertinet, propter charitatem magis obsecro, cum sis talis ut Paulus senex, nunc autem uinctus Iesu Christi.*

2 Imperandi cogendique facultatem habebat Apostolus, cum omnia suo iure a Philemone omnium bonorum, immo suimet deb itore posset exigere. Istud enim ea uerba, *παρρησιας ἔχων ἐπιτάσσει σοὶ τὸ ἀδίκον*, idest, fiduciā imperandi tibi que ad hanc rē pertinet, aperte ostendūt. Varij tamen auctores trium catenarū in Paulum, quæ in Bibliotheca Vaticana seruātur, ita hunc locum cōmuni cōsensu reddiderūt, *ἐπιτάσσει τὸ σοὶ ἀδίκον ἀπέπειον*, idest, vt sensum exponā, Paulū iubere, & more magistratus quod decēs erat, vel sua ad hanc rem interesset, imperare potuisse: nā imperare nō simpliciter retinere est, sed aliquid maius, & grauius. Id enim *ἐπαρχὴν* & quod inde deducitur *ἐπαρχος* prætorem, & prouincię præsidem agere, apud Plutarchum in vita Galbæ significat.

3 Ergo assenerabat Paulus summa animi constantia, ut eius sensum ex Theophilacti interpretatione colligamus, *τὸ ἀδίκον, quod ad rem pertinet*, idest, se iuxta illud quod sui muneris erat, potestatem habuisse iniūgendi, & quod grauius est, imperandi: cum res ecclesię munerique apostolico consentaneas non solum præcipere, sed etiam ita imperare posset, vt ad eas exequendas, omnes charitatis causa cogeretur. Sed sine Philemonis cōsilio, idest, nisi ille prius Paulo

Paulo acquiesceret, nihil fieri oportere, ne veluti ex necessitate bonū esset; sed voluntarium. ergo Paulus expectauit Philemonis assensum, non vt aliquid facultatis ex eius uoluntate sibi accederet, sed vt ad laudem & meritum occasionem daret, ex qua ille maximam a Deo gratiam, ob benefactum promereri posset. *Etenim maiores, vt ait S. Anselmus Cantuariensis in hoc loco, debent spectare minorum sententiam, vt que ex necessitate sunt, melius fiant.* Qua de re Paulus ex charitate, ut ait Sedulius in huius loci commentarijs, obsecrabat; sed causa ipsa fiduciam tribuebat imperandi.

4 Quod si Philemon sententię Pauli restitisset, *καὶ ἀδίκον τὸ ἀγαθόν*, idest bonū fieret necessarium, non voluntarium, sed coactum; cum Apostolus eum reluctantem (non quidem uinculis uerberibusque, quibus in fontes ciues magistratus animaduertunt) sed charitatis imperio coegisset. longe namque differunt sanctum & iustum; multa que charitatis impulsu necessario fiunt, ad quæ tamen vindicatiua iustitia coerceri non possumus; vt S. Basilius in reg. 249. per compendium tradita, elegantissime docuit. Ergo poterat ex fiducia charitatis seruum retinere, non tamen decorū eo tempore aut iustitię seculari consonum uidebatur (cū oporteret eos tunc omnem adimplere iustitiam) ne in primis ecclesię exordijs, Apostoli seruos sollicitare, intercipere, corrumpere (quod 82. Apostolico Canone aperte cautum est) aut plagiarium crimen committere uiderentur. Sed cum Philemon religionem Christianam suscepisset, & sacrosancto esset mancipatus ministerio, erat enim senex & presbyter, plane esset iniurius, & ecclesię incommodus, & Christi infecutor, si sententię Pauli, qui ad ædificationem ecclesię Onesimi seruitio utebatur, restitisset.

5 Nam quemadmodum seruus immitem atque superbū dominatum a se pellere potest, si ad Christi naturæque præceptum violādum cogeretur: cū teste S. Basilio huius sententię auctore, (in regula 11. diffuse explicata, & 114. per

per compendium tradita) alienus dominus sequendus nō sit, sed vitandus & fugiendus, ne Christi & naturę iura violentur; eadem plane causa, opposita tamen ratione, Philemon ē repugnantem, & ecclesię ædificationi noxium, & suę immo Christi sententię præuaricatorem, cogere potuisset Apostolus, & Onesimum vt obedientem, & Reip. necessarium retinere. Maluit tamen exorare propter charitatem, & propter Philemonis senectutem deprecari, ob quam senes orandi potius quam increpandi sunt, vt ille vberiore gratiam, ob studium maximum erga ecclesiam promereretur. Quod si ius suum prosequi voluisset Apostolus, propter labores Euangelij causa susceptos, poterat a Philemone Pauli subdito omnia iure suo deponere. Sic enim inquit Paulus: *Vt non dicam tibi quod & te ipsum mihi debes.* Græci legunt *ομοφιλεις*, idest, insuper præter alia multa, tu ipse mihi maxime deuictus, & obnoxius es. *Quare si tu meus es, et tua omnia mea sunt, Onesimus quoque, qui tuus est, meus est; quo poteram tamquam meo uti, & ei non solum debita remittere, sed etiam absque tuo consensu retinere: sed voluntati tue relinquo, ut mercedem habeas ignoscendo.* hæc Hieronymus tom. 6. totidem verbis explicauit, a quo Sedulius in huius loci commentarijs, mutuatus est.

Sed hinc serui nullas dominis fraudes struere, aut quasi ex composito, rationes ad vindicandam propriam libertatem necere possunt. Iam enim ex Iustiniani imperatoris nouella 5. & 123. cap. 26. & domini Leonis sapientis constitutione, ob solam pietatem, si serui fuerint per triennium Monasterij seruitio mancipati, inuito domino liberi sunt: cum in his, quę ad Dei cultum & religionem spectant, vt ait Iustinianus, neque masculi aut femine, neque liberi, & serui discrimen existat. Quę noua constitutio a sacris canonibus comprobata est, cap. Si seruus. dist. 54. Vbi monachi, qui latent, post triennium liberari debent, clerici uero qui palam omnium ante oculos sunt, & in publico viuunt, post annum libertate donantur, vt ibi glo. docuit verbo, post triennium, & ex l. seruus in scio, cū

l. sequen. de fideiuss. constat. Episcopi uero per ordinis susceptionem liberantur a conditione serui, cum omnium fiant patres, & amplissimam dignitatem assequantur; vt Iustinianus nouella 81. & Theodorus Balsamō in Photium titulo 1. cap. 36. docuerunt. Nam cum episcopi Imperatorum & Regum eligantur patres, ab aliena potestate eximi necesse est. §. filius familias. inst. quibus mod. ius. patr. pot. sol. Quod etiam cōfirmat Harmenopolus lib. 1. promptuarij titulo 14. §. seruus tutor, & titulo 18. eiusdem lib. §. ultimo. Sic etiā qui ordinati fuerunt presbyteri in scio domino, amisso peculio, libertate donantur, cap. ex antiquis. 53. dist. quo si careant, in diuinis officijs suis dn̄is tenentur inseruire 54. dist. cap. Frequēs, & cap. De seruorū, de seru. nō ordinan. & ibi glo. verb. deponatur. Ergo vt vnde digressi sumus nostra reuertatur oratio, ex his facile constat Pauli sublimis potestas, quam non solum in res spirituales, sed etiam in temporales exercuit. Qua tamen ita moderate vsus est, ut sepe maluerit obsecrare, quam cogere, hinc 2. ad Corinthios cap. 2. orare non desistit, vt illi peccatorem maxime moestum ac contristatum in charitate confirmet: cum tamen (vt ait Theophilactus in eius loci enarratione) id Paulus suo iure, idest, Apostolico imperare potuisset.

7 Vnde ecclesię præfides Pauli vestigia secuti, summam auctoritatem quam obtinent, præsertim si fratres obsequuntur, summa cum benignitate coniungunt: quod ex psalm. 44. aperte deducitur: *Accingere, ait David, gladio tuo super femur tuum potentissime, specie tua & pulchritudine tua, intende, prospere procede, & regna.* Quorsum, ait Tertullianus lib. contra Iudęos, & lib. 3. contra Marcionem, *ad bellum suscipiendum de festinitate oris, & de labiorum gratia Imperatori blandimur? propter lenitatem, ait, & iustitiam, deducet te mirabiliter dextera tua. At quis ense accingitur, & non contraria lenitati atque iustitię exercet? idest, dolum asperitatem, & iniustitiam, propria scilicet negotia præbitorum?* nimirum quia ecclesiastici præfides propter ueritatem, mansuetudi-

nem & iustitiam dextera fidei & presidij signo mirabiliter deducuntur, ut desertores quamprimum ecclesiae praeceptis paruerint, ab omni alia cogitatione ad optimam mentem ac uoluntatem traducant. Quod plane fiet, dummodo in ea crimina pertinaciter prolapsi non fuerint, quae acriori ignis gladijque amputatione coercenda sint.

Idem prorsus asseuerat S. Bernardus lib. 3. de confid⁸ ratione ad Eugenium, his uerbis: *Age, inquit, pata tempus putationis adesse, accingere gladio tuo, id est, gladio spiritus, glorifica manum & brachium dexterum, ad faciendam uindictam in nationibus, increpationes in populis, ad alligandas reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manucis ferreis. Non mediocris est iste principatus, domabis lupos, sed ouibus non dominaberis, pascebas namque oues, non premebas susceperisti.* Ergo Romano Pontifici ad quem scribit; & alijs episcopis preme re lupos, hostes infectari, eis dominari & censoria seueritate notare, permisit Bernardus; cum tamen oues punire, castigare, coercere, & in eas acriter uindicare, increpare, alligare non uetet. Quis ergo non uidet, hac potestate non solum conatus ciuium inhiberi, sed etiam incurfiones impetusque hostiles reprimi, & eorum improbitatem retundi?

Hanc eandem seueritatem disciplinae exercuit Paulus ⁹ 2. ad Corinth. 13. ut nihil non eius testimonio confirmetur: *Non enim, inquit, aliquid possumus aduersus ueritatem, sed pro ueritate.* subiungit: *Ideo, haec absens scribo uobis, ne praesens durius agam, secundum potestatem, quam Dominus dedit mihi in aedificationem, & non in destructionem.* Quid minatur Paulus se durius acturum? quid acerbius tractaturum, secundum potestatem sibi a Domino collatam? An aliquis penes se remanebat dominatus? An aliqua alia erat auctoritas, cum iam Corinthum, qui nouercae uitium intulerat, ex communiione hominum proscripisset, reliquos uero ob hanc causam dure & acerbe fuisset infecutus? Id arbitror: nam Theodoritus, Hieronymus, Primasius, Oecumenius, Seditius, & alij 1. ad Corinth. 4. ex illis uerbis Pauli: *Quid uultis*

is in uirga ueniam ad uos? collegerunt quamdam summam vim & uindicandi potestatem in Apostolis extitisse, qua in grauissimis ecclesiae negotijs, etiam appositis temporalibus poenis uterentur, Petri exemplo, qui Ananiam & Saphiram Spiritui sancto mentiētes, morte multauit, ut egregie S. Gregorius lib. 1. regesti, epistola 24. explicauit. Qua plane usus potestate Paulus, Act. 13. Elymam Magum tenebris & densissima caligine obcaecauit, ut ei caecitas mentis lumen afferret; & de suscepta causa quam nimis perfracte defendebat, rei periculum depelleret. Sic Elias ignem de caelo deduxit, ut suos aduersarios adiret, & Apostoli ignem de caelo deposcebant, cum potestatis fiducia facile deduxissent, nisi eos Christi sermo prepediret. Nec minoris auctoritatis fuisse episcopos quam Elias aut Apostoli fuerint, Lucifer Caleritanus lib. 1. pro S. Athanalio affirmauit his uerbis: *Ad dictum Eliae descendens ignis honoratos quinquagenarios absumpsit. Vides hodie posse Constanti quia persequaris Athanasium, uel nos te fulmine, aut quolibet modo extinguere, sed referuari ad hoc, ut uide eorum uitas, aut omnis possit impleri iniquitatis tuae mensura.* Quolibet inquit, modis quia quaeuis poena illis imposita & quoduis genus mortis iniunctum est, minus est illo scelere quod aduersus ecclesiam committunt. sed hac potestate ufos fuisse Apostolos & episcopos, ad aedificationem & non ad destructionem, Paulus 2. ad Corinth. 10. testatus est. Nam licet nonnulli, ut ait Theophilactus in locum Pauli, poenas grauissimas fecerunt perferrent; ille tamen uel in eorum utilitatem & commodum referebatur (ut de Anania, quem per mortem puriorem in caelum transmissum fuisse docuit Origenes tract. 8. in Matt.) uel in aliorum exemplum, & aedificationem redundabant.

¹⁰ Sed hunc locum Pauli ex eodem Paulo diffusius exponamus: *incepta, inquit ad Titum 1. eos dure, ut sani sint in fide.* Qui amabo sunt dure, uel ut legit Lucifer Caleritanus, acriter increpandi? Qui acerbioribus remedijs redarguedi? Illi sane qui fide professi sunt, sed cum fide, ut ait Theodoritus,

Ex LXX
interpretatione.

tus, cōsentientē uitā non agunt. Illi dure & aspere abscindēdi, qui Christi præcepta eiusq. disciplinā ledunt. Illi qui vniuersas domos subuertūt, & turbida sabuerfione, vt ait Abacuch cap. 2. quasi amatorio poculo mentē eripiūt; docētes quæ nō oportet, turpis lucri gratia, mēdaces, inobediētes, vaniloqui, & mentiū seductores, *gladio ignis*, vt ait Clemēs Romanus lib. 2. *urendi & secandi*, ne sui exēplo totum corpus cōtagione inficiant. sed id quod Latinus interpres *dure*, hæc voce transtulit, Græcus codex *δρότομος*, reddidit, quæ significat aspere & dure, cęsum membratimq. decerpere, vt grauitas & diurnitas poenę indicetur. Quod plane ex eadem sacra scriptura colligitur: nam Sapientiæ 5. ira grauis & dura, *δρότομος*, idest, rigida & acerba nominatur; & impetus quo Rex omnia proculcat, & grauitate iudicij examinat & condemnat, Sapient. 11. *δρότομος*, dicitur, & ad Rom. 11. *δρότομος*, Dei seueritas appellatur, quæ benignitati opponitur: qua voce Paul. 2. ad Corint. 13. his locis, sibiq. consentiens sæpe vsus est, dicens: *Hæc scribo vobis ne dure agam in vos*, *δρότομος*, idest, ne vos acrius plectam, vel de vobis sicut de Elyma, temporales poenas iam meritas sumam; quibus homines carnales maxime commoueri solent; ne ye tamquam vasa in contumeliam constructa, comminuam; ne pro delictorum mensura, multiplicia poenarum genera augeam, addam, cumulem. Quam potestatem ad ædificationem ecclesiæ exercebat Apostolus, vt stabilius & solidius Christi ædificium extrui posset.

C A P. V I I I.

Petrum non solum supra totum orbem auctoritatem accepisse, sed etiam vtriusque gladij potestatem affecutum.

S V M M A R I V M.

1. Petro nulla certā Prouincia decreta, sed totus orbis.

2. Pauli

- 2 Pauli & aliorum Apostolorum auctoritatem, cum Petri potestate parem non fuisse.
- 3 Sine Petri consensu, nulli Apostolo Prouinciam decretam.
- 4 Concilia vniuersalia a solo Romano Pontifice conuocari, cui nihil ratū sine sedis Apostolica auctoritate haberi debeat.
- 5 Petrus cum super omnes virgam acceperit, cur eius successores baculo pastorali non utantur.
- 6 Petrum similem virgam quam habuit Moyses affecutum.
- 7 Virgam Petri sicuti Moysis duplicem significationē habuisse.
- 8 Paulum quia principatum in populo sibi subiecto gerebat, vt ait Origenes, virgam habuisse.
- 9 Apostolis vsum gladij omnino interdictum non fuisse.
- 10 Passionem Christi gladio impediendam non fuisse, ac propterea eo tempore eius vsum prohibitum.
- 11 Duos gladios sufficere, quo sensu hæc verba intelligenda sint.
- 12 Armorum portatio fuit Apostolis imperata.
- 13 Gladium materiale esse in potestate ecclesiæ.
- 14 Gladio materiali potius, vsum esse Petrum quam spirituali.
- 15 Quid significet ad nutum sacerdotū gladium esse educendū.
- 16 Arma plerumq. iuste a sacerdotibus fuisse tractata.
- 17 Imperatores nonnulli, & hæretici male de huius gladij potestate censuerunt.
- 18 In sensu mystico, quid duo gladij significant.

I Onstat iam superiori disputatione Apostolos summam in puniendo imperandoq. vim affecutos: nunc operępretium est vt ex varijs Patrum sententijs demonstremus, Petro præ alijs omnibus multo omnium grauissimam & nobilissimam personam a Christo Domino impositam. Fuit plane Petrus a Christo Domino omnium Apostolorū vertex & choripheus institutus, fidei ecclesięque petra & firmamentum, vt in eius præsidio omnia niti possent (vt ait Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem, & S. Greg. Nazianzenus oratione de modestia seruanda, & Philippus presbyter Legatus Cęlestini Papę in Cōcilio Ephe
fito)

fino) ne sublato religionis & fidei fundamento, veritatis sententiæ fluctuarent. Quod plane fuit in causa, quam obrem longe maximam præ alijs omnibus Apostolis dignitatem adeptum patres existimarent: quia vbiicumque negotiorum ratio exigeret, vel rei veritas postularer, ille ius dicere, & pro æquo & bono sententiâ ferre posset. Hoc certe omnes Apostoli in Petro agnouerunt, in quo vno maximam dignitatem potestatemq. assecuti sunt, cum ei tamquam Doctori, & eorum qui ecclesiæ per fidem adiunguntur, magistro & antecessori detulerint: *Homo enim* (vt ait Iustinianus in edicto, quo iuris auctoritas confirmatur) *legum peritissimus, a quo alicuius rei forma petitur* (vt ait Tertullianus lib. 1. aduersus Marcionem) *Antecessor dicitur: Qui vt alijs iuris notitia, sic & auctoritate antecedit.* Huius vero ordinis Petrum fuisse, Tertullianus eodem loco luculentissime demonstrauit: *Paulus, inquit, ad hanc gratia rudis, trepidus denique, ne in uacuum cucurrisset aut curreret, tunc primum cum antecessoribus Apostolis conferebar, & lib. 5. aduersus Marcionem, vt Paulus sciret se non in uacuum cucurrisset, dexteris ei dederunt antecessores.* Quod quidem adeo verum est, vt sine Petri & eius successoris assensu, nihil fieri posse arbitretur Sophronius Hierosolymitanus episcopus, in epistola synodica ad Honorium Pontificem Romanum; cum Petrus iure *πρωτοπρεσβυτερος* idest, *pastorum princeps* fuerit appellatus. Quod etiam Basilius Achridinus Archiepiscopus Thessa Ionicensis in epistola responsiua ad Hadrianum Papam huius nominis primum affirmauit, ut ex Illustriss. Cardinalis Sirleti uetustissimo exemplari græco manuscripto traduxi. Sic enim habet: *Perlegi tuas literas Sanctissime Papa, ex quibus mentis tuae altitudinem, & humilitatis profunditatem, & charitatis latitudinem, iuxta Dei dispositionem agnouit. Quæ cum ita sint, non debet tuis apostolicus animus deprimi aut constringi, sed potius dilatari et diffundi, ut in te vno omnes ecclesiæ Christi, tãquam in perfugio & receptaculo conquiescant. Etenim ex tuis literis uocem tuam loquentem agnosco, non solum aures, sed etiã animum peruadentem. Audiuitus te ipsum loquentem, qui om-*
nium

nium pater es, & pastor, immo uero & pastorum princeps, ἀρχοποιὸς & omnium vertex: hæc ille. Neque uero aliunde Petrum eiusque successores donatos hoc nomine existimo, quam a Christo, quem pastorum principem idem Petrus 1. epistola cap. 5. nuncupauit. A quo cum potestatem pascendi totum gregem accepisset, una cum ea pastorum omnium obtinuit principatum, vt ab eo (teste S. Cypriano lib. 5. epistola. 6.) & episcoporum ordinatio, & totius ecclesiæ ratio decurreret. De qua Christus in Euangelio disponens dixit Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram edificabo ecclesiam meam.

Quia ergo ecclesia super episcopos constituitur: & omnis actus ecclesiæ per episcopos gubernatur, episcopi uero a Petro tamquam a capite originem habent, & ab eo cathedræ dignitatem assequuntur: merito Petrus ἀρχοποιὸς, idest *omnium pastorum princeps, & πρωτοπρεσβυτερος*, idest, *pastorum primus*, & a Valentiniano imperatore, de ord. epis. *vertex episcopalis corona* dictus fuit. Eadem etiam ratione Ausonius Gallus uir doctissimus in Eidyllio 2. Petrum totius cathedræ inchoatorem appellauit, his uerbis:

*Dans aulam Stephano pretiose dilapidato,
Dans clauis superas Cathedrali inchoatori,
Quin Paulum infestum copularis agglomeratu.*

- 2 Etenim cum a Petro sacerdotalis ordo descēdat, vt ait Anacletus in epistola ad episcopos Italiae; merito ab eo Cathedra episcopalis, immo & omnis ordo dicitur inchoatus; vt Victor Vticensis lib. 2. persecutionis Africæ, & Optatus Mileuitanus lib. 2. contra Parmenianum docuerunt. Sed Optatum loquentem audiamus: *Scire debes in urbe Roma, Petro primo cathedram episcopalem esse collatam, in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, qui Cephas appellatus est. In qua una Cathedra unitas ab omnibus seruaretur, ne ceteri Apostoli singulas sibi quisque defenderent: hæc ille. Quare necesse est fateamur Petro, & diffusiore & ampliorē reliquis omnibus Apostolis administrationis potestatem fuisse col-*

se collatam, vt ex 21. dist. cap. in illis. 2. q. 7. cap. puto, colligimus: cum ei nullus certus præscriptus locus, nulla prouincia forte designata, nulla regio certo decreta, sed vna cum Vrbe quæ tunc omnibus imperabat, totius fuerit cura orbis iniuncta: quod Prosper Aquitanicus in carminibus de ingratis, docuit his verbis:

*Sedes Roma Petri quæ Pastoralis honoris
Facta caput mundo, quidquid non possidet armis
Religione tenet.*

Glorietur licet Paulus, se ipsum gentium Apostolum, & a Hierosolymis ad Illyricum vsque Euangelium detulisse; nūquam tamen sibi suo iure, quemadmodum Petrus totius orbis curam vendicabit. Habuit Paulus suos sibi præscriptos terminos, habuit Andreas Thraciam & Scythiam, vt narrat Hippolytus martyr, & Græciam prædicatione illustrauit, vt Zonaras, & ordo primarum cathedrarum, qui apud me est græce M. S. & alij testati sunt. Habuit Bartholomæus Indos, & ad Lyaoniam vsque penetravit. Thomas Parthos, Medos, Persas, & Hircanos, & Aethiopes, ad quos tandem detulit Euangelium. Habuit Iacobus Hispanias, quas tonitru prædicationis impleuit: vt Athanasius Antiochenus, & Iacobus episcopi Arabes (quos Reuerendissimus Dominus Ignatius Patriarcha Antiochenus Romæ Arabice manu scriptos exhibuit) & Isidorus de viris illustribus, & S. Braulio Cæsaraugustanus episcopus in vita B. Isidori, & Otho Frisingensis lib. 3. Chronicon, cap. 15. & Ioannes Beletus in rationali, & Martinus Polonus docuerunt. Alijs etiam omnibus secundum cuiusq. mensuram & regulam, singulatim sua regio contigit. Solius tamē Petri auctoritas nullis certis terminis circumscripta, non solum singulas, sed omnes prouincias moderabatur, omniaq. diuina auctoritate sibi commissa gubernabat: *Nos autem*, ait Paulus 2. ad Corint. cap. 10. *non in immensum gloriabimur, sed secundum mensuram regule,*
qua

De viris
Apostolorum.

qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi vsque ad vos: non enim quasi non pertingentes ad vos, super extendimus nos. sed singula diligenter perpendamus. Non, inquit, *in immensum gloriabimur, ut à métra*, idest, non diffuse, ac sine modo extollimur, & de alienis laboribus, vt ait Theodoretus efferimur, sed *secundum mensuram regula, qua mensus est nobis Deus, ἐμέτρον*, idest, partitus est nobis Dominus, atque singulatim distribuit, mensuram pertingendi vsque ad vos. Suus cuique modus & mensura præscripta fuit, nec totus orbis, vt in eo præessent singulis Apostolis contigit, sed pars. *Quibus tamquā agricolis vineam distribuit Deus, vt ait Chrysostomus, & Theophylactus in hoc loco, sic orbem terrarum per singulas partes dissipertit, & assignauit, vt in eas quas quisque susceperat colendas, diligenter incumberet. Petro tamen omnes creature sunt tradita* (vt S. Greg. lib. 7. epist. 95.) *cum ipse* (vt idem est auctor lib. 4. epist. 38.) *primum sancta & vniuersalis ecclesie membrum fuerit, Paulus, Andreas, & Ioannes, singularium plebium capita. Quod etiam S. Bernardus lib. 2. ad Eugenium, ex illo ardentissimo amoris impulsu, quo se Petrus in mare proiecit, illum nō vnius tantum populi, sed populorum omnium potestatem accepisse demonstrat.*

3 Etenim Petro totus terrarum orbis commissus est, & tota Christi familia eius curæ, & diligentia credita fuit, quod nulli Apostolorum contigisse legimus, ut ex S. Chrysostomo homil. 87. in Ioānem, & ex Theophylacto in cap. 21. Ioannis aperte colligitur. Adeo quidē hæc vera sunt, vt oriētalī ecclesia per Illyricū dispersa affirmauerit, quotidie a S. Petro, per Pontificem Romanū doceri, & oues Christi per totum mundum habitabilem sibi creditas, pasci. Et quidem merito cum nulla prouincia, nullus locus, nulla regio alijs Apostolis credita fuerit, nisi prius Petri consensus accessisset. Quod ex Lucæ capite 5. Titus Botrorum episcopus demonstrat: vbi cum Petrus rete copiosa multitudine piscium redundans, solus extrahere subducereque non posset, alijs eiusdem piscationis socijs

K innuit,

Iacobus Feu
dardentius
in Irenæum
lib. 3. c. 3.
nu. 3.

innuit, alios vt p̄ses & rector nauiculę aduocauit vt vna secum operi incumberent.

Qui locus designabat multos futuros esse, quibus hic ⁴ piscandi labor cum Petro communis esset, inter eos tamē Petrum, qui nauiculę p̄gerat, etiam ecclesię p̄futurum. Qui prisca mores usu & consuetudine vsque ad hęc nostra tempora seruati sunt, & Dei numine posthac constanter seruabuntur, cum fuerint ex Petri auctoritate, & imitatione introducti. Habet enim vna cum Petro Romanus Pontifex, ut quemadmodam nihil ualidam fuit in ecclesia, nisi prius cum Petro dexteris societatis p̄bente conuenerit: sic nullam episcoporum electionem firmam, nulla decreta ualida fuisse, nisi prius Pontificis Romani auctoritate firmarentur. Hinc uiguit consuetudo, ut a solo Romano episcopo omnes alij orbis pastores ad Conciliū vniuersale congregarentur: cum ipse solus ad piscium multitudinem subducendam aduocauerit socios, qui operi incuberent, ne retia nimium distenta rumperēt. Quod de quattuor Conciliis uniuersalibus aperte constat in lib. a me conscripto huius argumenti. Vnde Leo primus epist. ad Anastasium Thessalonicensem apte demonstrauit, nihil ratum firmumque habendum fore in ecclesia catholica, nisi fuerit Apostolica sedis auctoritate sancitū. Cuius rei causa Nicephorus Constantinopolitanus episcopus, in epistola ad Leonem II. non solum a Romano Pontifice informationem fidei, sed etiam confirmationem dignitatis expostulat. Cum illi qui a Romanę ecclesię gremio recederent, tamquā oues errantes, aut drachmā perditā, aut mortui diu in sepulchro iacētes censerēt, ab Hadriano I. in epistola ad Basilium Thessalonicensem, & in epistola responsiua eiusdem Basilij ad Hadrianū, cuius uerba sunt hęc, ex meo manu scripto libro traducta: *Quemadmodum pater ab alienari a se filios uidens, eos fouet ac congregat; sic sub tuo paterno sinu congreges opus est, eamq. curā diligenter perfici. is, vel tamquā pastor sic oues aberrantes reuoces, & ut pastorū pastor tua arte pastoris, & diuina scientia tibi collata nos doceas,*

ne ue

ne ue ipsum gregem aberrantem negligas, sed potius omni conatu provideas, & diligenter labores, ut in eos qui male affecti sunt sanitate inducas. Audiuimus nos oēs a te vocari, et statim tuis uocibus flexi sumus. Quam obrem omnes illos alienos filios & adulterinos censemus, qui a tua pastorali arte recedunt, aut tuam paternam uocem audire negligunt, aut qui non reuocantur pastoris uocibus, quibus nos omnes reuocare contendis, iuxta Domini nostri Iesu Christi uerbum, Mercenarij & alieni uocem eius non audiunt, sed fugiunt illum. Quid igitur Beatissime Pater nobis illa parabola de erranti oue, & drachma perditā adaptari poterit? ne id quidem, cum neque lapsum me fuisse, aut a tuo gremio recessisse asserere possim. Enimvero nunquam effugi tua diuina monita, neque a tua pastoris cura recessi, ne uitiuperaremur. Stans quidem, & id Dei gratia, in B. Petri confessione firmi & immoti; & sicut ille confessus est, & publice sue fidei professionem euulgauit, sic & nos idem confitemur & predicamus, nihil quidem inuouantes earum rerum, quę a sanctissimis patribus aperte & palam decretis firmata sunt. et paulo post: Illos ergo, Beatissime Pater, qui arte recedunt, nominas oues errantes, drachmā perditā, & foetidum cadauer. Nobis uero hæc prorsus non competunt, qui nullum aliud fundamentum præter id quod positum est agnoscamus, & hæc eadem tibi pro honore deferimus. Nec solū ego, sed etiam omnes qui in magno & Apostolico throno & pariter in alijs ecclesijs considerunt, in quibus fidei sermo annuntiat, et paulo post: Cū igitur omnino Christi imaginē et exemplar referas, tū propter throni magnitudinē, tū propter scientiā, tū propter tue uite splendorē, tuū erit omnia scādala dirimere et auferre, et in ipsijs ecclesijs statuere quod apud oēs unū et indiuisum sit. hæc Basilius scripsit, in illis temporum tumultibus, in quibus Constantinopolitana ecclesia diffidium atque discordiam aduersus ecclesiam Romanam moliebatur. hoc tamen odium Constantinopolitanę ecclesię, Anna Comnena Alexij Imperatoris filia in ecclesiam Romanam euomit, multifque mendacijs compositis turpissimum errorem aperte prodidit. Illa enim cum de Gregorio VII. cōquereretur, muliebri furorē correpta, uix sibi temperare

K 2

potuit

potuit quin hæc effutiret: *Frustra*, inquit, *gloriantur Latini Papam toti orbi praeſſe, cum ſceptrum & totius imperij adminiſtratio, & eccleſiaſtici throni prerogatiua, Conſtantinopolim traſſata ſit; cum idem etiam Carthaginēſi ſynodo placuerit, ut omnes totius orbis eccleſia, noua Roma ſedi ſubiecta ſint.* hæc illa. Sed quo in concilio hæc prerogatiua conſeſſa, quibus ſtipulantibus patribus hæc auctoritas collata fuerit Conſtantinopolitano Antiftiti, numquam auditum. ex quibus ſatis ſuperque Martini Cruſij hæretici impoſturę deteguntur, qui in hiſtoria Tureo græcię, ineptiſſimas ſeminat fabulas, a mendaciſſimis quibuſq. græculis excogitatas, vt eccleſię Romanę auctoritatem deprimere velle videatur.

Quare cum Petrus totius orbis curam acceperit, merito illis ornamentis & inſignibus dignitatis decorari debuit, quibus tantam perſonam, & numeris amplitudinem tueretur. Inter quę Petro uirga magiſtratus inſigne conſeſſa fuit a Chriſto Domino, quam in omni loco, & in omni prouincia quātumuis remotiſſima, exercere poſſet. Vnde Nonnus Panopolites in commentarijs in Ioannē cap. 21. ait: *βόσκου μοι ἡμπερονας ἀπνας ἀσιγῆτ ω σέο βάβδω .* *paſce*, inquit, *mihi prudētes agnos nō tacente tuo baculo*, vbi nō quieſcentē neque tacentem nominat Petri uirgā, ordinariam ſcilicet eius iuriſdictionem in omnes gentes extenſam, quę nullo temporis nec loci interuallo coarctari & impediiri poteſt. Habent enim ceteri omnes epiſcopi ſibi præſinitos terminos, habent certa loca & certas ciuitates, in quibus (vt ait Paulus ad Titum 1.) epiſcopi cōſtituti ſūt. habent certam iuriſdictionem, cum in partem ſolicitudinis, & in participationem miniſterij, non tamen in plenitudinē poteſtatis uocati fuerint. Quod plane fuit in cauſſa, quamobrem omnes epiſcopi baculo recuruo & inflexo vtantur, ſummus uero Pontifex qui plenitudinem obtinet poteſtatis, huiuſmodi baculo non utatur. Nam licet baculus qui *ἀκραιβίον* dicitur, a iudicij poteſtate, paſcendi gregem Chriſti poteſtatem denotet (vt ait Mattheus Blaſtares in Nomino, quę a D. Dionyſio Strongilio Ephęſorum

rum Metropolitanō dono accepi) eo tamē Romanus Pontifex (qui neque ab homine, neque per hominem iuriſdictionem aſſequitur) vti non debet. Quod Innocētius III. vir & pietate & eruditione ſingularis cap. vnico, extra de ſacra vnctione §. ultimo, decreuit hiſ verbis: *Licet Romanus Pontifex non utatur baculo paſtorali, tūta propter hiſtoriam, tūta propter myſticam rationem: tu tamen ad ſimilitudinē aliorum Pontificum poteris eo uti.* Hiſtoriam huius rei ſatis apte expoſuit idem Innocentius lib. 1. myſteriorum Miſſæ cap. 62. hiſ verbis: *Romanus Pontifex paſtorali uirga non utitur pro eo quod B. Petrus Apoſtolus baculum ſuum miſit Eucharrio primo epiſcopo Treuerorum, quem una cum Valerio, & Materno ad prædicandum Euāgeliū genti Thætonica deſtinauit: cui ſucceſſit in epiſcopatu Maternus, qui per baculū S. Petri de morte fuerat ſuſcitatū. Quem baculum uſque hodie cum magna ueneratione Treuerenſis ſeruat eccleſia.* hæc Innocentius. Sed ex hiſ conſtat auctorem gloſſæ in prædicto cap. vnico, uerbo propter hiſtoriam, aliter huius rei factum enarraſſe, cū dicat hunc fuiſſe B. Marcialē, quem una cum Mattheo B. Petrus in Germaniam tranſmiſerat. Niſi forte ex nominis ſimilitudine aliqua ſuborta fuerit uarietas, & pro Materno Marcialis ſubſtitutus, quod plane ſatis conſtare uidetur apud S. Aurelianū epiſcopum Lemouicenfem, qui in uita B. Marcialis alios comites, longe ab ijs omnibus diuerſos enumerat, nempe Alpinianum & Auſtrielinianum, qui una cum Marziale, a B. Petro ad prædicandum Euāgeliū fuerant deſtinati: *Qui Marcialis uelocifſimo curſu Romam contendens, batterium e manu B. Petri accepit, ut eius contactu, mortua membra rediuita redderentur.* Batterium uero idem eſt cum baculo, quod in gloſſario, *βαντζον*, ſiue *βανμελα*, dicitur. De myſtica uero ſignificatione glo. copioſe diſſeruit, cuius tamen poſterior pars cōſentanea eſt maxime Rabano Maguntino lib. 1. de inſtitutione clericorū cap. 4. & Mattheo Blaſtari ſupracitato, & lib. ueteri anonimo, qui ordo Romanus inſcribitur: cū baculus in ſignum ligandi & ſoluendi, uel regendi plebem uel

vel sustinendi populi infirmitates conferatur. Vnde viguit consuetudo multis annis servata, nunc tamen intermissa, ut in signū episcopalis dignitatis, episcopi etiam iter agentes, manu baculum deferrent (ut in vita S. Adaberti legitur) & in signū absolutionis pastorale baculū absentis & excommunicatis (ut ait Surius in vita S. Galli Abbatis) trāsmitterent. S. Fh. in 4. sent. dist. 249. 3. ad 8. arg. totum hoc factum retulit his verbis: *Romanus Pontifex non vitur baculo, quia in scriptis non videtur, sed in usu, ut adum prendam discipulum suum, qui postea factus est episcopus T. rorerensis. Et ideo in die se 7. rener redit. Episcopus baculum portat, & non in aliis, vel etiam in sequere quod non habet. correptam potestatem, quod curvatia baculi signi ficat. Baculum vero non apud Treucium, sed Metis diligen tissime custoditum fuisse, & inde Coloniam translatum, notat Surius in vita S. Brunonis ca. 26. licet in Catalogo beatorum orolei scriptum fol. 2. & 3. 34. legatur, partem Treuodi remansisse, & partem Coloniā fuisse transmissam; quod etiam Otho Frisingensis lib. 3. cap. 15. confirmavit his verbis: *Petrus ad florenti firmam urbem Treuicim tres septu proceres Valerium, Eusebium, ac Maternum destinavit, qui dunt alpes transissent, Maternus in via moritur. Quo facto percussit eos eij Romanus venerunt, Beatus itaque Petrus pastoralem virgam, ut traditur, per eas quod suscitandū eum misit, qui venientes ad locum sepulchri post triginta tres dies inveniunt eum in monimēto lacentem. Attamen viri Dei fide & bonis operibus pleni, sub obedientia magistri admota virga, socium a morte suscitavunt: qui ut fertur post Eucharium, & Valerium, per tot annos rexit Treuicim & Agrippinensim ecclesiam, quot dies antea in sepulchro iacuerat. Ostenditur autem & ista ipsa virga in argumentum rei publice dicimus, Treuicij & Agrippinensium ita quod superiorem eius partem Treuicij, inferiorem Coloniē esse habere: hac Otho, & Surius vero Pontifex vice baculi, ferulam coertionis & castigationis in signo deferrebat; ut ex Luithprando Treuicim in libro cap. 1. aperte constat. Patriarcha tamen Constantinopolitanus (ut refert Manuelus Malaxus graecus in historia patriarchali, manu Imperatoris pectus in signo**

gnc pastorale curae accipere est solitus. Quam consuetudinē ab Andronico imperatore servatam legi, apud Gregoriam lib. 6. cap. 1. Gregorius enim Cyprius Patriarcha Constantinopolitanus, *in signum*, id est, pastorale pedū, ex imperatorio suggesto more veteri accepit. Quod primū anno 964. a Nicephoro Phoca Imp. videtur constitutum; a greculis & leuibus Pontificibus servatum; mox tamen ab Alexio Comneno imp. anno. 1081. graui edicto sancitū, sibi vni licere Patriarchalem thronum & ecclesias cōcedere, ut apud Zonaram tom. 3. & in libro iuris orientalis tertio constat. Hac tamen tempestate ubi omnia tyrannide Sultanorum gubernantur, hic mos maxime inualuit; eo quidem consilio, ne Patriarchae sententiae atque iudicia a tantis tyrannis rescindantur. Sed olim, cum maxime vigebat Christiana disciplina, Patriarcha ab Heraclē Metropolitā inauguratus, ab eius manu baculum accipiebat, ut docet Theodorus Balsamon in synodo Constantinopolitana can. 3. De qua re ita ait Matthæus Blastares. *in nomimo: Ordinatur Patriarcha Constantinopolitanus ab Heraclē metropolitā, quia Byzantium erat episcopatus Heraclitensis subiectum. sed cum a Constantino Vrbs Constantinopolis noua Roma constructa fuisset, & dignitate Patriarchali sublimata, Heraclēsi metropolitano remansit hac auctoritas, ut Patriarcham consecrare posset. Patriarcha igitur capit baculum e manu episcopi Heraclē, qui vultum in Patriarchae manum dat. Eiusque manū osculata, incipiunt psalere cantores, Dominum & Patriarcham nostrum custodi Dāmine, in plures annos serua Domine. In regno vero Iustiniani, Anthimos haereticus cū ab orthodoxis Patriarchatu eiectus fuisset, a Sanctissimo Papa Agapeto consecratus est, ut in calendario graecorum in mense Iulij; & a Nicephoro lib. 17. cap. 9. refertur. Sed haec diffusius multo quam sperabam, reliqua prosequamur.*

6. Habuit ergo olim Synagoga suos Duces, Indices, & reges, praecipue tamen Moysen antesignanum, & legislatorem Populi, imperitum eloquio (ut ait S. Cyrillus Alexandrinus in collectaneis cap. 2. & 5.) etate decrepitum, timē-

dum, & ad munus suscipiendum tardum & morosum: ei tamen virga non defuit, quam in omnes subditos exerceret, qua etiam toti populo grauius præesset. Quod si ecclesia Synagoga, & populus populo in fide & religione succedit, mirum ne est si magistratus magistratui in uirga & auctoritate succedat? Quod S. Macharius Aegyptius homil. 26. docuit his verbis. *Postea Moysi successit Petrus, qui nouam ecclesiam Christi, nouumque sacerdotium instituit.* idem prorsus glo. affirmavit verbo, ad Regē. c. causamque, qui filij sint legi. quod satis aperte ex Mattheo 27. cap. constat; eū in Moysi cathedra Apostolos sedisse, & in ea discipulos Dominum fuisse dicat Origenes tract. 24. in Mattheum. cathedra vero non lignum, ut ait, S. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi. 12. sed doctrinæ significat potestatem, quam Apostoli assecuti sunt pariter ac veteres illi sacerdotes. ergo si Petrus Moysi dicitur successisse, necesse quidem est, ut eandem virgam quam ille gerebat, eodem munere functus, acceperit. Quod explicare uisus est S. Bernardus lib. 4. de consideratione ad Eugenium, qui Pontificem Romanum cum Moysi auctoritate conferens, eum potestate Moysen appellauit; ea fortasse de causa quia in fide loco, & magistratu successerit: is enim proprie, ut ait Nazianzenus de laudibus Athanasij, successor dicitur, qui cum eandem fidem retineat, in eundem locum & magistratum sufficitur: sed licet umbra nostri sacerdotij proprie Moyses esse dicatur, nihilominus tamen S. Clemens Romanus lib. 2. constitutionū cap. 30. diaconum Aaroni, episcopū Moysi similem esse dixit. & B. Ephrem Syrus in sermone de transfiguratione, sicuti Moyses Hebræorum princeps fuit, sic Petrum Christianorum principem fuisse demonstrauit. Quidquid Dauid regno potitus est, & in sellam regiam thronumque conscendit, ubi toti populo præscripsit, leges imperauit: in cuius locum successisse Petrum, & ab eo Romanos Pontifices hanc auctoritatem obtinuisse ex S. Epiphanio docuimus, cum per cōtinuatā seriem, & episcoporum successionem ecclesia Romana Dauidis regnū obti-

obtineat: cuius plane potestatem omnes tamquam Moysi uirgam, & Dauidis sceptrum pertinere; & eius caput, id est, regni Dauid sublimitatem, ut ait Photius explicans locum Pauli ad Hebræos 13. adorant & verentur.

7 Habet enim omne regnum, atque recte constituta respublica non solum auctoritatem ad moderandos animos hominum, sed etiam grauem potestatem ad hostes acerrime propellendos: quamplane cum olim assecutus esset Moyses, Petrus etiam pariter totius populi moderator obtinuit: quod uirgæ exemplo demonstratum est, ab eodē B. Machario homilia 47. his verbis: *Virga Moysi duplicem gerebat imaginem: Occurrebat enim hostibus tamquam serpens mordens & cæcans, Israeliticis uero erat uice baculi, quo immitterentur.* Vtrumque munus uirga Petri præstitit in ecclesia. Alterum, quo continuit, conseruauitque & infirmum fecit consistere: ius etiam singulis pro æquo & bono reddidit; ut ex Cyrillo lib. 2. in Esaiam constat. Alterum uero, quo transgressores accerrime castigauit: quod plane rationi maxime consentaneum fuisse ueterum exemplo comprobari potest. olim enim gentium publici magistratus, non solum uestium cultu ornabatur, sed etiam uirgam manu gestabant, ut dignitatem muneris ostenderent. Centuriones uirgam siue uitem manu deferebant, sub qua milites errantes plecterentur, ut Spartianus in uita Hadriani, & Cor. Tacitus lib. 1. Annalium affirmarunt. Is quoque, cui palatij cura madata erat, aurea uirga decorabatur, ut lib. 7. uariarum formula 5. docuit Cassiodorus. Quare merito Apostolos, & illorum successores uirgam signum potestatis habere oportuit, cum & militiæ Christianorum præ sint, & ecclesiæ edificationi maxime studeant. neque a uero alienum censeo, ex horum officiorum similitudine, in ecclesiam Rom. consuetudinem inductam, S. R. E. Cardinales præcipua ecclesiæ membra, uirga argentea ad publica comitia deferri, cum ipsi Apostolicam dignitatē maxime representent, & totius ecclesiæ edificationi consulant: quemadmodum etiam amplissimas domos habitare

his R. E. principibus consultissimū fuit, cum apud gentiles populos, vrbium sacerdotes palatia regia incolerent, vt ait Vitruuius lib. 1. cap. 9. *Trallibus domum regibus Attalicis esse factam, quæ ad habitandum semper datur ei, qui ciuitatis gerit sacerdotum.*

Quas ob res merito Origenes homil. 9. in cap. 16. Numerorum, *omnibus principibus, & populi magistratibus virgā concessit, cum recte populus gubernari non possit sine virga. Hinc Paulus Apostolus quia princeps erat in populo Dei constitutus, merito 1. ad Corinth. 4. dicebat: Quid vultis in virga veniam ad vos? aut in charitate & spiritu lenitatis.* hæc ille. Ergo si Paulus ab Origine Princeps populi appellatur, & ob id ei virga cōceditur; æquioribus de caussis asseuerandum erit, Petro firmiorem virgam, amplioremque potestatem collatā fuisse a Domino, cum omnium Apostolorum caput, doctor, & magister, & magnum ecclesiæ fundamentum, & petra solidissima, ab eodem Origene, homil. 6. in Exodum, iudicetur. Sola namque Pontificum uirga germinat, sola inter omnes floret & fructificat, quia inter alias obtinet principatum. Et sicut Pontifices pro animabus nostris in vigilant, sic virgam vigilantia signum assequuntur, vt Origenes homil. 9. in Numeros, & S. Cyrillus in collectaneis cap. 11. docuerunt.

Sed postulat iam hic locus, cū de gladij potestate, quæ plane a virga ferrea aliena non est, differendum sit, totius scripturæ seriem detegamus, ut inde hæc disputatio aperior & illustrior fiat. Primum igitur Christus Matthæi 10. & Marci 6. omnibus Apostolis perfectam rerum abdicationem iniunxit, vt omni cura & sollicitudine eos solutos ac liberos redderet. Sed cum deinde in multa incommoda inexpectata, quæ nostræ vitæ calamitas infert, labi ac rueri deberent, noluit Christus illius sanctionis prioris vigere rigorem, sed prioris instituti seueritatem remisit & temperauit: ne grauis illis uita foret, si omni humano præsidio destituti; exactam abdicationis regulam seruarent. Quam obrem ut sibi Apostoli humana præsidia pararent, merito

Chri-

Christus illis iniunxit, ut tunicis pretio distractis, emerēt gladios. Hæc docet S. Titus Bostrorum episcopus in cap. 22. Lucæ. ex quibus verbis deduci facile potest, Apostolis facultatē a Christo concessam defendendi se ipsos, & aduersarios impetendi, si ipsos impugnarent: ira enim uerba Christi, quæ obscura esse videbantur, ab ipsis Apostolis accepta fuisse, satis eorum non inconsulta postulatio denotauit: *Domine si percutimus in gladio?* & statim Petrus auriculā amputauit, quin Christi respōsum expectaret; cū uel rei necessitate argeretur, vel Christi prior admonitio confidentem paulo reddidisset.

10 Cui Christus: *Reconde, inquit, gladium tuum in uaginam;* non iussit Christus Petro, vt gladium e manibus deponeret, aut abijceret, sed ut recōderet in uaginam, aut in aliud opportunitate uirga seruaret: ne forsan hæc Apostolorū de se nobis, & illis patientiam impediret: *Calicem, inquit, quæ de te mihi Pater, non vis ut bibam illum?* Ergo oburgauit Petrum, vt ait Opratus Mileuitanus lib. 3. aduersus Parmenianum, non quia exercendi gladij sibi usum uendicasset; sed quia Petrus humano ingenio & præsidio, Christi uitæ confuleret, quæ tamen pro omnium hominum salute profundenda erat: *Quare cum Christus pati non defendi uenisset, merito Petri conatum compressit, qui educto gladio seruo vulnus infixerat.* Neque enim militum gladijs egebat Dominus, qui si sui corporis præsidium postulasset, nõ tantum vnus homo sibi fuisset auxilio, sed plusquam duodecim mille legiones Angelorum (vt legit Hilarius psal. 54. & 10 de trinitate) a Patre transmissæ fuissent. quod Iuuenicus presbyter Hispanus lib. 4. cecinit his carminibus:

*Olli Christus ait, gladio tu ponito noster,
Nam quocumque ferox confidit vindice ferro
Hunc iusti similis ferri vindicta manebit.*

Et Sedulius lib. v.

*Tunc paci mucroni iubet, quia uenerat ipse
Ponere pro cunctis animam, non tollere cuiquam.*

Solitus enim erat Petrus, Matth. 20. Christo humanis condolere, crucem ab eo detestari, immo illum a morte auertere dicens: *absit a te Domine*. qui tamen amoris & charitatis illecebris, quibus mire in Christum exarserat, bene illi precaretur; tamen & Satanam, & scandalum, Petri cogitatum appellauit Christus, cum inde grauis iactura omnium hominum fieret, si Christi mors impediretur: qua de causa Christus gladium Petri non de manibus depulit, sed recondendum in vaginam iussit, ut Petrum ab ea cogitatione impediendi mortem auocaret: *Calicem*, inquit, *quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?*

Sed locum Lucæ cap. 22. & dilemma elegans & argutum S. Titi Bostreni, & Anastasij episcopi Nicæni, q. 71. & S. Athanasij Alexandrini, q. 67. perpendamus, ut totâ huius rei veritatē detegere possimus: *Domine*, inquit Apostoli, *ecce hic duo gladij sunt*. Hortatus est Christus ut alijs rebus omnibus gladij vsum præferrent, ut tunica postposita, immo vero pretio distracta, gladium conquirent, aut emerent. Sollicitus tunc Apostolorum animus, atq; estuâs ardor in tam multa nocte circa gladiatorum facilem apparatus, Christi voce fuit sedatus, atque restrictus his verbis: *satis est*. sufficit hoc tempore, hanc curam in alium locum reijcite, nunc satis sit hæc cogitatio, atq; hos duos gladios in promptu habuisse. Quod Caietani Ientaculo 1. q. 2. consentaneum est, ubi ait, Dominum non respondisse, *satis sunt*, sed impersonaliter *satis est*, videlicet doctrinæ meæ, & sollicitudini vestre. Quæ plane ex S. Tito episcopo Bostreno apte deducuntur: *Si Christus*, inquit, *humano presidio uti voluisset ad suam mortem defendendam, neque si cernit gladij in parato fuissent, satis erat: cū cohors omni armorum genere instructissima, frustra ab eis impugnaretur. Quod si illo defensionis adminiculo eos uti non voluit, atque sui defensionem gladijs prohibuit, duo quoque gladij superuacanei forent, quos tamen Christus satis esse docuerat*. Plane hoc tēpore quo Christi mors gladijs prohibenda non erat, satis erat duos gladios habuisse *in quibus bñ*; sufficiens & idoneum erat, neque super-

superuacaneum (ita enim glossarium hanc uocem reddidit) duos gladios in cœna repertos fuisse, ut aliquam ab Apostolis defensionem fieri posse constaret.

12 Quod S. Augustinus in q. 104. mixtim explicata ita demonstrat: *Significatur in Luca, quod ipso Domino permittente percussit Petrus, & sic prohibitus, audiuit: Ideo enim permissum est, ut vindicare se posse non ambigeretur; inimici vero pro certo haberent, datam sibi potestatem ut hoc faceret. Quare ergo sententia data est, ut qui gladium accipit, gladio pereat? nisi quod nulli licet, excepto iudice, quemquam gladio occidere. Apostolo Petro usque hoc promissum est, ut dolorem faceret, non ut occideret; ob hoc enim audiuit ne iterum percuteret. At ubi tempus quo se pari permisit aduenit, præterquam quod rixa magis quam bellum imminerat, armatos iubet esse discipulos, non ut repugnarent qui pari volebat, sed ut dixi, ut in potestate habere possessionem suam ostenderet. hæc ille. Istud etiam idem Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 77. sibi consentiens, explicauit: *Misi vos sine sacco & pera*. Et post. *qui habet succulum, tollat similiter & peram, & qui habet tunicam vendat & emat gladium. Ita pro temporum diuersitate, vel consilia, vel præcepta, vel permissa mutantur. Atque obtemperantium quoque discipulorum facta in Euangelio secuta sunt. Nam & tunc sine sacco & pera ierunt, & dixerunt ei nunc cum de gladio emendo iussisset, ecce sunt hic duo gladij, & ille respondit, sufficit: hinc & Petrus armatus inuentus est, cum aurem persecutoris abscidit, ubi spontanea eius coercetur audacia, quia non ut iussus fuerat ferrum tollere, ita iussus fuerat & ferire. Latebat certe Domini voluntas, cur arma portare præcepisset, quibus eos uti noluisse. & eodem lib. cap. 70. Petrus cum euaginato gladio, volens defendere Dominum, aurem persecutoris abscidit. Quod factum Dominus satiscobibuit dicens: *reconde gladium tuum, qui enim gladio usus fuerit, gladio cadet. Ille autem utitur gladio, qui nulla superiori ac legitima potestate vel iubente vel concedente in sanguinem alicuius armatur: nam utique Dominus iusserat ut ferrum discipuli eius ferrent, sed non iusserat ut ferirent*. hæc Augustinus: Ergo non dubitat Augustinus portationem armorum**

morum re uera discipulis imperatam, licet Christus eorū-
 dem vsum non perinde eis præceperit. Sed de hac re au-
 diamus fragmentum orationis Leonis sapientis, ut arbi-
 tror, quam in adorationem venerabilium catenarum, &
 gladij sancti, & Apostolorum principis Petri conscripsit:
*Et qui non habet, ait, gladium, emat: quæ verba illis consentanea
 non sunt, quæ antea dixerat, cum non peram, non gladium possi-
 dendum præcepisset. Quid est igitur, quod gladios nunc emendos
 esse iubet? Maxime inquam ob eam causam, quod tunc quidem cū
 illis inopia femina infereret, ut ad Euangelij cursum conficiendū
 leuiores, & agiles atque expeditos redderet, gladiatorum & aliarū
 rerum possessionem interdixit; hoc autem loco, tempore illo immi-
 nente, quo salutaris eius passio futura erat, tacito & mystico quodā
 modo indicare volebat, non dormiendum, neque animo deciden-
 dum; sed quasi contra Iudeos armari oportere, & aduersus caso-
 res tamquam in acie aliqua contraria standum esse, & ijs resisten-
 dum, qui Deum interficere parati erant, eiusq. sanguinem ac mor-
 tem sitiebant. Nunc non est, inquit, doctrinae tempus, non curando-
 rum egrotantium locus, neque miraculorum opportunitas. Armis
 opus est, gladijs & huiusmodi propugnaculis ad arma illa repel-
 lenda, quibus homicidæ sceleratissimi ad meam cadem ventur. Hac
 igitur ratione Petrus gladium attulit, cuius licet feruentem bene-
 uolentiam, & ardens studium Iesus ipse cognosceret, quodque eo
 gladio aurem illam abstissurus erat; non tamen prohibuit ne fie-
 ret, ut & eius in magistrum suū ardor aperiretur, & curationis
 opus ad ingratos illos, qui Deum interficere aggrediebantur, re-
 darguendos patefieret. Quod autem non ad oppugnandum aut ul-
 ciscendum Dominus Iesus discipulis suis gladiatorum possessionem
 præceperit, sed ad eorum quæ passurus erat, significationem; licet
 hoc aperte cognoscere ex Euangelij verbis, cum ipse dicit: Mitte
 gladium tuum in vaginam: quasi diceret; Non enim propterea
 iussi vos gladios possidere, ut illis ipsis inuasores ulcisceremini:
 Non est mihi hoc optabile. Nam si deceret, & mihi opem ferri
 vellem, possem rogare Patrem meum, & daret mihi plusquam duo
 decim legiones Angelorum. sed quoniam voluntarie me ipsum ijs
 tradidi, propterea & gladiatorum possessionem, ad ea significanda,
 que*

*quæ passurus sum, vobis indicari. si enim permisi paululum te, Pe-
 tre, gladio uti, ob eas causas feci, quas prædixi, et ut discipulos ad
 pericula subeunda promptos efficerem: sed conuerte gladium tuū
 in vaginam, quod mihi fas non est gladijs uti, ad imminentes cru-
 ciatus auertendos. Nam licet antea gladios emendos Dominus
 præcepisset, & discipuli se duos habere dixissent, satisque illos ef-
 se, magister ipse respondiisset, ea re significauit passionis sue tem-
 pus prope esse: quasi gladijs utendum esset ad inuasores repel-
 lendos.*

*Ita igitur gladium Petrus possidens, secum & in prædicatione
 afferebat, tum ut sibi opus esset, illo uteretur, tum vel maxime
 ut ipsum videns, ad magistri admonitionem memoria tenendam
 reuocaretur; & eo modo tempus illud, quo Iesus crucem passus est,
 & ea quæ postea secuta sunt, secum cogitaret, inuidiam scilicet
 odium, insidias, prodicionem, iniustum iudicium, iniustiore mor-
 tis sententiam, crucem, sepulturam, & reliqua omnia, quæ homi-
 cidæ Iudæi facere ausi sunt. Hæc, cum gladium illum Apostolus vi-
 deret, contemplabatur, hæc assidue animo reuoluebat; hæc secum
 repetens meditabatur, gladio ipso memoriam suggerente, & ad
 prædicationem exequendam illum alacriorem efficiente. Hoc gla-
 dio & ad omne periculū pro Christo subeundum armabatur Apo-
 stolus, & ad pericula omnia suscipienda, tum vel maxime ad sa-
 cras illas cathedras induendas, & iniquorum hominum carcerem
 habitandum. hæc ibi.*

Ex quo loco deducitur ius gladij semper penes Petrū,
 eiusque successores fuisse: vsum uero eiusdem gladij non
 omni tempore conuenire, sed opportuna & diligenti cōsi-
 deratione habita, & debitis præponderatis rationibus, pro
 loci & tēporis occasione. Quod satis aperte B. Bernardus
 lib. 4. de consideratione ad Eugenium explicauit his ver-
 bis: *Quid tu usurpare gladium tentes, quem iussus es ponere in
 vaginam? Quem tamen qui tuum negat, non satis mihi videtur
 attendere verbum Domini dicentis sic: Conuerte gladium tuum
 in vaginam. Tuus ergo & ipse tuo forsitan nutu, & si non tua ma-
 nu euaginandus; alioquin si nullo modo ad te pertineret, & eis
 dicentibus Apostolis, Ecce gladij duo hic, non respondiisset Domi-
 nus*

nus satis est, sed nimis est. Vterque ergo ecclesie & spiritualis scilicet gladius & materialis, sed is quidem pro ecclesia, ille vero et ab ecclesia exercendus est: iste sacerdotis, is militis manus; sed sane ad nutum sacerdotis, & iussum imperatoris. quod etiam Bonif. octauus cap. unam sanctam, de maio. & obed. explicauit. In hac inquit, eiusque potestate duos esse gladios, spirituales videlicet & temporales, Evangelicis dictis instruimur. Nam dicentibus Apostolis, ecce gladij duo hic in ecclesia, scilicet: cum Apostoli loqueretur, non respondit Dominus, nimis esse, sed satis. Certe qui in potestate Petri temporalem gladium esse negat, male verbum attendit Domini proferentis; conuerte gladium tuum in vaginam. Vterque ergo est in potestate ecclesie, spiritualis scilicet gladius, & materialis: sed is quidem pro ecclesia, ille vero ab ecclesia exercendus: ille sacerdotis, is manu regum & militum; sed ad nutum & patientiam sacerdotis. hæc ille. Idem uenerabilis Beda uidetur censuisse in Lucæ cōmentarijs, ut refert S. Thomas in catena aurea, qui libere duos Petro gladios, concedit: unum qui audaciam pro Domino certandi doceret, alterum vero nequaquam vagina ereptum, ut ostenderet Apostolos nec totum quod potuere pro eius facere defensione permittos. hæc ille.

Hoc autem adeo verum est, vt solo gladio materiali Petrum vsum fuisse legamus apud S. Hildebertum Cœnomanensem episcopum, epist. 40. Duos, inquit, in cœna fuisse gladios, hoc quoque & legis & intelligis. Vnum quidem Petrus in Malchū vibrauit, dum Malchus in Christum manus extenderet; Alter vero eductus fuisse non legitur. Apte profecto inuentus est vterque apud discipulos Christi, quia adhuc vterque ostenditur in membris corporis Christi. Membrum enim Christi rex, membrum Christi sacerdos. scienti loquor. nostri gladium regis, nostri gladium sacerdotis. Gladius regis censura curie, Gladius sacerdotis ecclesiastica rigor disciplina. Hos Evangelistam figurasse legisti, dicentem: Domine ecce gladij duo hic. hæcenus ille: Ex quibus aperte constat gladium materiale sub Petri potestate & imperio fuisse; sed magis illius vires in rege ostendi, cum ipse solum bellorum causa eius præsidio vtatur. Præterea hoc materiali gladio Petrus ad

Malchi

Malchi iniuriam propellendam exercuit; cap. pro membris. 23. q. 3. quem cum vliscēdi animo eduxisset, in Malcho patientia Domini vulnerata est, quæ legis rigorem atque vindictam temperauerat; de qua re Tertullianus lib. de patientia: Ille, inquit, cui legiones Angelorum si voluisset, uno dicto de cælis adfuisse, ne unius quidem dissentis gladium ultorem probauit. Itaque gladij opera maledixit in posterum. hoc est, gladio iudice Petrum perpetuo interdixit, cum vindicandi animo & cogitationi præcipiti ille gladium eduxisset. vnde Nonnus Panopolites in Ioannis cap. 18. affirmat, a Christo Petri cogitatum repressum, ac cohibitum his verbis: mitte gladium in vaginam, hoc est, cessa ab ira, in vaginaposito gladium, cum Petri intentio non a mandato legali, neque a vindicandi conatu fuisset aliena, vt ex S. Cyrillo Alexandrino lib. 11. in Ioannem, cap. 35. colligitur. Quæ plane interpretatio a Christi instituto dissentiens non est; dum ait: Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt. Qui enim gladio utitur ad vindictam, pœnam quoque gladij subibit, cum non publica auctoritate & imperio, sed pro libito vsum gladij temere arripiat.

15 Sed id, quod Patres crediderunt, gladium materiale ad nutum sacerdotum exercendum esse, facile explicari potest. Etenim nutus exhortatio est & iussio, ut ex cap. igitur. 23. q. 8. & ex cap. hortatu. eiusdem quæstionis constat. Quod S. Pacianus Barchinonæ epistola 2. docuit his verbis: Cum per nostram fidem Christiani principes esse cepissent, ipsi principes catholice, hoc est, suæ parti fauentes, proprio dolore commoti sunt; nisi forte Daniel imputabitur, quod a Dariō vindicatus est, aut Hester cum pro ea dux regis occiditur, aut tribus pueris, quod propter eas post experimenta flammaram incredulis Rex Babilonius comminatur. Nonne Simonem Magum Petrus iudice stipulante confundit? Num Helymam fauente Sergio Paulus excæcatus? quis vindicatus esset Hierosolymis, si quis fidelis illum ligatum habuisset. Nescis seruire ipsas ignoscentibus potestates, & in bonum sanctis Patribus ministrare? sicut Apostolus dixit, principes non sunt timori bono operi, sed malo; vis autem non

M

time-

timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex ea per Dominum, minister est enim tibi in bonum. hæc ille.

Id etiam S. Prosper Aquitanicus lib. de vocatione gentium cap. 33. explicauit: *Gratia, inquit, Christiana affectibus, etiam ipsa quibus mundus atteritur, arma simulantur.* & S. Leo epistola 73. ad Leonem Augustum, ad ecclesie præsidium, regiam potestatem maxime esse collatam affirmat. & S. Gregorius ad Mauritium lib. 2. epistola 61. Ad hoc potestas, ait: *Super oēs homines dominorum meorum pietate cæli ius data est, ut terrestre regnum cælesti regno famulentur.* Præterea nutus gladij materialis dispositionem significat, vt S. Bernardus epistola 256. & 179. & S. Thom. 2. 2. q. 40. art. 2. docuit his verbis: *Omnis persona, vel ars, vel virtus ad quam pertinet finis, habet disponere de his, quæ sunt ad finem; bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda sic ad finem vt ad bonum spirituale diuinum, cui clerici deputantur: ideo ad clericos pertinet disponere & inducere alios ad bellandum bella iusta.* hæc S. Thomas.

Vnde licet nihil tam cōtrarium sacerdotibus videatur 16 quam prophana militia, armorumq; tractatio, ut in Concilio 4. Toletano can. 44. diffinitum est, & ab Iuone Carnotense lib. 3. de uita clericorum, relatum: non desunt tamē multa bellatorum exempla, quæ pro patria & ecclesie libertate, a uarijs auctoribus referuntur. Angliæ enim rex Eduardus III. clericorum conscripsit exercitum, aduersus Scotos Britaniæ Insule prædatores, annum circiter 1347. auctore Polydoro Virgilio. Quin & Bisetislaum Pracentium Antistitem, Bohemicum regnum sexdecim tenuisse annis, vna cum episcopatu memoratur; illudque peritiam rei militaris ab externa armatorum ui conseruasse, ut est apud Aeneam Syluium in historia Bohemica, cap. 25. sic etiam Paulus Tomoreus Collocensis episcopus, ac Franciscanus Cenobita, Hunnorum copias duxit in Solymanum Turcicum imperatorem, ac in acie prope Budam occubuit; auctore Iouio in lib. de rebus Turcicis. Ioannes Carauaius Hispanus Cardinalis Sancti Angeli, cum Ioanne

Ca-

Capistrano monacho viro sanctissimo, ad Albam græcā, eductis copijs profigauit Muhamedem Othomanici imperij principem. Henricus Cardinalis pontificius in Angliam Legatus, numerosas militum turmas legit aduersus Bohemos. Quæ omnia maxime rationi cōsona fuere, cum obsessi ab hostibus, necessitateq. obstructi milites cōscripserint, eosq. pro ecclesie libertate aduersus publicos hostes in aciem eduxerint. Sed de his sequenti cap. dicemus.

27 Ex quibus omnibus facile constat, Federicum primum Rom. Imp. vt Radeuicus lib. 1. cap. 10. contra Hadriani III. literas, & lib. 2. cap. 56. testatus est, & Henricū III. imperatorem in epistola ad Annonum Coloniensem episcopum, male de huius gladij potestate sensisse. Sic enim habet Henricus scribens contra Gregoriū VII. *Vt de pluribus pauca referamus, regnum, & sacerdotium Deo nesciente sibi usurpauit. In quo piam ordinationem contempsit, quæ non in vno, sed in duobus duo, id est, regnum, & sacerdotium principaliter consistere voluit, sicut ipse Dominus Saluator in passione sua de gladij duorum sufficientia typica intelligentia innuit. Cui cum diceretur, Domine, ecce duo gladij hic, respondit, satis est, significans hac sufficienti dualitate spirituales & carnalem gladium in ecclesia esse gerendum, quibus omne negotium nocuum foret amputandum; videlicet sacerdotali ad obedientiam regis pro Deo: regali vero gladio ad expellendos Christi inimicos exterius, & ad obedientiam sacerdotij interius, omnem hominem docens fore castigandum: & ita de alia in aliam charitate tenderetur, dum neque regnum sacerdotij, nec sacerdotium regni honore priuaretur.* hæc ille.

Turpiter tamen ne dicam inuerecunde Gregorio VII. hanc notam iussit, cum illi imponat præter ius fasque vtriusque gladij potestatem arrogasse. Cum re uera Petri personæ gladij vtriusque potestas assignata fuerit, ut simul & terreno & cælesti imperio potiretur. Quod Nicolaus II. dist. 22. cap. omnes, affirmavit. *S. Petro terreni simul & cælestis imperij iura commissa fuisse, ut etiam 1. q. 4. cap. quia præsulatus, & Clem. de sent. & re iud. cap. Pastoralis, satis aperte liquet.* Nec ab hac opinione abhorre vi-

M 2 dentur

dentur illi, qui gladium temporalem tantum ratione finis collatum esse ecclesie arbitrati sunt, quasi temporalis gladius existens in principe seculari, potestati spirituali ministret: qua opinionem amplectitur Couarruias cap. alma mater. 2. p. S. 9. nu. 7. Maxime vero & Patrum instituto & Bonifacii decreto diuersa; cap. 12. demonstrabimus. Sed Henrici tempore hanc multorum hominum opinionem fuisse, ex Berengoso abbate Treuerensi, lib. de mysterio crucis Dominice, satis aperte constat: qui cum fuisset Imperatori additissimus, inductus fortasse auctoritate Henrici abbatis Cluniacensis, qui omnia Imperatori consilia suggerebat ex his ausus est affirmare, non esse legi diuine contrarium, ut Pontifex regi, & rex quandoque Pontifici pareret. Vtriusque vero munera ita disiunxit, ut Pontifici solum gladium spirituale concederet, & temporalem adimeret; licet ratione finis nemo negauerit in Pontifice extitisse. que res cum in controuersiam uocata non fuerit, frustra Bonifacius decreuisset illud, de quo nusquam gentium dubitatum erat.

Quare si ad mysticam significationem recurramus, ad quam sepe ecclesie Patres confugerunt, gladius utriusque potestas duplicem vite statum denotat, ut Theophilus abbas in Prato spirituali cap. 40. affirmauit: *Duo gladij duas uitas significant, actiuam & contemplatiuam. Si quis ergo has duas uirtutes habeat, hic perfectus erit.* Quare cum actiua uita sepe armorum praesidio nitatur, qui perfectus est & in perfectionis statu consistit, ut sunt episcopi, arma tamquam uite suae auxilia quaerere debent, ut hostes qui sepe armis uirtutem impugnant, arceant & propellant. Vereor tamen ne illa sit nimium audax hominum sententia, qui affirmant ex sensu literali nihil de duobus gladijs materiali & spirituali clarum haberi: cum profecto nullum alium sensum & aptiorem, & ueriores Patres agnouerint.

Ex quibus omnibus Francisci Duareni imposturam deteguntur, qui lib. 1. de sacris ecclesie ministerijs, cap. 4. uasre nimium & callide in ecclesia, & ecclesiastica tribuna

lia

lia debacchatus, tandem gladij ius atque imperium ab omnibus sacerdotibus sustulit; solisque ciuium magistratibus concessit. Sed eius uerba audiamus: *Gladij ius & imperium non habent sacerdotes, sed magistratus ciuiles, ut clare testatur Christus, cum ait: Regnum meum non est de hoc mundo, & reges gentium dominantur eis: Vos autem non sic. Nam & Petrus precipit eis ut pascant gregem non dominantes. Inde Hieronymus ad Nepot. Episcopi, inquit, sciant se sacerdotes esse non dominos. Itaque dicuntur non habere territorium, nec prehendi summouendiq. facultatem, magistratibus quibusdam Romanis non dissimiles; qui, ut Gellius ait, uocationem habebant non prehensionem.* Ex quibus apparet maxime huius hominis conatus eopotissimum ferri, ut non modo ecclesie potestatem laedat foedetque, uerum etiam omnia eius munimenta conuellat. Nos autem ne haec irrefutata tamquam foueam praetergrediamur, suis opportunis locis libri secundi, bona magna huius disputationis parte praescribimus. Exoratum tamen uelim lectorem, ut facile ex his quae dicenda sunt, huius hominis temeritatem existimare possit.

CAP. IX.

Petri successorem iure ob sui corporis custodiam, ecclesiaeque praesidium, satellitio militum stipari posse.

S V M M A R I V M.

- 1 *Olim lictores sacerdotibus ueteris legis praesidio fuisse.*
- 2 *Quid haec uox magistratus significet apud scripturam.*
- 3 *Qui dicerentur scribae, & eorum munus.*
- 4 *Milites corporibus cruci suffixis seruandis, adscripti ex S. C.*
- 5 *Totidae sacerdotis factio constat, arma & milites templi praesidio fuisse.*
- 6 *Totidae factum recte in exemplum trahi posse.*
- 7 *Imperatores olim inermes ad templum accedebant.*

8 Non

- 8 Non decet nostro hoc tempore Pontifices absque militari praesidio incedere.
- 9 Pontifices a nonnullis hominibus petulantissime fuisse tractatos, licet ante Pontifices nudi gladij delati fuerint.
- 10 Pontifices cum virgam magistratus insigne gerant & virgis reos cedant; iure debent stipari licitoribus.
- 11 Septem Diaconi olim incolumitati episcopi consulebant.
- 12 Cyrillus armis septus, Iudeos in exilium misit, illorum bona publicavit, & diripienda Christianis concessit.
- 13 Parabolanos qui sub episcopi tutela erant, Cyrillo praesidio fuisse.
- 14 Defensores Episcoporum qui fuerint.
- 15 Heretici, ex Aristotele & ex varijs historijs, Pontificis satellitium impugnant.
- 16 Omnes rationes opposita dissoluuntur.
- 17 Aristoteles armis Remp. defendendam docuit.
- 18 Heretici ut errores sererent, armis utebantur; quod secus a pontificibus Romanis factum fuit.
- 19 Milites boni praesidio ecclesiae esse debent.

OCVS & res ipsa adhortatur ut de satellitio Pontificis differamus, quod hoc tempore tam est a pessimis quibusque haereticis impugnatum, quam si iure diuino ipsis Pontificibus esset prohibitum, vel ab eorum dignitate, & spiritali potestate abhorreret maxime. Qua de re æquum esse arbitror, ab origine (vt aiunt) vltima, totam hanc disputationem inchoare, vt illi ab ea mente depellantur, qui Romanum Pontificem feruis publicis stipari, & in corporis custodia aliquod suæ vitæ praesidium constituere, absurdum existimant. Fuit quidem olim militia Templi custodiæ adscripta, quæ res sacras seruare, sacerdotes stipare, iniurias arcere, fontes iure prehendere, & in vincula deducere posset. Quod abude ex lib. 1. Machab. cap. 4. constat, a Iuda ædificatas turrez firmissimas, ibique milites collocatos, ad gentium vim repellendam.

- dam. Mox vero Herodes rex, ut ait Iosephus & Cor. Tacitus lib. 5. historiæ: Templum custodia muniuit, turrinque templo continentem firmavit, quam in gratiam Marci Antonij triumviri, Antoniam appellare uoluit. Habuisse autem Iudeos eius custodiæ causa, milites assignatos, satis indicat Acto. 4. caput. Vbi a templi praesidio & duce militiae, inobedientes legi, ut ipsi dicebant, in vincula adductos; & cap. 5. a praefecto praesidij templi, nonnullos prehensos & in carcerem coniectos legimus. Sed in exemplaribus Graecis quæ omnium manibus circumferuntur, *σπατηρός*, idest, magistratus templi habetur, apud Theophylactum & alios *σπατος τῆς ἱερωῦ*, idest, *templi praesidium*, legitur. Quodcumque tamen sit, nostra nihil refert, cum ex vtraque lectione, templi praesidio ascriptos milites comprobetur: qui non solum illud tuerentur, sed etiam puniendos in vincula raperent.
- 2 Sed satis mirari non possum, cur quidam ex recentioribus nostrum interpretem parum apte uertisse hunc locum existimet, quod voce illa *σπατηρός*, magistratum militare non expresserit: quod plane satis temere illum dixisse arbitror, cum aperte ex cap. 16. Act. discrimen inter *ἀρχοντας*, idest, principes, & *σπατηροῦς*, idest, magistrat⁹ costet: Proprie enim illi magistratus dicuntur, qui poenis prosequuntur reos eosque acerrime castigant; vt Lucas eodem loco docuit his verbis. *Et magistratus scissis tunicis eorum iusserunt eos virgis cadi.* ergo *σπατηροῦς*, illi erant qui licitoribus utebantur, vel sibi milites adiungebant, ut manum iniicerent, uel uim ficunde forte ingrueret propularent. Et paulo post: *Et cum dies factus esset σπατηροῦς*, idest, magistratus: *miserrunt littores παυδοῦροις*. hæc ibi. Immo etiam glossarium uetus latinum, *σπατηροῦς*, magistratū, & *σπατηρον* quoque magistratum siue Duum uirum transtulit, pretorem uero *σπατηρον ῥώμης* nominat, cum absolute hæc uox *σπατηροῦς* preturam non significet, nisi addatur *ῥώμης* ubi erat.
- 3 Hi tamē magistratus apud Hebræos שטרנים schoterim dicebantur idest, monitores, qui sacerdotum placita non modo diuulgare pronuntiareque; sed etiam auctoritate, si opus

opus erat, uel ad agendum aliquid impellere poterāt. Hos Rab. Solomō flagris & loris armat, sicut Romani suos magistratus, qui lictores apparitoresq. habebāt. Quod aperte ex 2. Para. cap. 34. & Deut. cap. 16. cōstat. Vbi inter alia legis præscripta hoc vnum extat, ut in singulis Urbium portis Iudices, & schoterim, idest, magistratus qui lictores, & monitores, seu apparitores deferrent, ut ius administrarēt iudicio iusto. Aquilas Ponticus hos ἐκδιμητῶς, idest, facinorum uindices transfudit. Septuaginta γερμματαῖς hoc est scribas, siue litterarum publicarum promulgatores & uindices transfulerunt; quod aperte ex cap. 1. Iosue collegit Andreas Masius.

Sed hoc militū genus longe ab illo diuersum fuit, cuius partes erant cruci suffixos seruare, & ne cadauera a crucibus abstraherentur, armis & diligenti præsidio munire. Capitale enim erat ex S. C. (vt ait Petronius Arbiter in satyra) militi; cuius dolo malo, aut culpa cadauera detracta forent. Quare cum milites ad seruanda & munienda sepulchra adscripti non essent, immo iure. P. R. cadauera in sepulchro seruare, aut medicare funus prohibitum: merito a Pilato militum manus ad sepulchrum muniendum a sacerdotibus postulabatur. Quibus Pilatus, *habetis inquit, custodiam*, ex uestris militibus præsidium collocate: *ite, custodite sicut scitis*, seruari oportere. Homo uero Romanus usus est uoce Romana, ut milites custodiæ adscriptos significaret. Solēt enim Apostoli multas uoces latinas suis scriptis inferere, quæ consuetudine receptæ erant. Quales sunt *prætorium* apud Paulum & Matthæū, & hæc uox apud eūdem Matthæum cap. 27. ut ait Theophylactus, *custodia*; qua apud Latinos tam illi qui seruant, quam ieruati & custoditi intelliguntur: *sudarium* etiam apud Ioannem cap. 11. & Lucā Acto. 19. latina uox est Sed quamquā apud Græca exēplaria ἔχετε τὴν κούσσοδιαν, idest, *habere custodiā* legatur, quasi a Pilato suorum militum fuerit imperata custodia; tamen haud absurdū erit coniectari, ut uulgare lectionem defendamus, de ea custodia quam templum habebat,

bebat, Pilatum locutum fuisse.

5 Sed hæc satis ad rem faciunt, cum etiam ex Scripturæ sacræ testimonijs cōstet, in templo lanceas, clypeos, & omnia armorum genera fuisse, quibus illud populi præsidio defendi posset. Legimus Paralipomenon lib. 2. cap. 23. a Ioiada summo sacerdote custodias domus Domini, & milites templo adscriptos fuisse; quorum præsidio Athallæ tyrannidem deprimere, & filium regis publice inaugurare possent. Nam præter quattuor millia leuitarum, qui excubias domus Domini agebant, etiam fuisse milites leuis armaturæ 4. Regum cap. 11. constat. Quo in loco ubi nostra editio *militēs* hebræa lectio habet *celerēs*, idest, leuis armaturæ, vt Vatablus, & Sanctes Panninus adnotarunt.

6 Quamobrem si in exemplum trahi possunt, veteres mores, hic vnus est, qui nostro instituto facile aptari poterit; cum armis uitæ præsidia quærere, & libertatem ecclesiæ tueri consultissimum sit, & Petri exemplo quasi decreto firmatum. Habent enim nostra hæc tempora multa incommoda, habent multas calamitates & infortunia, ab aduersarijs Romanæ ecclesiæ illata: qui tantum abest, ut dignitati, & muneris Apostolico deferant, quam quod etiam Pontificum uitæ salutique insidientur. Quæ omnia inter alia stipatorum caterua anteuerti possunt, qua auctoritas Apostolica defendendi, & amplitudo decorari oportet.

7 Olim cū Imperatores maximo cultu ecclesiā prosequerentur, & humi cubare, & ad sacerdotum pedes ruere, & ad eorum conspectum diadema detrahere, caputque eorum manibus obiiicere, (vt ait Chrysostomus tom. 4. homil. 5.) consueuissent; Pontifices armis non egebant: cum omnia illorum sententia & auctoritate gubernarentur. *Soliti enim erant Imperatores*, vt ait Theodosius Imperator, in edicto regio, de iis qui ad ecclesiam confugiunt, (quod tom. 5. cōcilij Ephesini habetur, & apud Ant. August. lib. 1. constit. græcarum Iustiniani, tit. 12.) *cum legitimis armis nunquam non circundarentur, quique sine armatis stipatoribus esse non poterant, Dei templum ingressuri; foris arma relinquere, &*

rio S. Erasmi arctæ tradidere custodię. Quam impietatem Carolus Magnus imperator (vt ait Otho Frising. lib. 5. cap. 30. & 31. & Robertus Guaguinus, & Paulus Aemilius lib. 3. de gestis Francorum) grauissimis pœnis profecutus est. Ad hæc, Vido Tusciæ dux, Marrochiæ vxoris impulsu, Anno Domini 917. Ioannem Papã X. missis in Lateranum satellitibus, faucibus ceruicali oclusis interemit. Præterea Stephanus IX. Anno Domini 941. per tumultum, Alberici factione oppressus, foedisq. vulneribus affectus, extinguitur. Sed cum iam hoc foedum facinus omnes homines exhorrescerent, Crescens Nomentanus Anno Domini 985. Ioannem XV. Vrbe per summam vim expulit, & postea Gregorium V. Anno 995. eadem vrbe, eodem scelere inductus, exclusit. Quare cum Pontifices summis onerarentur contumelijs, & sæpe eorum dignitas populari temeritate maximo dedecore læderetur, suæ incolumitati consuluerunt. Inter quos Leo IX. uir summæ prudentiæ & plurimi consilij, Anno 1049. cum Patrimonio B. Petri quasi iure hæreditario, a Normandis fuisset exutus, egregie docuit (vt ait Nicolaus Cardinalis ab Aragonia in suo regesto) iura ecclesię armis esse defendenda. Eius vero successor Stephanus X. Anno 1057. eamdem causam intrepide suscepit. Gregorius VII. Anno 1073. quamquã ab Henrico III. Vrbe obsessus fuerit, acerrime tamen ecclesię immunitatem (vt ait Guilielmus Tyrus lib. 1. sacri belli cap. 13.) tutatus est. Hinc Paschalis II. Anno Domini 1100. tametsi dolo malo ab Henrico V. in sacro B. Petri templo petulanter & contumeliose comprehensus, ui & metu priuilegia ecclesię abrogarit, (vt ait Otho Frising. lib. 7. cap. 14. & Ioannes Tusculanus in epistola de captione Papę Paschalis, quę habetur in notationibus ad epistolas Iuonis Carnotensis) eam tamen dedecoris maculam, quam barbarico bello & furore susceperat, deleuit; & Imperatoris improbitatem in synodo Romana compressit & extinxit. Sic Eugenius III. antiquos ecclesię hostes militia coercuit, cum Iordanem Petri Leo

nis

nis filium, ad ius Patricij sui reposcunt, ut auctor est Frisingen. lib. 7. cap. 31. Quibus exemplis facile persuademur, multorum hominum improbitatem armorum præsidio coercendam, & Pontificis amplitudinem armato milite defendendam; ne tot hominum iniurijs tanta auctoritas pateat.

10 Sed præter hæc exempla, hanc eandem rem alijs rationibus confirmemus. Primum ab his qui publicum magistratum gerunt uirgam principatus inditium deferendam esse, superius exuarijs auctoribus demonstratum est. Ex quibus aperte liquet, summos magistratus licitoribus stipari oportere, ut in repentinis seditionibus compescendis, uel in grauioribus periculis propulsandis, plurimum viribus & potentia valerent, ad res humanas confirmandas, quę sæpe armis & cædibus funestantur. Qua de re magistratus Populi Romani lictores, uiatores, & apperitores habebat, ut ait A. Gellius lib. 13. cap. 12. non tam ut populum summouerent, quam ut fontes in vincula adducerent. Hos tamen lictores Lilius lib. 45. & Seneca epistola. 95. summouere nuncupauit, qui soliti erant gladijs populum summouere; ij quoque sacerdoti apparebant, eique occurrenti summouebant meretricem, ut auctor est idem Seneca & cõtrouer. 2. lib. 1. Idem cõpulsores a Gellio lib. 10. cap. 3. executores, siue exactores *ἐπιβασις ἀπαγορευς* & *ἐπιδοκταις* dicuntur a Glossario. In libro legum Vuisigothorum 2. tit. 1. cap. 17. & lib. 2. variarum, epistola 13. & 20. & lib. 3. epistola 20. & lib. 4. epistola 37. 22. 47. & lib. 8. epistola 24. & 27. & lib. 9. in edicto Athalarici, omnes hi lictores sagiones siue saiones dicti fuere; fortasse, ut ait Isidorus lib. 5. etymo. ab exigendo. Isocrates orator, epistola 9. *ῥαυδύχοις* appellat, idest, virgarios; quia illos magistratus suo *ῥάβδω*, idest, sceptro & virga, innolentes & refractarios armat; ut his quasi legum repagulis & viribus, turba summoueri, & subditi omnes in officio cõtineri possent, de quibus Martialis lib. 11. ad Bassum ait.

Not

*Non consulatus ipse non Tribunatus,
s' auque faces, nec superba clamosi
Lictoris abiget virga.*

Eadem prorsus ratione apud sacram scripturam lictores qui hominum impetus cōpescere sunt soliti, *παβδούχοι* dicti sunt, quia *παβδου* virga cēdebant reos, ut Acto. 16. constat. ergo si *δούχο* *παβδου*, *παβδούχοι* originem ducunt; & lictores non nisi ad magistratus imperium indicandum deferri nō possunt, profecto Romanus Pontifex qui virgam ferreā ad pēridos comprimēdos a Christo Domino accepit, poterit stipari lictoribus: cū *δούχο* *παβδου* *παβδούχοι*, id est, lictores, & virgarij dicantur, Quę enim ratio est eos lictores gestare non posse, quos confiteare uirgam habuisse? aut cui uirgam iure concedis, eidem uelle potestatem defendendi seruos publicos abrogare? Sed hæc liquido ex episcoporum iurisdictione constabunt; quicum ex suo proprio munere iudicium exercere, cruciare reos, & poenas temporales transgressoribus imponere, & uirgarum coercionem tamquam tormenta congruę seueritatis adhibere possint: (vt habetur cap. si res. 14. q. 6. & cap. circucelliones. 23. q. 5. & 86. dist. cap. non liceat. & 95. dist. cap. cum beatus. & 5. q. cap. 5. illi merito debent stipari lictoribus, ut uirgarum pulsatione ueritatem extorqueant. Sed Augustinum de hac re in epistola 159. ad Marcellinum comitem loquentem audiamus: *Noli perdere paternam diligentiam quam in ipsa inquisitione seruasti, quoniam tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus uingulis, non uentibus flammis, sed uirgarum uerberibus exuisti: qui modus coercionis & a magistris artium liberalium, & ab ipsis parentibus, & sæpe etiam in iudicijs solet ab episcopis adhiberi.* Virgarum uero pulsatio a lictoribus fiebat, qui gladios deferrebant; ut ait Philo. lib. contra Flaccum Aegypti præsidem. Nam apud Alexandrinos, qui uirgis reos cadebant, Spathephori, id est gladij gestatores, & eorum duces Protospatharij dicebantur. Virgarum uero pulsatio liberis homini-

minibus adhibebatur, cum serui flagris cēderentur, ut ait Iacobus Durantius lib. 1. variarum, cap. 15.

II Ad hæc olim ante quam Imperatores sua præsentia & fide ecclesiam cohonestarent, septem diaconi cum alijs ut Euaristus Pontifex instituit, episcopi inter concionādum latus claudebāt, ne illis aliqua inferretur iniuria, quos pro uiribus ab omni periculo abstrahere, & custodire debebant. Nam cum episcopalis dignitas omnium sit amplissima, necesse fuit episcopos famulitij multitudine comitari (vt ait Iustinianus nouella 6. & Matthæus Blastares in Nomimo) tum propter muneris amplitudinem, cum ipse inspector & curator omnium Christianorum sit, tum ut testes bonorum operum secum deferant: quod Luitus Papa in cap. iubemus, de consecratione dist. 1. *testimonium ecclesiasticum* appellauit, uidelicet, *duos presbyteros & tres diaconos*, ut Ado Treuerensis in martyrologio 4. non. Martij retulit. Nunc uero cum truculentissimi hostes apud Anglos & Germanos ecclesiam inuaserint, qui summo odio episcopum Romanum prosequuntur, num suę dignitati consulere, & ut decet totius Orbis & Urbis Antistitem armis & militari præsidio stipari crimē erit? licuit Eusebio Samo sateno, qui propter ecclesiā multos pertulit labores, ut scribit Theodoritus lib. 4. cap. 12. *militari ornatu & thyra capiti imposta Syriam Phœniciam, Palestinam peragrarē et presbyteros & Diaconos cum hoc militari ornatu creare*: & Pontifici Romano omnium Antistitem principi satellites deferre non licebit? Licuit Synesio episcopo sanctissimo se armis tueri, & ipsis uitę suę præsidia querere, ut in eius epistolis legimus, & sola hæc culpa in Romanos Pontifices conferenda erit, a qua omnes alij liberantur?

12 Basilius cum per summum scelus ante præsidem duceretur, tota Vrbe trepidatum est; omnesq. ciues (communi omnium ardore) armis, saxis, & telis pro episcopi salute egregie decertarunt; ut S. Greg. Nazianz. id maximæ ciuibus laudi tribuit, cum eos pietas ad tanti episcopi defensionem excitasset; & solum Romano Pontifici hoc idē pon-

ponendum erit in culpa quod alijs extra omnem culpam causamque ponitur? S. Cyrillus Alexandrinus ob hanc causam ab egregijs ecclesie scriptoribus magna cum laude commendatur, & solus Romanus Pontifex huius rei culpam effugere non poterit? sed sancti Cyrilli factum referamus, ut quantum a suspitione reprehensionis absit Romanus Pontifex constet. Orestes Alexandriae praefectus apertas cum Cyrillo inimicitias gerebat, eiusque potentiam oderat, quod episcopus multa ex publicis negotijs ad se pertraxisset. Partes praefecti, Iudaei, qui pietate se Deo praestare arbitrantur, si Christianis malorum causa sint, tuebatur: eumque contra Hierarchem Cyrilli charissimum concitabant. In quem Orestes commotus rapere hominem, verberibusque subditum affligi iussit. Cyrillo cum huius mali caput compertum esset, primarios Iudaeorum accitos, minis perterruit, ut populum commouere, & praesidem aduersus Christianos concitare desisterent. Quibus verbis commoti, nocte intempesta, cum S. Alexandri templum igne iniecto ardere, falso per varios Urbis vicus conclamassent; multos Christianos, qui opem laturos accesserant, trucidarunt. Re comperta, postquam Iudaeorum flagitium in aperto fuit, Cyrillus multitudine stipatus, synagogas eorum ademit, bona publicauit, populo diripienda dedit, eosque vrbe expulit. Orestes Cyrilli osor id egre ferens, ad Imperatorem retulit. Cyrillus etiam Iudaeorum audaciam ad principem scripsit. vicit episcopi sententia, eiusque factum potiori causa stetit. Qua de re vehementissime irritatus praeses, in episcopum vindictam parabat, eique per summam vim dolo malo infidiabatur: cuius graue periculum cum religiosi homines amouere voluissent, plusquam quingenti Cyrilli vitae praesidio fuere. Vehementer tunc Orestes curru multitudine stipatus: cui pij homines obuiam facti, eum conuicijs & contumelijs prosciderunt, græculum & idolorum sacerdotem nominantes: rei periculo perterritus praeses, se Christianum iactat, falso tamen. Quo responso, quasi per iocum missis, grauius indignati, Orestem lapidum ictibus impetiuerunt. Ammonius

vero

vero, quem postea Thaumatum, id est, admirandum appellauit Cyrillus, quia pietatis causa egregie pro ecclesie libertate pugnauerat; saxum in faciem praesidis coniecit, quo totus sanguine conspersus ac cruentatus est.

13 Hi vero homines, qui intrepide Cyrilli causam susceperunt, non erant monachi, ut falso Sozomenus affirmat, a quo Socrates lib. 7. cap. 14. & Nicephorus lib. 14. cap. 15. mutuati sunt. Sozomenus enim cum episcopo, & monachis esset nimium quantum, quemadmodum & Theophilo Cyrilli auunculo infensus ob haeresim, quam ipse animo conceperat, hanc notam Cyrillo imponere, & ex suis scriptis inuidiam apud omnes homines conflare conatus est. De qua re a Gregorio Mag. lib. 6. regesti epist. 31. conarguitur. Fuisse vero collegium parabolanorum quod auxilium episcopo tulerat, vel haec vna satis coniectura facit; quod sub episcopi praesidio fuerit, quod eodem anno, & eidem consulibus, sub quibus Orestes lapidibus impetitus est, Theodosius Imperator de certo numero parabolanorum praescripserit; quod simul omnes incedere, & in forum publicumque iudicium gregatim accedere, & Decuriones in hoc collegium cooptari vetuerit: ut in Cod. Theodos. lib. 16. tit. 2. constitutione 42. & 43. legimus. Parabolani vero dicti fuerunt, non quod glebae adscripti, ut ait Alciatus lib. 4. disputationum cap. 9. aut toto tempore uitae hospitalium xenonumque seruitio addicti fuerint: sed quod intrepidi, ut docet Cuiacius nouell. 3. & audaces uiderentur; & quia ad curanda aegrorum corpora deputati, in periculis non paruis uertarentur, ex frequenti aegrorum contactu. Hi etiam Parabolarij dicti, sicuti & Iulio Frontino Matheseos 8. bestiarij, & Socrati parabolj. Qui certo numero ab episcopo ordinabantur, ut ex Cod. de episc. & cler. l. Parabolani. & l. non plures. aperte colligitur. Qui licet ecclesiae officia non exercerent, & propriae ecclesiastico muneri addicti non essent, quodammodo tamen ministerio ecclesiae deputati videbantur. Quod plane fuit in causa, cur ob collegij societatem & institutum, monachi

O

dicti

dicti fuerint: quemadmodum & Copiatę, idest, laborantes, & qui cereos, & funabula deferebant: ex C. Theodosiano lib. 10. & lib. 16. tit. 2. l. 15. a clericis separantur, & inter iuuenes recensentur, cum certa esset clericorum ordinatio, horum non ita. hi vero qui lectuli defuncti ministerium faciunt, dum ad sepulchrum defertur, decani dicuntur. non plures. C. de sacrosanctis ecclesijs, vt A. Augustinus in notis ad Iuliani epitomę docuit. Arma vero eos detulisse ad pericula submouenda, quę ipsis noctu diuque in deportatione egrorum defunctorumq. imminēbant, ratio ipsa adhortatur: ab his vero decanis ecclesię carcer decanica dicitur, ab illorum fortasse ministerio, ut idem A. August. est auctor. Vereor tamen ne idem a B. Ignatio epistola ad Antiochenos operarij, & a Hieronymo ad Rusticum fossarij dicti sint.

Hos vero parum a defensoribus ecclesię diuersos fuisse, factō ipso comprobamus. Licuit tunc parabolanis episcopi iniurias armis propellere; licet etiam nunc defensoribus materialia arma in ecclesię defensionem capere, & hostes impetere. Quod Nicolaus I. in epist. ad episcopum Treuerensem, vt habetur ca. auctoritatem. 15. q. 6. aperte demonstrauit his verbis: *Quin etiam prefato fratri nostro filijsq. Treuerensis ecclesię, illiusque defensoribus hac in mandatis damus, vt spirituali, & materiali gladio tamdiu malignos illos eorumq. fautores insequantur, quousque cum integritate possessionis directe reuocentur.* Hinc constat Ecclesię Antistites posse bellū indicere, hostes bello laceffere. 23. q. 8. ca. igitur. & ca. hortatu. & ca. vt pridem. inimicos insequi gladio (vt ait S. Gregorius lib. 12. epist. 21.) infideles impugnare, vt Leo III. contra Agarenos exemplo demonstrauit. Qui vero fuerint isti defensores, synodus Mileuitana cap. 16. & cap. 19. & Petrus Vrbeuetanus episcopus, in B. Damasi papę annotationibus explicauit: *Gregorius, inquit, vt est auctor Ioannes Diaconus, remotis a suo cubiculo secularibus, clericos sibi prudentissimos conciliarios familiaresq. delegit. Nemo laicorum quilibet palatij ministerium vel ecclesiasticum patrimonium*

trimonium procurabat, sed omnia ecclesiastici iuris munia, ecclesiastici etiam viri subibant: ob quod se nonnulli procerum sub obtentu religionis tonsurare cęperunt. Hac consuetudo postea diu obtinuit in Romana ecclesia, vt omnia ecclesiastica ministeria, tū priuatim, tum publice per solos clericos administrarentur. Quare Notarij & defensores, ex clericorum quoque ordine sumebantur: quod tamen & ante Gregorium obseruatum a religiosis Pontificibus, & ex rescriptis Zosimi & Gelasii Pontificum apparet. Quod autem fuerit defensoris officium, breuiter describitur a Pelagio in rescripto ad Antoninam Patriciam, quę postulabat monachum fieri defensorem: in quo ostendit monachi, & defensoris officium conuenire non posse. Illis enim, inquit, quies, oratio, labor manuum: at his caussarum cognitio, conuentiones, actus, publica litigia, & quacumque vel ecclesiastica instituta, vel supplicantium necessitas poscit. Præterea ex decreto Urbani patet, procuratoris nomine intelligi quemlibet ecclesiasticarum rerum administratorem, præpositum, Oeconomum, vice dominum. Defensoris nomine aduocatum, castaldum, & iudicem. Vice domini & maiores domus ab episcopis, ex ordine cleri instituebantur viri prudentes, quibus episcopij, idest, domus episcopalis, cura & administratio committebatur, in hospitibus suscipiendis, et caussis cognoscendis; ut apparet ex rescripto B. Gregorij ad Antonium, & ad Clementiã Patriciam. hæc ille. qui plane defensores nobiles uiri cum primum a Gregorio clericali tonsura insigniri cęperunt, in Vrbe per singulas regiones fuerunt distributi; ut ait Ordo Romanus, quem Gregorius Cassander edidit. tum in primis ut sub eorum præsidio ecclesię forent, tū uero etiã ut ipsummet episcopum, eiusq; caussas omni studio defenderent. hi similes defensoribus ciuitatum censentur, ut ex Alcia. lib. 3. disp. ca. 5. patere potest: & scholasticis ex foro, ut Concil. Sardicen. cap. 10. & Cartag. cap. 9. idest, caussarum defensoribus siue aduocatis. Comitto etiam eos episcopos, qui heroum munere temporalem dignitatem episcopatu annexam habent; quique & cęli & terrę principes, vt ait Hermoldus Buzouienfis lib. 1. cap. 4. regum beneficio instituti sunt: quibus non solum suo iure arma por-

tare, sed etiam principum munere armatis militibus stipari cōuenit, vt Herbipolensis episcopus, qui nudum gladiū habet ad aram maximam collocatum: de quo tritū illud: *Herbipolensis sola, ense iudicat & stola.* vt Renatus Chopinus lib. 2. de sacrapolit. tit. 1. Reginaldus Pol. lib. de Papę potestate cap. 43. Vnde Iulius II. ut ait Cardinalis Bembo lib. 1. 2. historię Venetę, Heluetios omnes honorifico nomine defensores appellauit, quod omni armorum genere, libertatis Pontificię assertores fuissent

15 Hęc quidem hactenus, quod reliquum est de hæreticorum rationibus dicam. Hæretici, quibus nihil tam est cordi, quam ut Romanam ecclesiam impugnent; non modo presbyteros armis stipari uetant, sed etiam priuatos homines, qui nullo ecclesię muneri dicati addictique sunt, arma deferre tam prohibent quam quod maxime. Hi Anabaptistarum partes secuti, Baculares siue Strelli dicti, hominum genus, si Deus faxit, tranquillum & quietum: cū gladium numquam deferant, telum & quoduis armorum genus, præter baculum, abijciant; & nescio quæ eos incessit religio, vt vim ui repellere ne fas habeant. Hi parum a scelere Iuliani absunt, qui Christianis militię muneribus, & magistratu gerendo interdixit, quod diceret in Christi Euāgelio ab omnib. Christianis gladij potestatem sublatā. Quos sepe illudens, his verbis excipiebat, *ὐμῶν τὸ κρινομαθεῖν: Vestrū est, inquit, iniurias perferre, non vindicare.* Franciscus etiam Duarenus lib. 1. de sacris ecclesię ministerijs cap. 4. facetijs quibusdam ex Fulgoso collectis, factis imperite nos cachinnis irrisit, & gladij potestatem impugnauit. Qui omnes suas partes tuentur ex Matth. cap. 5. vbi Dominus maxime vindictam prohibet. Id etiam conficiunt ex Cyrilli commentarijs in Ioannem lib. 11. cap. 35. & 36. vbi gladij usus videtur interdictus. Mox rationibus idem consequi tentant; cum nulla res sit, quę magis tyrannidem prodat, æque ac militum armatorum custodia. *Omnes enim, (vt ait Arist. lib. 1. Rhetoricorum ad Theodetem) qui corpus satellitio tutati sunt, populi dominatum affecta-*
runt,

runt, vt Pisistratus Theagenes, et Dionysius satellitio tyrannidem occuparunt. Præterea parum fidei (vt ait Valerius Max. lib. 9. cap. 14.) in pestoribus hominum reponunt qui dignitatem suam stipatorū custodia retinent. Ad hæc Dion Chryostomus oratione 4. de regno, nullis armis reges stipari debere concludit; cum timidi hominis, aut eius quem nimis subditi auersantur sit, arma gestare. Quare cū timere a rege alienū sit, oīa debet arma deponere, & ea tyrānis relinquere; qui cū nihil tutū habeant, propterea in armorum præsidio, vt ait Dion oratione 6. suam dignitatem constituunt. Sed quæ inde deducant uideamus: *Omnes, inquit, hæretici, qui in ecclesiam tyrannidem exercuerunt, illam satellitio adepti sunt.* Paulus Samosatenus (ut ait Nicephorus lib. 6. cap. 30.) cum uirus suæ hæresis euomere uoluisset, primum satellitio septus est. Quod plane quantum ab ecclesiastica disciplina abhorreret, omnium episcoporum consensu, qui eius factum detestabantur, comprobatum est. extat eorum epistola ad Dionysium Papam, in qua ita legimus: *Neque ut ille superbierit, sublatusque fuerit mundanis dignitatibus, ducentarius potius, quam episcopus uocari uolens. Neque ut per forum superbe incesserit, simulque epistolas legerit, & dictauerit cum satellitio publicitus ingrediens, magno numero his præcedentibus, illis sequentibus.* Ad hæc Nestorius suam impietatem militum gladijs defendebat; quod ei tom. 2. cap. 2. Concilij Ephesini ponitur in crimine, cū manu militari stipatus alios episcopos expulerit.

16 Quę omnia argumenta facile diluuntur. Primum Matthæi locus Moysi legis rigorem, & acerbiteratem temperauit, ne scilicet nimium perfracte ulciscendo contumeliam propulsemus. Olim oculum pro oculo, dentem pro dente exigebant ueteres; Christus lenitate usus: *Ego ait, dico uobis non resistere a malo, ἀνίστα, idest, nolite oppositi esse atq; aduersi ad contumeliam illatam acerbius vindicandam. sed si quis percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe & ei alteram, idest, habes Deum iudicem, ipse tuorum aduersariorum defensor & vindex erit; tu nihil vindices. priuato studio,*

dia quærere. S. Paulus. Act. 21. sui exemplo licitum esse demonstrauit: qui cum insidias sibi a Iudæis instructas pertimesceret, ductores postulauit armatos, ne ipse Iudeorum insidijs opprimeretur. Quo exemplo B. Augustinus (epistola 50.) Maximinianum episcopum commendat, cum tuèdè suæ ecclesiæ causa milites conduxisset, ut habetur 23. q. 3. ca. Maximinianus. Idem etiam confirmat in epistola 154. ad Publicolam & habetur 23. q. 5. ca. de occidendis.

Sunt enim milites tamquam muri firmissimi hostium incursionibus obiecti, quibus aduersarij depelluntur, & ecclesiæ Pastores gregem tranquille ducere & reducere, absque impedimento possunt. quod 1. Reg. cap. 25. ouium Pastores de militibus Dauid affirmare his verbis: *Homines isti boni satis fuerunt nobis, & non molesti, nec quidquam aliquando perijt omni tempore, quo fuimus conuersi. cum eis in deserto. Pro muro erant nobis, tam in nocte quam in die, omnibus diebus quibus pauiimus apud eos greges.* Boni satis esse dicuntur milites, id est, opportuno in tempore ualde utiles ad hostium incursiones debellandas; neque molesti, si nulli iniuriam imponunt, neque rem alienam tamquam prædones surripiant; sed loco muri sese uite periculis alacriter obijciant, pro pace & tranquillitate reipub. & pro ecclesiæ dignitate. Qui enim huiusmodi sunt, merito fortunati appellari possunt, cum Euangelij præceptum ipsis iniunctum adimpleant. *Quid faciemus & nos* dicunt milites ad Ioannem Luc. 3. cap. Qui non ait, ite, arma deponite, bellorum fugite certamina, solis orationibus uacantes, Imperatoris præcepta cõtemnite: sed alia quædam proposuit obseruanda, dicens: *Neminem conculcatis, nulli calumniam faciatis, & cõtenti estote stipendijs uestris. Concutere uero* (ut ait S. Ferrandus Diaconus Carthaginensis ad Reginum, reg. 2.) *est aperte facere uolentiam, calumniari, occasionem nocendi requirere, quoniam qui stipendijs suis noluerit esse contentus, temerarijs excessibus aliena diripiat, necesse est.* Milites uero qui urbem cingunt, Urbem opprimere non debent, sed eam tueri; nec uexare populos, sed defendere; nec diruere ciues, sed hostes arcere.

CAP.

CAP. X.

Petrus 1. epistola cap. 5. dominatum episcoporum, non tamen potestatem sustulisse.

S V M M A R I V M.

- 1 Episcopi coacte non debent pascere subditos.
- 2 Grex qui est intra ecclesiam benigne puniri debet.
- 3 Grex Dei moderate tractandus est.
- 4 Subditi coacte pascendi non sunt.
- 5 Episcopis non esse sublatam potestatem seuerè puniendi inobedientes.
- 6 Cum ecclesia hostibus infestatur, episcopi eam armis tueri & perfidos bello depellere possunt.
- 7 Quo tempore lenitas, & quo pœna exercenda sit.
- 8 Emendatio, quæ per uim fit parum prodesse uidetur.
- 9 Episcopi non studio auaritiæ, sed ex animo gubernare debent.
- 10 Episcopi non debent arroganter dominari.
- 11 Episcopus forma gregis quo pacto fiat.

His quæ copiose demonstrata sunt, locus Petri cap. 5. nobis antea oppositus, & a Frã cisco Duareno obiectus, satis illustris atque in aperto est: qui tantum abest, ut nostram infringat sententiã, quã quod etiã eandem multo ualidius confirmet. Sed eius uerba in medium proferamus: *Pascite*, inquit Petrus, *qui in uobis est gregem Dei, Prouidentes, non coacte, sed spontaneè secundum Deum, non turpis lucri gratia, sed uoluntarie, neque dominantes in clericis, sed forma facti gregis ex animo.* Petrus omnes episcopos monet, ut uoluntarie, & ex animo gregi prospiciant *ἐπινοουµεν*, id est, diligenter, & attente, non solum ea, quæ ante pedes, sed etiã ea quæ remota sunt uideant (ita enim ex Tucydide lib. 8. interpretatur hanc uocem Priscianus lib. 18.) & omnium commodis ita con-

ferant atque inuigilent, vt omnium incolumitatis, vitæ & salutis ratio habeatur.

Sed quem gregem ea cum animi moderatione pascere debent? num errantem in alienis pascuis, aut ad aliorum pastorum compascua diuertentem, aut alienos saltus & stabula insequentem? certe talia a Petro mandata episcopi non acceperunt, vt ea ita diligenter persequi debeant; sed solum illis est iniunctum, vt gregem qui in ipsis erat, & gregem Dei suauiter erudirent, & benignissime fouerent. Quod exploratius ex verbis græcis intelligitur: *Pascite*, inquit, non quemcumque, sed *qui in vobis est ποιμνιον gregem*, idest, eas pecudes, quæ in ouili vestro continentur, quæ vobis parent ac obediunt, quæ plagis retibusq; vestris septæ sunt, quæ vestris caulis stabulisq; inclusæ. Qui plane sensus ex ea voce, *ποιμνιον* deducitur, quæ a nostro interprete Ioannis 10. cap. & Luc. 17. *ouile* translata est.

Nec solû id est in causa, cur Petrus episcopis præcipiat disciplina ecclesiastica moderate vti; sed etiam illud quod cõsulto oppositum est τὸ θεῖον idest, *quæ sunt Dei*. Nam oues quæ Christi pastoris uocem audiunt, quæ illius sonos agnoscunt: *quæ ad montes æternos* Christi vestigijs insistentibus spõ te accedunt, ut ait Michæas cap. 3. fistula potius ad pascua ducendæ, & inde opportune reuocandæ, tû suauissimis herbis saginandæ sunt; in quibus tandè fessæ molliter sternant corpora. quam pedo, stimulis, & fundæ iactu urgendæ. ergo *pascite*, ait Petrus, benigne & suauiter pecudes, quæ ex animo Christi præcepta obseruant, in alias seuerè acriterq; vindicate, & dominationem imperiumq; exercete.

Sed hæc vberius doceamus. *Pascite*, ait, *nõ coacte, μη ἀναγκαστῶς*, quod plane fieri non potest, si stabile & firmum sit futurum ecclesiæ imperium. Quidquid enim violenter agitur, non secus ac plantis accidit; quæ manibus inflexæ atq; districtæ, quam primum missæ factæ sunt, grauiori impulsu ad sese quasi ad suum ingenium reuertuntur. Quod autem a libera voluntate proficiscitur, æquissimum & firmissimû esse solet, vtpote beneuolentiæ vinculis adstrictû atque seruatum

Ex LXX.
interpretatione.

uatum. Quod Gregorius Nazianzenus apologetico 1. & oratione 2. ad Patrem, cum ei ecclesiæ cura imponeretur, ex professo Petri locum exponens, docuit his verbis: *Lege nostra cautum est, ne homines coacte, sed spontanee gubernentur; quod ita sit comparatum a natura, vt quidquid vi teneatur, prima quoque occasione oblata, se in libertatem asserat. Sic nostrum imperium vel magisterium nulla re æque ac voluntatis libertate seruatur. Volentium enim non coactorum est pietatis sacramentum.*

5 Bene quidem Gregorius docet eos qui primum fidei rudimenta imbibunt, uel qui Christi institutis initiantur, sponte & leniter a scelere reuocandos; non tamen impulsu & quasi ui ad ecclesiam adigendos. Quemadmodum etiã & eos, qui iuste religionem Christi priuatim & publice colunt, nõ coacte pascendos admonet, sed uoluntarie. Cum aduersus eos, qui omni uirtutû genere recte instituti sunt, uel qui Christi præcepta ex animo complectuntur: *Lex nõ sit posita* (ad Galat. 5.) quæ cogat, uel quæ seuitiam in bene agentes adhibeat; *cum Principes non sint timori boni operis* (ad Rom. 13.) idest, ad terrorem bene operantium constituti. Sed si obedientiam episcoporum, conuersa rerum natura, subditi populi tamquam iugum suauissimum religionis excuterent, uel doctrinam fidei, uel morum institutionem, propter sui perfidiam abijcerent, aut propter prauitatem animi deponerent; tunc temporis decet episcopos bellica præsidia deducere, arma parare, se strenuos & bellicosos præbere, & ut firmissimè, ac munitissimè Vrbes, se contra omnia pericula, & insidias obijcere.

6 Quod plane Iohel, propheta cap. 3. docuit, vbi non solum fortes admonet, ut omnia armorum genera parent, instrumenta rustica comminuât, & ex eis bellica arma conficiant; sed etiam infirmos & debiles adhortatur, ut armis induti iactent se iam fortes & strenuos euasisse. Sed Iohel loquentem audiamus: *Clamate hæc in gentibus, sanctificate, & indicite bellum; suscite robustos, ascendant omnes viri bellatores. Concidite aratra vestra in gladios, & ligones in lanceas,*

infirm-

infirmus dicat, quia fortis ego sum. Lxx. viri habet ὁ θεός ἕστω μαχητής, idest, qui clemens et mansuetus est, sese ad praeliū & pugnā accingat, ac strenuū et bellicosum se prebeat. sed ij plane māfueti dicūtur, quos Paulus ad Gal. c. 6. spirituales, idest, sacerdotes appellat, eisq; iubet ἐν πνεύματι ἀγάπης in spiritu lenitatis, & 2. ad Tim. 2. ἐν ἀρεσκίᾳ, idest, cū modestia, & ad Titū 3. ἀρεσκίᾳ, idest, māfuetudine fratres corripere. Qui plane māfueti hoc in loco excitātur ut maturent bellū, et eos qui moribus, & religioni infesti ab honestis in prauos abstracti sunt, acriter impugnēt. Ita docuit Greg. Nazianze. Apolog. de fuga: qui cū primū ad benignitatē sacerdotes adhortaretur, tamdē orationis uis, in hanc nostrā sententiā deductus est: Atq; uinā, inquit, ex eorū sim numero, qui pro ueritate decertāt, et in hominū offensionē incurrūt. Immo etiā me in hoc numero esse gloriabor. melius enim et optabilius est egregiū bellū, pace impia a Deo distrahēte: ob eāq; causā clementē hominē Iohel 3. tāquam belli gerendi facultate instruetū, Spiritus sanctus armat ad pugnam. Et oratione 1. de pace ita habet: Hic enim lenissimus quisq; ac moderatissimus intumescit, & mansuetus uere pugnae efficitur; cum se lenitate sua Dei iacturam facere perspicit, immo ut rectius loquar, pro lapsione sua Deum detrimento afficere, qui nos & pro diuitijs suis habet, diuites reddit. hęc ille.

Quo autē tempore, qua uero ratione hęc lenitas exercenda sit, ad finē eiusdē primę orationis Gregorius explicauit: Nā cum manifesto se prodit impietas, tū & ferro, & flāmis, & turbulentis tēporibus ac principibus, atq; oībus deniq; rebus obuiā oportet eamus; quā ut mali fermenti participes efficiamur, perniciosaq; doctrina imbuti assentiamur. At cū suspicio sola animū nostrū male habet, timorq; nullis certis argumentis innixus, tū lenitate potius quā celeritate uti conuenit, demissione potius quā imperio: longeque melius & cōducibilius est, ut nos iunicem instauremus, quā ut preiudicio per secessionē factō, uolento potius quā fraterno more, pro potestate correctionem imperemus.

Violentam corrigendi potestatem appellat Gregorius 8
 ea quidem de causā, quia emendatio quæ mansuetudine
 & pre-

& precibus impetratur, potius ad hominum benignitatē uidetur accedere, quam quæ vi, & bello conficitur. Quod Menelaus, apud Libanium dicebat, humanius esse prius suū verbis obtinere, quam armis consequi. eadē plane ratione Gregorius Apologetico 1. quod necessitate extorquetur uolentem iudicauit. Id enim τρυφήν apud eundē in oratione Basilij, uim afferre significat. Non quod hęc per vim emendatio sit ab ecclesia repellenda; sed quod parū illis prodesse videatur, si fidei desertores effecti, religionem ob solas pœnas seruare cogantur: quod sæpe experimentis comprobatum est.

9 Subiungit Petrus: *pascite, inquit, non turpis lucri gratia, sed uoluntarie.* Nam qui auaritię sordibus dediti sunt, nihil sua sponte perficiunt, cum eos pecunię studium præcipites ac transuersos agat. A deo enim pecuniarum cupiditate ducuntur, ut nihil ἀεθύμως, idest, alacriter, prompte & ex animi instituto, aut destinata uoluntate faciant, cum effrenata diuitiarum cupiditate rapiantur. Sed hęc uox ἀεθύμων ad Rom. 1. ita intelligi solet, cū ἀεθύμια Act. 17. & 2. ad Cor. 8. & 9. destinatum uoluntatis nostrę institutum significet. Hinc Esaias cap. 3. cum auaros sacerdotes obiurgaret, illos exactoribus, & spicas legentibus contulit; qui sæpe plebem demetunt, & ueluti spicilegio compilant: ut tamquam duri & importuni domini, spe pretij ad ea, quæ ipsis collibuerint, populum adigant: *Aduersus quos Petrus (ut ait Procopius Gazęus in eius loci commentarijs) præcipit, ne gregem cadant, aut tamquam spicilegio detondeant more ueterum sacerdotum, qui decimas mentis & cymini inclementius exigebant, et eos qui in peccatū labebantur, in iudiciū vocabant; ut criminis conuicti, animaduersionis metu, maiora quam pro facultatum modo bonā offerent.*

10 Præterea addit Petrus: *neque dominātes in clericis, unde ἡ κατανομιάρχες, idest, supra dominantes.* Nam, & in compositione excessum & abundantiam denotat; ut apud Mattheum cap. 23. κατὰ θεμλίαν grauiter peierare, & apud Paulum ad Roma. 1. κατὰ κράτος non tantum actionē, & pri-

exprimit sed proprie, ut ait Oecomenius, grauiem illum conatum perpetrandi, & pertinaciter nitendi. Sic 1. ad Corinth. 7. κατέχεν non tantum possidere, sed magnopere & arcte aliquid detinere, & vehementer ad illud affici significat. κατέχει enim ardens animi desiderium & affectio est; eodem etiam loco κατὰ χεῖρας μὴ εἶναι non tam uti, quam supra modum & immo dice uti, vel abuti significat. Eadem ratione Act. 19. cum homo in quo erat dæmonium alios opprimeret, κατακυβέσσας dominabatur, & seuerè vexabat; Christus etiam apud Matthæum cap. 20. eadem usus voce, Apostolorum ambitionem Principum exemplo compressit his verbis: *Reges gentium dominantur eorum*; Solent namque Principes gentium inipensius, & seuerius dominari, & ad summum imperium arrogantiam quoque & fastum adiungere; sæpe etiam iniquum & iniustum ita præscribere, ut a subditis populis, pro iusto, & æquo habendum & ferendum sit. *Vos autem non sic*; sed mitius & benignius imperare, & infirmos sustinere debetis. Vnde Samuel lib. 1. cap. 8. leges regni enumerans, ideo populum ab illa regis postulatione deterrebat atque dehortabatur: quod sæpe regnum in seuerum dominatum, ne dicam tyrannidem erumpat. Non ita quidem episcopi subditis dominari, sed potius Gedeonem ducem imitari debent. Qui cum in Principem, Iudicum cap. 8. populi suffragijs inauguratus fuisset; fastum atque dominationem repellere his verbis: *Non dominabor vestri, neque dominabitur in uos filius meus, sed Dominus Deus vester dominabitur*.

Eadem plane ratione episcopi præfecturam in ecclesia gerere debent, non eo ut tamquam Principes gentium dominantur, sed potius ut dispensatores ministeriorum Dei, omnes cogitatus atque consilia in Dei sententiam referant; & forma gregis facti, nõ acerbitate iudicij, qua uitia Principum, ut ait Nazianzenus in uita Athanasij, teguntur, subditos puniant aut cadant; sed magis quod bonum est a subditis populis impetrent, & sui exemplo assequi contendunt: *peccat enim in Deum quicumque episcopus, qui non quasi*

conferuis suis ministrat, sed quasi Dominus: frequenter autem tamquam amarus Dominus (ut ait Origenes tract. 3 1. in Matt.) dominans per vim similis constitutus Aegyptij; qui affligebat filiorum Israel uitam, summa cum vi. Qui enim huiusmodi sunt, numquam τῶνος, idest, exemplaria toti gregi, regibus, scilicet magistratibus, parentibus, filijs, liberis, & feruis (ut ait S. Clemens lib. 2. constitutionum cap. 1 1.) ad imitandum proponuntur, ut inde subditi populi omnia virtutum genera petant, atque in se ipsos per omnes partes episcoporum humilitatem, patientiam, & similia animi ornamenta transferant; cum difficile sit ab eis qui virtutem impugnant, virtutis exempla traducere. Qua de re S. Paulus ad Titum 2. hortabatur episcopos, ut virtutis institutionem suo exemplo alios docerent: *In omnibus te ipsum præbe exemplum bonorum operum, τῶν, in doctrina in integritate cum grauitate*; cum facilius homines exemplo doceantur (ut ait Hieronymus ad Lætiam) quam voce: unde Paulus 1. ad Tim. 4. *exemplum esto*, ait, τῶνος, *fidelium, in uerbis, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate.* Quod plane exemplum Pauli 1. ad Thess. 1. & 2. ad Thess. 3. omnibus proponebat ad imitandum his verbis: *Ipsi scitis quomodo oportet imitari nos, quoniam non inquieti fuimus inter uos, neque gratis manducauimus panem ab aliquo, sed in labore, & fatigatione, nocte & die operantes, neque uestrum grauaremus, Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmetipsos formam daremus, τῶν, uobis, ad imitandum nos.* Quantum uero hæc exempla apud homines ualeant, Gedeon Iudicum cap. 7. demonstrauit; qui populum ita hortabatur: *Quod me uidebitis facere, hoc facite.* sic Paulus ad Philippen. 4. dicebat: *Quidquid accepistis, audistis, & uidistis in me, hoc facite.* & ad Hebræos 13. *Memento te præpositorum uestrorum, qui in uobis locuti sunt uerbum Dei, quorum intuentes exitum, conuersationis imitami fidem.* Quod plane non modo auctoritatem episcoporum eleuat, sed illam ipsam quam maxime commendat. Etenim episcopus debet esse πῶντος, idest, plurimus, ut cuique uiuendi normam suo exemplo præscribat. Quod quidem de S. Chryso-

mo, Georgius Cedrenus demonstrauit his uerbis: *Chryso-
stomus ad episcopatum euectus maiori supercilio aduersus subdi-
tos utebatur, ad salutem & correctionem singulorum, gestus, mo-
res, & sermones immutans. dicebat enim uarium debere esse pasto-
rem, uarium quidem non tamen subdolum, neque adulator-
rem, neque insultatorem, sed plenum magna libertatis, & confi-
dentia: ut se tam lenem quam austerum praeberet possit. Ne-
que enim omnes subditi eodem modo tractandi sunt, quandoqui-
dem neque medici eodem utuntur remedio; neque gubernatores
naui eadem uelificatione maris estum, & tot fluctus tempesta-
tum sustinent. Quare oportet episcopum esse grauem, fastus ta-
men expertem, terribilem & placidum, imperio utentem, sed
omnibus se communicantem, corruptelas respicientem, demerendi
grarum; quippe erga bonos submissum, erga feroces elatum se-
gerat opus est: cum illi aequitatem, & mansuetudinem pro virtu-
te; hi ferociam pro fortitudine habeant. Ideo illis tractandis ad-
hibenda est quedam animi demissio, his autem fortitudo,
quae feroces eorum spiritus reprimat; quae & illis prosit, & ani-
mos deijciat.*

Sed & diuinus Isidorus Pelusiota Chrysofomi disci-
pulus: *Principem, inquit, & benignum esse oportet, & terri-
bilem; ut qui recte uiuunt, rebus suis fidant, & qui mali sunt,
delinquere metuant. Nam si horum alterum absit, imperium
non est, sed confusio. Si enim omnes obedientes essent ac virtu-
ti dediti, soli locus esset benignitati: si omnes uitiosi, solo terro-
re opus esset. Quia autem necesse est subditorum alios esse bo-
nos, alios malos; oportuit Principem utraque re bene instructum
esse, ut & benignitate sua bonos ac modestos confirmet, & timo-
re malos a peccando deterreat. Nec solum ecclesiastici uiri his
artibus uti sunt, sed etiã illi, qui recte imperium gubernau-
runt. Octauianus Augustus cum optimam gubernandi ra-
tionem secutus esset, uarios colores assumens, & se ipsum
in multiplices figuras transformans, describitur a Iuliano
in Cæsaribus. Hadrianus etiam huius mores imitatus, in
omnibus semper multiplex erat, & specie recusantis,
quæ sibi videbantur utilia, ardentissime cupiebat: de*

quo

quo Spartianus ait, *Seuerus erat, letus, comis, grauis, tenax,
liberalis, simulator, seuus, clemens, & semper in omnibus
uarius. Sed hæc extra nostrum institutum, reliqua profequa-
mur.*

C A P. X I.

Episcopos non debere in munere episcopali, secularibus principibus subijci, nec tributa, nec vectigalia rerum ecclesiasticarum persolvere, ex uarijs Sanctorum testimonijs comprobatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Constantius Arianus episcopis pro libidine imperabat.*
- 2 *Constantius ex Paulo ad Rom. 13. suum scelus defendebat.*
- 3 *Constantij perfidiam Valens, Valentinianus Iunior Henricus IIII. & V. & Philippus rex Francorum imitati sunt.*
- 4 *Calvinus nostri temporis Lerna, idem multis rationibus persuasit.*
- 5 *Locus Pauli ad Rom. 13. de spiritali potestate exponitur, cū maius sit sacerdotium regno.*
- 6 *Ecclesie prefectura quibus nominibus a patribus donetur.*
- 7 *Basilii Eusebio prefecto Alexandrino non cessit.*
- 8 *Imperium ecclesie cum maius sit temporali, merito a Petro & Iuda dicitur, id est, maiestas appellatur.*
- 9 *Ecclesiastici homines, ut ait Origenes, non debent esse in rebus spiritalibus subditi potestatibus mundi.*
- 10 *Ecclesiastici uiri non debent tributum ex rebus ecclesie persolvere, nec seculi magistratibus in rebus ecclesie subijci.*
- 11 *Abellis immunes esse sacerdotes, et a tributis quæ bellorum causa imponuntur.*

- 12 *In his quæ fidei vel ecclesie libertati aduersa sunt, sacerdotes Regibus parere non debent.*
- 13 *Basilius quo pacto se clementem dicat, & omnibus subiectum.*
- 14 *Basilius se longe maiorem, & superiorem magistratibus appellauit.*
- 15 *Omnia tormenta pati satius est, quam ecclesie libertatem prodere.*
- 16 *Sacerdotes nihil possunt e templo Dei extrahere, sed solum illud diligenter custodire.*
- 17 *S. Babyle exemplo ecclesiasticorum magistratuum auctoritate indicari.*
- 18 *Principibus sæculi cauendum ne se ipsos rebus ecclesie immisceant, ne inde in uarias pœnas incurrant.*
- 19 *Fiscus bonorum Principum spolijs ecclesie augendus non est.*
- 20 *In ecclesie primordijs cur præceperint Apostoli, omnes regibus esse subiectos.*
- 21 *Episcopos tamquam patres regum, nõ debere in ecclesiasticis rebus regibus subijci.*
- 22 *Caluini rationibus satisficit.*

SED cum locum Petri pro uiribus exposuerimus, operæpretium erit, ut alia loca expendamus, quæ ecclesiæ potestatem ledere, vel imminuere videntur: ut hinc inde sublatis omnibus impedimentis, ueritas fidei firmiter consistat. Constantius Imperator Arianus, qui mentem omni impietatis scelere, corpus uero flagitio foedauerat; hac una in re ceteris omnibus hæreticis scelestior ac nequior factus, quod episcopos sibi subijcere, & pro libidine imperanti, parere compulerit: qui cum multos bene de fide & ecclesia meritos exilio proscriptisset, cogebat reliquos, innocentem & inauditum Athanasium damnare; ut inde sublato firmissimo religionis præsidio, liberius Dei ecclesiam inuaderet.

Urge-

2 Urgebat illos scripturæ testimonijs, præsertim ex Paulo ad Romanos 13. & 1. epistola Petri, cap. 2. collectis, quibus sacerdotes violatæ religionis crimine arguebat: quæ cum Lucifero episcopo Calaritano egregio Athanasij propugnatore obiecisset, se ipsum purgat episcopus uarijs scripturæ testimonijs, eo præsertim lib. quem de non parcendo in Deum delinquentibus conscripsit. Sed querelam Constantij a Lucifero relata audiamus: *Videns te, o Constanti ueritate superatum, dicere es solitus; sacra scriptura precipiunt regibus & omnibus degentibus in sublimitate, debere te esse subiectum, & audes, o Lucifer talia ac tanta mihi ingerere?* paulo post, de omnibus catholicis episcopis conuenitur, quos ob non obedientiam sui, *Legis transgressores* appellat. Fauebant Constantio hæretico omnes episcopi Ariani, ut idem Lucifer est auctor lib. qui inscribitur, *Moriendum esse pro Dei filio, eumque episcopum episcoporum*, quod etiam audet Anglicana temeritas appellabat.

3 Eius perfidiam Valens Imperator imitatus, & Valentinianus Iunior Occidentis Imperator, omnia suæ potestati, idest, regiæ dignitati subiecta esse iactabat, ut S. Ambrosius lib. 5. epistola. 33. retulit. Præterea Anastasius, Imp. ut refert Symmachus Papa in Apologetico, & nonnulli Germanicæ Imperatores, præcipue tamem Henricus III. (ut constat ex epistola ad Hildebrandum, sic enim Gregorium VII. appellabat) & Henricus V. qui inuesturas episcoporum extorsit (ut constat ex epistola Paschalis Papæ ad Guidonem Viënsensem, & ex Hermoldo lib. 1. cap. 70. & 71.) & Philippus rex Gallorum, anno Domini 1329. tantum sibi arrogare ausi sunt; ut episcopos, immo etiam ipsum met Romanum Pontificem sibi fore subiectum impie defenderint. Contendebat Philippus sacerdotales titulos antea a Pontificibus concessos, suo iure sibi arrogare, & citra assensum Romani Pontificis, (ut ait Corradus Vecenus in vita Henrici Septimi) episcopos ordinare, & a Rom. Pontificis obedientia deducere. Nitebantur hi homines maxime illis rationibus, quibus & Constantius

Aria-

Arianus suam perfidiam defendebat. Nempe Pauli & Petri testimonijs, quibus sibi persuaserant, se omne negotiū confecisse. eisdem rationibus Petrus Cugneris miles Doctor, & regis consiliarius, omnes episcopos ecclesiæ Gallicanæ publica oratione, in regis conspectu admonuit, ut regi parerent, & ecclesiasticam iurisdictionem regi subijcerent: Quod plane confecisset homo nimium callidus, nisi Petrus Bertrandus episcopus Eduen. & S. R. E. Cardinalis, pro temporis & loci opportunitate, satisfecisset homini, eiusque temeritatem elegantissima oratione compressisset. Quod ex libello eiusdem Bertradi Parisijs edito 15 13. satis liquido constat.

4 Sed neque hæc controuersia diu sopita est, cum nostris temporibus, iterum Caluini improbitate excitetur: cuius rationes sunt hæc, quas Rhenatus Choppinus in præfatione sacræ politiæ prosequitur. David Paralip. 16. distribuit omnes Leuitas in classes, Salomon 2. Reg. 18. sancta cæremonia deuouit templum, sacerdotem Abiathar submouit, eius loco alium substituit; Ioas 4. Reg. 12. sacerdotes in officio continuit, illisque rationem ædificandi templum præscripsit, Arcam in templum inferri iussit; Iudas Machabæus templum expurgauit; & si vetustissima quæramus, Iesu Natæ ratione deferendi arcam Domini, tempus, & modum sacerdotibus indixit: Imperatores Constantinopolitani edictis publicis ecclesiæ ordinem, & sacerdotum numerum sanxerunt, & sancitum firmarunt: merito ergo episcopi regibus in ecclesiæ administratione subijci debent. hæc Caluinus impuris labijs, & ore inuerecundo dixit: parum hæc nisi in Concilij generalibus indicendis vel abrogandis, & in omni denique ecclesiæ administratione bonorū ac reddituū, reges Angliæ incredibili armasset audacia, ut primatum ecclesiæ sibi, & posteris temere arrogarent.

5 Sed cum illi maxime Pauli & Petri testimonijs nitatur, cogor eadem data opera, primo loco euoluere; ne in nostra negligentia, aduersarii maximum suæ causæ præsidium confi-

constituat. sic habet Paulus: *Omnia anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Nō est enim potestas nisi a Deo, quæ autem sunt a Deo, ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinatio ni resistit. Qui locus tæcti de oībus tā sęcularibus, quā spiritalibus magistratibus intelligi possit; apertissime tamē de spiritali potestate interpretandus est, cū Primasio, Sedulio & alijs patribus: qui sensus quā maxime est Paulo ad Hebręos 13. consentaneus: Obedire, inquit, Præpositis uestris, & subiaccete eis, ipsi enim peruigilant quasi rationem pro animabus uestris reddituri. inuigilat quidē, non solū pro infimę cōditionis hominibus, sed etiam grauissimam pro regum & principum incolumitate curam gerunt, cum ecclesiæ Præsides summum magistratum, & longe aliis sublimiorem personā sustineāt. Quod Chrysoströmus homil. 83. in Matth. demōstrauit his uerbis: Si is qui diademate ornatur, indigne adeat, cohibe & coerce, maiorem tu illo habes potestatem. & tom. 1. homil. 4. de uerbis Esaiæ. Alij sunt termini regni, alij sacerdotij, sed hoc illo maius est; neque enim ex gemmis & auro æstimari debet. Ille que sunt in terris sortitus est, sacerdotij ius a supernis descendit. regi que hic sunt commissa sunt, mihi cælestia, regi corpora commissa sunt, sacerdoti anime. Maior hic principatus; propterea rex caput submittit manui sacerdotis. & homil. 5. Expende modum potestatis utriusque tradite, & uidebis sacerdotē multo sublimius rege sedentem. admirandus uidetur thronus regius, sed rerum terrenarum administrationem sortitus est, sacerdotis thronus in cælis collocatus, de cælestibus negotijs habet pronuntiandi auctoritatem, cum sacerdotium a supernis descendat, eiusque uinculum animam contingat, atque ad calos usque peruat.*

6 Qua de re Gregorius Nazianzenus solitus est, in oratione de laudibus Basili, hanc ecclesiæ præfecturam, Ἐκκοσια, idest, ut ait glossarium, maiestatem, ditionem & potestatem, τὸ κρείττον τῆς ἐκκλησιαστικῆς, idest, imperium ecclesiæ, & δυναστείαν, idest, regium munus: tum etiam ἀρχὴν, idest, principatum nominare: cum ecclesiæ munus, ἀρχὴν, idest, grauitatem & auctoritatem obtineat. Quod plane S.

Paulo consentaneum est, cum ipse solitus sit ecclesiae magistratus 1. Tim. 3. & 5. & ad Tit. 3. & 1. ad Theff. 5. *πρωτοκλήτους*, idest, praesidentes, & ad Hebrae. cap. 13. & Act. 15. *ἡγούμενοι*, idest, duces praefides, principes, ut ait glossarium, siue procuratores appellare, ut Pontius Pilatus *ἡγεμόν*, idest, procurator Matth. 27. dicebatur, & Lucas 21. reges & *ἡγεμόνας* tamquam pares munere & dignitate cōiunxit, qui proprie administrationem rerum habebāt, ut ex Strabone lib. ultimo, & ex Dione lib. 53. & 57. intelligere possumus. Parem enim huiusmodi procuratores uim & potestatem (ut ait Suetonius) sub Claudio Imperatore habuerunt, ac si ipsemet Imperator iudicasset: quae uox sacris ecclesiae auctoritatem & sublimitatem muneris indicauit, cū ecclesiastici praesides tam possint in ecclesiae causis componendis decernere, ac si firmum ratumque ipsemet Christus deieisset.

Sēsit Basilij vires Eusebius Valentis Imperatoris apud 7
Alexandriam praefectus, qui suo imperio omnes Christianos cedere, eosque leges suas proderē coegerat; dummodo mulierem amplissimo loco natam, ex sacra mensa in qua suae pudicitiae asylum constituerat; extraheret. Deposcebat Iudex feminam, episcopus omni vi nitebatur, & obnixē eam *ὁδ' ἀγροῦ καὶ κελύφης*, idest, iuxta sui imperij formam, ut ait Nazianzenus, retinebat. erat enim Basilus *ἀπασιν νόμοθετός*, idest, omnium legum sancitor, & lator: cū episcopi qui in sublimiori ordine & gradu, quam omnes alij magistratus existunt, etiam ipsis legislatoribus, (ut ait Nazianzenus oratione de se ipso quod cathedram affectaret, & oratione ad Iulianum) leges & iura praescripserint. Quid tandem cedit praefes episcopo, cum tota Vrbe esset ob eius causam tumultuatum; simplex atque deiectus, ab eo deposcit auxilium, impetrat; episcopus turbam & populi furorē cōprimit: Alia de causa nō tamē ab simili Modestus praefes Alexandriae S. Basilio episcopo paruit, ut Cyrus Theodorus elegantissimis carminibus descripsit.

Ἐπαρχος

Ἐπαρχος εἰ μὴ εἴσε τίς ἄλλοις ὕλοις,
Μόνω δ' ὑπαρχος τῶν σοφῶν βασιλῶν.

Ἀχὴ καὶ αἰτῶν, καὶ παρ' ἐξάρχῳ θέλων.

Μυρμηκίαις δ' ἐκεί παρ' ὡς λῶν βούλων.

idest, *Præfectus es tu ceteris quidem omnibus,*

Modeste, verum Basilio Magno subes.

Præfesse quamuis gestias, subes tamen:

Formica sane es, rugias licet ut Leo.

8 Id etiam aperte & palam Nazianzenus docuit, qui cū ad ciues suos graui timore perculsos, orationē in praesidis conspectu habuisset, ecclesiae imperium quod *δυναστείαν*, appellat, omni alio saeculari principatu superius, praestantius, & perfectius ostendit: cum eius *βύμας*, idest, tribunali, non solum terrena regna cedere, verum etiam fasces & iura submittere debeant, ne *maiestatem* tanti imperij ecclesiastici (ut ait Iudas Apostolus in epistola canonica) spreuisse videantur. *Maiestatem* vero siue *δόξας*, idest, splendores, graeca scholia, catenae variae, & Oecumenius, ecclesiae magistratus intelligunt. Quod etiam Petrus de eisdem verba faciens *δόξας οὐχ ἐμοῖσι*, magistratus ecclesiae, a perfidis saepe contemptui, & pro ludibrio haberi docuit. Cuius generis homines hoc nostro saeculo pene multi iam *praescripti sunt*, ut ait Iudas, *in hoc iudicium*: qui cum magistratus ecclesiae vel abijciant, vel a sua dignitate exturbent, Iesum Christum, qui solus est dominator & Dominus, immo & *δέξα*, & maiestas Patris, a quo Apostoli splendorem acceperunt; negant, & abijciunt. *Quirvos*, inquit, *spernit, me spernit*. Quod plane ita, pro dolor, contigit hoc tempore, ut non solum ecclesiae praesides irrideantur, sed etiam aperte, & palam impugnentur.

9 Sed locum Pauli aliter exponamus: Origenes vetustissimus auctor in Pauli commentarijs ad Rom. 13. singulas voces ita exacte & luculenter exposuit, ut nihil magis prudens, nec magis elegans excogitari potuerit. Quare ea quae diffuse ab ipso explicata sunt, qua potero breuitate complectar: *Omnis*, inquit, *potestatibus*, & quod ex-

R currit

currit. *Anima nomine nō spiritualis*. i. ecclesiasticus, & Deo facer, vt ego interpretor, *homo, sed qui aliquid huius mūdi habet, & aliquibus est negotijs implicatus, intelligendus est. Huic præcepta Apostolus ponit, & dicit vt sit subiectus potestatibus mūdi: quia Dominus dicit, vt hi qui habent in se superscriptionem Cæsaris, reddant Cæsari quæ sunt Cæsaris. Petrus & Ioannes nihil habebant quod Cæsari redderent, dicit enim Petrus: Aurum & argentum non est mihi; qui hoc non habet, nec Cæsari habet quod reddat, nec vnde sublimioribus subiaceat potestatibus.*

Qui vero habet aut pecunias, aut possessiones, aut aliquid in sæculo: audiat quid præscribat Apostolus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. hæc ille. Ergo licet ecclesia fuerit decimas Dei benignitate, vel diuitias principum munere, vel fidelium largitione libere affecuta; ex illis tamē cum magistratibus sæculi tributa persolvere non debeat; neque ipsi sacerdotes, qui ecclesiæ diuitijs aluntur, ob eam causam sæcularibus magistratibus subiiciēdi erunt. quod in concilio Parisiensi, vel potius Meldensi cap. 8. statutum est; ut habetur 23. quæst. 8. can. secundum. & can. sanctum. & vt vetustissima adferamus a S. Cypriano lib. de opere & eleemosynis comprobatū his verbis: *Patrimonium Deo creditum nec respub. eripit, nec fiscus inuadit, nec calumnia aliqua forensis euertit, in tuto hereditas ponitur quæ Deo custode seruat.* Quæ quidem verissima esse censentur, in illis præsertim prædiis, quæ regum liberalitate donantur. tūc enim Dominio & iure manus mortuæ, vt aiunt, eximuntur; nec reges quidquam causā fundorum possunt exigere; præter quoddam fidei clientelaris obsequium, vt ait Rhénatus Choppinus lib. 3. de sacra pol. tit. 1. nu. 5. nēpe, vt ego interpretor, quod in regno, sacerdotes ob beneficia in ecclesiam collata, illos eorūque prolem iure defendent, vt ex donatione Raymūdi Berengarii Comitis Barchinonensis, & principis Aragonum, facta ecclesiæ B. Mariæ maioris Cæsaregustanæ aperte constare potest. Vnde arbitror tot ecclesiæ Romanæ donationes eo consilio factas fuisse, vt non solum redemptionem animarum, sed

etiam

etiam defensionē regiæ prolis haberent, vt ex Regesto Nicolai Cardinalis ab Aragonia liquido constat. De priuatis vero donationibus, quæ ecclesiæ fiunt, Driedo lib. 2. de Christ. libertate, & Molanus lib. de pijs testamen. cap. 35. differuerunt, utrum iure nec ne, manus mortuæ obligatione tenerentur.

Habent enim viri ecclesiastici non solum animos solutos ac liberos, & corpora Deo dicata sacraque, sed etiam ecclesiæ redditus ab omni tributo & scœnore uacuos, cum vineam Christi colant; de qua soli Deo vineæ domino tributa persoluuntur. Tributa terræ nostræ & agrorum nostrorum quos proprio iure possidemus, vectigalia etiam mercaturæ, atque negotiationis nostræ regi soluenda sunt; sed quæ ecclesia possidet, soli Deo reddenda. Vnde Origenes, ut totam hanc rem breuiter concluderet, ita ait: *Principibus tributa quedam pendimus, dum adhuc secundum carnem viuimus, & quæ carnis sunt cogitamus. Nam si vineam Domini colamus, aut vitem veram, quæ Christus est, exerceamus in nobis; de ista vinca non ministris sæculi pendemus tributa, sed ipsi Domino fructus in tempore reddemus.* Hæc ibi: Is vero vineam Domini colit, qui prædicationi instat, qui gubernationi ecclesiæ inuigilat, qui pro populo deprecatur, & eius causā grauissimos labores perfert. Quibus merito tamquam militibus egregie pro totius populi præsidio certantibus, & merces & alimenta redduntur. A quibus reges tributa non exigunt, neque a peculio castrensi vectigalia colligunt, neque salarijs ac stipendijs militibus tributa imponunt, cum congiaria, stipendia, & salarija, sint laborū præmia, quibus anima & corpus in militia æstimari solet. Quare cum sacerdotes nullo iure ecclesiasticarum facultatum obnoxii sint sæcularibus principibus, & nihil eorum quæ Cæsaris sunt possideant (vt ait S. Gregorius Nazianzenus oratione ad Iulianum tributorum exactorem) merito omnia bona, quæ illi ecclesiastico iure possident ab omni tributo libera esse debent. Hęc omnia ex Origene aperte colliguntur.

R 2

Idem

12. q. 1. expedit.
23. q. 8. c. tributum.
& ibi glos. ver. de exterioribus.

Idem sane asseuerare videtur Cardinalis Caietanus 22. q. 104. art. 6. ad 1. *episcopi & presbyteri in hoc mundo tamquam filij regis, liberi a seruitute temporalium dominorum esse debent, & hoc saluatoris doctrina consonum est, dum Petrum liberum in sinuat, sed ne scandalizemus eos, solue pro me & te.*

Quam etiam sententiam comprobare visus est S. Hilarius in Matth. cap. 22. his verbis: *Si enim nihil Cesaris penes nos resederit, conditione reddendi ea que sua sunt non tenebimur. Porro autem si rebus illis incumbamus; si iure potestatis eius utamur, & nos tamquam mercenarios alicui patrimonij procuratori subijcimus, extra querelam iniuria est, Cesari reddi que Cesaris sunt, Deo que Dei sunt nos oportere, scilicet animum corpus voluntatem.* Beatus Ambrosius lib. 5. epistolarum: *Ecclesia inquit, Dei est, Cesari utiq. non debet addici, quia ius Cesaris esse non potest Dei templum. Quod cum honorificentia Imperatoris nemo dictum potest negare. Quid enim honorificentius, quam imperator ecclesie filius esse dicatur? Quod cum dicitur, sine peccato dicitur, cum gratia dicitur. Imperator enim bonus intra ecclesiam; non supra ecclesiam est. Et paulo post, noli te grauare Imperator ut putes te in ea que diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, sed si uis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est, que Dei Deo que Cesaris Cesari. Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesie. Publicorum manium ius tibi commissum est non sacrorum.* Quis igitur affirmabit ecclesiasticos uiros, quibus ex iure diuino decime, sportulae, & alimenta debentur, ut & vitam tueri & Deo vacare possint, ea de causa Regibus esse subiectos? Sunt enim decime iure diuino concessae sacerdotibus, qui loco Dei praesunt (vt Gen. 14. 28. 47. Exo. 22. Leuit. 27. ad Heb. 7. & alijs sexcentis in locis aperte constat) quae etiam illis iure gentium debentur, ut omnium hominum consuetudine comprobatur. Quod Plutarchus problemate 17. Macrobius lib. 3. Satur. cap. 12. Plinius lib. 12. hist. naturalis cap. 14. & 19. docuerunt. Vnde in nascentis ecclesie primordijs, Apostoli erant quasi sacri agrarij dispensatores: mox tamen crescente numero Christianorum Diaconi constitu-

stituti, qui nummos earum rerum quae vendebantur, in commune distribuerent, & mens ministrarent. Sed Tertulliani tempore singuli Christiani uirum pecunias, publicis congressibus conferebant in arcam, ex quibus inopes refrigerio iuuabantur, & subministrabantur patientissime necessaria, ut Tertullianus in Apologetico cap. 39. docet his verbis: *modicam quisque stipem mensura die, uel cum uelit, si modo possit, apponit. Haec quasi deposita pietatis sunt, quae egenis alendis, humanis & pupillis re ac parentibus destitutis, atque domitis senibus, naufragis, & qui in metallis dispensantur.* S. Cyprianus lib. 1. epist. 7. ministris ecclesiae stipem, oblationes, lucra, & coenas datas esse memorat: de huiusmodi uero rebus & alimentis in commune collatis, nutriri solitos martyres docet Tertullianus lib. ad martyres. Sportulas etiam presbyteris tributas fuisse, narrat Cyprianus epist. 34. ad presbyteros Furni consistentibus, & Tertullianus lib. 3. contra Marcionem: sed tempore Urbani Anno 219. cautum erat ne praedia ecclesiae venderentur, ut ex illorum fructibus ecclesiastici in commune vitam degerent, necessariaque ab episcopis acciperent 12. q. 1. c. videntes. Imperatores quoque non modo praedia ecclesiarum contulerunt, sed etiam suppellectili aurea uel argentea illas donarunt, & eleemosinas in varias terrarum partes transfuderunt, ut ait Optatus lib. 3. Lybicis quoque ecclesiis frumentum ab Imperatoribus donatum testatur Ischirion in epist. ad Leonem, quae in actis concilij Chalcedonensis habetur. Praeterea eudoxia millia nummum quotannis attribuit in victum sacerdotum, ut est auctor Sozomenus lib. 8. cap. 1. Niceph. lib. 14. cap. 5. Tandem priuati homines, opes & diuitias multas ecclesiis tribuerunt, ut ait Socrates lib. 7. cap. 21. Chrysof. in Matth. homil. 86.

11 Incolunitate uero siue immunitatem harum rerum habuisse. Sacerdotes satis aperte ex Arist. 2. lib. Oecono. deducitur: praesertim cum illi fuerint a bellis immunes ac liberi, eisq. probo esset, pias manus sanguine, ui & armis effuso temerare. Quade re ab omni multa & exactione liberi esse.

ri esse debuērunt, cum bellorū caussa tributa, & vectigalia subditis fuerint imposita. Quod S. Gregorius Nazianzenus in oratione ad Iulianum tributorum exactorem demonstrauit: *Hoc mihi peccati premium, hinc penuria nata est pernitiosa cupiditatis mater, quae bella peperit, a quibus orta sunt tributa, quibus in diuina condemnatione nihil grauius est & acerbius.* Et paulo post ad finem. *Sacerdotum cætus, qui nullo vinculo humi tenentur, qui sola corpora, ac ne ea quidem tota possident, qui Caesaris nihil, Deo omnia habent; hymnos, preces, vigilias, lachrymas, hoc est, eiusmodi opes, quae manibus præmi nequeunt, qui mundo mortui sunt, Christo uiuunt; carnem confecerunt, animam a corpore abstraxerunt: hos si mitius tractaris, aut etiam omnino Dei seruos & discipulos, & caelestium rerū inspectores; has inquam, generis nostri primitias, hæc columina, has fidei coronas, has pretiosas margaritas, hos templi illius lapides, cuius fundamentum, & lapis angularis Christus: hos inquam si plane Deo reddideris, præclarissime & ipsis, & tibi, & nobis consulueris. Ac tibi has potius a nobis diuitias optauerim, quam magnos auri atque argenti thesauros nunc existentes, ac breui tempore dilapsuros.* hæc Gregorius.

Vnde Cōstātinus Imperator res ecclesiæ catholicæ uoluit a tributis liberarē esse, ut lib. 11. cod. Theod. tit. 1. l. 1. legimus. & Theodosius l. 33. fordidōrum, & extraordinariorum munerum (ut ait Iustinianus nouella 131. & 16. q. 1. cā. generaliter. & extra de immnitate eccle. ca. non minus) sacerdotibus immunitatem contulit. Quod Ioannes Lupus lib. 1. de libertate ecclesiastica, part. 1. q. 2. & 4. & part. 2. q. 8. demonstrauit. Hæc tamen intelligenda sunt quando non exigit necessitas, quæ siurgeret maxime, idest, si publicā libertatis dignitatisque iactura fieret, etiam tunc prius a laicis exactis tributis, moderate & cum charitate, e clericorum redditibus essent tributa postulanda; ut in eodem cap. generaliter, cum ijs quæ notat ibi glo. & cap. cum Apostolus. extra de censibus demonstratur. Dummodo tamen reges id propria auctoritate non faciant; sed Pontificis Maximi nomine

mine, atque eius assensu. cap. caussa de verb. signif. & in ecclesiæ defensionem, eiusque utilitatem & commodum transferant. Quæ si aliter fierent quam ecclesiæ regula præscribit, omnes Prælati ad propriam libertatem ecclesiæ defendendam excitari deberent, B. Thomæ Cantuariensis exemplo; qui & regio tributorum exactori restitit (ut in vita & processu eiusdem M. S. habetur) & pro ecclesiæ libertate gloriose triumphauit. Cū egre pateretur non solum ecclesiā annuo vectigali a rege Britanno imposito seruum ac tributariā fieri, sed etiam inuitis episcopis, sacra ministeria regia auctoritate peruadi. De qua re proditum est Alexandri III. queribundo rescripto, cap. ex frequētib. de institut. & ab eodem Pontifice sancti viri occisibus graues pœnæ impositæ sūt, c. sicut dignū. S. clericos, de homicidio. sed de his sequēti lib. copiose differemus.

12 Quod si fateamur ecclesiasticos uiros, & præsertim episcopos ratione originis, idest, qua homines sunt & orti in aliqua prouincia principi temporali subiecta, ideo sæculis principibus parere debuisse; in qua plane re exquisitissimum sapientum iudicium requiro, cum maiora libertatis & patriæ potestatis vincula publica dignitate dirimantur (ut ait Iustinianus nouel. 81. addita nouel. constitutione Constantini, & Heraclii, & Alexii Comneni, in qua cautum est militares magistratus nullam aduersus sacros uiros potestatem habere, & Theo. Balsamon in Nomocanone tit. 1. cap. 36. & tit. 9. cap. 1. affirmauit) Si tamen quidquam principes præscriberent, quod fidei, quod bonis moribus, quod ueteri instituto, quod cōsuetudini & ecclesiæ libertati aduersetur, illis profecto parendum non erit. *Admone*, ait Paulus ad Titū. 3. *principibus et potestatibus subiectos esse, dicto obedire* *παράταξι*, idest, obedire imperio Act. 11. *ad omne opus bonum paratos esse, neminem blasphemare, non litigiosos esse, sed modestos, omnem ostendentes mansuetudinem ad omnes homines.* In operibus bonis non in malis debemus principibus esse subiecti & ἐπίμοι, idest, alacres ad opera bona exercenda, ad quæ nostra sponte & ala-

& alacritate ferri melius est, quam alieno imperio cogi. Ergo si quis Princeps deserere fidē (vt ait Lucifer loco citato) iustum interimere, innocentem condemnare, inauditum punire & necare, leges ecclesiasticas prodere, consuetudini aduersari coegisset: magis sacræ legis transgressor fieret, qui regi talia præscribenti obediret, quam qui se illi cum maximo uitæ discrimine opponeret. Clerici Cōstantinopolitani pro sacra Synodo Ephesina, supplici libello sic obtestati sunt Imperatores: *Professionis nostræ scopus, pijsimi reges, inter alias leges omnibus quoque Principibus & potestatibus obediendum esse canct: dummodo tamen eiusdem obediencia, animæ salutis detrimentum non afferat. Quod si illa inter utilitatis limites non uersentur, tunc etiam aduersus regum fastigium cum libertate audendum esse, diuinarum legum interpretes monent. Immo uero si regia maiestas recta quoque fide ornata fuerit, non pudoris sed virtutis eximiaque laudis loco ducendum erit, iniustis illius decretis oblectari. Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum (ait Propheta) & non confundebam. Sic Iuo Carnutensis epistola 15. ad Philippum regē Galliciarum, cum audacter regis imperio resistisset, intulit: *Nec ista contra fidelitatem uestram, sed pro summa fidelitate dicere arbitror, cum hoc & animæ uestræ magnum credam fore detrimentum, & coronæ regni uestræ summum periculum.* Idem prorsus Origenes in cap. 13. epist. ad Rom. confirmauit: *Non de illis potestatibus loquitur Paulus que persecutiones inferunt fidei; tunc enim dicendum est, obedire oportet magis Deo quam hominibus; sed de illis dicit Paulus, que non sunt timori boni operis sed mali.* Hanc uero omnium Catholicorum mentem fuisse, docet Prudentius in uita Romani Antiocheni his carminibus.*

*Hoc opto lumen Imperator nouerit
Tuus meusque, si uelit fieri meus.
Nam si resistit Christiano nomini,
Meus ille talis Imperator non erit,
Scelus iubenti crede numquam seruiam.*

Sym-

Symmachus Papa eadē caussa impulsus Anastasiū Imperatorem in ecclesiam Rom. se efferentem, ita est allocutus: *Fortasse dicturus es scriptum esse omni potestati nos subditos esse debere: Nos quidem potestates humanas suo loco suscipimus, donec contra Deum suas non erigant uoluntates: Ceterum si omnis potestas a Deo est, magis ergo quæ rebus est præstituta diuinis. Defer Deo in nobis; & senatus & collegium clericorum Romæ, & nos deferemus Deo in te. Ceterum si in Deo non deferas, non potes eius uti priuilegio, cuius iura cōtemnis.* hæc Symmachus.

13 Idem affirmat Basilius, vt S. Gregorius Nazianzenus in eius encomio commemorat: qui cum maiestatis reus factus fuisset, quod Valentis Imperatoris rescripta contemneret; ita se apud præfectum pugnauit: *Ceteris, inquit, in rebus, o Præfecte, clementes & placidi sumus, atque omnium abiectissimi, quemadmodum nobis lege præscriptum est. Ac non dicam aduersus tantam potentiam, sed ne aduersus plebeium infirma conditionis hominem supercilium attollimus: uerum ubi Deus periclitatur in nobis, & proponitur, sum demū omnia alia pro nihilo putantes, ipsum solum intuemur.*

11. q. 3. ca. qui resistit.

14 Quo in loco episcopus tantum abest, quod se Præsidi subiectum esse fateatur, vt etiam illi se longe superiorem ostendat: *Socios, inquit, vos habere honorificum fuit, sed ut alios quosdam ex his, qui mihi subiecti sunt, ἵπῶν ὡς ἡμῶν τεταγμένων, idest, in eorum te numerum pono, quibus ego imperare & præscribere solitus sum.* Qua uoce paulo ante usus erat Gregorius, cum Basilii auctoritatem extolleret; quæ tanta erat, vt omnes in vna Basilii potestate præsidium atque salutem collocarent. Id enim loco præsidii erat, sub ipso, *τεταχθαι, idest, censerī, vel ipsi subiecti.*

15 Vnde cum ecclesiæ libertas impugnatur, in qua oppugnanda maxime impugnatur Deus; vel eius nos proditores aut desertores fieri cogimur, erit ne regio parendum Imperio? Aculeos, flagella, laqueos, uingularum excarnificationem, membrorum luxationem & extensionem, castas, incendia, cruces, & tandem omne tormenti ac mortis genus perpeti fatius erit, quam ecclesiæ auctori-

S rati

tati, vel libertati detrahere.

Maluit Naboth in iram regis incurrere. 3. Regum cap. 16
21. quam paternam hæreditatem regi concedere. Eadē
animi libertate, ecclesiastici viri se ipsos tamquam muri
opponere regibus, & pro ecclesiæ præsidio iugula atque
ceruices sponte præbere debent; antequam in ecclesiam
aliquam iniuriã inferri patiantur: Quod Lucifer Calarita
nus lib. de nõ parcendo in Deum delinquentibus affirma-
uit his verbis: *Ecce posui te hodierna die (ait Hieremias)*
sicut ciuitatem muratam, & murum æreum omnibus regibus Iu-
da, & principibus eius, & plebi terra. Quæ sunt quæ dicebat Hie-
remias regibus Iuda, nempe hæc, quia dereliquerunt Dominum,
& immolauerunt dijs alienis. Hæc tu facis, o Cõstanti, dereliqui-
sti apostolicam & Euangelicam fidem, & suscepisti hæresim Aria-
nam, & existimas te timeri posse a quoquam seruorum Dei?
Idem fensit intrepidi animi Ambrosius, qui oratione cõ-
tra Auxentium de Basilicis non tradendis, ita locutus est:
Conuenior ipse a comitibus & tribunis, ut basilica fieret matura
traditio, dicentibus Imperatorem iure suo vti, eo quod in potesta-
te eius essent omnia; respondi si a me peteret quod meum esset,
id est, fundum meum, argentum meum, ius huiusmodi meum, me
non refragaturum; quamquam omnia quæ mea sunt essent paupe-
rum. Verum ea quæ diuina, imperatoria potestati non esse subie-
cta. si patrimonium petitur, inuadite: si corpus, occurram. Vltis
in vincula rapere, vltis in mortem, voluptati est mihi. Non ego
me vallabo circumfusione populorum, nec altaria tenebo vitam
obsæcrans, sed pro altaribus gratius immolabor. & paulo post:
Naboth vitæ suæ vel proprio cruore defendit. si ille vineam
non tradidit suam, nos trademus ecclesiam Christi? Si ille
patrum hæreditatem non tradidit, ego tradam Christi hære-
ditatem? Et habetur 23. q. 8. ca. conuenior. Vnde e
templo Dei nihil possunt sacerdotes desumere, vt alijs
præter regulam, (ut ait S. Hieronymus in Ezechi. cap.
46. & in Michæam cap. 4. & in Esai. cap. 3.) tradant,
cum illud custodiendum non tradendum acceperint.

Hinc S. Babylas martyr, Antiochenus episcopus, & 17
infi-

insignis ecclesiæ propugnator, Numerianum Impera-
torem satellitibus septum, & temere in ecclesiam ir-
ruentem, non modo submouit; sed etiam dexteram in-
scelestissimum ipsius pectus impegit, vt eum a tam gra-
ui flagitio deterreret. De qua re Chrysoftomus tomo.
3. ita ait: *Licebat Babylæ si voluisset ulterius progredi,*
& Imperatorem conuicijs aspergere, & diadema capite detra-
here, & pugnæ os tundere; Nam & dextram in pectus iam
impegit. Et paulo post. Sed illum omnes admirati sunt,
inde edocti, quantam seruis suis libertatem Christus imper-
tierit. Nam qui apud gentes templorum administrationem
suscipere, ij reges suos colunt plus quam dominos, plus quam
idola; sed non ita Christiani. Et paulo post: *Ex qui-*
bus planum fecit Babylas, terra & eorum quæ in terra
sunt curam & præfecturam verius residere penes sacer-
dotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus est &
purpura indutus. Et ad finem: *Docuit reges non posse vl-*
tra modum, ipsis a Deo datam potestatem promouere; Sa-
cerdotibus planum fecit, qualiter regum principatui præesse
oporteat. hæc Chrysoftomus.

Quare semper quæ a Deo sacerdotibus collata, vel quæ
a maioribus tradita sunt, insigni fortitudine, animique
constantia tueri debemus, ne quidquam ab his quæ
Ecclesiastici iuris sunt, detrahi patiamur. Sic Libe-
rius episcopus Romanus epistola ad Constantium Im-
peratorem Arianum secutum: *se ait, ordinem morem-*
que maiorum, nihil addidisse episcopatu Vrbs Rome, nihilq.
minui passum vniquam fuisse; sed perpetuo illam fidem serua-
se, quæ per tantorum episcoporum successionem decurrebat.

18 Quamobrè diligentissime obseruare debent principes
sæculi, ne cū suas partes tueri uelint, se ipsos in ecclesiæ iu-
risdictione immittant. Quod Osius episcopus Corduben-
sis epist. ad Constantium Imper. (quam refert S. Atha-
nadius epist. ad vitam solitariam agentes) admonuit.
Obsæcro, ne te misceas ecclesiasticis, neque nobis in hoc gene-
re præcipe, sed potius ea a nobis disce. Tibi Deus Imperium

commisit, nobis qua sunt ecclesie credidit; & quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuina: ita & tu caue, ne qua sunt ecclesie ad te trahens, magno crimini obnoxius fias: Dare, scriptum est, qua sunt Caesaris, Caesaris; & qua sunt Dei, Deo. Eadem animi confidentia Leontius Tripolis Lydiæ episcopus, ut refert Suidas, cum ceteros episcopos Constantio applaudentes, illumq. inter sacerdotes sedentem vidisset, libere omnes a tanta temeritate deterruit, & ecclesiarum iudicia ad solos sacerdotes pertinere demonstrauit: *Miror, inquit, quid fiat, ut cum alijs curandis distinearis, alia tractes. cum enim rei militari & ciuilibus negotijs presis, tamen episcopis ea prescribis, qua ad solos pertinent episcopos.* Sic Oeniander episcopus (ut testis est Cedrenus) eadem causa impulsus, Anastasium Imperatorem obiurgauit, quem veste prehensum: *Hec, inquit, clamis nequaquam te post mortem comitabitur; missam fac ecclesiam, satis tibi sit quod Imperator es, Antistites ecclesie noli vexare.* hæc tamen verba nihil mouerunt hominem, immo potius cum maxime in ecclesiam debacchatus fuisset, fulmine percussus interijt; cum paulo ante quam obiret mortem, in somnijs oblata esset imago insignis viri, qui e libro, quæ manibus tenebat, decem & quatuor annos vitæ illius expungeret. Hinc B. Martinus (ut ait presbyter Fortunatus & Sulpicius) uix adduci potuit, ut Maximo tyranno concederet, quod aliorum sacerdotum & episcoporum adulatione, de Priscilliani causa concessum erat; cum turpe arbitraretur, ab Imperatore ecclesie causas, eiusque negotia terminari. Quod plane prohibitum est 96. dist. ca. si Imperator. Vnde Carolus princeps Pipini regis pater cum ecclesie bona substulisset ac deuastasset, æterna poena grauissimisque cruciatibus affectus est: cuius quidem rei, ut apertum extaret argumentum, illius sepulchrum femiustum repertum est (ut in vita B. Eucherij Arelatenfis legimus) & ex eo Draco prodijisse visus est: cuius prodigioso aspectu perterriti S. Bonifacius & Fuldradus abbas Pipinum adorti, synodo apud Liptinas habita, ea omnia

nia, quæ Pipinus abstulerat ab ecclesia, restitui curarunt. Post quem Carolus Magnus Imp. publica lege sanciuit, ne quisquam res ecclesie diuidere aut distrahere auderet, ut habetur in notationibus ad 16. q. 1. ca. quia iuxta in exemplaribus nunc Romæ editis. Vereor tamē ne hoc factum sub Carolo Ludouici filio acciderit: qui, ut ait Iuo Carnotensis in Chronico: *Cum res ecclesiarum suis militibus in stipendium contulisset, postea mortuus, & in ecclesia B. Dionysii sepultus a sinistra parte altaris maioris, visus est noctu in specie draconis, effracto sepulchro, per vitreæ ecclesie magno terrore exijisse.* Præterea Pipinus rex Francorū, (ut referunt Hincmarus Archiepiscopus Rhementis in vita B. Remigij, & Petrus Bertrandus episcopus Cardinalis) cum Villæ episcopij Laudunensis quæ Anisiacus dicitur, facta recompensatione ecclesie, sub cuius dominio erat, distrahere, & accipere quasi sub censu uoluisset: noctu uehementissime ter ritus est, a B. Remigio, qui regi in somnis occurrens, eum pastorali baculo dure percutiens, ac cedens increpauit his verbis: *Tu quid hic facis? quare intraisti in hanc uillam, quam mihi te deuotior homo dedit; melior te mihi hoc castrum dedit, & tu uis auferre?* Sequenti die rex totum corpus uerberibus liuidum, & vibicibus contusum omnibus spectandum præbuit: & statim ualida correptus febris, quāto cyus ab ipsa uilla recessit. quod plane postea fuit in causa, cur reges Francie numquam in eo castro noctu cubare ausi fuerint, ueriti, ne similia eis acciderent. Idem profus Otho Frisingensis lib. 6. cap. 2. refert de Noementicio rege Britonū; qui dum multis modis ecclesiam Dei persequeretur, uidit in uisione B. Maurelionem Andegauensem episcopum sibi occurrentem, ac baculo pastorali se percutientem, ac increpantem, ut ab ecclesiarum oppressione cessaret; nec frustratus est visu: *Nam continuo ictu baculi corruens, ac a suis domum deportatus, manifestis Dei iudicijs uitam simul cum tyrannide reliquit.* Præterea milites Theodorici Gallorum regis, ut narrat Robertus Guaguinus lib. 1. cum de S. Iuliani templo bona furri-

furriperent, infania correpti fuerunt; & Siginaldus Treuitorum dux, cum villam Bulgradéfem, quam Tetradius S. Iuliano donauerat occupasset; non prius sui animi compos factus est, quam uillam restitueret. Clothariū etiā ob tertiam partem prouentuum ecclesiasticorum, quos auferre cogitarat, Turonēsis antistes increpauit his uerbis: *Si qua Deo dicata sunt auferes, & de pauperum horreis tua pergis exple re, regnum a te auferet Deus.* Vnde Nicephorus Imperator, qui iusserat ducibus belli, ut in domos sacras, & aedes episcoporum diuerterent, eorumque rebus pro arbitrio vterentur, (erat enim Manichæus, ut lib. 1. iuris orientalis constitutione 3. constat) misere pro tanto scelere patrato obtrūcatus est. Qui etiam hic cœpit pœnarum eter narum certum argumentum exhibere; nam post mortem decaluato capite, ludibrio habitus est a Chruno rege Bulgarorum, ut Zonaras lib. 3. retulit. Præterea Gothorum gentis interitus tūc fieri cœpit, ut ait Paulus Diaconus lib. 5. de gestis Longobardorū cap. 4. quando ecclesia S. Ioannis despectui est habita, quando eius facultates expilatæ, quando sacerdotum redditus substracti & imminuti fuerunt. Ad hæc Rutharius dux Childiberti, ut ait S. Gregorius Turonensis lib. 8. cap. 12. cum res ecclesię partim cepisset, partim etiam sibi vindicasset, filium febris ardentissima correptum, & feuro morbo afflictum amisit. Ferquhardum Scotiæ regem, ut ait Ioannes Lesléus lib. 4. de rebus gestis Scotorū, sacerdotum quī pecunijs affluēbant hostem acerrimum, lupus diuinæ ultionis vindex dēte perit, ac interemit; ut idē iam morti proximus testatus est. Sic Arnulphus Imp. uoluptatibus immerfus cum ecclesię bona sibi uindicasset, ut in annalibus Coloniensibus legitur, pthiriasi, ut sacrilegus mortuus est.

Sancius etiam primus Aragonum rex, quamuis auctoritate Alexandri II. & Gregorij VII. ecclesię redditus in publica bella consumpsisset; illis præsertim temporibus ubi pro aris & focis contra Mauros pugnabatur, ueritus fortasse ne Christus ecclesię caput, regia licentia

offen-

offenderetur anno 1081. ante altare Diui Vincentij in oppido Rodę, publicam penitentiam egit, quod decimas & ecclesię redditus in profanos vsus transtulisset; ut auctor est Hieronymus Zurita lib. 1. Annalium cap. 23. Præterea Alphonsus Hispanię Imper. anno 1130. cum nimis auide bonis ecclesię inhiasset, eiusque thesauros in res profanas consumpsisset, diuina correptus vindicta, in bello iuxta Fragam suscepto, vel fugatus fuit (ut ait Zurita lib. 1. cap. 49.) vel post multos annos incognitus, suspendio publico, ut est rerum omnium perturbatio, Cæsar-Augustæ interemptus (ut refert idem Zurita lib. 2. Annalium cap. 22.) sed vetera omittenda non sunt, quæ a Tertulliano lib. ad Scapulam a S. Hieronymo in Epitaphio Nepotiani, & a S. Chrysof. de Maximino, & eius patruo recēsentur. Illi enim ob scelera in ecclesiā perpetrata, adhuc viuēti oculorū pupillę spōte ex oculis exilierūt; hunc ob subrepta vasa tēpli, morb. inuasit, qui uerēda ita uermi culis infecit, ut nulla arte e loco infecto euocari potuerint.

19 Quamobrem turpe immo & sacrilegum est id quod nostro tempore Elisabetha Angliæ, & alij heretici principes temere sibi arrogant, cum agros ecclesię a maioribus legatos & sacerdotum redditus, fisco retentant: *Cum fiscus bonorum principum* (ut ait Symmachus in relatione ad Imperatores) *non sacerdotum damnis, sed hostium spolijs augeri debeat.* Quid enim calamitosius, quid truculentius, quam illis subsidia denegari, illis auferre facultates, quas nulla lex, nullusque casus fecit caducas? capiunt serui sua bona, Scythæ sua pretia exigunt, redditus barbaris hominibus non negantur: tantum sacri sacerdotes, & sacri Ecclesię Romanę presbyteri, religionis causa, prædijs ecclesię, hæreditate paterna, proprijs redditibus, excluduntur. & quidem regio excluduntur iure, quod seruis, barbaris, & immanibus hominibus commune est, & omnibus nationibus impenditur. Sed hæc in aliud tempus relinquamus.

20 Ergo ut vnde digressi sumus nostra reuertatur oratio, Pauli

Pauli præceptum ad Rom. 13. in ipsis nascentis ecclesie primordiis opportunum, immo & necessariū fuit, ne Apostoli concitare seditionem atque discordiam, ne ad defensionem populos sollicitare, ne tumultus & bella conflare aut regna appetere viderentur. Hanc suspicionem, quæ in Apostolos cadere poterat, Paulus ab animis principū remouet, vt ipsos beneuolos efficeret, beneque de Christi religione existimantes. Atque ut eorum animos facilius ad fidem alliceret, omnes Christianos hortabatur. 1. ad Tim. 2. vt pro ijs, qui in sublimitate erant constituti, orationes ac preces funderent (vt ait Tertullianus in Apologetico) & pro eorum salute & pace rogarent, vt inde reges bene in Christianos animati, Euangelij prædicationi impedimento non essent: quod Origenes in 13. cap. ad Rom. docuit: *Si ponamus Christianos potestatibus sæculi non esse subiectos, tributa nõ reddere, neque vectigalia pensitare, nulli timorẽ, nulli honorem deferre; non ne merito rectorum & principum in se metipso arma conuerteret, & persecutores suos excusabiles redderent? Neque enim tam fidei, sed contumaciae causæ impugnari viderentur.* hæc ibi. Istud etiã confirmat Theodolus præsbyster Cælosyriæ in huius loci commentarijs, ubi sic ait: *Multam capitis huius vndique prouidentiam facit Apostolus, monstrans Christi Euangelium non ad publica bona ordinationis subuersionem datum fuisse.* Qua de causâ cum lex Euangelica principatus sæculi non tolleret, merito Christiani pro uita principis, eiusque imperio cælestibus auspicijs adaugẽdo deprecabantur, ut Athenagoras in Apologia testatur: *Nos pro imperio vestro, preces ad Deum emittimus, ut filius, quod iustissimum est, in regnum olim parenti succedat, ut imperium vestrũ amplius dilatetur, ut quod vobis salutare fuerit, quietam tranquillamque uitam degentes, vobis interim ad quelibet imperata prompte inseruiamus.* Ergo nostra causâ paremus regibus, ut inde quod salutare fuerit assequamur, ut tranquillã uitam, quin etiã & tutum ecclesie statum habeamus, καὶ τὸ δὲ θεῶν καὶ ἀνθρώπων: hoc igitur e nostra re est, vt inde commodis ecclesie studere possimus. Quamobrẽ merito Pau-

Paulus omnibus hominibus tam sæcularibus, quã etiã ecclesiasticis iniungebat, vt ait Chrysofomus ad Rom. 13. Oecumenius, & Nazianzenus in oratione ad ciues, vt magistratibus sæculi (ne prædicationi & religioni Christi impedimento essent) subderentur, υποτασέσθω, idest, ordine & ratione subiecti essent, illisque parerent, si legibus, & non pro libidine gubernarẽt. Nam ea vox υποταξίς, ordinem moderationemq. significat. 1. ad Corint. 14. & Coloff. 3. non tamen tyrannidem, quẽ subiectionis ordinem pietatemque euertit. Quare recte admonuit Paulus, parendum esse cum rationẽ gubernantibus, non tantum propter iram, qua in nos principes exardescunt: sed etiam propter conscientiam; ne scilicet aut ingrati ac perfidi esse videremur, dum hominibus bene de nobis meritis aduersamur, si iusta præcepta illorum iniuste contemnimus. Sed illorum quidẽ amplectendẽ sunt leges quẽ si pro communi conuictu latae, ad eas seruandas episcoporum auctoritas accesserit, vt Alciatus l. causâ, verbo sancimus, c. de sacrosanctis ecclesijs, cum clerici nulla occasione delicti, a sæcularibus puniri possint; vt Iulius Clarus lib. 5. q. 36. nu. 1. & Alciatus c. cum non ab homine, de iudicijs, & Couarruias Pract. q. 31. nu. 1. docuerunt.

21 Sed quamquam multi ita conscientie vocem exacte interpretati fuerint, ea tamen vt arbitror huic loco accommodata significatio est, vt Euangelij prædicationẽ, & fidei notitiam intelligamus: *Serui subditi estote*, ait Petrus epistola 1. cap. 2. *in omni timore dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis.* Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam substat quis tristitias. Palam vox συνέσθω καὶ θεῶν, idest, conscientia Dei, fidei notitiam quam de Deo habemus, quaque eius diuinitatis participes, & socij sumus, significat: quemadmodum cap. 3. eodem sensu, & notione vocis vsus est Petrus: *Similes*, inquit, *nos efficit Baptismus, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio, καὶ ἰσχυροῦς*, idest, rectæ fidei stipulatio. Ergo propter conscientiam, idest, ne fidei & Euangelio impe-

dimento essent, iussit Paulus omnes Christianos regibus parere.

Nunc tamen, cum infidelitate propulsata reges ecclesie pareant, & colla sua sponte submittant genibus sacerdotum (vt ait Hieronymus lib. 17. in Esaiam, cap. 60.) idē ne Pauli præceptum seruandum; aut regibus parendum, si temere episcopis imperent? Id quidem non arbitror, nisi aliter fidei & ecclesie regula exigeret, & temporum necessitas cogeret. Quod fortasse cum Lucifero Calaritano asserere non erit absurdum. Ita enim Constantio Imperatori locū Pauli & Petri obijcienti respōdet, lib. de nō parcendo in Deum delinquentibus his verbis: *Addo illud quod illorum principum, & magistratum Apostolus fecerit mentionem, qui nec dum credidissent in unicum Dei filium, utique humilitate nostra & mansuetudine, & longa in aduersis patientia, & maxima in rebus congruis obedientia, fuissent prouocati ad credendum. Ceterū si tu quia Imperator sis, cogas nos Deum derelinquere, num quid acquiescendum tibi erit, ne prætermissa Apostoli videantur præcepta? sed ualere nō poterunt vires auctoritatis tua, quia tu vnus esse ex illis inueniris, quos nobis credentibus subiecit dominus, dicens: ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & omnem virtutem inimici, & nihil vobis nocēbit.* Paulus vero ideo omnes debere esse subiectos magistratibus dixit, ut omnis occasio tolleretur afficiendī contumelia reges, principes, & magistratus; vt Sadducēi nefarie docuerāt. Quod ex can. 84. Apostolorū præscriptum est his verbis: *Quisquis regem, vel principem, præter ius, contumelia affecerit, pœnas luat. & si sit quidem clericus, deponatur; si uero laicus, segregetur.* Quod etiam in Nomo canone tit. 9. cap. 35. docuit Balsamon. Sadducæorū uero eam impiam mentem fuisse, ut seditionem molirentur, Appollinaris in catena græca demonstrauit his fere verbis: *Iudas Galilæus vt populum auerteret a Romanorum obedientia, illis non parendum esse iactauerat; nullumque hominum dominum appellandū esse dixerat: cuius sententia Sadducæi fuerat, qui populum hac de causa a suis principibus auertebant, &*

22

Fol. 229.
& 266.

Luc. 10.

Et synodus
16. Tolet.
c. 8. & ha-
berur 22.
9. 5. c. si 95.

huic

huic hæresi Iudæ assentiebantur. Quare vt Apostolus huius hæresis memoriam tolleret, pietatem maximam erga Deum fore docet si principibus obtemperemus: & ideo in cap. 13. ad Romanos hūc sermonem instituit, vt illos ab hoc errore corrigeret. Vt hoc tamen Pauli præceptum obseruaretur, labentibus sæculis episcopi maxime laborarunt, quo temeritatem populorum aduersus reges comprimerent, neue suos principes barbarica seueritate summouerent, aut temere occiderēt: quorum sane regum Synodus IIII. Toletana cap. 8. vitæ, capiti, & saluti consuluit, & inuiolabilem eorum maiestatem esse fanciuit. in quam cum Gothorum populi maxima insania inueherentur, teste Annonio lib. 2. cap. 20. adeo ut quē regē minus probarent statim interimerent, aut regno deturbarēt; nulla alia lege deprimi, aut legitima pœna deterreri potuerunt, quam religione: quæ eorum temeritatem inhibuit denunciato anathemate, vt Rodericus Toletanus lib. 2. cap. 2. & lib. 3. cap. 20. retulit. & habetur 22. q. 5. ca. si quis. Quo quidem tempore, vt Roderici utar verbis, per Concilij Toletani sanctionem factum est, ut ab omni perturbatione adeo quiesceret Hispania, vt nullus in ea infidelis inueniretur, qui arma sumeret ad rebellandum. Qui etiam mos cum apud Anglos vigeret, ut ait Gaguius lib. 4. propterea reges ut suæ incolumitati consulerent, annuo tributo totum regnum ecclesie Romanę addixerunt. Sic Sancius primus Aragonum rex, regnum suū ecclesie Romanę annuo tributo instituto uectigale fecit, ut sibi, suoque regno & proli prospiceret: quod ex litteris Urbani 11. quæ in Archiuio monasterij montis Aragonum seruantur, & inde ad me ab Abbate transmissę sunt, aperte constat, quarum tenor hic est: *Urbanus episcopus seruus seruorum Dei, dilectissimis in Christo filijs regularijs ecclesie, qua dicitur Iesu Nazareni, & infra. Quia igitur charissimus in Christo filius Sancius Aragonēsis siue Pamphilonenſis rex, ecclesiam vestram in Domini nostri Iesu Nazareni nomine per ipsum adificatam, in Romane ecclesie tutelam specialiter suscipi postulauit; eius petitionibus instis libenter an-*

T 2 nūmus.

nuimus. Ipse si quidem rex beati Petri deuotissimus famulus, Romana ecclesia ea semetipsum, omnemque dominij & regni sui subiectionem deuotione dedit; ut se cum filijs suis in perpetuum quingentorum annorum, omneque caput in regno suo militantium unius Macusi Iactensis annuatim obnoxios fore decreuit. Et paulo post: Præterea Catholicis omnibus notum fieri uolumus; quia regem beato Petro deuotissimum Sancium, eiusque filios & omne eius regnum sub tutela sedis apostolicæ speciali dilectione suscepimus. Constituimus ergo auctoritate apostolica sancientes, ut omnes eius successores, regnum illud de manu nostra nostrorumque successorum accipiant; & eandem beato Petro nobisque eius vicarijs fidelitatem obedientiamque exhibeant, eundem censum dependant, & se beati Petri reges ministros ac famulos recognoscant. Qua propter nullus deinceps uiuentium, & fidem Christianam tenentium regnum illud temere perturbare, inuadere, aut diminueri qualibet occasione præsumat; nec molestiam ullam Sancio regi eiusque successoribus, qui in eadem sedis apostolicæ felicitate permanserint, inferre audeat; ne Dei & Apostolorum eius indignationem incurrat. Deinde subiungit: Hoc igitur nostre priuilegij sanctionis, si quis in crastinum agnoscens, archiepiscopus, aut episcopus, Imperator aut rex, princeps, dux vel marchio, comes aut aut vicecomes, Iudex aut castaldio, vel persona qualibet magna vel parua, potens aut impotens, contra eam temere venire præsumserit; & eiusdem ecclesiæ bona inuadere, molestare, vel suis uisibus applicare tentauerit, secundo tertioque commonitus, si non satis factione congrua emendauerit, a Christi eum & ecclesiæ corpore auctoritatis Apostolicæ potestate segregamus, & honoris sui periculo subiacere decernimus.

11. q. 1. c.
sacerdotum.

Ex quibus liquido constat, regum præsidium maximū in ecclesiæ præsidio constitutum, & episcopos, qui regum in columitati & dignitati consulunt illis superiores extitisse; ut a S. Clemente Rom. lib. 2. cap. 34. & a S. Ignatio epist. 9. & ab Augustino psal. 98. a Nazianzeno in oratione. 1. in Iulianū, ab Isidoro Pelusiota in 2. to. epist. ad Isidorū Diaconū, & ad Cyrum presbyterū & tandem a Procopio Gazæo in cōmentarijs Esaiæ c. 9. cōfirmatū est.

Quare

Quare Romanus Antistes, omnesque alij episcopi, ut supra explicatū est, regibus non debent esse subiecti, neque de rebus ecclesiæ tributa persolvere, nisi pro scādalo, aut graui aliqua iniuria fugienda; ut de Christo docuit Origenes; aut pro pace & quiete seruanda, aut si cum onere aliquo agri ecclesiæ fuissent addicti. Quod 16. q. 1. ca. generaliter & 23. q. 8. ca. tributū expressum est. & a glossa cōfirmatū. Vnde bellorū tēpore bene possūt reges moderate aliquid ab ecclesia cū Pōtificis auctoritate, exigere, ut c. cū Apostolus, extra de cēsis, & extra de immun. eccles. nō minus: nō tamē cruce, aut bona ecclesiæ uendere, aut relictis solū cētū pro sacerdotū uictu, quiddam reliquum est, suo iure, idest, iure patroni (ut uoluit Alphōsus Aluarez Guerrero in suo speculo principum, cap. 63.) deposcere. cum res ecclesiæ pro miserabilibus personis alendis uel defendendis, institutæ sint. 12. q. 2. ca. aurum, non tamen pro bellis, aut conscribendis militibus: cum bellorum tempore magis ecclesiæ suis redditibus egeant, tum ad ecclesias tuendas, quas sæpe militum barbarica feritas inuadit, tum ad miseros alendos, qui eo tempore ad maiorem egestatem, rerumque orbitatem rediguntur. Vnde memorabile illud Othonis dictum a Luthprando Ticinensi relatum lib. 4. cap. 15. animis perpetuo fingendum esse censeo, ut reges tantam Imperatoris pietatem imitentur: qui cum in grauissimum discrimen incurrisset, & eius milites transfuge rerum inopia laborassent, noluit Abbatiam quādam Larestherim dictā, prædijs ditissimam, comiti concedere, ut illa militum inopia subleuaretur. *Scriptum est, dixit prudētissimus Imperator: Nolite sanctum dare canibus. Quod quamuis a dōctoribus spiritualiter intelligendum esse prædicetur, ego tamen satis me dare sanctum canibus censeo, si monasteriorum prædia, quæ a religiosis uiris Deo sunt militantibus tradita, tulerō, & sæculi militantibus dederō.* hæc ibi. Sic etiam ut idem Ticinensis est auctor, cum sacerdos conquestus esset apud regem, iumentū quod solum possidebat, a militibus sui aduersarijs fuisse sublatū, tanta

tanta animi virtute atque celeritate in hostes impetum fecit, vt illico Sacerdotis iniurias vendicauerit. Aluari vero parum de ecclesia meriti rationes nihil conficiunt, in re præsertim omnium maxima, quæ summam possent regibus calamitates parere. Quia patrono emolumenta debentur, pro sua & filiorum sustentatione, non tamen pro defensione aut recuperatione rerum suarum, ut ca. quicunque 2. 16. q. 7. & glo. verb. ad inopiam, ubi ait hoc intelligendum esse in summa egestate, & quando ecclesiæ post debitam reddituum dispensationem, id est, post distributionem in pauperes, & alias miserabiles personas, Sacerdotum curæ & fidei creditas aliquid superesset. 25. q. 2. S. ultimo, ad finem. Præterea testimonium 4. Reg. 18. nobis ob stare non potest, quia dedit rex omne argentum domus Domini, non tamen vasa comminuit, in quibus Deo sacrificia offerebantur, sed ea quæ deposito seruabantur, aut quæ ad externum ornatum templi spectabant, ut erant laminæ argenteæ, quibus fores domus Domini tectæ erant, vt etiam ex facto Ioas 4. Reg. cap. 12. colligitur: *Caueant tamen, vt Gregorij Tholosani verbis utar, in Syntagmate Iuris lib. 1. part. 1. cap. 20. nu. 8. qui huiusmodi tributa exigunt, ne abutantur exactis, neve in usus alios conuertant. Non enim personis ecclesiasticis solum iniuriam irrogant, sed Deo, & pauperibus quorum patrimonium absumunt. Deus autem non fallitur, metuendaque est execratio sacri Prophetae Davidis, dum ait. psal. 82. Pone principes eorum sicut Oreb, Zeb, Zebee & Salmana, omnes principes eorum qui dixerunt, hereditate possideamus sanctuarium Dei, Deus meus pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti. Nam priuilegium exigendarum decimarum ecclesiasticarum, concessum intelligitur, dummodo enormiter non ladantur ecclesiæ. cap. fin. de voto, vel misere, & barbare non adigantur solutores, ad huiusmodi decimas impendendas, vt cap. 1. S. declaramus autem, de decimis in extrauagan. commu. Cum ex natura introductum sit, ne quis cum alterius iniuria locupletetur. quæ vberius ab eodem auctore supra citato petenda iudico.*

Restat

13 Restat tandem, vt Caluini rationibus satisfaciam, ne in hac re defuisse uidear. Primum certum est, reges ex regio suo munere, nihil sacerdotibus imperasse, nec quidquam illis præscripsisse, quod ad templi statum, aut ad sacerdotum rationem faceret, cum illi ex legis præscripto sacerdotibus parere debuissent. Quod plane ex Leuit. cap. 4. satis in aperto est; vbi ex sacrificandi ritu, & ex hostia quæ offerebatur, rex censetur inferior sacerdote; cum ille hircum, hic vero vitulum offerret, ut cap. sequenti demonstrabo. Quod etiam Procopius Gazæus in Esaiam, cap. 9. exponens illud locum, *Abstulit Dominus caput & caudam*, affirmat: *Caput*, inquit, *Sacerdotes sunt quos Petrus Act. 4. principes populi & seniores dixit, Symmachus sacerdotes appellauit, quorum facies admiramur*, id est, *ἀιδέοι μὲν, venerabiles, aut quos nulla ui impugnare possumus, quos omni cultu & honore prosequimur: reliquus uero populus sacerdotum facta comparatione cauda, & posterior reipub. pars censetur*: ac propterea in maximo cultu & honore haberi debent illi, qui proxime ad Deum ex munere accedunt. De qua re egregie Theophanes Metropolita Nicænus, in epist. de præstantia sacerdotum differuit, quæ græce manu scripta est apud me. Ex his igitur constat olim reges & ductores populi, non ex regia dignitate, sacerdotibus imperasse; sed aliunde, id est, ex prophético munere, quod sæpe Dominus regibus ad bene beateque gubernandum concedebat. Sic Iosue sacerdotibus imperauit, Dauid templi ordinem descripsit, Salomon benedixit populo, sacerdotem submouit, non propria, id est, regia auctoritate, sed vt impleretur sermo Domini, quem locutus est super domum Heli in Silo. Ergo non auctoritate regia, sed diuino spiritu afflatus e loco; & munere deturbauit sacerdotem: quia quod antea prædictum fuit a Domino, idem exequendum Salomoni reuelatum est. Eadem ratione Ioas cum fecisset bonum in oculis Domini, diuino spiritu inductus, templum sarciri præcepit, ex illa præsertim pecunia, quæ Exod. 30. usui Tabernaculi destinata erat. Ille tamen 4. Reg. 12. & 2. Paralip. 24. prius

prius admonuit sacerdotes, vt facta tecta instaurarēt, mox præscripsit, hoc est, passus non est id quod a Moysè indictum erat, violari incuria sacerdotum. Ex his erga colligitur, reges præmonitores esse sacerdotum, si hi negligēter aut non rite sacra conficiant, aut turpibus actionibus reipub. statum perturbent, non tamen dominos. Ac propterea exorari debent sacerdotes, non ui & imperio cogi, aut temeritate in regiam sententiam adigi. Meminerint principes se educatores, & *nutricios ecclesiæ* ab Esaia 49. constitutos fuisse; vt omnia ad ecclesiæ ædificationem referant; non exactores, vt facit Anglica Iesabet; quæ alimenta ministris ecclesiæ collata subtrahit, aut suo arbitrio de sacerdotum redditibus & facultatibus disponit. Quamobrem Constantinopolitani Imperatores, tametsi edicta publica ad ecclesiæ utilitatem euulgabant, non tamen pro suo arbitratu de ecclesiæ statu ordinarunt, sed ex episcoporum auctoritate atque sententia: quod ex facto Cōstantini, Theodosij, Marciani, & aliorum pijsissimorum Imperatorum constat. Quamprimum vero Imperatores Augusti pro libidine imperare cœperunt, vt fecit Nicephorus Phocas Imp. & prælatos simplices ad Imperatoris obsequia aptissimos elegere, vt facilius de ecclesiæ statu disponerent, Constantinopolitanæ reipublice dignitas paulatim lapsa est, donec tandem funditus extincta fuerit. Quod ex Nicephoro Gregora lib. 8. & lib. 9. aperte colligitur, ubi cum Gerasimo Patriarcha ageret, eum ob simplicitatem ad imperatoria obsequia aptissimum nūcupauit; eaque de causa tales ab Imperatoribus deligi solitos, vt dicto audientes cum sint, tamquam micipia, nullo ipsis verbo refragētur. Quod Georgius Pachimerus lib. 4. historiae affirmauit, *In Patriarcha diligendo illum tanto muneri obeundo idoneum censeri, qui Imperatori acceptus foret.* de qua re conqueritur Nicetas Choniata in Alexio Aug. Comneno ubi ait: *Omnes designationes ad utilitatē nominantiū directas, nullamque ad dignitatem impexij, aut ad reipub. utilitatem expectasse, cum infantes vagiētes in cupis designarentur.* Qua de re Michael Paleologus

logus cum tyrannice imperium inuasisset, Patriarcham Arsenium qui Imperatoris tyrannidi se opponebat, e gradu deiecit, & alium suo arbitratu substituit; cū egre patere tur, se ab Arsenio sacris submotum fuisse. Quæ omnia ex lib. 4. Nicephori Gregorę petenda duco.

C A P. XII.

Episcopos in res temporales iurisdictionem & potestatem habere, secus ac a nostris recentioribus iudicatum sit.

S V M M A R I V M.

- 1 Recentiores iurisdictionem temporalem ab episcopis videtur sustulisse.
- 2 Quid sit iurdictio ex illorum sententia.
- 3 Iurdictio ex quibus inijs deducatur.
- 4 Iurdictio in res temporales, iure gentium sacerdotibus competit.
- 5 Romanorum sacerdotes, in res saculares potestatem habebat.
- 6 Iurdictio Pontificum P.R. circa quæ versaretur.
- 7 Sacerdotes in veteri lege res saculares pertractabant.
- 8 Episcopus de secularibus negotijs iudicasse, ex Augustino demonstratur.
- 9 Idem ex Gregorio, Cyrillo, Synesio, Epiphanio, & Iuone Carotenense constat.
- 10 Inter episcopos, multi in negotijs componendis clarissimi sunt habiti.
- 11 Qui ad res saculares tractandas imperitus est, episcopatu indignus censetur.
- 12 Episcopus Romanus secularia negotia pertractat.
- 13 Iurdictio ab Imperatore episcopis concessa non fuit, sed declarata aut prorogata.
- 14 Ex natura magistratus, iudicium de miserabilibus personis episcopis competit.

- 15 *Rerum necessitas aliquam iurisdictionem episcopis contulit.*
 16 *Iurisdictionis episcoporum temporalis ex eorum auctoritate deducta est.*
 17 *Principes si in heresim incurrant, a Pontificibus ex iure sibi diuinitus collato, priuari debent.*
 18 *Quam varia apud veteres fuerit magistratuum potestas.*
 19 *Iurisdictionis episcoporum qualem veterum magistratuum iurisdictionem referat.*
 20 *Nomina quibus episcopi donantur a patribus, eorum iurisdictionem expriment.*
 21 *Episcopi ex mero magistratus imperio, leges ferre possunt.*
 22 *Episcopi classium ducibus, & exercitus Imperatoribus similes, iudices inferiores possunt constituere.*
 23 *Iurisdictionis duplex est.*
 24 *Iurisdictionis executio triplex numeratur.*
 25 *Si principes seculi Romano Pont. non pareant, aut eius iussa perturbent, vi & armis ad ea seruanda cogi possunt.*
 26 *Recentiorum rationibus satisficit.*
 27 *Imperatores cur rerum ecclesiasticarum executionem ad inferiores seculi magistratus retulerint.*
 28 *Rerum seculiarum tria sunt genera, & qua ex Pauli prescripto episcopis conueniant.*
 29 *Valentinianus Imperator, & Sozomenus in hac parte audiendi non sunt.*
 30 *Nonnulli recentiores iurisdictioni temporalis Romanae ecclesiae detraxerunt.*

VOCAT me tota hęc disputatio, & quasi subloqui videtur, ut de episcoporum iurisdictione, & quo pacto illam in res temporales exercent, aliquid differam. quę cum maxime nostris hęc temporibus in controuersiam vocata sit, & vehementissime a recentioribus impugnata, neque prætermittenda, neque in tanta rerum perturbatione negligenda est: vt tandem illis respondere possimus, qui grauiter episcoporum auctoritati detrahunt. Eorum causa mul-

sa multis rationibus nititur, quas nullis non locis versant, & maxime lib. 1. C. Iustiniani tit. 4. de episcopali audientia, vbi affirmant episcopos iurisdictionem non habere, quia neque forū legibus habent, vt ait Valentinianus non uel. de episcopali iudicio; nec apparitionē, nec executionem; sed eorum iudicium delegatorum, qui etiam notionem non iurisdictionem habent, & sententias magistratus exequentur. Quod ex Sozomeno lib. 8. historię eius ἐργων τὰ κενόμηνια ὡς τὸ ἐπιτοπίων ἀγὰρ τοὺς ἀρχόντας καὶ τοὺς δικονομάρχους αὐτοῖς στρατώταις. & videtur nouel. 120. διακοδοσίαν accipere pro notionem. Itaque non de episcopali iurisdictione, sed de episcopali audientia merito titulus inscriptus est.

2 Iurisdictionem vero explicant proprie notionem, quę iure magistratus competit, cū ab eo dicatur qui ius dicit, id est, iubet. Quę enim mandatā est a magistratu, aut lege, specialiter magistratui delegata est, non iure suo competit. Officio quidem magistratus continetur, sed iurisdictione non continetur. Vnde iudicij publici cognitio, executio, & animaduersio criminum, iurisdictionis non sunt quia iure magistratus non competūt, vel vt loquitur Dionysius Halicarnasseus, nō sunt ἀλόγου δου ἐπὶ τῷ ἀρχῶν, sed lege datur D. de off. cui man. iurisd. & l. aliud S. ult. de ver. signif. Qua de re si ab episcopi sententia appellatum sit ad præsidem prouincię, & præses conseruauerit sententiam episcopi, eam ipse præses exequetur. l. episcopale. C. de episc. aud. Quia suę sententię episcopus executionem non habet, id est, iurisdictionem aut forum; sed audientia, & cognitionem tantum, ut Iudex delegatus. hęc varij auctores nostri temporis affirmarunt.

3 Sed in hac disputatione malo veniam deprecari, quam culpa carere, præsertim cum res eo sit redacta, ut inter tot iuriconsultissimos, qui nostro hoc tempore magna cum laude florent, nullus huius causę patrocinium susceperit. Quare vt hanc disputationem illustrem, hęc necessario præmittenda duco. Primum iurisdictionem ex tribus ini-

tij originem duxisse: lege, necessitate, & consuetudine. Quod ex Modestino D. de legibus constat. Cū iura omnia aut consensus populi faciat, ut quę sunt plebis iussu fancita, aut necessitas, vt S. C. cum aucto numero P. R. necessitas curam totius reipub. ad Senatum deduxerit, aut tandem ius consuetudine firmatum, quod inueteratus mos attulit. Similia Menander de dominatu eleganter retulit:

Τετρα γὰρ ὄντι δέσποτα οἱ ὄν
 Ἀπὸ τῆς γένεσος, ἢ τῆς νόμου
 ἢ τῆς ἀνάγκης, ἢ τῆς ἐπιτοῦ τῆς πύ.

ideft, Tria quidem sunt here, ex quibus

Fiunt & præstantur omnia, aut ex legibus
 Aut necessitate, & ex moribus tertium.

Hęc etiam tria capita iurisdictionem in res seculare episcopis contulerunt.

Primum naturale ius siue ius gentium, quo mentes hominum Dei opinione imbuuntur (ut ait Cicero 1. Tusculana, & Xenophon de dictis factisque Socratis) hanc potestatem sacerdotibus contulit. Numquam enim fuerunt hominum mores sine sacris, nec sacra sine sacerdotibus, nec sacerdotes sine potestate legis fanciundę, uel sine auctoritate iudicij statuendi. Ab externis exordiar, ut liberior postmodum dicēdi campus pateat: Apud Aegyptios teste Aeliano lib. 14. variarum historiarum cap. 34. sacerdotes indices erant: sic Druidę sacerdotes Gallorum, fere de oībus controuersijs, cū publicis tum priuatis statuebāt. Et si quod esset admissū facinus, si cades facta, si de hereditate uel finibus controuersia, ij dē decernebant, premia pœnasq; constatuebant. Si quis autē priuatus aut publicus eorū decreto nō stetit: sacrificijs interdicebant, quę pœna apud illos erat grauissima. Nā quibus erat interdictū, ij numero sceleratorū habebantur, ab his omnes decedebant, aditūq; sermonēq; defugiebant, ne quid ex cōtagione incōmodi acciperēt: vt auctor est Cęsar lib. 6. de bello Gallico, & Stephanus forcatulus lib. de Gallorum veteri religione. Præterea sacerdotes Germanorum (vt ait Cornel. Tacitus lib. de moribus Germanorum) in conuē-

tibus

tibus publicis, ubi sepe de summa rerum agebatur, ius habebant imperandi, & silentium indicendi. In Aethiopia, sacerdotes Meroe tanta pollebant dignitate, ut quando illis videretur, regi nūciarent ut mortem oppeteret, regnūque deponeret. Quę consuetudo usq; ad Ergamenem regem perdurauit, ut refert Diodorus Siculus lib. 4. Bibliothecę cap. 1. Apud Slauios, ut refert Helmodius lib. 2. cap. 12. sacerdotes maiores sunt regibus, cum ab illorum auctoritate pēdeant; apud Vtopiensēs Insulanos (ut ait Thomas Morus lib. 2. Vtopię) Sacerdotes nulli sub sunt, omnibus præ sunt, suntque morum censors acerrimi.

5 Eadem gentium consensione, quasi naturę uocibus impulsus Numa, sacra in Urbem inuexit, Pont. Max. aliosq; sacerdotes constituit, eis dedit condendarum legum auctoritatē de sacris arbitrato suo, ipsosque Pontifices nulli potestati fecit obnoxios. Adeo quidem tunc potestas Pontificum ampla fuit, ut non teneretur causas ad Senatum referre, aut ei aliquam rationem reddere, cum Senatus Pontificum iussa rescindere non posset; vt ex Plinio de uiris Illustribus & ex Dionysio Halicarnasseo lib. 2. colligitur his uerbis: *Novissima Numa institutorum pars continebat, sacra maximi apud Romanos sacerdotij, cuius potestas est amplissima. Nam de omnibus causis ad sacra pertinentibus iudicant, & inter priuatos & magistratus, & inter Deorum ministros, nouasque leges de sacris arbitrato suo condunt, sicubi destituuntur scriptis legibus, ac magistratus penes quos ceremonie sunt, ac sacrificia, sacerdotesque omnes examinant: ministros quoque sacrorum in officio continent, ne quid præter solennes ritus faciant. A profano etiam & imperito uulgo consuluntur de cultu Deorum ac Geniorum, alijsque religionibus. quod si quem animaduertant præscripta sua contemnere, eum multat pro delicti magnitudine. Ipsi nullius potestati sunt obnoxij, nec debent uel senatui uel populo reddere rationem: Hęc ille.* Ab hoc tempore cœpit Pontificum iurisdictione partim a Numa conscripta, partim a Pontificibus aucta, & consuetudine firmata: quę tantum apud homines ualuit, ut multi varijs temporibus magistratu ab

tu abire, dignitatem deponere, & potestate regia consulari se abdicare a Pontificibus iussi coactique fuerint: *cum Pont. Maximus* (vt ait Festus Pompeius lib. de uerb. signif. verbo, ordo conuiuij, *esset omniū sacerdotum iudex, & arbiter rerum diuinarum & humanarum*. Qua de re Metellus Pontifex Maximus (vt ait Liuius lib. 29.) Posthumium consulem ad bellum gerendum Africam petentem, ne a sacris discederet, multa indicta, Vrbe egredi passus non est, religionique summum imperium cessit. Quo exemplo, alijsq. quam plurimis quæ extant apud Valerium Max. lib. 1. cap. 1. Pontificum dignitas, eorumque iurisdictione maxime commendatur: quam cum Imperatores pertimescerent, summo Pontificatu initiari, & omnibus sacris inaugurari uoluerunt, vt ait Dion Cassius lib. 53. ne illorum dignitas alicuius potestati cederet. quod etiam ex Virgilio lib. 3. Aeneidos constat.

Rex Anius, rex idem hominum, plebique sacerdos,

Vitis, & sacra redimitis tempora lauro.

Vbi Seruius exacte omnia;

6

Iurisdictione uero Sacerdotum versabatur, tam circa religionem, quam circa rempub. cum res sacre ad statum rei Romanæ spectarent, vt ait Vlpianus D. de iustitia & iure, l. 1. §. 1. & Alciatus l. pupillus §. munus D. de uerb. signif. In religionis parte tractabatur de rebus diuinis, de sacris cæremonijs, de personis sacris, & de his quæ accessorie sacra respiciebant. In reipub. negotijs agebatur potissimum de pauperibus, pijs causis, de personis quæ fori eorum erant; vt scribit Cicero, oratione pro domo sua, & de Aruspicias responsis, & Liuius lib. 1. Item de testamentis, cum calatis comitijs, quæ proprie Pontificum erant, ut docet Gellius lib. 15. cap. 26. Pontifices testamentorum factionibus præessent. Item de mancipationibus, & adoptionibus discernebant, vt multi lib. 2. institutorum tit. 10. docuerunt. Hanc uero potestatem, quæ maxima erat, suspectam & in uisam fuisse a patricijs, satis aperte Liuij locus lib. 4. ostendit. Apud quem conqueruntur, pontifices auguresq;

ple-

plebi communicari: & graue putant esse, si Salij, Flaminesque nusquam alio, quam ad sacrificandum pro populo sine imperijs ac potestatibus relinquuntur: vt satis mirari nequeam, cur aliqui ex hoc Liuij loco omnem iurisdictionem & potestatem adimere Pontificibus contendant, cum tantum abest quod hic locus sacerdotum iurisdictionem infirmet, quam quod eam maxime statuatur, cum ex illa ipsa populj querela summa sacerdotum auctoritas colligatur. Sic etiam aliorum sententia uix æquo animo ferenda est, qua Pontificum potestatem legis munere, non tamen iurisdictione contineri arbitrantur: cum hæc non a lege specialiter Pontificibus demandata, quales sunt poenæ criminibus impositæ, quæ lege proueniunt, sed suo competant iure, & ex natura magistratus, sacerdotique descendant.

7 Præterea in veteri lege unde multa ceteræ nationes mutatae sunt, sacerdotibus suo iure, non solum legum condendarum, sed etiam de miserabilibus, & pijs personis iudicandi, æterna potestas fuit. Moyse, & Aaron leges & cæremonias populis præscribebant: quos alij sacerdotes secuti, iura statuebant in populo, controuersias dirimebant, *inter mundum & immundum; inter lepram & lepram, inter causam & causam*, vt ait Ezechiel cap. 44. & 2. Paralip. 19. iudicabant: immo uero omnia ambigua causarum genera, de quibus aliqua controuersia orta erat, ex Deut. 17. a sacerdotibus tollebantur: cum Dei loco præfiderent, & in eorum uerbo atque sententia Dei iudicium confisteret: Quod religiosissimus rex Iosaphat Paralip. 17. ex translatione Luciferi Calaritani, demonstrauit: *Uide, inquit, quid uobis facitis, id est, ne graue uobis malum inferatis: Non enim homini iudicatis, sed Domino, qui uobiscum est in uerbo*. Unde populus ad sacerdotes confluebat querens, iudicium a Deo, cum eius iudicium atque sententiam ad sacerdotis uerbum accedere arbitrarentur. Quid autem sit Dominum in uerbo esse, ex eodem Luciferi translatione colligitur: *Ecce, inquit, Amarias sacerdos princeps super uos in omne uerbum Domini, & Iabadias filius Simabel qui princeps*

ceps

ceps Domini Iuda, in omne verbum regis. Verbum Domini, lex Domini est, in scripturis sanctis contenta: in qua cū omnia iudicia conscripta sint, sacerdotum partes erant, inter sanguinem, & sanguinem, inter causam & causam indicare, idest, inter spirituales, & temporales res iudicium auctoritatemq. interponere, propriaq. iurisdictione omnem cōtrouersiam dirimere; vt cap. per venerabilem. qui filii sint legitimi, ex hac huius loci interpretatione Innocentius III. illud factum dissoluit. *Verbum vero regis*, eius mandata & iussa significat, quæ vel ad indicendum bellū, vel ad tributa exigenda, vel ad populi tumultus sedandos spectabant: quod ex illa populi postulatione, quæ animū Dei perculserat, colligitur. Bellorum enim maxime causa atque præsidii potissimum regem profusis clamoribus populi postularunt, ut Osee cap. 13. demonstratur: *Vbi rex tuus maxime nunc? saluet te in omnibus urbibus tuis, & iudices tui, de quibus dixisti, da mihi regem.* Quare ad salutem, & præsidium, maxime bellorum tempore, regem efflagitarūt populi, vt a ceruicibus gladios, vastitatem ab urbibus, ab omnibus tandem ferrum flammamque depelleret. At vero iudicium, quod lege præscriptum erat, ad regem proprie nō spectare; sed tantum legis præsidium atque custodiam, ex Deuter. cap. 33. colligitur his verbis: *Legem præcepit nobis Moyses hereditate multitudinis Iacob, erit apud rectissimum rex, congregatis principibus populi.* Qui locus est ex hebreo facile in aperto est, vt obseruauit Oleaster. erat enim futurus rex in rectitudine, vel ad rectum, nempe ad legem Domini egregie tuendam, quamdiu cum principibus populi societate quadam & confociatione iungeretur. Etenim sacerdotes iudices controuersiarum, inspectores omnium, punitores damnatorum constitutos fuisse, Iosephus lib. 2. aduersus Appionem conscripsit. Quod ex Deut. cap. 17. & 19. aperte colligitur: *Si steteris testis mendax contra hominem, accusans eum prauaricationis, stabunt ambo ante Dominū coram sacerdotibus, & coram iudicibus.* erant igitur sacerdotes vna cum principibus qui assidebant, ad causas discer-

nen-

nendas, vel componendas fore controuersias, vt Philo lib. 3. de vita Moyfi, docuit exponens locum Leuit. 15. his verbis: *Comprehensum hominem adduxerunt ad principem, cui assidebant in concilio sacerdotes.* ex quibus aperte constat, nūquā Pōtifices regibus paruisse, neq. illis abrogatā iudicandi potestatem, cum ex eorū præscripto reges iura constituerent atque discernent: sed Philo Iudæus, licet alibi hanc veritatem aperte docuerit lib. tamen de profugis, maxime suis sacerdotibus fuit iniurius: in alijs quidē rebus, si credimus S. Augustino contra Faustum lib. 11. cap. 38. satis aperte allucinatus, in hac vero disputatione, nec sibi ipsi, nec scripturæ consentiens: cum satis liquido cōstet Leuit. 4. sacrificium sacerdotis pro ignorantis immolatum, principis sacrificio præferri; ex quo apud scripturam cuiusque hominis dignitas colligitur, cuius rei causam idem Philo in lib. de victimis reddidit, quia sacerdos toti populo collatus illi par esse videatur, eique præscribat, eiusq. gerat ministerium: princeps vero sacerdoti oppositus inferior iudicetur, eique pareat, a quo inauguratur atque regium diadema capit. Qua de re Theodoritus in Leuiticum q. 1. & Procopius Gazæus in eundem locum, sacerdotes veteres principe honoratiores, & maiori dignitate præstantiores fuisse docuerunt, cum reges tamquam inferiores, a sacerdotibus tamquam a superioribus melioribusq. benedictionem acceperint. Quamobrem in populi grauioribus causis, sacerdotes se per iura præscriperunt, & ea fecerunt seruare, cum legum transgressores, quandoque etiam inuitis regibus, vt de Samuele legimus, occiderint. Quamrē fortasse minus exacte Sixtus Senensis lib. 5. Bibliothecæ adnotatione 176. complexus est, ut alibi, ne orationis cursum retardemus, copiosius demonstrabo.

8 Similem æque ac veteres sacerdotes, immo longe maiorem ac illustriorem potestatem adepti sunt episcopi in ecclesia, non quidem populi consensu, sed auctoritate diuina; qua ipsis a B. Paulo 1. ad Corinth. 6. diuinitus man-

X

data

alterum accusari apud iniquos, & non apud sanctos? Audet inquit, vt ait Hieronymus & Sedulius, iudicium manu conferere, & in controuersia & contentione uersari, cum id a Christi lege abhorrere videatur? Si tamē id vestra imbecillitate fiat, hortor saltim ut vestre disceptationes, sanctorum iudicio dirimantur. Quem plane sensum Clemens Alexandrinus Strom. 7. ex uerbis Pauli videtur agnouisse: *Dominus docuit nos obliuisci accepta iniuria, beneque etiam precari ijs, qui iniuriam intulerunt; cum aperte iusserit pro inimicis orare. Quare iudicio contendere apud iniquos & iniustos, nihil aliud est, quam uelle uideri vicem reddere, & uelle iniuriam referre, quod plane non caret audacia.* Basilius q. 9. diffuse explicata idem admonuit: *Peccatum, inquit, reprehendere & obiurgare oportet, iuxta Domini preceptum, sed litigare in iudiciali foro externo, interdixit pietatis sermo, dum ait. Qui uult te cum in iudicio contendere, & tunicam auferre, dimitte ei palliū. Et Paulus 1. ad Corinth. 6. Audet aliquis vestrum litigare apud iniquos, & non apud sanctos?* Sed num veritatem defendere, & nostras partes tueri, aut aliorum calumnias coercere prohibemur, ita ut necessario veritas deferenda sit, & aduersarijs premētibus succumbendum? Ne id quidem. sed statim, inquit Basilius: *Coram sanctis uocabimus in iudicium maiorem rationem habentes salutis fratrum, quam pecuniarum; presertim ad declarandam ueritatem, dum is qui perfidiam auspicatus est nos ad commune iudicium uocat. Tunc enim iure descendimus ad redarguendum prosequentes prouocantem, ut ueritatem illustremus.* Ex quibus uerbis aperte constat, hoc inter alia maxime esse in causa, cur a Christianis lites institui atque ab ecclesie magistratibus terminari possint, nempe ueritatis studium. Nam licet non sit perfectionis spiritualis litigare, ad quam Christus maxime hortabatur vt S. Diadochus uelle uidetur lib. de perfectione spirituali; cap. 64. tamen lites iustas prosequi, delictum non est; cū aliquando necessarium sit ecclesie gubernationi, non tamen lites instituere, quam etiam res suas armis belloque defendere, ut S. Thomas 2. 2. q. 40. explicauit. Petrus uero

Damianus in epist. 6. parum ecclesiasticis uidetur concessisse, cum ius omne litigandi ab eis adimat, cum tamen secus sit, vt Hermas Lematius lib. 7. de instauranda ueteri religione cap. 29. & 30. docte satis & copiose tractauit. Fateor quidem Christum & Apostolos monitis quibusdā ab huiusmodi controuersijs populos dehortatos fuisse, nō tamē ab illis ius litigandi sustulisse, eo tamē seruato ordine ac ratione, ut ad episcopos suas contētiones deferrent, tamquā ad iudices, a quibus sopiri, aut dirimi disceptationes possent. Etenim cum turpe uideretur Christianos homines, qui simplicitati studere debent, apud iniquos iudices deferri, merito instituit Paulus apud sanctos probatēq; fidei homines, & maxime apud episcopos, qui & auctoritate & prudentia præstant, omnes disceptationes terminari. Quod Theodoritus Scutatorius in huius loci commentarijs qui græci M. S. habentur in Vaticano explicauit: ubi iniquos iudices nominari arbitratur a Paulo, qui humano more, & ex humanæ diei consuetudine, id est, non ex Euangelij religionisque sententiā iudicabant; sanctos uero, spirituales siue sacerdotes, iuxta illud Pauli ad Galat. 6. *Vos qui spirituales estis corripite eum in spiritu lenitatis.* vel ut habet textus græcus *καταειλετε*, id est, si diffidium fuerit, integrate, aptate, solidate. Sic eodem Paulus ad Ephes. 4. doctores appellat ad consummationē sanctorum *ωεις τον καταρτισμον*, id est, ad integritatē & soliditatem aliorum, ut ab ijs pietas sanctitasque doceatur, & diffidia omnia componantur. Illi uero qui existimant ex Luc. 12. a Christo causarum controuersias reiectas fuisse cum fratrum postulationem reijceret, eorumq; diffidium nollet componere, minus iusto Christi locum uidentur intellexisse. quod S. Titus Bostrorum episcopus explicauit his uerbis: *Cur Dominus dicente quodam; Magister dic fratri meo, ut diuidat mecum hereditatem, excepit dicens: Homo, quis me constituit iudicem aut diuisorem super vos? Qui pretermisissis utilibus, & ad anime salutem facientibus, que eum uel in primis inquirere oportebat, de terrenis momentaneisque*

anxius; Christum istiusmodi rerum sequestrem deposcebat. Ob hoc ergo tamquam importunum neque quidquam, ut ea que scire debebat, disceret sollicitum, placido vultu illum a se dimisit. Cum autem hominem propter repulsam, pusillanimum effectum animaduertisset, innata grauitate usus, cum illi ipsi tum ceteris omnibus quoque, qui vel tunc audiebant, vel in posterum audituri erant, suasisit, ne fluxis istis caducisq. rebus nimium sese dederent; neque propter eiusmodi res concertationem aliquam cum fratribus inirent, etiamsi qui plus iusto obtinere aliquando contenderent. Verum dicti illius: Volenti tunicam suam tollere, dimitte ei & pallium, memores iniuria vltro cederent, eaque, que ad anime salutem utilia vel necessaria haberentur, studiose inuestigarent, & auaritiam fugerent.

Ergo cum ex his constet controuersias ad ecclesie & episcoporum tribunalia fuisse delatas, merito Theodoricus lib. 3. uariarum epistola ad Petrum episcopum hortabatur, ut Germano ius redderet. *Si in alienis causis* (ita enim secularis causas appellauit) *beatitudinem uestram conuenit adhiberi, ut per uos iurgantium strepitus conquiescat; quanto magis ad uos remitti debet, quod uos spectat actores. Atque ideo sanctitas uestra a Germano nos aditos flebili allegatione cognoscat, qui se filium legitimum asserit quondam Thomatis; dicens partem facultatis patris sui a uobis detineri; & subiungit: Quoniam causarum uestrarum qualitas uobis debet iudicibus terminari, a quo est spectanda magis quam imponenda iustitia.* hęc Theodericus.

11. q. 1. re-
latum.

Istud idem S. Gregorius Nyssenus in uita B. Gregorij miraculorum opificis, docuit his uerbis: *Quidquid a Gregorio uel diceretur, uel fieret, diuina uirtute & agi, & dici populi credebant. Ne secularium quidem ac temporalium controuersiarum aliud ullum iudicium, sibi magis ratum ac firmum maioris uel auctoritatis esse putabant: Sed omnis questio disceptatioque, & omnis intricatus, & explicatu difficilis negotiorum nexus, illius consilij & admonitionibus resolvebatur, & dirimebatur.* Quod ex epistola. 1. canonica eiusdem Gregorij can-

5. col-

5. colligitur. Vbi Euphrosinum iudicem se transmissurum pollicetur, ut iuxta formam sibi præ criptam, agros a Gothis occupatos faceret restituere, & quænam essent accusationes admittendæ disponeret. Theophilus Alex. epistola. 2. Paschali, potestatem iudicij sibi datam esse, & iurgantium fratrum causas ad se deferri solitas memorat. Quod plane ex S. Cyrilli facto satis dilucide comprobatur, ut refert Nicephorus lib. 14. cap. 14. Qui cum episcopatum suscepisset, maximo fastu, grauissimorum magistratuum more eam dignitatem inuit, a quo initium habuit ecclesia Alexandrina, ut in ea episcopi secularia negotia frequentius gererent, & instituta ciuilia quæ Græci πολιτείας nominant, seu descriptiones ordinationesq. publicas inspicerent. Quod fuit in causa, quam obrè præfecti Urbis episcoporum potentiam oderint, quod hi multa ex publicis negotiis quæ ad illorum iurisdictionem antea pertinere uidebantur, ad se suaque Tribunalia pertraxissent, ut iam superioribus capitibus docuimus. Præterea S. Epiphianus, ut in eius uita a Ioanne conscripta legimus, cum defensor ecclesie stitibus diiudicandis constituisset, & potius pauperum quam iudicij rationi consulere, eo expulso, omnibus qui ad illum ueniebant iudicium reddebat, eosq. a matutina usq. ad horam nonam audiebat, ut illorum dirimeret controuersias. Ad hæc Synesius qui tempore Theodosii floruit, hæc secularium ciuiliuq. negotia ad ecclesiam spectare, in epist. ad Eunopiū, quæ refert Nicephorus lib. 14. cap. 55. egregio testimonio docuit his uerbis: *Negotia episcopus gerere debet, quæ simul oēs tangunt. Quæ enim communia omnium sunt, unum ipsum curare opus est, nisi criminibus omnibus obnoxius esse uelit.* Et paulo post. Cum a curis quibus homines nimium conficiuntur, abhorreret maxime, tamen se munus iudicandi suscepturum, pollicitus est his uerbis: *Constantiam si Deus uoluerit retinebo; Atque quamuis a curis alienus macerabor, causarumque & negotiorum quantumuis graue ministerium hoc, Deo confisus, sustinebo. Quæ uero fuerit ista negotiorum administratio, ex uerbis græcis aperte*

te

te colligitur. Erat enim *δικιδίων καὶ ἀρετῶν λειτουργία*, idest, caussarū & negotiorū administratio, ut etiā in epistola ad Andronicum exactius explicauit. Iniquo enim animo patiebatur Synesius, otio nimium indulgens, turbam tumultumque fori, illamque multis verbis insectabatur, publicum sacerdotium hac sola de caussa auersatus. Sed tandem cum precibus victus, in Pontificem consecraretur, se alacriter & ex animo seculares caussas suscipiturum promisit. Quod munus adeo studiose sustinuit, ut plerumque magna militum manu, ut ipse variis in epistolis est auctor, multis repugnantibus & inuitis obnixè retinuerit, ne ab aduersariis pro ridiculo haberetur. Tandem Iuo Carnotensis, cum negotia secularia pertractaret, & subditorum caussis cōsuleret, in epistola 4. ita ait: *Errabundis ouibus medicinā providere nos cōuenit, ne otii nostrū negotijs secularibus praeponamus, quo minus parturiēti ecclesiae debitū ministremus.* Et epist. 6. *Nostrae orationes propter instantes necessitudines & seculariū negotiorū tumultus saepe sunt perturbatae.* sed de his copiose multa pertractata sunt ab Helia Archiepiscopo Turonensi, in eo libro quem inscripsit, contra impiam Gallorum sancionem cui pragmaticę nomē est; edito Romæ apud Eucharum sitber 1486. Solet enim ecclesia uarie per dispensationis rationē agere, ut ait Iuo Carnotensis epistola 262. & 285. easque leges statuere, quas opportunitas tēporis, & necessitas tulerit: ex qua sola re veteris Philosophi sententia quā falso ex Suida hæretici referunt, facile confutari potest, cum perperam ciuilem virtutem ab episcopali functione seiungat, & tamquā ea quæ maxime natura dissident, connecti posse neget.

Hæc tamen perabsurda sunt, cum inter episcopos in negotiis ciuilibus peragendis, & dirimendis fori contro-
uerfiis, multi clariores & insigniores sint habiti, qui hac de caussa ecclesiae administrationem susceperunt; ut Phileas Thumitarum episcopus, quem egregio testimonio commendat Nicephorus lib. 7. cap. 9. & Macedonius Constantinopolitanus in tractandis secularibus negotiis,

& in

& in conuictu hominum, consuetudineq. magnorum virorum (vt idem est auctor lib. 9. cap. 4.) miræ virtutis & industriæ. Qui ea de caussa ab Alexandro sanctissimo episcopo designatus aliis omnibus episcopale cathedram præripuit; sic Maurilius Cadurcorum episcopus, vt ait Gregorius Turonensis lib. 5. cap. 42. in iudiciis publicis reddendis, summæ virtutis atque industriæ exitit. Adeo enim rerum temporalium cura episcopo necessaria est, vt sine ea res spirituales negligantur, atque exacte gubernari nō possint. Quod docuit Paschalis Papa 1. q. 3. ca. si quis obiecerit: *Cum præfulatus ecclesiae, non solum de sacerdotum, verū etiam de secularium utilitatibus debeat esse sollicitus; (1. q. 4. ca. quia) & extrinsecæ subditorum utilitati prospicere.* 39. dist. ca. Petrus. Quare merito episcopi multa secularia negotia ad sua Tribunalia deduxere, ne subditi ob sacerdotum neglectum, secularium principum iniuriis paterent.

11 Quare iure a summis Pontificibus sancitum est, illos vt indignos ab electione promotioneq. muneris Pontificii repellendos esse, vel saltem illis coadiutores sociosq. adiungendos, qui ad caussas seculares pertractandas imprudentes existunt, vt 74. dist. cap. episcopus. & 7. q. 1. ca. quia frater. Quod etiam in concilio primo Carthaginensi, vt refert Burchardus Vormacien. lib. 1. cap. 8. statutū est. Episcopos qui ordinandi erant antea examinari debere, an semper suis negotiis cauerint; an suis rebus consuluerint, cum maxime rebus omnibus, quæ sibi ex munere episcopali credi solent, diligenter præcauere debeant.

12 In qua re Romani Pōtifices totius Urbis & orbis Antistites, maximam laudem promeruerunt: cum in omnibus caussis grauioribus, quæ vel ad religionem publicāq. disciplinam, vel ad statum rei Romanę, ubi dominatum gerunt, spectarent, plurimum auctoritate ualuerint. Extat magni illius senatoris patritiiq. & præfecti urbis Aurelii Cassiodori, lib. 11. varia. epistola ad Ioannem episcopum Romanum conscripta, ubi aperta fit eius auctoritatis mentio. Sed illius verba audiamus. *Nolite in me tantū*

Y

rcyce-

reijcere ciuitatis illius curam, quæ potius uestra laude secunda est. Vos enim speculatores Christiano populo præsideris, vos patris nomine uniuersos diligitis. ergo securitas plebis ad uestram respicit famam, cui diuinitus est commissæ custodia. Quæ propter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia. Pascitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem: tamen neque ista potestis negligere, quæ corporis iustitiam videntur continere. Nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est utraque re fouere. hæc ille. Quæ plane cum alijs omnibus patribus maxime consentiant ideo S. Ignatius varijs in epistolis, & S. Clemens Romanus lib. 2. const. cap. 14. 25. 26. & 34. episcopum regem appellat: quia non solum animis, sed etiam corporibus præsit. S. Grego. Nazianzenus Apologetico. 1. & oratione de modestia seruanda, episcopos rebus omnibus secularibus tamquam animam corpori præfectos existimat; vt quemadmodum Deus anime, & anima corpori; sic episcopus rebus omnibus imperet. S. Hieron. in epitaphio Nepotiani, episcopum cum rege conferens, illum huic antestare, atq. superiorem esse confirmauit: *Rex nolentibus præsit, episcopus volentibus; ille terrore subijcit, hic seruituti datur; ille corpora custodit ad mortem, hic animam seruat ad vitam; huius conuersatio quasi in specula constituta, magistra est publicæ disciplina; et quidquid fecerit id sibi omnes faciendum putat.* hæc ille.

Sed ad aliud caput accedamus, & de imperialibus rescriptis, quibus non tam concessa quam prorogata, aut euulgata fuit episcoporum iurisdictio, disputemus. Imperator Constantinus, vt ait Nicephorus lib. 7. cap. 46. iudicium ciuiliu causarum iurisditionemque in clericos episcopis commisit, quæ tamen proprie ab Imperatore episcopis mandata non fuit, cum illis ex canone Apostolico 37. ex proprio munere & magistratus officio conueniret. Mox quod episcopi decernerent id robur auctoritatemque sententiæ habere decreuit, & firma immutabiliaque esse voluit, quæ in synodis iudicata forent: quæ plane a Christo Domino potius quam principum rescriptis firmitatem obtinent; cum synodalia decreta Spiritus sancti auctori-

toritate; & non humano præsidio aut ingenio nitantur. Istud tamen eo consilio præcepit Deo charissimus Imperator, & in Codicem De ijs quæ in ecclesia mittuntur, l. 1. & 2. retulit, & in Codicem Theodosianum lib. 16. tit. 2. l. 4. ne ab inferioribus magistratibus, ui aut dolo malo sanctissimorum episcoporum decreta infirmarentur. Ita etiam de hæreticorum factione, qua ecclesia vexabatur, iudicium causamque ad Siluestrum Pontificem retulit idem Imperator, euocatis ad domum Faustæ ex Gallia episcopis, vt in causa Donatistarum vna cum Siluestro assiderent. Quod ex B. Hieronymo epist. 133. ad Marcellam, vbi de Reticio Augustodunensi episcopo agit, & ex Optato Mileuitano lib. 1. satis aperte liquet. In qua rerum perturbatione, mirificum se Constantinus præbuit artificem; vt Donatistarum siue Mōtensium temeritatem comprimeret, ut ex C. Theodo. lib. 16. tit. de epif. & cler. l. 1. constat: Constantinum vero imitati sunt alij Imperatores, qui sanctissimas leges pro ecclesiæ libertate tulerunt, quæ in C. de epif. & cler. & de sacros. eccles. continentur. Sed maxime multa Iustinianus in nouellam 123. retulit, in qua cautum est, non licere ab episcoporum sententia & iudicio prouocare, atque ad eam infirmendam alterius magistratus intercessionem deferre: cum plane impium videretur a parentum nostrorum sententiis recedere. Sic etiam nouel. 86. sancitum est, ab episcopis vindicari debere eas iniurias, quæ a præside prouinciæ subditis imponuntur.

14 Quæ omnia tamen ab imperialibus rescriptis emanare videantur, proprie tamen ab ipsomet episcopali munere & magistratus officio descendunt, vt l. 30. lib. 2. Vuisigothorum sancitum est his fere verbis: *Sacerdotes Dei, quibus pro remedijs oppressorum vel pauperum, diuinitus cura commissæ est, Deo mediante testamur, vt iudices peruersis iudicijs populos opprimentes paterna charitate commoneant, deinde iudicium terminent, & specialiter iudicij sui formulam denotent.* Et quæ sequuntur,

ut strictim omnia complectamur. Hinc constat hanc potestatem in sacerdotes a Deo provenire, quæ tamen Imperatorum legibus confirmata est, ut ipsorum religioni ac pietati hæc ordinis sacerdotalis immunitas, adscribi posse videretur. Qua de re l. 29. eiusdem 2. lib. ita cautum est.

Quia multimode occurrere debet miserorum penurijs nostra remedium pietatis, ideo quemcumque pauperem constituerit causam habere, episcopus adiungetis sibi alijs viris honestis, inter eos negotium discutere, vel terminare procurrat. Ita ut si a Comite contemni, vel nolle eum acquiescere veritati sacerdos inspexerit, potestatis eius sit eundem Comitem legis huius permissuare constringere, ut emisso iusto iudicio cum rei compositione, rem de qua agitur perentibus partibus consignare. Quod si Comes iudicium episcopi fuerit contempnus implere, episcopo pro contemptu solo dare cogatur quantum quintam partem valere constituerit de re illa, unde actio commota esse videtur. Hæc ex lib. V. visigothorum, qui Foro iugzo apud Hispanos, vbi hæc leges latae sunt, nuncupatur. Quæ profecto pœnæ iure imponuntur comiti, qui episcopi potestatem iurisdictionemque contemnit, cum olim inobedientes sacerdotibus capitali pœnâ plecterentur; ut est etiã a Iustiniano in nouell. 86. relatū. olim enim qui se in ecclesiasticorum causis præsumebatingere, decem libris multabatur: apparitores vero executioni officio perpetuò ab episcopo prohibebantur, ut Balsamontit. 9. cap. 1. demonstravit.

Ex his tertium iurisdictionis initium deducitur, quod 15 episcopis multis in rebus auctoritatem contulit, cum ab eis variorū populorū tumultus sedati extinctiq. fuerint; ut de Basilio, & Cyrillo, & Sergio Papa retulimus. Nam cum sæpe populi a præsidibus vrbium per summam vim iniurijs afficerentur, ad propriam uendicandam libertatē necessario episcoporum præsidio egebant, ut in legibus vel ferendis vel abrogandis eorum accederet auctoritas. ut de Cyrillo refert Nicephorus. lib. 14. cap. 14. Cum enim episcopi constituti sint in populis tamquam nuntij & interpretes Dei, ad eorū dignitatem sæpe adiectæ sunt huma-

humanæ opes, honoresque amplissimi, quibus communiti præsidēs provinciarum ac reges in officio haberent, parentumque auctoritatem apud omnes obtinerent, atque inde custodes ac vindices publicæ libertatis existerent. Hoc vero sæpe factum esse apud Italos, Hispanos, Gallos, Germanos, Britannos, Polonos, veteres auctores, & varia regesta Pontificum memoriæ prodiderunt: cum non solum efferentem se regum & magistratuum licentiam saluberrimam episcoporum auctoritas coercuerit, sed etiam populorum tumultus, ut docuimus, aduersus reges excitatos compresserit. Quare cum populi nullo se aliò præsidio contra libertatem oppressam tueri, aut nobilitatem extintam se ipsos firmare potuerint, sæpe ad rerum statum seruandum ne regna liberentur, episcopos catholice pietatis cultores externa potentia claros, & auctoritate insignes habuere, ne spreta ecclesiæ auctoritate, tamquã euulsis radicibus, quibus fixa ac confirmata est salus omnium, reipub. status concideret: quod S. Isidorus Pelusiota 2. tom. epistola ad Isidorum eiusdem nominis diaconum videtur constare. *Sacerdotij & regni munera (o Isidore qui me cum comune nomē habes) distant, atque etiam maxime inter sese differunt. Illud enim velut anima, hoc vero ut corpus censetur. Sed in salutem eorum qui obediunt, tamquam in finem spectant. Quæ de re apud Iudeos, cum ipsi principatum obtinebant, sacerdotium tamquam magis necessariam constitutum est, & a multitudinis seiuinctum; illi vero cum nimis carpi dediti, atque etiam rudes essent, & regnum postulassent, ipsis utilitatis causa concessum est, scilicet ut reprimeret lapsus eorum, qui sacerdotio non parebant. Etenim qui sacerdotio funguntur, ad illuminandum, qui potiuntur regno ad seruandum populum instituti sunt. Quorum altero sublato, nullum salutis fundamentum consistit. Vnde Propheta. Daniel volens omnem rerum Iudaicarum interitum per crucem demonstrare, omnemq. spem reliquis populi Hebraeorum sublata fuisse, ut post hac nihil iam maius animo concipere possent, dixit: Destruetur chrisma, & iudicium non erit in ipsa. Chrisma sacerdotium significat, iudicium vero Regnum, & rex*

Lib. 12. legum Visigothorum cap. 25. Hermoldus lib. 1. cap. 12.

pub. constitutione, praesertim cum subuerso sacerdotio et regni, & aliorum omnium subuersio visa fuerit. res enim magis praecipua atque praestantes, quae omnia suo gremio complecti videntur, nullibi insistere possunt. Verum regni basis est in Deum pietas, maxime vero si cum illius fuerit seruitute coniuncta: sed quoque regni interitum & reip. Iudeorum funditus euerisionem praedicat Propheta, atque etiam testimonio pollicetur, alias res pulchriores, & diuiniore futuras, et ad maiorem celebritatem perducendas. haec Isidorus.

Externas vero opes maxime necessarias esse tam ad populorum statum, quam ad regni praesidium auctor est Helmoldius Buzouiensis lib. 1. annaliu. cap. 12. cum munificentia Othonis Imperatoris sacerdotes temporalium rerum affluentia cumulari fuerint, ut in de populi fauore asciscere possent, quod episcopi Germaniae in conuentu Geilenhuen, ut id est auctor lib. 3. cap. 18. testati sunt his uerbis: *Domine Papa tene mur obedire, vobis idem vero principi Romani imperij, a quo temporalia possidemus, ad assequendas omnes iustitias uestras iure tenemur assistere.* ergo grati animi causa ob praedia ecclesiae collata, iuuare consilijs regem debet, ipsi tamen obedire non debent.

Enim vero Christianorum regnum, iam profanum non est, sed vna cum aeternae salutis utilitate coniunctum: non saeculare, sed spirituale potius, cum illorum auctoritate dirigi ac gubernari debeat, ad quos spectat spiritualis finis cura & custodia. Vnde principes quamprimum Christiani effecti sunt, & legitimum imperium per sacerdotum inaugurationem suscipiunt, non iam absolute gubernant, sed vna cum Christo imperii habenas gerunt, id est, vna cum sacerdotibus ditiones sibi subiectas tenent; praesertim cum reges ad exequenda mandata sacerdotum a Domino fuerint instituti. Quod S. Gregorius Nazianzenus in oratione ad ciues graui timore perculsos, explicauit his uerbis: *ἡγεῖσθαι ὡς ἡμεῖς, ἡγεῖσθαι ὡς ἡμεῖς*, id est, non absolute tu, o Rex imperium geris, sed vna cum Christo simul gubernas; vna simul cum sacerdotibus prouinciam administras. subiungit: *ἡ δὲ κράτος σου τὸ ἔθνος*, id est, ab illo enim gladius Imperatoribus, & Regibus tribuitur, cum

cum in publica inauguratione legitimus ius utendi gladio concesserint sacerdotes: quod quidem de imperio Germanorum satis liquido constat, cum illud haecenus beneficentia & liberalitate Pontificum, reges Germaniae obtineant, ut Zonaras in vita Irenes & Constantini, Leonicus Chalchodylas li. 1. Hermoldius Buzouie. in chronico lib. 1. cap. 3. Cranzius in metropoli li. 1. cap. 14. Cl. de iure iura. cap. venerabilis de ele. & electi. Robertus Gaguinus. li. 1. Radeuicus li. 1. ca. 9. & tandem Hadrianus III. in sua epistola ad Fridericum retulerunt. Est enim spiritualis potestas veluti anima, quae corpori praesert, cuius actiones nisi ab illa originem ducant, omnino concidunt: anima vero efficit corporeos animalis motus, eosque efficienter producit. Praeterea informat corpus, illique uitam & essentiam confert. tandem est velut finis, ad quem omnes corporis actiones referuntur. eadem prorsus ratione, spiritualis potestas est forma temporalis potestatis, cum ipsa quid iustum, quid non sit praescribat; atque de omnibus legibus, actionibusque saecularibus, tanquam forma disponat, est etiam efficiens causa: quia vna cum temporalis potestate concurret, ut actiones bene dispositae exerceantur. Tandem finis censetur rerum temporalium: quia ut ait Isidorus, *eo consilio a Deo instituti sunt reges, ut reprimerent lapsus eorum, qui sacerdoti parere recusabant.* Qua de re spiritualis potestas vna cum temporalis omnia gubernare, non quidem quasi dignitas Pontificia regum potestatem impediatur aut tollatur, sed vna cum potestate temporalis Pontifex suum imperium exercere debet. Nam quemadmodum anima, ut ait Arist. lib. 1. de anima, sola non net, neque textit, neque edificat; neque solum corpus anima destitutum haec munera exercet, sed id quod ex utroque concretum est; sic sola temporalis dignitas ipsa per se gubernare non potest, nisi ecclesiastica potestate quae eius est anima fulciatur. Neque vero nunc potestas temporalis alio genere finis ab spirituali distinguitur, cum vtriusque idem sit institutum, nempe ciuium felicitas: olim enim antequam regnum ecclesiae pareret, sine secernebatur ab spirituali pote-

cap. fundamta.

22. q. 6. ar. 6. ad 3.

potestate; nunc vero cum in vnum quasi corpus coaluerint, vtriusque idem est finis ac institutum: vnde licet facultates animę sentientis a facultatibus animę rationalis distinguantur, cum tamen anima rationalis corpori infunditur, tunc ipsa inferiores animę facultates complectitur; vt ab ipsa tam actiones vitales, quam animales, quam etiã rationales producantur. Idem prorsus de regno dicendũ est. quod ante quam religionem Christi suscepisset, nulla prorsus ratione ab spiritali potestate pēdebat: quam primum tamen spiritalis potestas ipsi tamquam rationalis animæ ad informandũ accessit, ab illa omnes actiones regni gubernari debēt. Quas ob res nō iam libere reges suo arbitratu de cultu sacro, & de religione seruanda prescribere, nec leges etiam circa res temporales pro libidine sc̄d̄cite, nec populos præter ius fasque punire & coercere possunt, sed ex christianę religionis decreto & disciplina. Quæ omnia vsq; adeo vera sunt, vt olim principes a subditis populis tributa exigere non possent, nisi Synodi cōsensus accessisset, vt ex lib. 12. legum Visigothorum ex prescripto Toletani concilij aperte constat.

Hermas
Lematius.

Hinc hæretici, qui Christi religionem deserunt, regno potiri non possunt, cum persecutores fidei effecti, tamquã bestię immanes quę omnem prorsus humanitatem excurrunt, regno deturbari debeant. Qua de re quam primum religionem deserunt principes, a Romano Pontifice suis regnis & ditionibus eiiciuntur, cum indignum sit hæreticos imperare catholicis, aut religionis contēptores subditis religiosiis prescribere. quod satis in aperto est apud Luciferum Caleritanum lib. 1. pro S. Athanasio aduersus tyrannidem Constantij Imperatoris: *Proba*, inquit Lucifer, *o Constanti te super nos factum iudicem, proba ad hoc te constitutum Imperatorem, ut nos armis tuis ad omnem implendam voluntatem amici tui diaboli perduceres. Cum probare nō possis, quia preceptum sit tibi, non solum non dominari episcopis, sed & ita eorum obedire statuis, ut si subvertere eorum decreta tentaueris, si fueris in superbia comprehensus, morte mori iussus sis.*

Quo-

Quomodo dicere poteris iudicare te posse de episcopis, quibus nisi obedieris, iam quantum apud Deum, mortis pœna fueris mulctatus? Cum hæc ita sint, tu qui es profanus ad Dei domesticos, quare istam sumis in Dei sacerdotem auctoritatem; cum etiam ipsos iudices Iudæos tunc quando in lege manebant Dei, ex genere habere permiserit suo? Si enim, inquit Moyses, dixeris, statuam supra me principem, quomodo & reliquas gentes, quæ in circuitu meo, constituens constitues super te ipsum principem, quemcumque elegerit Dominus Deus tuus, ipsum de fratribus vestris constitues: non poteris constituere super te hominem alienigenam, quoniam non est frater vester. & subsequitur: cur noluerit alienigenam fieri principem, ne scilicet ad sectam suam traheret alios. Propterea dicit, ne reuoces nos in Aegyptum, hoc est, ad idolorũ cultum, quasi dicat, Quis es tu, inquã, qui tibi usurpasti hanc auctoritatẽ, quã tibi Deus non tradidit? & si traderet, & inter te esse permetteret, primo in loco Christianum, te esse oportuerat, quia scelus esset alienigenam Dei seruos iudicare, inimicum religionis domesticos Dei. Deinde si fuisset Christianus, & te principem censuisset Deus sacerdotibus fieri, ad gerendum populum eius, accipe qualem te esse preceperit in Deuteronomio. & erit cum sederit in principatu suo: scribe hoc in libro ante sacerdotes & leuitas, & erit cum ipso, & legeris eis in omnes dies vita eius. hæc Lucifer. Grego. vero Nazianz. qui Lucifero posterior fuit, in oratione de laudibus Basilij, hæreticis principibus, tributa persoluẽda esse negauit, idque ex S. Orestis sententia cōfirmat his verbis: *καὶ τὸ μὴ χεῖναι διαμοφορεῖν κακὸς δοξοῖς πᾶσι γὰρ ὀλυπῶν κακὸς δοξος*, id est, & illud vectigal hæreticis persoluẽdũ nō esse: quisquis enim illi molestiam exhibebat, in hæreticorum numero habebatur. ex quibus verbis aperte colligitur, regem illum cōstituẽdum esse, qui frater sit, hoc est, Christianus, eo enim nomine Christiani donatur a B. Chrysostomo homil. 25. epist. ad hebræos, & cã. ad mensam 11. q. 3. illi tributa soluẽda qui catholicus sit. Tanta enim inter caput & membra debet esse consensus, atq; religionis concordia, ut merito negauerit Iouinianus qui post mortem Iuliani

Z

Apo-

Apostatæ salutabatur Augustus, se posse exercitui impèr-
 rare, qui pestiferæ religionis doctrina esset imbutus; ut do-
 cet Theodoritus lib. 4. cap. 1. Hinc Valentinianus Impe-
 rator negauit Valenti fratri auxilium, quia religionem
 diuersam amplectebatur, & Christum impugnabat, vt au-
 ctor est Cedrenus in historiarû compendio: idē plane de
 Gratiano Augusto retulit Zonaras, qui affirmauit cum
 homine Dei hoste societatem ineundam non esse. ex qui-
 bus constat merito regem Romanorum iure iurando cō-
 firmare, se numquam societatem habiturum cum eo, qui
 catholicæ fidei communionem nō habet; ne videatur ami-
 citiam cum perfidis contraxisse; & refertur in Clement.
 vnica. S. porro. de iur. iura. Vnde episcopi quamprimum
 necessitate officij vrgentur, reges qui religionem impu-
 gnant, vel e gradu deiiciunt (vt ex Hieremiæ testimonio
 docuit Lucifer lib. de non parcendo in Deum delinquen-
 tibus) vel illorum tyrannidē conuictijs infectantur. De
 qua re S. Isidorus Pelusiota tom. 2. epist. ad Cyrum pre-
 sbyterum scripsit: *Sacerdotium regno sublimius & præstantius
 est, sed non decet illos, qui hoc munus sortiuntur, eius causa elatos
 esse, atque eo nomine alios contemnere, sed potius per omnem ani-
 mi mansuetudinem, eius præstantissima atque apertissima orna-
 menta extollere, vt inde omnes animaduertant, sacerdotium om-
 ni mortalium honori, ac dignitati præstare, quando diuina gra-
 tia & nutu sacerdotium asecuti sunt, vt in aliorum utilitatem
 & commodum cederet: & iusti cum sint, tyrannidem aliorum in-
 sectari possint.* hæc Isidorus. Episcopos uero ex auctoritate
 Pontificis Romani, Imperatores deponere potuisse, do-
 cet Hermoldus lib. 1. cap. 32. Vbi cum episcopi hæsitā-
 rent, utrum possent regem regno deturbare, sic illos be-
 ne animatos ac cōfidentes reddidit Maguntinus. *Quousq.
 trepidamus, o socij? nonne officij nostri est regem consecrare,
 consecratum inuestire? Quod ergo principum decreto impendere
 licet, eorundem auctoritate tollere non licet? quem meritū inue-
 stiuimus, immeritum non desuestiamus?* hæc ibi.

Qua de re Henricus III. in epist. ad Hildebrandum
 se

se, suamque perfidiam Iuliani exemplo tueri non potest.
 qui cum esset Apostata, episcoporum tamen prudentia
 depositus non est, sed soli Deo relictus est deponendus.
 Hoc enim ab ecclesia opportuna ratione eo tempore per-
 missum fuit, ne ille grauius malū excitaret aduersus Chri-
 stianos, & in eos ferocius defæuaret, ut ca. Iulianus. 11. q.
 3. & ca. Imperatores. S. Iulianus, & ibi glo. quod etiam
 docuit Ioannes Lupus tract. de confederatione princi-
 pum, q. 2. *Quæ licet uera sint, nihil tamen sui muneris in-
 termiserūt episcopi, quin hominem grauius obiurgarēt,
 atque conuictijs a tanto errore & impietate auerterent.
 Frustra tamen ut ex lib. eiusdem Iuliani constat, qui Mi-
 sropogon inscribitur.*

18 Sed addendum est, vt hæc disputatio illustrior fiat, ma-
 gistratuū alios habuisse notionē tantū & nō iurisdictionē,
 alios iurisdictionem & executionem, alios vero iurisdic-
 tionem, nō tamen in rebus omnibus executionem, alios
 tandem executionem & iurisdictionem, non tamen iudi-
 cium. De singulis dicam, & ad quam partem referēdi sint
 sacerdotes demonstrabo. Ab extremis igitur ordiamur.
 Censores iurisdictionem & animaduersionem habebant,
 in hac enim maxime executio cōsistit, qua uel ciues sena-
 tu mouerent, vel in ceritum tabulas, & in ærarium refer-
 rēt, ut eius disciplinæ notas cōmemorat Gellius li. 4. cap.
 20. lib. 7. cap. 22. proprie tamen iudicium non habebant,
 vt auctor est Cicero oratione pro A. Cluentio his verbis:
*Maiores nostri nunquam neque iudicium nominauerunt, neq;
 perinde ut rem iudicatam obseruauerunt, animaduersionē aucto-
 ritatemque censoriam, cum rei iudicate pondus, aucto-
 ritatemque non habuerint.* Quod quidem ideo factum arbi-
 tror, aut quod per notationem, & nō inter reum actorem-
 que disceptatio fieret, vel quod eorum notæ propriæ pœ-
 næ animaduersionesque non essent, cum sine ignominia
 remitterentur, vt ait. Gellius lib. 7. & Asconius Pedianus
 in diuinatione. Consules uero, pœnes quos suprema Vr-
 bis auctoritas erat, executionem omnem non habebant,

cum tamen iurisdictionem haberent. neque enim iniufu populi, capite ciuē Romanum plectere poterant, cum id popularis fuiſſet poteſtatis. l. 2. S. exactis. & S. deinde ex his. D. de orig. iur. Eadem ratione Legatus procoſulis coercendi, & atrociter verberandi ius nō habebat, cum tamen iurisdictionem habuiſſet. l. ſi quid erat. D. de officio proconſulis. Creatis vero dictatoribus non ſolum illis iudicandi poteſtas data eſt, verum etiam ſumma animaduertendi exequendique auctoritas. S. ex actis. l. 2. D. de orig. iur. vt ab eorū iudicio atque ſententia prouocari non poſſet. Tandem pedanei iudices, qui quaſi plano pede iudicabant, nec pro tribunali ſententiā ferebant; nec iurisdictionem, nec plenā cognitionē habuerūt. Sed per capita ἐν γήματι, id eſt, per notationē, vt ait Iuſtinian. nouel. 82. iudicarūt; cum facile ab illorū ſententijs appellari poſſet.

19 Primum epiſcopi cum pedaneis iudicibus comparādi non ſunt, qui ſolū notionem habent, & ab illorū ſententijs prouocare licet; nam cum hoc iudiciū partium arbitrio ſuſceptum leue ſit, nihilq; ex ſe auctoritatis habeat, nihil maius profecto aut firmitus Eccleſia habuiſſet, quam Iudæorum ſynaoga poſt Hieroſolymorū excidium, cui lege permiſſum eſt, vt ex partium conſenſu liceret, ante arbitros delectos cauſas componere. l. Iudæi. in C. Theod. de iurisdictione. Præterea epiſcopi cum cenſoribus conferendi non ſunt, quorum iudicia non ſtabant: neq; cum dictatoribus, qui capitales ſententias ferebant: ſed potius coſulibus ſimiles, & fere auctoritate pares adiudicari debent; qui cum multa tractarent, ſententias tamen in capitali iudicio exequi nō poterant. Eſt enim in eccleſia ſeniorum ordo ampliffimus, & preſbyterorū ſenatus ornatiffimus, ad quē referebantur negotia, & apud eum diſceptabantur cauſæ, vt ex Tertulliano in Apologetico, ex Clemente Romano, & S. Ignatio in epiſtolis, & ex S. Hieronymo in 3. cap. Eſaiæ, & habetur 16. q. 1. ca. eccleſia liquet. Quare cum epiſcopi huic ſenatui præſint, conſulum dignitatē, auctoritatemq; obtinebunt. vt quemadmodū ij
leges

leges ferre, & S. C. edere poterant; ſic etiā epiſcopi leges cenſere, ſancireq; poſſunt, quibus neceſſario parēdum eſt, ne grauiſſimus Reipub. ſtatus perturbetur. Qua de re merito reges ab eccleſiæ coſuetudine, quā antiquitas roborauit, recedere nō poſſunt, vt S. Ferrādus Carthaginienſis in Parænetico ad Rheginū comitē reg. 5. docuit, ne ordo eccleſiæ, cui ipſi maxime parere debēt, ſedari poſſe videatur.

20 Sunt enim epiſcopi principes, nō modo ob eā cauſam quod principatum in eccleſijs obtineant, verū etiā quod ἀρχὴν ἀνεξέταστον, vt loquitur S. Greg. Nazian. in Apologetico, hoc eſt liberam, & referendarū rationē omnino ſolutā poteſtatē habeāt, vel eo maxime quod ἀρχὴν, id eſt, iurisdictionē obtineant, quā imperium ſequitur. Sed quamquā multi ἀρχὴν ad iurisdictionē non referāt, ſed ad imperiū, nihil refert tamē, dum hoc ita cū iurisdictione connexū ſit, vt ab ea neceſſario obuēnire fateamur. etenim epiſcopi præſunt tanquā anima corpori, cum talē diuina prouidentia ordinē obtineat; vt quemadmodū eſt in corpore τὸ ἀρχόν, id eſt, quod imperat & præſcribit; & aliud τὸ ἀρχόμενον καὶ ἀγόμενον, id eſt, quod gubernatur, quod ſubijcitur, quod regitur, ſic in eccleſia ad eius κατάρτησιν, id eſt, integritatē & firmitatē, vt loquitur Paul. ad Galat. 6. & Ephes. 4. reperiri debēt alii qui præſint, alii qui pareāt. Quæ imperandi prouincia καὶ τὸ ἐργατικὴν ἡγεμονία, id eſt, ſacrā præfecturā & imperiū dicitur, cum epiſcopus à Gregorio Nazianzeno βασιλεύς καὶ ἀρχὼν, id eſt, rex, princeps & magiſter nuncupetur.

21 Quamobrem, ex mero magiſtratus imperio competit epiſcopis leges rogare, & de ipſiſmet Imperatoribus ferre ſententiam; vt quemadmodum Apoſtolus νομοθετῆς ἀρχούσιν καὶ ἀρχουμένοις, vt ait Gregorius Apologetico 1. leges conſtituit, & imperauit principibus, & qui ipſis ſubduntur, ita quoque & ipſiſmet Pontifices Imperatoribus præſcripſerint. Qui Pontificibus neceſſario parere debent, ne a regio throno & dignitate tanquā degeneres deturbentur. Quod Gregorius Nazianzenus, oratione ad ciues timore percuſſos, edocuit, vbi πάβδους, id eſt, faſces, quibus Imperatores

peratores auctoritate tumentur, submitti debere sacerdotibus edixit, cum ipsi, *δυναστείαν*, id est, regium imperium in principes exercent. Atque id quidem non modo spirituale, quod Petrus 1. episto. cap. 2. *βασιλειον ιερότευμα*, vt interpretatur Lucifer, regnum sacratissimum, sed etiam temporale, quod proprie *δυναστεία* dicitur, vt superius docuimus. At vero leges moderate ferre, in initio nascentis ecclesie, Apostolis cautio fuit, cum solum eo tempore eas imperarint, que a legibus humanis negligenter omisse fuerant, vel de quibus nihil lex humana decreuerat, vt de fornicatione simplici Origenes lib. 9. in cap. 13. ad Romanos demonstrauit.

Præterea episcopus est tanquam classium dux, vt ait ²² Gregorius Nazianzenus oratione ad C. L. episcopos, & totius belli Imperator, vel Tribunus militum, qui toti exercitui præest, & totius militie administrationem, curamque habet, cum Tribuni militares Consulibus potestate pares fuerint, vt ait Eutropius lib. 2. breuiarij. Ab his vero muneribus, qui potestatem iurisdictionemque tollit, rei militaris virtutem tollit: sub cuius tutela & præsidio omnia continentur. Gubernatores vero classium, si idonei habiti sunt, quibus classis committatur custodia *παικοι*, id est, vt docet Harmenopolus lib. 6. promptuarij tit. 3. magistri nuncupantur. Qua voce seruum vicarium, qui in rationibus reddendis toti familie præest, Christus Dominus Matth. 24. *πιστον δούλον*, id est, fidelem seruum appellauit, cum Christi familia magne nauis sit similis, vt docet S. Clemens Romanus lib. 2. const. cap. 57. in qua sedet episcopus tanquam in puppi, & diaconi tanquam nautes, vt que opportuna sunt, accurate disponant. Quia de re imminet episcopis eque ac gubernatoribus nauium, & Tribunis militaribus grauissimæ cure; ne dum in negotiorum fluctibus comprimentis, non modo non in bellorum tumultibus sedandis, quibus sepe conficimur. Quod præter Clementem Romanum epist. ad Iacobum fratrem Domini, Nazianzenus Apologetico 1. & oratione de modestia seruanda, mirifice inter cætera

cætera demonstrauit. Cum appellet episcopum *ηγεμονίαν ἐγγλεθλώαι πόλεμου*, id est, totius belli administrationem, quasi manibus gerentem. Qui vero aliquid defert manibus executionem administrationemque eiusdem habet, cum ea que in nostra potestate sunt, in manu nostra esse dicantur, & *δίκη ἐν χερσίν*, ius in manu, ius a se dicere, & non per alienos iudices reposcere significat, vt Pomponius lib. 2. D. de origine iur. ait omnia manu a regibus gubernari, id est, non aliena ope, sed a se ipsis omnia iura dici.

Vnde Grego. loco citato episcopali munere tribuit *χερσωνήσαι*, id est, manibus subditos tenere ac ducere, & diligenter omnium incommodis præcauere, damna depellere, necessaria ciuibus iubere, parare, instruere; vt sicut duces exercitus, magistratus, ac militares iudices assignabant, qui de controuersis exortis cognoscerent. l. 1. C. de offic. milit. iud. & l. 3. D. de re militari: Eadem ratione episcopi pro commodo subditorum minores iudices negotiis præficerent, vt ex Paulo 1. ad Corint. 6. demonstratur. Erat enim inter septem diaconos vnus, qui negotia secularia gereret, & ad episcopum referret, vt S. Ferrandus Carthaginensis diaconus, in proœmio pateneticæ ad Reginum, se curis secularibus desipatū affirmauit. Quod plane ex consuetudine ecclesie græcæ colligitur, & ex Canone 62. concilij Nicæni, quem refert Franciscus Turrianus, ubi vnus ex septem Diaconis *πρωτοκιδιμος* dicebatur, qui custodie legum sacrarum præerat, & de homicidijs & alijs criminibus inquirebat. hos ex consuetudine Romanæ ecclesie, Iudicum primicerios appellat Benno Cardinalis in vita Gregorij VII.

²³ Iurisdicção duplex est, altera que in ipso iudicio exercendo vim continet, & executionem; altera, que ipsum iudicatum exequitur. Ad primum genus referuntur hæc, actor reo actionem edat, testes producat, reus compareat, in ius vocetur, comprehendatur, in ius educatur, vt instit. de pœna temere litig. S. omnium, que illo responso continentur, quod iussit vetuitve Prætor. D. de re iud. cum

cum proprie hæc edicta dicantur. l. ad peremptoriū. D. de iudicijs. qua iurisdictione nullus magistratus destitutus est, ne futillis aut leuis eorum potestas esse uideatur. Quæ de re facile Labeonis uana fiducia reprimitur, qua tribunal plebis in ius uocandi, ut ait Gellius lib. 13. cap. 12. potestatem, adimebat; cumprehendi & in vincula ducendi auctoritatem concederet.

24
Posterioris generis tria sunt capita: nam posteaquam sententia lata fuit, aut ipse met prætor exequendam iubet; aut ab ea recedere non licet, neq; ad aliud tribunal prouocare; aut quamquam is sententiam tulit eam non exequatur, coactione tamen facere potest eam exequi. Prætor iubeat iudicatum solui, & statim soluëbatur; cum ab eo nulla esset prouocatio, sed executionem paratam haberet. deinde in iudicis sententia, tametsi cautum non esset ut statim debitum solueretur, si tamen nulla intercessio alterius magistratus esset, uel prouocatio reo permessa, censebatur iudicatum soluendum, cum iure nullo prohiberi posset. Tertio cum princeps cogit magistratum inferiorem seruare, quidquid ab ipso imperatum fuit, principis iurisdictioni ascribitur. ex his rebus facile episcoporum iurisdictione liquet. Primum episcopi in capitali supplicio executionem non habent, nec secures ad terrorem tamquam dictatores deferunt; quibus statim reum capite plectant, aut detractis uelamentis, multum ad necem usque cédant: quod B. Hilarius in psalm. 2. docet, Paulo ius prætorium non fuisse, nec ipsum lictoris officio usum. id enim ab episcopali munere, ut docet Paulus ad Titum, cap. 1. abhorret maxime, quod etiam in cap. in Archiepiscopatu de raptoribus cautum est: sed quia ab episcoporum decretis recedere non licet, neque ad alium iudicem prouocare, ut docet Iustinianus C. de episcopali audientia, & nouella. 123. merito executionem sententię habere dicentur; cum intercessione alterius magistratus impediri non possint. Tum etiam eorum executio hac uia in re apparet maxime, quod cum ipsi, ob munus personęque gra-

uitatem huiusmodi iudicia sæpe abijciant, & ad inferiores iudices referat: eosdem cogere possunt, ut episcopales sententias absque tergiversatione exequantur. Quod ex l. 29. Vuisigothorum demonstratum est, & ex cap. 2. de maledicis constat. ubi blasphemi ad sæculares principes puniendi remittuntur, qui si eos punire neglexerint, ab episcopo diocesano pœnis adhibitis, coactione compelli possunt sæculares principes ut imperata seruentur. ut 23. q. 5. ca. administratores, & ca. de liguribus. & 96. distinct. ca. Imperator. & cap. ad Apostolicę S. nos itaq; uers. priuamus, de re iudic. libr. 6. Quod etiam docet Paulus de Oberstain de præminencia cæcellariatus, conclus. 1. Nam cum Pontifices rerum temporalium immediatam executionem contulerint Imperatoribus, ut extra de maiorit. & obedient. cap. solitæ, & extra de electione cap. per venerabilem. ut etiam Ioannes Quintinus de Aristocratia comprobauit; ipsi Imperatores quę ab episcopis præscripta sunt, pœnis seruare facere debet, 23. q. 5. ca. principes, ut diligentius episcopi rebus spiritualibus inuigilent.

Quod si principes sæculi Pont. Max. præcepta negligant, uel quę ipsis præscripta sunt exequi contempnant, uel ut plerumque fit, iussa eorum impediunt, aut perturbant, tunc libere sacerdotes pœnas temporales in eos præscriptas per se ipsos exequi, & in sui præsidium, quod fecit Cyrillus, Christianorum auxilia postulare poterunt. Quod Hieremiás cap. 16. loquens de Apostolis demonstrauit his uerbis: *Eccc. ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, et piscabuntur eos, de omni monte & de omni colle, & de caernis petrarum.* Qui uenantur primum armatorum alis omnes saltus cingunt, ne quę bestię prætereant: tū lanceis, & uenabulis uros sectantur, canibus uigēt, coëtatissimo equorū cursu in apros irruūt, ut eos cōfodiāt, uel cū illis egregie consistentur: sic Apostoli & eorū successores, cū piscatione barbaras gētes quasi dolo capere aut retribus obferos mores cōtinere nō possent, eas quasi

22. q. 40.

belluas & fues saluaticos in mōtibz vbi idola colebātur, sectati sunt, ut ad ecclesiæ obedientiam, & ad virtutis cultum adigerent. Quod B. Ioannem fecisse legimus, apud Eusebium lib. 3. cap. 17. Qui adolescentem, quem episcopo educandum reliquerat, per filuas concitato equo sectatus fuit, ut eum ad bonam frugem reduceret: sic Christus flagello de funiculis confecto e templo Patris ementes & vendentes proiecit, cum id si auxilium a principibus implorasset, conficere non posset. Sic Babylas episcopus (ut auctor est Chrysostomus) dexteram in pectus Imperatoris impegit, ut eum a templo repelleret. Sic Amphianus martyr (ut ait Eusebius) in Hierocle prætorem irruit, eum humi supinum prouoluit, plagis affecit, cum Dei ac naturæ leges violari ægre ferret. sic Samuel Agag regem in frustra concidit 1. Reg. 15. cum Saul rex eum a morte feruasset. Sic Elias in Prophetas Baal 3. Reg. 18. & in quinquagenarios, Ochosia 4. Reg. Elifeus in pueros irrisores 4. Reg. hac vsus est potestate. Et Ioiadas in Athalam 4. Reg. 12. & 2. Paralip. 22. & Eliachim in Holofernem illam exercuit. Quare licet prohibitum sit episcopo manibus suis aliquem cædere, cum sit alienum a sacerdote (ut ait Iulianus Antecessor nouella 123. cap. 16. & habetur 86. dist. ca. non licet) si tamen episcopus non habet ministrū qui verberare aut nocētem cedere possit, per se quoque verberare potest, ut ibi notat glos. Verberare inquā, non tamen atrociter ad mortem vsque cædere, ut cap. cū beatus 45. dist. & 23. q. 5. ca. Circuncelliones.

Ex quibus omnibus palam aduersariorum rationes dissoluuntur, in quibus cum absolute de iurisdictione episcoporum in res temporales pronuntiant, necesse est, vt una cum episcopali potestate tribunalia ecclesiastica, de quibus sæpe pronuntiat, & ius nostrum reposcimus, funditus subuertant. Quæ cum a S. Gregorio Nazianzeno, oratione ad ciues statuatur in ecclesia, sæpe etiam *βήματα*, idest, tribunalia de quibus iura postulamus, sæpe *δυναστεία*, idest, regius gradus appellentur; & a S. Chry-

sosto-

27 fostomo (tom. 1. hom. 5. de verbis Esaiæ) episcopi in sublimiori tribunali præsidētes dicātur: æquius plane de eorū iurisdictione statuere debuissent. Theodosij vero cōstitutio & Iustiniani nouel. fortasse a Constātini Magni decreto (quod refert Nicephorus lib. 7. cap. 49.) originem duxerunt. vbi religiosissimus princeps nihil unquam ausus est in rebus ecclesiæ vel statuere, uel decernere: nisi quod Patrum sententijs laudatum, vel sacris sanctionibus ratū firmumque foret. Qua de re cum can. 8. Apostolico cautum esset, ne se episcopi aut presbyteri publicis popularibusue administrationibus immitterent, vt commodius pietati uacarent: Ideo princeps optimus quidquid ab episcopis iudicatum foret, ad sæculares magistratus exequendū retulit, cum in executione, quæ vi & armis haberi solet, sæpe graues perturbationes, nonnumquam etiam seditiones atque tumultus excitentur: a quibus omnino vacuos ac liberos voluit episcopos, ne ijs quasi turbinibus tranquillius eorum vitæ status deijceretur.

Sed bene haberet Constantini decretum, nisi iam aliqua mala suborta essent, quæ ad ecclesiæ iurisdictionem in firmandam clanculum obrepunt. eo enim res deducta est, vt iam episcoporum negligantur decreta, contemnantur iudicia, sententiæ impugnentur, temporalium bonorum vsus eis quandoque interdicitur. Hinc grauius subsecutū est malum, cum iudicia episcoporum ad sæcularia tribunalia examinanda plerumque referātur. Quod fecit Valentinianus iunior, quæ infracti pectoris Ambrosius tom. 3. epistola 5. & 32. obiurgauit, & in Imperatoris aduatores episcopos acriter inuectus est, quia sacerdotalia iura laicis substernerent.

28 Sunt enim tria temporalium administrationum genera, de quibus fit mentio apud Paulum, & apud Apostolicos canones, ex quibus facile colligitur quid olim penes sacerdotum dignitatem existeret. Primum *δημοσίας διακονίας*, idest, quæ ad popularia negotia, & rerum publicarum administrationem spectant, vt pote, quæ in comitijs tri-

bunitijs, centuriatis vel curiatis, ad creandos magistratus populi tractabantur; a quibus presbyteri & episcopi canone 80. remouentur, cum turpe esset, eos vel tribunos fieri militares, vel magistratus Romanos eligi (vt can. 82. prohibitum est) vel de magistratum electione discernere, vt faciebāt olim Collegium Pontificum Romanorum. Alterum vero genus est eorū quę *κοινωνία* *φρονήδης* vel *βίου* *οικονομίας*, vt ait Paulus 2. ad Timot. 1. idest, sæculares curę dicuntur, de quibus prescribat Apostolus ne quisquam militans Deo, huiusmodi negotijs se ipsum immisceret, cum illa exercere ius fasque non esset episcopis & diaconibus; qualia sunt mercaturę, vsurę, fideiussiones, quę omnia a sacerdotibus aliena sunt, ut cā. 6. Apostolico cautum est. Neque enim debet esse episcopus aduocatus, neque aliorum pecuniarias causas defendere, ut ait S. Clemens Romanus lib. 2. cap. 6. neque de suis rebus litigare, vt ex lib. 4. variarum, epist. 44. ad Antonium constat, cum tantum ab re sua otij esse non possit, nisi id per procuratores fiat, qui Apocrisarii nominantur, nouell. 123. Neque etiam debet fideiubere, neque pro alijs postulare, ut can. 20. Apostolico prohibitum est; & Synesius epistola 121. Optatus lib. 1. Photius tit. 8. cap. 13. retulerunt. Tertium vero genus est eorum, quę *βιωτική* appellantur a Paulo 1. ad Corinthi. 6. noster tamen interpres, sæcularia negotia reddidit. Ex vocis vero etymologia vitalia, seu victualia interpretari possumus ex Ambrosio. Sub qua voce continetur, vt constat ex lib. 3. var. epistola 44. & liber 6. formula 6. quidquid ad victum spectat, quod etiam ex Apuleio libro de dogmate Platonis colligitur. Etenim victualia in comercij facultate consistunt, idest, in frumenti emendi vendendique inuicem iure, ut ait Vlpianus in frac. titulo 19. & Theophilus §. 1. de inuti. stipulat. vel potius in negotiandi iure, vt l. Senatus. de contra. emptio. Cum hæc in comercio siue promercio, seu negotiandi ratione consistant. l. cæterę, delegat. 1. Victualia vero significat

cant omnia illa, quę ad victum necessaria sunt, nempe ad habitationem, ad agrorum sationem & cultum, ad venditionem, depositum, mutuuum, & alios contractus, qui ex gentium iure proueniunt; sine quibus vitę nostrę temporalis status tutus atque tranquillus esse non posset. Etenim victus nomine, continetur ea quę esui, quę potui, cultuique corporis, & vt vno verbo complectar, quę ad viuendum homini necessaria sunt, quibus tuendi curandique corporis nostri gratia vtimur, teste Vlpiano l. verbo victus, de verb. signific. Sic & victuale vel *βιωτικόν* omnia illa continet quę victui necessaria sunt, videlicet domus, quam victus vicem habere Labeo docuit, & tectum. Harum igitur rerum cura administratioque a Paulo commissa est episcopis, cum turpe esset a profanis magistratibus, nostrę vitę necessaria quærere. Hęc apud ecclesię tribunalia tractabantur, hæc controuersię disceptabantur, quas episcopi pro sua auctoritate & iurisdictione dirimebant: de quibus Paulus 1. ad Theff. 4. præcipiebat, ne quisquam circumueniret in negotio fratrem suum, idest, supplantaret fraudibus, aut violentia opprimeret & suffocaret; serui nequam imitatus exemplum, qui conseruum suum opprimebat & suffocabat, vt debitum ab eo violenter exigeret. Sed quo nam pacto inde alię causę ad ecclesiasticos princeps deferri cœperint, quæ illas auctoritate confecerint, licet arduum & difficile videatur, sequenti libro vbi omnia copiose tractabuntur, disceptabo.

29 Quæ uero ex Valentiniani nouella obijciuntur, ad ecclesię immunitatem impugnandam, parum fidei & auctoritatis habent, præsertim cum ab his Imperatoribus profecta fuerint, qui minus commode negotijs ecclesię consuluerunt. Nam Valentinianus pleraque contra ecclesię libertatem instituit, quæ enormiter sacerdotes lædebant; cum eos hæreditatibus inter dixerit, & ecclesijs pias donationes relinqui prohibuerit, ut in C. Theodo. lib. 16. tit. 2. l. ecclesiastici, & l. nulla, uidere est. De quo rescripto

to conqueritur S. Hieronymus ad Nepotianum de uita clericorum, ubi huius constitutionis odium in clericos potius quam in Imperatores refundit; & S. Ambrosius contra Symmachi relationē. Valentinianus iunior summus extitit libertatis ecclesiasticæ impugnator, ut ex S. Ambrosio demonstratum est, Eudoxā imitatus a qua impietatem imbibit, artes curiosas pertractauit, & earum habuit assiduam consuetudinem, ut auctor est Grego. Cedrenus in historiarum compendio. Arbitror tamen ab hoc eam in episcopos constitutionem editam fuisse, cum in ea Arcadij & Honorij fiat mentio: quæ tamen a Maioriani posteriori lege abrogata dicitur ab Aniano illius interprete. Sic etiam Sozomenus audiendus non est in hac parte, cuius notæ, ut sæpe expressæ sunt a Gregorio lib. 6. epist. 31. Sed ne solum in hac re huius hominis auctoritatē eleuare videamur, addendū est, multa eius temporibus militibus fuisse concessa, quæ maxime ecclesiasticam disciplinam foedarunt. Qualia sunt, eruptiones armatorum hominum, iussu permissuq; Imperatoris in ecclesias factæ, multitudo Christianorum per summam vim e templis eiecta, mulieres castæ suis ornamentis exutæ, sacerdotes contumeliose tractati ac cæsi, ut lib. 8. cap. 7. 21. & 23. diffuse demonstrat. Quare illæ temporum iniuriæ in exemplum trahi non debent, ut inde constituantur iura, quæ ecclesiæ auctoritatem lædant.

Tandem ut nostrū pensum absoluamus, diligenter admonendus est lector, ut ab illorum sententia tanquā a scopuloso & infesto loco declinet: qui cū maxime Pontificiæ auctoritati detrahant, plurimumque populo & Imperatori concedant, eo rem deduxerunt, ut solum Pontificem Romanum auctoritate potius quam imperio ditiones sibi subiectas continere doceant. In qua re maxime multis scandalo fuere. Qui enim tollit imperium, necesse est ut gladii materialis potestatem tollat; in quo maxime Pontificis viget imperium, ut antea docuimus, & ex cap. 88. lib. 2. D. Augustini contra litteras Petilianij constat, & habetur

betur 23. q. 3. ca. pro membris. nisi fortasse veterem illam querelam reuocet, in qua multum laboratum fuit tempore Frederici Enobarbi, ut refert Radiuicus lib. 1. cap. 10. & lib. 2. cap. 30. & Guntherus Ligurinus lib. 6. de qua re sequenti lib. copiose differemus. Faciunt etiam inclementer qui Archiepiscopo Mediolanensi imperium tribuunt, id est, ius necis uiteque, cum illud a Romanis Pontificibus tollant: & ius amplissimum episcopis in singulis ciuitatibus concedant, quod tamen Romano Pontifici non concedunt. Discrimen vero inter auctoritatem & imperium maxime ecclesiæ auctoritatem lædere videtur, ut ex Ioanne Gilotto lib. 2. de iurisdictione & imperio cap. 20. constat: ubi potestas executionem continere arbitrat, auctoritas uero confirmationem, qua actum gestumq; nititur, quæ etiam vim & robur, ac ius actui tribuit. Quare cum Pontifici Romano utraque conueniant non decet hæc ita distinguere, cum inde illius dignitas deprimi uideatur.

C A P. XIII.

Quæ sint animaduersionum genera, quæ ab ecclesia exerceri possint.

S V M M A R I V M.

- 1 *Commonitiones & pœna quod sit discrimen & earum usus varius.*
- 2 *Commonitio eadem est cum correctione fraterna, cuius ordo explicatur.*
- 3 *Qui corrigendus est primum debet edoceri, ut ab eo omnis cecitas expellatur.*
- 4 *Post correctionem iniungendam esse pœnitentiam, ex Christi uerbis Matth. 18. deducitur.*
- 5 *Duo uel tres in scriptura quid significet.*
- 6 *Qui corripiebantur, si monitis duorum uel trium non parebant, ecclesia erant denunciandi.*

Quo

- 7 Quo pacto in omnibus synodis peccatorum cause agerentur, & que inquisitiones fierent.
- 8 Discrimen maximum est inter accusationem, & inquisitionem.
- 9 Formula accusationis, atque iudicij publici ab Apostolo prescripta.
- 10 Præter excommunicationem in usu fuisse corporales pœnas, quas episcopi pro criminum qualitate imponebant.
- 11 Traditionis Satanae pœna corporales successerunt.
- 12 Præter excommunicationem quæ fuerint pœna temporales.

Vperioribus capitibus satis diffuse demonstratum est debere in catholica ecclesia magistratus existere; quorum auctoritate, non solum scelera arcerentur, sed etiam scelerum artifices pœnas flagitijs pares rependerent. Nunc agendum est de animaduersionum generibus, quibus iniuriæ vindicantur, vt ex his aperte magistratuum vim atq; coactionem agnoscamus. Quæ plane disputatio ex media Platonis academia in nostrum institutum deducenda est, vt facilius rem satis per se ipsam difficilem illustremus. Plato omnium philosophorum facile princeps in Gorgia, quæ secutus est Taurus philosophus in eius commentarijs, quamquam paululum mutata sententia (vt refert A. Gellius lib. 6. cap. 14. & Isocra. in Panegyrico, & Sosipater in epistolis, teste Stobæo sermone 44.) animaduersionum genera ad duo tantum capita retulit. Vnum est commonitio siue *νουθεσία*, quæ corrigendi & emendandi causa adhibetur, vt is qui deliquit cautior & attentior fiat: alterum vero est vindicta, siue publica pœna ad publicum hominum exemplum instituta, vt ceteri a similibus flagitijs, quæ prohiberi publicitus interest, metu pœnæ deterreantur. Quorum hic est vsus. Quando spes magna est, vt is qui peccauit citra pœnam, aut vltro se corrigat, & dignitatem proximi in quam est peccatum tueatur, vt inde nullus proximi contemptus, nulla iactura dignitatis fiat; tunc admo-

admonitione vtendum est. Sed si proximi dignitas immuta, honor publice detractus, bona surrepta; tunc pœnæ publice imponendæ sunt reo, ne flagitiosorum hominum exemplo boni ciuium mores corrumpantur. Quæ plane Platonis sententia quammaxime refert ad ecclesiæ disciplinam indicandam, cum in ecclesia Dei, quæ columna & firmamentum veritatis est, nonnunquam seueritatis disciplina exerceri, tum homines in scelera dilapsos admonitione reuocare, quandoque etiam iniurias ciuibus impositas publice vindicare oporteat. Etenim quæ in omni bene constituta Republica cautio adhibenda est, hæc etiã maxime in ecclesia seruari debet, quam Christus legislator & Doctor præscripsit his verbis: *Si peccauerit in te frater tuus*, id est, vel te præsentem peccantem videris, vt Origenes homil. 2. in Leuit. interpretatur, vel contra te, quando peccati contagio in reliquum corpus peruadere potest, *corrige eum inter te & ipsum solum.*

Matth. 18.

2

Primum. n. antequam malum hoc latius serpat, si criminis auctor publice manifestus non est, monendus & exorandus erit, vt a peccatis desistat, vt eius delicti mole deposita, ad optimam frugem quasi ad viam redeat. Si vero nostris precibus non accedit, alij adiungendi sunt socii, alijs etiam hæc cura imponenda, vt eandem sententiam multis rationibus ostendant, iterum atque iterum instent, admoneant, deprecantur, vt si tandem monitis eorum peccator non pareat, ipsorum testimonio, publico ecclesiæ iudici deferatur. quod eleganter Iuuenus lib. 3. his carminibus expressit:

*Tunc alius pariter monitor pia iussa frequentet,
Vt si decutiat Doctorum fræna duorum;
Tunc ad Concilium referantur crimina plenum
Vt populi tandem sanetur pondere victus.*

Quam emendandi formulam concilium Nicænum can. 79. ut refert Franciscus Turrianus vir pietate & eru-

ditione singularis præscripsit his uerbis: *Quicumque ab ecclesia aliquid indignum faciat, adhibebitur ei remedium per exhortationem & diligentem admonitionem, dum non est manifestum quod facit, & non perseueret in eo, & discedat a via sanctorum Dei, eorumque conuersatione, imponaturque ei pœnitentia prout conueniat; quod si pœnitentia & exhortatione non emendetur, separetur a communione fidelium, & tamquam membrum putre abscindatur, ne contagio in reliquum corpus peruat.* hæc ibi. Quem etiam ordinem S. Leo 1. epistola 84. & Nicolaus primus Pontifex Max. in responsione ad consulta Bulgarorum cap. 18. demonstrauit.

Sed cum multi ex rerum ignorantia peccet, prius edoceri debent, ut ait Photius in scholiis Euangeliorum, ut videant turpitudinem facti, & pulsa cecitate & tenebris, commissum crimen agnoscant. Qua de causa B. Paulus ad Titum 3. admonerat, *hereticum hominem post unam, solum, ut legit Tertullianus lib. de præscriptionibus hereticorum, cap. 16. & S. Cyprianus epist. 55. & lib. 3. testimoniorum ad Quirinum, cap. 48. & S. Pacianus epistola 1. & S. Ambrosus lib. 5. de fide c. 1. & S. Augustin. epistola 162. vel unam aut alteram, ut fere omnes Græci patres, & vultigati codices legunt, vel tertiam correctionem siue *νοῦθεσία* idest, doctrinam, & mentis institutionem, ut legit Rufinus in Apologia, quam nomine Pamphilij pro Origene edidit, & Irenæus lib. 1. cap. 13. fugiendum detestandumque esse. Hanc vero tertiam admonitionem in ecclesiæ usu olim fuisse S. Cælestinus Papa in epistola ad Nestorium docuit his uerbis: *Post unam, & alteram, & tertiam admonitionem hereticum ab impia mente reuocatum; cum tandem ecclesiæ monitis parere nolisset, a cetero fidelium præscriptum.* Ex his vero admonitionibus, citationes que fiunt iudicij ordine seruato, originem duxerunt: quibus sepe heretici ad publicos magistratus vocabantur. quod ex synodo Ephesina tom. 2. cap. 3. satis liquet, ubi Iuuenialis patriarcha Hierosolymitanus ita locutus est: *Quamuis ecclesiastica sanctiones sat esse statuunt, si rei ad diluenda crimina tertio citentur;**

nos

nos tamen ex quadam benignitate Nestorium quarta citatione admonere & prouocare parati eramus, nisi satellitum turma quæ edes obsecras habent, impedirent. Sed græca vox *νοῦθεσία*, nihil tam proprie meo arbitratu significare uidetur; quam correctionem, doctrinam, cōmonitionem, & institutionem uitæ, ut quisque cautior & attentior fiat. Quod ex aureis carminibus Pythagoræ, & ex uocis etymologia docuit Clemens Alexandrinus lib. 1. pædagogi, cap. 10. est enim *νοῦθεσία* idest, mentis immissio, & increpatorium genus, quod mentem pariat. qua quidem uoce sepe usus est Paulus, primo Acto. 20. *Non cessauimus, inquit, diu nocturne admonens unumquemque uestrum.* *νοῦθετεῖν*, idest, reuocans uobis in mentem id quod factu opus esset. & ad Romanos 15. plenos omni scientia eos appellat, *qui possunt alterutrum monere.* *νοῦθετεῖν*, corrigendo docere. est enim proprie *νοῦθεσία*, parentum admonitio, obiurgatioque, qua adolescentuli cauti fiunt. sic 1. ad Corinth. 4. *Hæc scribo uobis, ut uos tamquam filios charissimos moneam* *νοῦθετεῖν*. & 1. ad Cor. 10. & ad Ephes. 6. eadem prorsus uocis significatio in aperto est: *Patres, inquit Paulus, educate filios uestros in disciplina & correctione* *νοῦθεσία*, idest, admonitione institutioneque uirtutum, ut illi Dei opera cognoscant. Hanc plane institutionem in hereticorum cōmonitione seruandam esse, si spes magna ac pene certa est, eos nostris admonitionibus deposituros errorem, Paul. 1. ad Thessal. 5. docuit: *Corripite inquietos,* *νοῦθετεῖτε ἀτάκτους*. Quem locum Cyprianus, epistola 55. de hæreticis interpretatus est, ut ex 2. ad Thessalon. cap. 3. constat: *Denuntiamus autem uobis fratres in nomine Domini, ut subtrahatis uos ab omni fratre inordinate ἀτάκτως ambulante, & non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.* Et paulo post: *audiuimus inter uos quosdam ambulantes in quiete, ἀτάκτως.* Hos uero hereticos esse, qui intra militiæ catholice ordinem se ipsos continere nolunt, satis ἀτάκτεῖν uerbi significatio explicat: est enim uerbum militare, significatque extra militiæ ordinem se ponere, uel tumultuari, ut ait Glossarium. Quod faciunt heretici

*mum despondeas, nondū enim curationis tempus effluxit; si ter-
tio, benignum illum & humanitate präditum agricolam immi-
tare, Dominum adhuc precare, ne infructuosam & inutilem ficū
excidat, atque odio habeat; verum conuertat, & curet, & stercus
inijciat, hoc est, eam correctionem, que peccati confessione & ma-
nifesta pudefactione, atque ignominiosiori uitæ ratione constat.
Quis scit an mutabitur, ac fructum feret, Iesumque a Bethania re-
deuntem alet? Tu qui spiritali illo unguento arte unguentaria
confecto, delibutus es, fraternali factoris non nihil perfer, siue ue-
rus sit factor ille, siue ita tibi uideatur, ut ipsi uicissim boni tui odo-
ris aliquid impertias. hæc ille. Tandem Angelomus in cō-
mentariis lib. 1. Reg. cap. 2. & 13. correctionem eo insti-
tuto faciendam esse censet, ut prauis poenitentia dolor
rem ingeramus, & eorum conatus infringamus, & labefa-
ctemus.*

Sed bene haberet, si omnes peccatores admonitioni- 5
bus locum relinquerent, eis que persuaderi possent. At ve-
ro cum multi sint nimium proterui & procaces, qui neque
precibus, neque admonitionibus à suscepta sententia de-
pelli possunt: tunc ij ad ecclesiam deferendi sunt. Et quam
quam a B. Chrysofomo, Augustino, S. Thoma, & aliis pa-
tribus ecclesie nomen vere de pastore & præfecto eccle-
siae intelligatur: olim tamen episcopi etiam concilio ha-
bito sacerdotum, & cum inferiorum presbyterorum assen-
su sententias ferebant. Quod ex Paulo ad Titum primo sa-
tis liquet, ubi præscribit, episcopum non esse superbum,
μη αυθαδης, idest, consilium suæ ecclesiae respicientem, ac fu-
gientem, contumacem, atque perfractum; sed modestum
& inferiorum iudicium consulentem, ut ex Chrysofomo
lib. 1. de sacerdotio, & ab Origene tract. 12. in Matthæum
cōstat. Quod etiam ex eisdem Christi verbis agnoscemus.
Nam postquam contulit Apostolis potestatem remitten-
di peccata per confessionem audita, statim auctoritatem
conciliorum eodem contextu commédauit, annuens non
a solis modo episcopis, qui id iure optimo possunt, sed etiā
quandoque in synodo excōmunicandi sententiā in pecca-
tores

tores multis criminibus obnoxios, fieri posse: *Vbi*, inquit,
duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum ego. Ex
quo loco ab omnibus Patribus Conciliorum auctoritas
comprobatur, quæ semper penes ecclesiae caput existit, &
eorum firmitas & certitudo colligitur: cum tanta sit Chri-
sti potentia, tanta benignitas, ut si duo vel tres eius nomi-
ne fuerint congregati, statim ipse ut socius, & ut iudex as-
sistat.

6 Duo vel tres numeri paucitatem significant, ut ex aliis
scripturæ locis agnoscimus 4. Reg. 9. *Inclinantur se duo vel
tres eunuchi*, idest, pauci. & 3. Reg. 17. *Colligo*, inquit mulier,
duo ligna, idest pauca. & primæ ad Corinth. 14. *Propheta duo
vel tres dicant, ceteri diiudicent*, idest, dicant nonnulli, ne Do-
ctorum multitudine auditorum animi monitis obruantur:
sic & Christus ut discipulorum auctoritatem non ex mul-
titudine & numero sed ex virtute & auctoritate commen-
daret, duo vel tres nominat, quos sua præsentia cohonestare
pollicetur: *ibi*, inquit, *sum ego*, idest, accedam ad vestram
sententiā, vestris decretis acquiescam, atque subscribam:
abscindite eum qui vobis parere noluerit, tanquā ethni-
cum & publicanum: nam ego in medio vestrū sum, vestrae
sententiæ approbator atque laudator. Ita docuit B. Cyril-
lus in epistola ad Anastasium, quæ in tom. 2. concilij Ephe-
sini habetur: *Patribus nostris in synodo Nicæna congregatis
Christus assedit, qui dixit, ubi duo vel tres fuerint congrega-
ti, ibi sum in medio eorum. Nam quod præsiderit inuisibiliter san-
cta & magna synodo, ubi Arius damnatus est, quomodo ambi-
getur?*

Quare ab ecclesia, idest ab eius capite, vel a synodo v-
na cum capitis auctoritate exterminatur reus & excludi-
tur, ut Paulus 1. ad Corinth. 5. docuit his verbis: *Congregatis
vobis & spiritu meo cum virtute Domini nostri Iesu Christi, iam
iudicauit ut præsens, tradere hunc hominem Satana.* Fert hoc lo-
co sententiā Paulus in Corinthum ut adulterum seu-
ro excommunicationis gladio detruncaret, eamque fert
cum virtute Domini nostri Iesu, ne odio humano (ut ait

Oecumenius) fieri videretur, sed Christi auctoritate atque sententia. Idem retulit Tertullianus in Apologetico cap. 39. & ordinem corrigendi peccata in synodo seruatum, eleganter descripsit: *Congregatis adhibentur exhortationes, & censura diuina; nam & indicatur magno cum pondere, & apud certos de Dei conspectu, summumque futuri iudicij praeiudicium est: si quis ita deliquerit, ut a communione & conuentu & oratione relegetur, praesident probati quique seniores, honorem non pretio sed testimonio adepti.* Hæc Tertullianus.

At vero in omnibus synodis, quarum olim summa erat frequentia, peccatorum causas peragi, & mores difficiles atque ægre tractabiles in concilio emendari: (neque enim ob leuia quæque peccata quisquam tanquam publicanus & ethnicus habendus est, ut ex Origene tractatu 6. in Matthæum colligi videtur) Basilius q. 54. diffusè tradita, & Isidorus Hispalen. libr. de initianda synodo, demonstrarunt. qui locus Isidori cum multis in partibus esset corruptus, ex vetustissimis duobus exemplaribus Longobardis in pristinum nitorem restitui. vbi cum episcopus clericos admoneat, ut omni cum pietate diligenter & prouide ecclesiastica negotia curent, ait: *Deinde vos simili obtestatione coniuro & obsecro, ut nullus vestrum in iudicando fratrem suum, aut personam accipiat, aut quolibet fauore & munere pulsatus, a iusto iudicio scienter auocetur, aut discedat. Sed cum tanta pietate fraternæ dilectionis & cum Dei timore libenter nobis adhibeatis studium, quatenus per nostram doctrinam & sanctam admonitionem, peccata, errores, prauitates filiorum nostrorum, quæ in Ciuitate nostra, vel parochia vestra fuerunt, Dei auxiliante misericordia, ad correctionis emendationem perducere valeamus.* hæc ibi. Mox in eadem synodo ab ipsismet parochis, vel presbyteris probatissimæ vitæ, qui testes synodales dicebantur, episcopi hominum peccata perquirebant, ut subditorum deprauatos mores emendarent. Quod in decreto S. Eutychiani Papæ ca. 9. præscriptum, & a Burchardo lib. 1. decretorum cap. 91. copiose recitatis 44. interrogationibus, quæ in synodo habebantur, delato iuramento, demonstratum; & etiam

tiam ab Innocentio III. in concilio Lateranensi cap. 8. traditum est: quod maxime veteri disciplinae consentaneum fuisse S. Ioânes Climacus in oratione de officio pastoris, eleganter exposuit. Quare cum inquisitiones & correctiones ad fratrum emendationem referantur, consulto ab episcopo fieri possunt, nec semper est expectanda synodus; siue concilium, ut quam primum peccatorum vulnera medico pateant, & reus criminis a morte liberetur: *Nam malitia occulta morbus putris est animi*, ut ait Ecclesiast. cap. 25. In quibus ad solam commonitionem, & non ad poenâ, nisi ita publicum esset crimen, ut celari non posset; procedendum est: Quod plane consultissimum esset, hoc tempore in synodis diocesanis diligenter animaduertere, cum correctio fratrum ita ab aliquibus negligatur, ut nihil aliud præter nudum fere nomen audiamus. consulendus erit Basilius in quæstionibus diffuse traditis 46. & 49.

8 Sequitur iam, ut de coactione & poena ob publicum hominum exemplum instituta differamus. Innocentius III. in concilio Lateranensi cap. 8. maximum constituit discrimen inter accusationem & inquisitionem; cum hæc ad proximi emendationem, illa ad capitis poenam referatur: etenim instituitur accusatio ad capitis diminutionem, ac propterea nulli potest poena imponi, nisi instet accusator; qui si non prober factum, talionis poenæ subiaceat. Quare cum in ecclesia præter fratrum admonitionem etiam accusationibus locus pateat, cum ex Pauli doctrina fuerint instituti præfides, qui dirimere controuersias, falsas criminationes depellere, & ex formula præscripta ab Apostolo, iudicium ferre possent, necesse est fateamur has accusationes puniendorum malefactorum causa repertas, poenis terminari: quod fiet cum sine inuidia culpa plectitur, & sine culpa iniuria vindicatur.

9 *Aduersus presbyterum*, ait Paulus prima ad Timoth. 5. *accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* ecce præscripta iudiciorum formula: *Noli recipere*, inquit, *accusationem*, tu qui præses tribus iudicadis, nisi cum hæc nota iudi-

1. Tim. 5.

cium committas. Si enim abhorreas ab hac formula, qua presbyteri iudicium includitur, dolo malo ages, & tua sententia non stabit. quod Hermas Lematius lib. 7. de instauranda veteri religione explicauit. Hic namque probationis modus adhibitis duobus vel tribus testibus, cum in omnibus causis teneri, vt ex Deut. cap. 17. constat, vel maxime in presbytero, vt ait Theodoritus, cui prefectura ecclesie credita est, seruari debet. Quamobrem obtestatur Paulus, cum iudicem ecclesiasticum institueret, vt *huc custodiat sine preiudicio, nihil faciens in alteram partem declinando.* Graue namque crimen est personarum acceptio, presertim in iudiciis, ex quibus saepe iudices gratiam sibi procerum conciliant. Graue etiam illud, quod a diuitibus committitur, cum lites & controuersias excitant, teste B. Iacobo cap. 2. vt pauperes opprimant: *verumque tamē crimen effugiet iudex, si ea quae praescripta a Paulo sunt, custodiat sine preiudicio, vel vt habet. Codex graecus* *χωρίς προέμματος*, idest, sine aliqua anticipatione iudicij, vel yllam in partem temere impingat, vel *μηδεν ἴσως ὑπερλήσσει*, idest, non habita vnus partis tantum ratione, aut animi propensione ferat sententiam. Quod etiam a S. Clemente libr. 2. constitutionum cap. 47. cautum est, vt seruata æquitatis ratione iudicetur.

In his tamen iudiciis ecclesie non solum excommunicationis poena imponebatur, sed etiam multæ pecuniariæ & corporales poenæ irrogabantur ab episcopis. Enimvero si solam excommunicationem ecclesiasticam poenam existimes, eamque solam ab episcopis peccatis omnibus imponi posse censeas, in eas angustias redigemur, vt omnia peccata, ob quæ flagitiosi homines excommunicationis censuræ addicuntur, equalia esse dicamus; quod Christi doctrine non consentiet, aut si aliqua aliis grauiora sint, etiam alias poenas præter excommunicationem olim impositas fuisse, fateri oportet: vt pro qualitate peccatorum poenarum etiam modus existat. quod Martinus ab Aiala Valentinus archiepiscopus, lib. de traditionibus apostolicis eadem ratione

tione comprobauit. Nam si Paulus seriem peccatorum describens, 1. ad Corinth. 5. his omnibus solam excommunicationis poenam iniunxisset, non exhorruissent homines grauiora peccata, sacrilegium, homicidium, blasphemiam, cum ob minora eadem excommunicationis poena irrogetur. Nam abstentus, vt ait Cyprianus epist. 38. & excommunicatus maiori excommunicatione ob fornicationem, dummodo iuste sententia episcopali damnetur, æque a communionem fidelium, & ab eorum congressu prohibitus est, ac si ob adulterium, vel stuprum fuerit exclusus. Quare temporalibus poenis etiam afficiendi erant illi, qui grauissimis peccatis implicabantur, vt si saltem spiritualem poenam contemnerent, temporalem pertimesceret. Quod ex Paulo 1. ad Corinth. 5. colligitur, & *vos inflari estis, & non lugetis, & non tollitis malum de medio vestrum?* Vbi Apostolus vt poenæ magnitudinem exprimeret, quæ iure perditissimo homini debebatur, græca voce *ἡ κελεύσων* est vsus, idest, nonne expelletis & proffigabitis e medio vestrum hunc hominem, nonne hoc malum eueruncabitis, ne cuiquam detrimento sit? cuius rei sensum aperte Paulus ex tribus locis Moyse in suam sententiam transtulit. In quibus præscripsit Moyse, eum qui ludibria artium & opera manuum adoraerit, vel in sacerdotem contumeliosus extiterit, vel proximum opprefferit infidiis, tãquam malum esse tollendum, poenisque mulcandū vt cum malus & iniquus fuerit, morte sublatus ex Israel, ceteri deinde similia flagitia auersentur. Sic Apostolus idem postulat fieri a Corinthiis, non plane vt gladium exsererent, quo inflatum illum adulterum transfuerberarent, sed vt a Deo precibus mortem scelesti hominis exposcerent, vt cum inde mors fuisset subsecuta, omnes flagitium tamquam colubri faciem pertimescerent. Sed audiamus, quæso, Tertullianum, in lib. de pudicitia de hac re differentem his verbis: *Et quid vultis; veniam ad vos in virga an in spiritu lenitatis? quid enim suberat? auditur in vobis in totum fornicatio, & talis fornicatio qualis neque in gentibus, vt uxerem patris sui quis habeat, & vos inflati estis, &*

non luxis potius, ut auferatur de medio vestrum, qui tale facinus admisit? pro quo lugerent? utique pro mortuo. Ad quem lugerent? utique ad Dominum, ut quomodo auferatur de medio eorū, non utique, ut extra ecclesiam detur. Hoc enim non à Deo postularetur, quod erat in presidentis officio, sed ut pro morte hanc quoque communem & propriam carnis ipsius, quæ iam cadauer, quod captiuum esset immunditia irrecuperabili tabiosum, plenius de ecclesia deberet auferri. Ergo non erat solum per excommunicationē ab ecclesia proiciendus; sed etiā precibus postulandum à Domino, ut malum ab ecclesiæ communione, morte scelestis inflictæ penitus tolleretur. Extat in praxi spirituali Sophronij cap. 145. huius rei exemplum illustre, quod non pigebit huic disputationi inferere, ut omnes agnoscant, sæpe mortem temporalem sacerdotum precibus propter peccata perpetrata sceleratis inferri. *Gennadius Patriarcha cum Caritium clericum templi sancti Eleutherij non solum paterna admonitione obiurgasset, sed etiam ecclesiastica censura frustra corripisset, ad beatum Eleutherium martyrem totam causam retulit, ad quem sic est locutus: Sancte martyr Eleutheri aut emenda Charitium clericum tuum, aut cum absconde: quæ cum dixisset, statim clericus spirauit: quod etiam refert Georgius Cedrenus in historiarum compendio.*

1. Cor. 3.

Præterea quid aliud erat ea traditio satanæ, cui durissimum imperium in peccatores exercendum committebat Apostolus ad interitum carnis, nisi abdicatio a consociatione fidelium, ex qua detrimenta membrorum (ut ait Pacianus episcopus 3.) iacturæ grauissimæ, interitus carnis, mors denique ipsa subsequeretur? Quod ex significatione verbi *ἀπεθνήσκω* colligitur, qua uoce pro cede atque pernicioso interitu 1. ad Timoth. 6. 1. Thess. 5. & 3. Reg. 20. utitur scriptura. Vnde Tertullianus lib. de pudicitia, cum demonstrasset per mortem scelestum & inflatum esse ab ecclesia auferendum, subiungit: *Et ideo quomodo interim potuit auferri, iudicauit dedendum eiusmodi satanæ in interitum carnis, quæ diabolo proieciatur.* Sic Hieronymus in 1. ad

Co-

Corinth. cap. 5. ait Paulum tradidisse hominem satanæ, ut arripendi illum corporaliter haberet potestatem. Et paulo post: *Hic ostendit Paulus eiecctum extra ecclesiam rabido ore demonū lacerari.* & epist. ad Heliodorū de laude uitæ solitariæ, idē affirmat. *Nunc inobedientes spiritali mucrone truncantur, aut eiecctus de ecclesia rabido demonū ore discerpitur.* Sic Chrysoft. in cap. 2. pri. ad Timo. ait: *Olim excommunicatos in febrim incidere.* Cui suffragatur Theodoritus dicēs; *traditū satanæ non tanquam magistro, sed tanquam seuo carnifici proici cruetandū: cum ille ab ecclesiastico corpore separatus, & diuina gratia exutus, ab aduersario crudeliter flagellatur, & in morbos & difficiles affectiones, & alias calamitates incidebat.* Quod ex epistola Apollinaris ad Tolofanos, cap. 23. aperte constat. Idem prorsus testatur S. Paulinus episcopus, in vita B. Ambrosij, ubi refert Stiliconis comitis seruum, visibiliter ob excommunicationem a demone raptatum, & eius corpus discerptum & foedatum fuisse, ut ex interitu carnis spiritus saluus fieret. Præterea dum a Pio episcopo Apsarensi quidam excommunicatus fuisset, neque se sacerdotalibus præceptis humiliare uoluisset, ut ait Petrus Damianus episcopus 2. repente fulmine ictus extinctus est. fulminibus uero pessimos quosque percussos ob scelera perpetrata, docet Gregorius Thaumaturgus epistola 1. canonica, can. 6. & ibi Balsamon. Ad hæc Aimoinus lib. 3. historiæ cap. 31. testatur, Nantinum comitem Engolfmensensem ab Herachio episcopo excommunicatum, dum ardentissima vreretur febrim, in hæc uerba exclamasse: *Heu qua tormenta ab Herachio illata patior, ipse me nunc torquet, ipsius igne absumor.* Quæ cum protulisset interiit oppressus demone. Sanctus Gregorius Turonensis libro quinto historiæ capite trigesimo sexto totum hoc factum uerius narrat his uerbis: *Cum Natinus domos ecclesie male peruassisset, spoliasset, ac deiecisset, ab episcopo excommunicatus est. Quæ dum aguntur, Beatus Pontifex impleto uitæ suæ cursu, migravit ad Dominum. Natinus etiam morbo corripitur, qui nimia exustus febrim, clamauit dicēs: Heu heu ab Herachio Antistite ex-*

ror

ror, ab illo crucior, ab illo ad iudicium vocor, cognosco facinus, reminiscor me iniuste iniurias intulisse Pontifici, mortem deprecor, ne diu crucier hoc tormēto. Hæc cum maxima in febre clamaret, deficiente robore corporis infelicem animam fudit, indubia relinquens vestigia hoc ei ad ultionem B. Pontificis euenisse. Nam exanime corpus ita nigredinem duxit, ut putares eum prunis superpositis fuisse combustum. hæc Gregorius. Sed post mortem excommunicatorum cadauera in horrēdas formas, & varios colores trāsmutari, ex lib. vetustissimo M. S. ecclesie sancte Sophiæ Theſſalonicēsis, quem citat Mattheus Blastares in Nomimo aperte cōstat. Cum tanta sit eorum corporū im-puritas, ut vix terra gremio suo illa contineat, sed plerumque expungat & depellat; ut Manuelus Malaxus in vita Maximi Patriarchæ copiosa narratione profecutus est, quam breuiter strictimque complectar: Nuntiatum fuit Sultano in ecclesia hanc esse potestatem, ut quotiescunque Christiani Pontifices legitime ob peccatum aliquod admissum, e sacro cœtu aliquem eiiciant, neque dum in viuis sunt excommunicati, illum lapsam propter quem eiecti fuerunt, expiare contendant: eorum cadauera nunquam a terra dissolui, sed remanere tympanorum instar inflata, integraque restare; etiam si mille anni elapsi fuissent. Quo miraculo audito Sultanus, iussit, vocato Patriarcha, de hac re diligenter inquiri. Itaque cum huc illucque cogitatione volueret Maximus Patriarcha, ubi nam excommunicati cadauer inueniri posset, tandem venit in mentem tempore Gennadij Scholarij Patriarchæ sanctissimi fuisse mulierem viduam a sacerdote relictam (& cum corpore haud obscure vulgato questum faceret, neque obiurgationibus a scelere retrahi posset) a Patriarcha ex piorum grege eliminatā, atque anathemate percussam. Quæ post quadragesimum diem dysenteria dissoluta est, nec post plures annos unquam consumpta, adeo ut ne crines quidem capitis eius defluerint, sed tympani more inflata, nigra & tumefacta remanserit. Quod cum nuntiatum fuisset Regi, & ipse ministros ad spectandum corpus transmisset, cohorrerūt, & omne excommunicationis admirati sunt; hæc autem Anno Domini 450. euenisse legimus. Sæpe tamen ob maius hominum exemplum, excommunicatorum ca-

dauera

dauera a dēmonibus occupantur, & distorto vultu & ardētibus oculis amicis occurrant, aut urbem timore complēt, aut calamitatibus vexant: quod malum Græci, ut ait Matthæus Blastares, *βουλκόλαρα* appellant.

12 Sed cum iam visibiler satanas rapere desierit homines, & eorum carnem acerbissime cruciare, mox ab ipsis Apostolicis viris fuerunt maiorum exemplo, corporales poenæ sancitæ, quas in B. Benedicti sanctissimi Apostolicę discipline æmulatoris regula, Apostolorum exemplo institutas legimus. *Semper*, inquit, *Apostolica forma seruanda est, in qua dicitur: Argue, obsecra, increpa, id est, miscens temporibus tempora; terroribus blandimenta, durum magistri, piuum patris ostendat affectū; sed indisciplinatos & inquietos debet durius arguere; obediētes autē & mites & patientes ut in melius proficiant obsecrare. Negligētes & contemnētes ut increpet & corripiat admonemus, neq; dissimulet peccata delinquentium, sed mox ut caperint oriri, radicitus ut prænaleat, amputet; nempe periculi Heli sacerdotis in Silo; honestiores quidē atq; intelligibiles animos, prima vel secūda admonitione verbis corripiat, improbos autē & duros, superbos vel inobediētes; verberum vel corporis fustigatione in ipso initio peccati coercat, sciens scriptū, stultus verbis nō corrigitur. Et iterū, Percute filium tuum virga, & liberabis animam eius a morte. Sic Lucifer episcopus Caleritanus li. i. pro S. Athanasio, hanc discipline formulam in Cōstantium Imp. exercuit, quem his verbis infecutus est: Retineo quidem sacris continens scripturis; noli superbiere coram Rege, sed si intra terminos potestatis tuæ esse voluisses, & superbus extitisses te contra, re vera ipse me ut prænaricatore legis condemnassem. Nunc vero quia homicida tibi & sacrilego, o Imperator, vera dicamus, non vti que tanquam superbi puniri merebimur; sed magis premiis afficiemur æternis, quia tibi erranti non pepercimus. Scriptum est enim: Flagellum equo, & stimulum asino, virgam autem genti insipienti. Præterea idem B. Benedictus cap. 23. sibi ipsi consentiens, præter excommunicationem, corporalem vindictam & castigationem imponit his verbis: Si frater contumax reperus fuerit, admonetur semel ac iterum secrete a senioribus, si non emen-*

Ca. 2. Reg.

emendauerit publice; si vero neque sic correxerit, excommunicationi subiaceat: si autem improbus est, vindicta corporali subdatur. & cap. 28. Si frater frequenter correptus, si etiam excommunicatus non emendauerit, acerbior ei accidat correptio, id est, verberum vindicta in eum procedat. Quod si nec ita correxerit, nec sanatus fuerit, ferro abscissionis utatur Abbas, ut ait Apostolus. Auferte malum ex vobis: & iterum, si infidelis discedit, discedat. Et quamquã B. Benedictus flagitiosos homines extra septa Monasterij tamquã deportatos expellat, id tamẽ B. Basilii in regula breuiori 57. non laudat. Neque enim incorrigibiles, & quasi omni peccatorum genere obrutos suo arbitrio reliquit; ratus eis vtilius fore, pedes aut manus abscindi, aut oculos erui, quam totum corpus acerimo gehennę incendio absumi. Quare poenis grauissimis subiugandi sunt nocentes, ne si prodesse sibi non possunt; alijs detrimento sint, cum modicum fermētum totam massam corrumpat, & ex leuissima scintilla ingens incēdium excitetur. Quare merito carceres vindices scelerum ædificati sunt, in quos nefarij detrudi, vinculis alligari, ferro & ligno constringi possent, vt iugum seruitutis quod ducebant cum infidelibus abijcerent. Id S. Ioannes Climacus cap. 5. docuit, uariaque poenarum genera præscripsit, quibus in reos defendere fuit solitum: & Burchardus lib. 16. decretorum per varia capita. Quę plane poenarum genera ab episcopo ob excommunicationis contemptum imponi posse, docet Hostiensis cap. pro humano, de homicidio, lib. 6. cum hac poena temporali non solũ clericos, sed etiam laicos mulctare, & in eorum bona sententiam ferre valeat; ut ait Dominicus cap. cum episcopus, de officio ord. lib. 6.

Quod plane variis exemplis constat: nam si sæcularis princeps episcopum vel pro ciuili uel pro criminali causa ad sæcularem iudicem perduxerit, vel exhibuerit, qui hoc iubere fuerit ausus, amissione cinguli condemnatur a Bonifacio Romano, in epistola ad episcopos Gallię. Cinguli vero amissio poena est tēporalis, qua milites suo offi-

cio

cio deponuntur, vel dignitate excidunt. Quod aperte ex Nicephoro Callisto lib. 13. cap. 30. constat, vbi iussiones Imperiales referens, inter alias poenas hãc vnã de amissione cinguli constitutam fuisse testatur, his cõceptis verbis. Si quis Episcoporum cum Theophilo Attico Porphyrio communicare noluerit, extorris Ecclesia esto, & facultatibus priuator, ex laicis autem seu popularibus, qui magistratus gerunt dignitate excidunt, milites cingulos deponunt, vulgus & opifices auro mulctari exilio damnantur. Hac vero poena mulctatum fuisse Ludouicum Imp. Caroli filium, Robertus Gaguinus, & Trithemius in chronico Hirfaguensis monasterij, memorię prodidere. Fuit enim ob Iudith, quam in vxorem acceperat à Synodo coniectus in monasterij arctam custodiam, & militari cingulo exauctoratus, vt ipse Ludouicus apud Gaguinum lib. 4. conqueritur: mox causa cognita, imperio restitutus, & iterum baltheo militari, auctoritate episcoporum accinctus. Gregorius etiam publicam fustii poenam, exilij atque deportationis in clericum calumniatorem constituit, cap. 1. de calumniatoribus. Quo vergit & illa Urbani III. constitutio proscriptionis exilijq. reorum comprobatoria, cap. ad audientiam de crim. fals. Neque ab his longe recedit Alexandri III. rescriptum, quo Panormitanus Pontifex iubebatur loris flagrisque cedere criminis peractos, eo solo temperamento adhibito, ne flagella in sanguinis effusionem exirent. Quod etiam fufius exequitur Innocentius III. in cap. qualiter & quando de accusatio: cum turpe esse videatur clericos qui ad altaris ministerium, & noui testamenti sacerdotium delicti sunt, sanguinis poena mulctari, vt S. Thom. 2. 2. q. 64. art. 4. docuit. Vulgo etiam perpetuis vinculis plectuntur Sacerdotes, ex Bonifacij constitutione cap. quamuis, De poenis. Licet Eugenius II. Pontifex instituisse carceres, & custodias ad delicta cohibenda dicatur. Sed monastica inclusio cum parum aut nihil videatur differre a custodia carcerum, vetustissima fuit in Ecclesia, vt ex Concilio Agathensi cap. 50. & in canone si Episcopus 50. distinct.

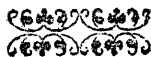
Dd

Hæc

Hæc quoque eadem poena indicta fuit à Iustiniano nouel. 134. adulteræ mulieri, & a S. Gregorio lib. 1. regesti epist. 42. Vnde Blanda Caroli Pulchri coniux adulterij conuicta in perpetuam conijcitur custodiam monasterij. Hæc satis sit hoc loco dixisse: cetera sequenti disputatione prosequemur. Quæ omnia Romanæ Ecclesiæ iudicio & auctoritati subdunto.

LIBRI PRIMI FINIS.

INDEX VERBORVM ET SENTENTIARVM QVAE IN HOC OPERE CONTINENTVR.

A ccusatio & inquisitio differunt. 201	Anima est efficiens, finis, & forma. 175.
Accusationis forma ab Apostolo prescripta. 201	Anima quid significet apud Paulum. 130
Accusatio adhibitis testibus fieri debet. 202	Antecessor quid significet. 75
Admonitio qua dicatur. 192	Antichristi aduentus, signa certissima. 36
Admonitio quando adhiberi debeat. 193.	Apostasia quid proprie significet. 36
Admonitionis vox & etymologia. 195.	Apostoli Leonibus similes fuerunt. 38
Admonitione quæ utendum. 193	Reliquiæ Iacob dicuntur. 38
Admonitione una altera & tertia quæ utendum. 194	Tanquam leones ecclesiæ aduersarios prosterunt. 39
Adulatio maximum malum est in ecclesia. 57	Dituntur tanquam caminus & tanquam fax ignis accensa. 39
Aegyptij sacerdotes iudices erant controuersiarum. 156	Plastro nouo trituranti, habenti rostra serrantia comparantur ab Esaiâ. 39
Aethyopia sacerdotes de vita Regij disponebant. 157	Eorum auctoritate regna multis peccatis obnoxia dissipata. 45
Agni quo pacto pascendi. 5	Vt Euangelium euulgarent & conomia vsi fuerunt. 55
Alfonsus Rex diuina vindicta correptus. 143	Ad mores hominum se ipsos demittebant. 56
Alienigena nõ potest esse Rex Christianorum. 177	Mansuetudine vsi fuere. 56
Ambrosius pro altaribus immolari del. derat. 138	Christi praefecturam gerunt. 58
Ambrosius Naboth imitatus. 138	Potestatem habuere imponendi grauissimas penas. 67
Amphianus martyr in pratorem irruit. 184	Summa potestate ad ecclesiæ adificationem utebantur. 67
Anastasius Imper. fulmine interceptus. 140	Eis non tantus orbis in quo praesentent pars contraheret. 73
Angliæ calamitates. 143	Illis in rebus assensu prætere ditæ fuere. 73

INDEX.

Gladij vsus an fuerit illis interd-
ctus. 82.83
Aliorum antecessores dicuntur. 70
Omnem potestatem necessariam gu-
bernationi ecclesie habuerunt. 16
Omnem impietatem profugarunt.
22
Ipsius in Vrbe martyrio coronatis, mi-
nui cepit imperium. 51
Appellare non licet ab episcoporum
decretis. 171
Arbitri proprie non dicuntur epis-
copi. 180
Archondes qui fuerint apud vete-
res. 10
Archon apud scripturam, quid si-
gnificet. 10
Archon dicitur episcopus in eccle-
sia. 181
Archon aliorum Apostolorum di-
ctus est Petrus. 10
Ariani armis suam heresim tueba-
tur. 113
Arietum filij fideles dicuntur. 162
Arma materialia famulantur eccle-
sie. 89.90
Arma ecclesie temporalia non sunt
infirma aut imbecillia. 41
Arma sacerdotum cur lachrymę di-
cantur. 98
Arma necessaria sunt ecclesie, ne
aduersarij armis veritatem impu-
gnent. 113
Armis debent vrbes muniri. 111
Arma ante fores ecclesie deponen-
tur ab Imperatoribus. 97
Armis defendendam esse ecclesiam
docuit Leo nonus. 100
Armato custodie custodiam Pauli e-
scopum. 114
Armato custodiam custodiam necessa-
ria Pontifici. 98

Auaria maxima damna intulit in
ecclesiam. 57
Auari episcopi nihil utilitatis con-
ferunt ecclesie. 119
Auari sacerdotes quibus conferan-
tur ab Esaia. 119
Auxentius haereticus armis se dese-
debat. 112

B

B *Abylas manum in pectus Im-*
peratoris impexit. 139
Baculares haeretici qui sint. 108
Baculus denotat potestatem pascen-
di gregem. 76
Baculo non vitur Romanus Ponti-
fex. 76
Baculo recuruo vitur episcopi. 76
Baculo B. Petri suscitatus Mater-
nus. 77
Baculum in manu deferebant episco-
pi iter agentes. 78
Baculus transmittebatur excommu-
nicatis in signum absolutionis. 78
Baculi pastoralis S. Petri elegans hi-
storia. 77
Baculus S. Petri Coloniae & Treue-
ris seruetur. 78
Baculum portat Papa in sola Tre-
uerensi diocesi. 78
Baculi vice Papa ferulam defere-
bat. 78
Baculum pastorem accipit Patriar-
cha Constantinopol. ex manu Im-
perat. 79
Baculum capiebat olim Patriarcha
e manu episcopi Heraclae. 79
Basilij lenitas & mansuetudo. 60
Basilij Vrbe praeside superior di-
ctus. 128
Bacterium quid sit. 77

Bellum

INDEX.

Bellum gerere pro patria & ecclesie
libertate, sacerdotibus licere. 90
& 91
Bellorum causa tributa imponuntur.
134
Bona ecclesie dissipanda non sunt. 140
Bona ecclesie qui dissipat, a Deo gra-
uiter etiam in hoc mundo plectu-
tur. 141
Bona ecclesie nihil debent Regibus.
130
Bona ecclesie a regibus propria au-
toritate vendi non possunt.
149
Bona ecclesie bellorum causa insti-
tuta non sunt. 149
Βουνην quid significet. 5

C

C *Adauer fatidum dicitur, qui*
recedit a Romana ecclesia.
74. 75
Ca[sa] quid significet apud scripturam.
119. 120
Caluinus ecclesiam subditam esse
principibus falso contendit. 126
Caput populi sacerdotes dicuntur ab
Esaia. 151
Carceres in ecclesia instituti. 208
Carceres instituti ab Eugenio. 209
Cardinales iure virga argentea de-
ducuntur. 81
Cardinales amplissimas domos ha-
bitare debent. 81.82
Cardinalis Henricus milites conscri-
psit in Bohemos. 91
Carolus princeps, ob ecclesie bona di-
stracta, aeternaliter condemnatus.
140. 141
Carolus Magnus vindicat iniurias
Leoni pape illatas. 100

Cauda populi sunt reliqui a sacerdo-
tibus. 151
Causae ecclesiasticae a solis episcopis
terminandae. 140
Causae seculares tractari debent ab
episcopis. 169
Censores qualem iurisdictionem ha-
buerint. 129
Centuriones militum, vitem manu
gestabant. 81

Christus.

V *T homini regnum mundi a*
patre ei tributum.
Vt homo non solum merito redem-
ptionis, sed etiam dono patris Rex
mundi fuit. 8
Rex constitutus a patre ad tyranni-
dem secularium depellendam. 8
Regit in virga ferrea. 8. & 9
Eius potestas ex regedi voce deduci
tur. 12
Filius masculus dicitur a Ioanne.
14
Gladio super femur accingitur. 14
Potestatem quam habet, Apostolis
contulit. 15
Quam potestatem ecclesie contule-
rit. 15
Illius regnum duplex, diuinum &
humanum. 16
Temporalem dignitatem Apostolis
contulit. 16
Cur affirmauerit regnum suum non
esse de hoc mundo, & quid haec ver-
ba significet. 31
Præfatus modo dicitur. 99
Emendatus & venditus. 74
Eius obitus iudicatus.
constitutus dicitur.

I N D E X.

<i>Hæreditatem inter fratres non diuisit, vt auaritiã damnaret, non in dicitariã potestatem.</i>	165	<i>Confessio sacramentalis quando adhibita.</i>	199
<i>Est lapis sine manibus excisus.</i>	34	<i>Conscientiæ vox quid significet apud Paulum.</i>	145
<i>Christiani olim in communem arcã pecuniam conferebant.</i>	133	<i>Cõsilia, præcepta, & permissa pro tẽporum diuersitate mutata.</i>	85
<i>Christiani pro salute Principum orabantur.</i>	144	<i>Constantinus Imperator multa priuilegia ecclesiæ contulit.</i>	170
<i>Christiani quonam pacto litigare possint.</i>	163	<i>Constantinus cur ea decreta sancieuerit, quæ erant ab Apostolis sancita.</i>	171
<i>Christianorum regna profana non sunt, nec de ijs absolute Reges disponere possunt.</i>	164	<i>Constantinus hæreticorum causas retulit ad Siluestrum.</i>	171
<i>Christianorum respublica simul & à Rege & à sacerdote gubernari debet.</i>	174	<i>Constantinus nihil sine patrũ assensu statuit in ecclesia.</i>	184
<i>Christiani fratres dicuntur.</i>	177	<i>Constantinus cur executionem rerum retulit ad magistratus.</i>	187
<i>Cinguli depositio militaris pœna.</i>	209.	<i>Constantinus Arianus ecclesiã inuadebat.</i>	124
<i>Cinguli depositio ab ecclesia infligta.</i>	208	<i>Constantinus multis rationibus falso se tuebatur.</i>	124
<i>Circumcellionum temeritas describitur.</i>	113	<i>Consules P. R. qualem habuerint potestatem.</i>	179
<i>Citationes vnde originem habuere.</i>	194.	<i>Copiatæ qui dicantur.</i>	106
<i>Ciuitia instituta Reipublica, debent examinare episcopi.</i>	167	<i>Correctio fraterna quo pacto fieri debeat.</i>	193
<i>Ciuilis & ecclesiastica administratio ex sui natura non repugnant, quin in eodem existere possint.</i>	168.	<i>Correctio qui fiat.</i>	193, 198
<i>Clerici à secularibus puniri non possunt.</i>	145	<i>In correctione quæ seruanda.</i>	196
<i>Clerici omnia ministeria ecclesiæ exercebant.</i>	107	<i>Custodia quid significet.</i>	96
<i>Clericorum exercitus conscriptus apud Anglos.</i>	90	<i>Custodia, finis est tyranni.</i>	111
<i>Clericis quæ negotia permissa, quæ</i>	189		
<i>Clericis quæ negotia permissa, quæ</i>	199		
<i>Clericis quæ negotia permissa, quæ</i>	74		

D

<i>Dauidis regno succedunt Pontifices Romani.</i>	52
<i>Dauidis domus ab episcopis iudicatur.</i>	162
<i>Decani qui dicantur.</i>	106
<i>Decanica quæ fuerit.</i>	106
<i>Defensio sui ipsius non est ex Euangelio prohibita.</i>	119
<i>Defensores ecclesiæ qui dicantur, & quæ</i>	

I N D E X.

<i>quæ eorum potestas.</i>	106	<i>Petri auctoritate firma consistit.</i>	26
<i>Diaconus legum custos quis.</i>	183	<i>Temporales vires ei collatæ.</i>	28
<i>Diaconus Aarons similis, episcopus Moysi.</i>	80	<i>Regit in virga ferrea.</i>	28
<i>Diaconi olim custodiebant episcopos.</i>	103	<i>Romana omnibus principibus iura confert.</i>	28
<i>Dictatores P. R. summam habebant auctoritatem.</i>	180	<i>Romana habet principatum Imperij temporalis.</i>	28 34
<i>Dispensatio siue dispositio æconomia dicitur.</i>	55	<i>Est in republica vt eam seruet.</i>	35.
<i>Dispensationis ratione variè vtitur Ecclesia.</i>	168	<i>Est Christi imperium.</i>	36
<i>Diuina Imperatori subiecta nõ sunt.</i>	138.	<i>Quo pacto mederi soleat malis.</i>	44
<i>Dominari quid significet in scriptura.</i>	119	<i>Regnum eius ex se firmum est.</i>	32
<i>Dominatus quando à seruis expelli possit.</i>	63	<i>Regnum illius dissimile à Regnis terrenis.</i>	33
<i>Drachma perditã ille censetur, qui recedit ab ecclesia Romana.</i>	74	<i>Regnum eius à se ipsos originem habet.</i>	31
<i>Duo vel tres quid significant.</i>	199	<i>Eius magistratibus ille honor deferendus est, qui Regibus.</i>	30
<i>Dure apud Paulum quid significet.</i>	68.	<i>Monarchia illius imperium Romanum dicitur.</i>	34
<i>Dynastia quid sit.</i>	182	<i>Habet robustissimas vires, ad hostes deturbandos.</i>	47
		<i>Magistratus eius variè appellatur.</i>	128.
		<i>Omnia regna mala contriuit.</i>	48
		<i>Nõ solum spiritali gladio, sed etiam materiali destruere potest regna pessima.</i>	49
		<i>Seruat imperium.</i>	51
		<i>Mater est imperialium sceptrorum.</i>	51.
		<i>Est coniunx Christi.</i>	48
		<i>Est lapis sine manibus, quo regna subuertuntur.</i>	48
		<i>Redditus eius ab omni tributo sunt liberi.</i>	131
		<i>Nomen eius quid significet.</i>	199
		<i>Vexanda non est.</i>	140
		<i>Secularibus tradenda non est.</i>	138
		<i>Si enim dicitur daturus, daturus est imperium, non daturus est imperium dicitur.</i>	10.

I N D E X.

<i>Senatum representat.</i>	180	<i>Paulus illis tribuit secularium causarum cognitionem.</i>	162. 168. 163
<i>Eius consuetudo à Regibus perturbari non debet.</i>	181	<i>Insignes, in tractandis secularibus causis.</i>	169
<i>Illius praefectura variis nominibus donatur.</i>	181	<i>Non solum animis sed etiam corporibus praesident.</i>	170
<i>Nomen eius pastorem & synodum significat.</i>	198	<i>Ex suo munere causas oppressorum iudicant.</i>	171
<i>Ecclesiastica dignitas maiestas appellatur à Petro.</i>	129	<i>Eorum iudicia qui contemnunt, poenis temporalibus castigantur.</i>	172. 177.
<i>Ecclesiastici an quatenus vasalli sunt, Regibus subiecti esse dicantur.</i>	135	<i>Oppressam populi libertatem tuentur.</i>	172
<i>Ecclesiasticae res à solis ecclesiasticis praescribendae.</i>	140	<i>Tenantur Regibus assistere, & Papae obedire.</i>	174
<i>Ecclesiastici pro libertate ecclesiae seipso Regibus debent opponere.</i>	138.	<i>Non sunt domini.</i>	120. 121
<i>Epiphanius iudicabat causas seculares.</i>	167	<i>Qui fiant typus exemplarque omnium.</i>	121
<i>Episcopi</i>		<i>Debent esse in gubernando varij.</i>	121
<i>Regum & Imperatorum dicuntur patres.</i>	65	<i>Quando graues, quando lenes esse debent.</i>	122
<i>Summam auctoritatem cum beniguitate coniungere debent.</i>	65	<i>Eorum dignitas praestantior regali.</i>	127.
<i>Eorum thronus super domum David.</i>	162	<i>Regibus superiores.</i>	148
<i>Non habent minorem facultatem quam Elias aut Apostoli.</i>	67	<i>An habeant executionem.</i>	155
<i>Vtuntur baculo recuruo.</i>	76	<i>Maiorem quam sacerdotes vetere potestatem habent.</i>	161
<i>Eorum electio ad Pontificem spectat.</i>	74.	<i>Omnibus magistratibus superiores.</i>	137.
<i>Copias duxerunt armatorum.</i>	99	<i>Eis subijci praesidij loco est.</i>	137
<i>Cruciare reos possunt & virgarum pulsatione castigare.</i>	102	<i>Licet eis detrahere Imperatoribus diademata.</i>	139
<i>Familiarij multitudinem stipari debent.</i>	103.	<i>Pati non debent aliquid ex sua dignitate detrahi.</i>	137. 139
<i>Arma detulerunt.</i>	103	<i>Haereticos reges è gradu deiciunt.</i>	178.
<i>Domini temporales gladium habent.</i>	108	<i>Eorum iurisdicctio qualis.</i>	180
<i>.....</i>	115	<i>Consulibus similes.</i>	180
<i>.....</i>	117	<i>Liberam referendarum rerum iurisdictionem habent.</i>	181
<i>.....</i>	118	<i>Sunt anima Regni.</i>	181
<i>.....</i>		<i>Leges ferre possunt.</i>	181

Sunt

I N D E X.

<i>Sunt tanquam classium duces, vel tribuni militares.</i>	182	<i>Fredericus primus de gladij potestate male sensit.</i>	91
<i>Administrationem verum habent.</i>	183	<i>G</i>	
<i>Nunquam auerterunt populum ab obedientia Catholicorum regum.</i>	46. 47	<i>Allorem sacerdotes causas dirimebant.</i>	156
<i>Debent inferiores consulere.</i>	198	<i>Gennadius imprecatus est mortem presbytero, & subsecuta est.</i>	203
<i>Subditos quasi manibus tenent.</i>	183	<i>Germanorum sacerdotes ius habebant imperandi.</i>	156. 157
<i>Per se ipsos verberare possunt.</i>	184	<i>Gladij gestatio quando prohibita Apostolis & quando permessa.</i>	82. 86.
<i>Episcopium quid sit.</i>	107	<i>Gladius non fuit depulsus e manibus Petri.</i>	83
<i>Eugenius III. hostes ecclesiae coercuit.</i>	100	<i>Gladij usus prohibitus est Petro, ne mortem Christi impediret.</i>	83. 84
<i>Eusebius epus arma gestauit.</i>	103	<i>Gladij in cena imperati apostolis, ut defensionem aliquam fieri posse constaret.</i>	85
<i>Prater Excommunicationem in ecclesia sunt poenae temporales constitutae.</i>	207. 202. 203.	<i>Gladij gestatio Apostolis iussa.</i>	85
<i>Excõicatis si non emendantur temporalis deprecabatur mors.</i>	203	<i>Gladij potestas semper fuit penes Petrum, sed non semper eius usus.</i>	87.
<i>Excõicati satanae tradebantur.</i>	204	<i>Gladio materiali aliquando usus est Petrus.</i>	88
<i>Excommunicati in febres & morbos incurrebant.</i>	205	<i>Gladium esse in Petri potestate negari non potest.</i>	88
<i>Excommunicatorum corpora sepulta dissolui non possunt.</i>	206	<i>Gladij vindicta prohibita est.</i>	89
<i>Excommunicatorum corpora mortua a demonibus raptantur.</i>	207	<i>Gladius materialis ad nutum Petri educitur.</i>	89
<i>Executio quot modis dicatur.</i>	183	<i>Gladius materialis non est in ecclesia tantum ratione finis.</i>	92
<i>Executionem quo pacto habeant episcopi.</i>	183	<i>Gladij duo, duas vitas significant.</i>	92.
<i>Executionem contulerunt episcopi Imperatoribus.</i>	183	<i>Gladij duo ex sensu literali colliguntur.</i>	92
<i>F</i>		<i>Gladios nudos deferrebat Hadrianus Papa primus.</i>	99
<i>Familiam armatam deferrebant episcopi.</i>	103	<i>Goti suum occidebant.</i>	
<i>Familia Christi nauis magne similis.</i>	182.	<i>Gregorius</i>	
<i>Fidelis seruus quis dicatur.</i>	182	<i>.....</i>	
<i>Fides clientelaris a sacerdotibus datur principibus.</i>	130	<i>.....</i>	
<i>Fiscus principum ecclesiae bonis auereri non debet.</i>	143	<i>.....</i>	
<i>Flagellari possunt clerici.</i>	209	<i>.....</i>	
<i>Francisci Duareni errores.</i>	93. 108	<i>.....</i>	
<i>Fratres qui dicantur.</i>	177	<i>.....</i>	

E

I N D E X.

Gregorius Taumaturgus indices mi-
sit ad agros restituendos. 167.
Grex qui pascendus sit. 106
Gubernatio sine disciplina esse non
potest. 7

H

H Adrianus Imp. & Cesar Au-
gust. in gubernando varij.
122.

Hadrianus Aug. sine armis templū
ingressus. 98

Hæretici Imperatores ecclesiasticos
viros sibi subijcere contendebant.
125.

Hæretici negant Pontificem Rom. cu
stodiri posse licitoribus. 94

Hæreticorum mores descripti. 111

Hæretici armis hereses defendebant.
112.

Hæreticorū crudelitas insignis. 112

Hæretici non possunt imperare Ca-
tholicis. 176

Hæretici reges priuantur regno. 176

Hæreticis principibus non sunt sol-
uenda vectigalia. 177

Hæretici quo pacto commonēdi. 195

Hæretici quo pacto inquieti. & inor-
dinate ambulantes dicantur. 195

Hæretici omnes ecclesie ordines per-
turbant. 196

Hereses oriuntur ex contemptu sa-
cerdotum. 3

Hebraei sacerdotes quam iurisdic-
tionem habuerunt. 159

Hebræorum sacerdotes inter spiritua-
lia & temporalia diiudicabant.
160.

Hebræorum sacerdotes indices erant
in iudicijs. 160

Hereticos in iudicijs persequuntur
Imperatores. 180

Heluetij defensores dicti ecclesie.
108.

Henricus IIII. gladium materiale
tollit à Papa. 91

Henricus IIII. male se Iuliani exem-
plo defendit. 179

Hieremiæ locus cap. 1. de Christo &
Apostolis interpretatus. 44

Hieronymus de Valentiniani nouel-
la conqueritur. 190

Hispaniæ reges episcoporum aucto-
ritate seruati. 147

I

Imperatores quibus rationibus ec-
clesiā inuadere iactent. 125. 126

Imperatores sine armis templa in-
grediebantur. 97

Imperatores alimenta & vasa eccle-
siis contulerunt. 133

Imperatores Græci simplices patriar-
chas eligebant, vt facilius de sta-
tu ecclesie disponerent. 152

Imperator si ecclesiam contemnit,
nō potest vti eius priuilegijs. 137

Imperator Numerianus ab Episcopo
pugno summotus. 139

Imperij iura conferri ab ecclesia Ro-
mana egre ferunt hæretici. 35

Imperium Romanum aternū est Ec-
clesiæ causa. 34

Imperium Romanorū dictum est Li-
banus. 35

Imperium Romanum non ab ecclesia
comminutum, sed potius in inco-
lunitatem seruatum. 50

Imperij Romani ruina, scelera &
crudelitas. 51

Imperia propter pietatē ab Ecclesia
protecta, propter scelera dissi-
pata. 53

Imperium Iudeorum & Græcorum
ob impietatem destructa. 53

Impe-

I N D E X.

Imperium Græcorum ob malam ele-
ctionem Patriarcharum labi cæ-
pit. 152

Imperij iura conferri ab Ecclesia hæ-
retici egre ferunt. 35

Imperium Romanorum ab oriente in
occidentem translatum. 53

Immunitas qualis ecclesiasticis con-
ueniat. 134

Ioannes X. interemptus. 100

Ioannes XV. vrbe expulsus. 100

Iosephus Iudæus impudenter locum
scripturæ interpretatus. 9

Ioninianus negat se posse imperare
hæreticis. 178

Iudæi à S. Cyrillo Alexandrino cie-
cti. 104

Iudicare pernotationem quid. 180

Iudicum primicerij. 183

Iudices pedanei qui. 180

Iulianus sine armis duces Rerum-
pub. ad templa accedere præscri-
psit. 98

Iuliani scelus quod. 108

Iuliani cauillationes malitiosæ, et im-
postura. 110

Iulianus opportuna ratione ab epi-
scopis depositus non est. 179

Ius in manu quid. 183

Iurisdictionem ecclesie infirmant re-
centiores. 115

Iurisdictionis sacerdotū circa quæ. 158

Iurisdictionis variæ partes. 183

Iustinianus multa ad libertatem Ec-
clesiæ sanciuit. 171

L

Legatus proconsulis quam iuris-
dictionem habet. 180

Lenitas quo tempore exercenda sit.
118.

Leo I I I. immerito male affectus.
100.

Leontius episcopus quod Regi multa
concederent reprehendit. 140

Lex, necessitas, & cōsuetudo, tribuit
iurisdictionem. 154

Leges sæculares latæ, si auctoritas e-
piscoporum accedat, a clericis ser-
uari debent. 145

Lictores qui dicantur apud scriptu-
ram. 95

Lictores a magistratibus differunt.
101.

Lictores viatores appellantur. 101

Lictores a sacerdote submouebant
scortum. 101

Litigare quomodo fuerit licitum
Christianis. 163

Litigare licet non sit perfectionis pos-
sunt id legitime Christiani face-
re. 163

Litigantium strepitus dirimere. Epi-
scopis competeat. 166

Ludouicus Imp. cingulo militaris e-
xutus ab Episcopis. 209

M

Magistratus veteres virgam
manu gestabant. 81

Magistratus militares in veteri lege
qui fuerint. 95

Maiores debent expectare minorū af-
sensum, vt res melius fiant. 63

Mansuetudinis spiritus quis. 118

Manus mortuæ obligatio qui debeat
tur Regibus. 130. 131

Marco Euangelistæ Aegyptum pro-
ficiscenti, diuisus est nilus. 29

S. Martinus nihil quod esset ecclesie
regibus conueniens. 140

Milites qui in iudicijs fun-
cionem habent. 118.

Milites qui in iudicijs fun-
cionem habent. 118.

Milites qui in iudicijs fun-
cionem habent. 118.

I. N. D. E. X.

Milites leuis armatura templum ser-
uabant. 97
Monachi incorrigibiles ex Basilio e
monasterio euicendi nō sunt. 208
Monastica inclusio qua sit. 209

N

Negotia secularia tractata ab
episcopis. 162
Negotia secularia qua fuerint. 168
Notionis & iurisdictionis discrimē.
179.
Notionem & non iurisdictionem ha-
buisse episcopos asserunt recēsi-
res. 155
Nobilitas quid significet. 195
Nutus sacerdotis quo educi debet gla-
dius, quid sit. 89

O

Obediendum est principibus se-
culi ne impediunt Euange-
lium. 144
Obediendum est ut tranquillam vi-
tam habeamus. 144
Oeconomia quid sit. 55
Oeconomia in verbi diuini prædica-
tione qui seruanda. 55
Operarij & fosarij qui. 106
Otho Imperator militibus nolebat
dare bona ecclesie. 149
Ovile quid sit. 116

P

Palatii curatores virgā argenteā
manu gestabant. 81
Parabolani qui fuerint. 103
Parabolanorum virtus in defenden-
do episcopo. 103
Pascere, sapere, imperio rege-
re, vel imperium gerere, quid
significet. 112
Pascere, quid significet. 113
Pascere, quid significet. 116

Pascere coacte non decet. 116
Pascendi munus quid denotet. 67
Pastor animaduersione uti debet. 6.
& 7.
Pastorum & regum opera similia.
12.
Patriarcha Constantinopolitanus ba-
culum capit e manu Imperatoris.
79.
Patriarchalem ecclesiam Constanti-
nopolitanam vexauit Phocas Im-
perator. 79
Patrimonium ecclesie nullus potest
eripere. 130
Patrono pro recuperatione rerū sua-
rum emolumenta dari nō debent.
150.
Paulus negotiorū secularium iudex
non fuit. 163
Paulus quo pacto omnia omnibus fa-
ctus esse dicatur. 56
Paulus noluit uti imperio cum pos-
set. 57
Paulus benignitate more nutricum
uti voluit. 58
Paulus auctoritatem suam cū pseu-
doapostolis contulit. 58
Paulus cur maluit imperare quam
cogere. 60
Pauli mansuetudinem episcopi imi-
tari debent. 60
Paulus Philemonē cogere poterat.
63.
Paulus seruum retinere potuit. 62
Paulo certa provincia constituta, non
tamen Petro. 72
Paulus princeps populi dictus ab Ori-
gene. 82
Pecunia et redditus ecclesie in quos
usus distribuenda. 133
Petrus summam in pascendo potesta-
tem habuit. 5

Petrus

I. N. D. E. X.

Petrus aliter agnos aliter oues de-
buit pascere. 5
Petri dignitas ex pascendi voce col-
ligitur. 11
Petro soli pastoris nomē impositū. 12
Petro soli data potestas in fonte. 12
Petro a Christo data potestas tempo-
ralis. 16. & 23
Petro collatam potestatem immutan-
di regna, qua Hieremia compete-
bat. 46
Petri ingressus in Urbē descriptus. 27
Petri virga cū Moysi collata. 29. 81
Petrus præ aliis apostolis maiorem
potestatem habuit. 69
Petrus pastorum princeps dictus. 70
71.
Petrus cathedræ inchoator. 71
Petro nulla certa prouincia decreta.
72.
Petrus nō vnus populi, sed omnium
populorum princeps. 73
Petri auctoritate omnia in ecclesia
præscripta fuisse. 74
Petro virga concessa, qua vbique
uteretur. 76
Petrus qui dicatur Moysi successisse.
80.
Petri virga duplex munus præsta-
bat. 81
Petrus apostolorum caput. 82
Petro prohibitum est gladium vindi-
candi animo educere. 89
Philo Iudæus sæpe allucinatus. 61
Philothomus martyr militibus se-
ptus iudicabat. 111
Pipinus Rex ob villam ab ecclesia di-
stractam a S. Remigio cesus. 141
Pæna publicæ quæ. 192
Pænarum genera in ecclesia institu-
ta. 108
Pascere, quid significet. 7

Pontifex maximus orbis rector. 32
Pontifex max. qui dicatur. 158
Pontificis max. iurisdictionis. 158
Pontificum virga cur floruerit. 82
Pontifex max. armis septus omnia
moderate tractat. 113
Pontifex Romanus pænas tempora-
les regibus imponit. 183
Pontificatu cur initiarentur Impe-
ratores. 158
Populi pro salute ep̄i certabant. 103
Potestas pascendi diuersis vocibus ex-
pressa. 5
Potestas temporalis nomine virgæ
ferreæ explicata. 17. 18
Potestas temporalis ecclesie ex Apo-
calypsi constat. 18
Potestas ecclesie collata non solum
spiritualis, sed temporalis. 28
Potestatem assecuta est ecclesia im-
mutandi regna. 44
Potestas ecclesie vnde colligatur. 23
Prædia ecclesie tributis libera. 130
Prætorium Latina vox in Euange-
lio. 96
Princeps in gubernando varius esse
debet. 122
Principum vitia crudelitate tegun-
tur. 120
Princeps collatus cū episcopo ei infe-
rior est. 61
Principat⁹ a Prophetis prædictus mul-
tis in locis ecclesia auctoritatem
exprimebat. 26. 27
Priuari homines multa ecclesie bona
dederunt. 133
Protostatus. 102
Pseudopapatus. 102

P

I N D E X.

- Rege in virga ferrea quid sit.* 9
*Regium nomen femori Christi inscri-
ptum quid significet.* 13
*Regia potestas collata principibus
ad Ecclesie presidium.* 90
*Regnum Aragonum sub protectione
ecclesie Rom. susceptum ab Vr-
bano II.* 147. 148
*Regnorum vastitas ex contemptu ec-
clesie, & eius transgressione.* 40
*Regnorum commutatio propter in-
iustitias fieri solet.* 42.
*Regna commutandi prophetae, sacer-
dotes, & apostoli, potestatem ha-
buere.* 43
*Regna propter peccata destructa, ob
pietatem firmata.* 44
*Regna ab ecclesia subuersa fuisse, nō
solum spirituali, sed materiali gla-
dio.* 49
*Regna terrena & caelestia Petro com-
missa.* 91
*Regnum Dauid per Christum transf-
latum est ad Pontif. summos.* 52
*Respublica cuius rei causa institu-
ta.* 2
Respub. quae optima. 2
*Respublica bene constituta hostes
acerrimos propellere potest.* 81.
*Rex constitui debet ex fratribus no-
stris.* 177
*Rex alienigena, & qui non sit Chri-
stianus non potest imperare Chri-
stianis.* 177
Regis & episcopi discrimen. 170
*Reges instituti ut reprimerēt eos qui
sacerdotes opprobriabant.* 173.
*Reges pro suo arbitrio gubernare,
nec tributa imponere possunt, nisi
ex auctoritate ecclesie.* 176
*Regi imperanti contra bonos mores
& fidem non est parendum.* 135
*Regi heretico se opponere non est in-
fidelitatis, sed fidelitas summe.*
136.
*Reges ex suo munere regio, nunquā
ecclesie imperasse.* 151
*Reges quatenus prophetae de rebus sa-
cris disponebant.* 151
*Reges praemonitores & nutricij sa-
cerdotum non domini.* 152
*Reges nō possunt ultra modum suam
potestatem promouere.* 139
*Reges non debent se ecclesiasticis im-
miscere.* 139
Reges ad presidium populi electi.
160.
*Reges sui presidij causa, multa bona
ecclesie contulerunt.* 147
Reges cōtumelia afficiendi non sunt.
146.
*Regibus infidelibus obediebant sacer-
dotes, ut eos ad fidem humilitate
prouocarent.* 146
*Regibus temere imperantibus, eccle-
siastici parere non debent.* 146
*Regi si auferat bona ab ecclesia, re-
gnum auferet Deus.* 142
*Regum & regnorum interitus ob ec-
clesie bona distracta.* 142
*Rex Britonum ob damna illata in ec-
clesiam occisus est a S. Mauvelio-
ne.* 141
*Romane voces sepe in Euangelio ad-
missae sunt.* 96
*Romanorum rex iurat nūquam cum
infidelibus habiturum societatem.*
178.
*Rom. Pontifex negotia secularia per-
tra-*

I N D E X.

- tractare debet, cum olim ea per-
tractaret.* 169
*Rom. Pontif. omnia tum spiritualia,
tum temporalia commissa.* 170
*Romanorum imperium ab ecclesia
contritum, ob illorum scelera qui
illam impugnabant.* 48
*Romanum imperium minui coepit,
Apostolis martyrio in Vrbe coro-
natis.* 52
Rudes in fide benigne pascendi sunt.
117.

S

Sacerdotalis praestantia quae sit.
178.
*Sacerdotalis potestas magis a Deo
est, quam temporalis.* 137
*Sacerdotes de materiali gladij pote-
state disponere debent.* 90
*Sacerdotes custodiae templi praee-
rant.* 97
*Sacerdotes olim armorum presidio
non egebant.* 97
*Sacerdotes ex suis decimis nihil de-
bent principibus.* 130
Sacerdotes nō subsunt regibus. 130
Sacerdotes liberi sunt. 132
*Sacerdotes ex suis rebus temporali-
bus tributa persolunt, non ex ec-
clesiae redditibus.* 132
Sacerdotes a bellis immunes. 133
*Sacerdotes ab illis tributis immunes
quae bellorum causa imponuntur.*
133.
*Sacerdotes simplices eligendi non
sunt.* 152
*Sacerdotes populi Ro. quam iurisdic-
tionem haberent.* 154
*Sacerdotes populi Roma. causas ad
senatum non referebant.* 157
*Sacerdotes Romanorum priuabant
consules dignitate.* 158
*Sacerdotes in Reipub. negotijs iurif-
dictionem habebant.* 158
*Sacerdotes Romanorum quae pertra-
ctarent.* 158
*Sacerdotes veteres de criminibus iu-
dicabant.* 161
*Sacerdotes veteres in grauioribus
causis praescribebant sententiam* 161
*Sacerdotes idolorum minorem habe-
bant in suis rebus auctoritatem quam
Sacerdotes Christi.* 139
*Sacerdotes aliorum tyrannidem in-
sectari possunt.* 178
Sacerdotium regno sublimius. 178
*Sacerdotium est anima Reip. cum eo
subuerso Reip. sequatur interitus.*
173.
174
*Secularium rerum potestas magis
residet penes Episcopos, quam Im-
peratorem.* 139
*Secularium iudicium exercebat Gre-
gorius Thaumaturgus.* 166
Secularia negotia tractauit Sinesius
168.
*Seculares causas tractauit Ponti-
fex.* 169
Secularia negotia varia fuerunt.
187.
188
Sagiones siue saiones qui sint. 101
*Sancius Rex Aragonum publicam
agit penitentiam ob malum usum
bonorum ecclesiae.* 143
*Sancius Aragoniae regnum Roma-
ecclesiae tributarium fecit.* 147
*Sancti qui dicantur, apud quos liti-
gari potest.* 165
Sanciam... 63
Satan...

I N D E X.

Christianos egit lumina amisit. 41	ferenda. 137
Scholastici ex foro qui. 107	Tonsurandi initium apud laicos unde originem duxerit. 107
Scribæ qui fuerint. 96	Tribunalia in Ecclesia constituta si per domum David. 162
Senes orandi & non increpandi. 64	Tribunalia Ecclesiæ quæ dicantur. 184.
Sergius Papa commendat populum ob sui defensionem. 99	Tributa tempore necessitatis quæ exigenda sint a clericis. 134
Sermo triplex, exhortatorius, preceptorius, consolatorius. 56	Tributa non debet solvere ecclesia. 149.
Seruus quando possit a se immitem dominatum expellere. 63	Tributa soluit ecclesia, si cum ea conditione prædia ipsi fuerint collata. 149
Servi quando pietatis causa libertatem assequuntur. 64. 65	Tributa bellorum tempore moderate persolui possunt ab ecclesiasticis. 149.
Servi Dei non timent pessimas potestates. 138	Tributa ab ecclesia exigi possunt, si ipsa enormiter non lædatur. 150
Seuerianus Papa milites convocat. 99	Tributa sine auctoritate Pontificis exigi non possunt. 149. 150
Signa & argumenta quomodo differant. 111	Tributis ecclesiæ qui abutitur, grauius peccat. 150
Sineius episcopus armis septus. 103	Turris Antonia quæ fuerit. 95
Slauorum sacerdotes maiores regibus. 157.	
Societas ineunda non est cum hoste religionis. 178	
Sozomenus hæreticus. 105. 190	
Stephanus IX. vulneribus affectus. 100.	
Sumotores qui sunt apud Senecam. 101	
Sudarium latina vox in Euangelio. 96	
Synodus quo pacto peccatores corrigebat. 200. 201	
Synodales testes qui sint. 200	
In synodis quæ olim tractarentur. 200	
T	
Templum custodia munitum fuisse. 95	
Testimonium ecclesiasticum quod dicitur. 103	
Theodosius. 109	
97	
5	
pe	

Valentiniiani nouellæ ecclesiæ libertatem infirmant. 189

Valentinianus negat auxilium fratri hæretico. 178

Vasa Deo sacra tempore belli comminuenda non sunt. 149. 150

Verbum Regis quod dicitur. 160

Verbum Dei quod sit. 160

Vicedomini qui. 107

Victualia quæ dicantur. 188

Vindicta priuata prohibita, non publica. 109

Vindicta Dei sepe non tarda, sed præsens videtur. 53

Violenta emendatio parum utilitatis habere videtur. 119

Virga duplex directionis & punitionis.

I N D E X.

tionis. 19	plex munus exercebat. 81
Virga triplex Christo a patre collata, disciplina, imperij & summæ potestatis. 19	Virgam desererebant magistratus & Centuriones. 81
Virga duplex ex Nazianzeno, una quæ percutit, altera quæ secatur. 21	Virgam minatur Paulus. 82
Virga a principibus deferri debet. 82	Virga liberis adhibebatur hominibus. 102
Virgam ne gestarent in via preceptum Apostolis, & eis permissum. 23. 24	Virgarum qui dicantur. 101
Virga Petri cum Moyse collata dicitur. 23. 24	Utropiensis sacerdotes omnibus præfinit. 157
	Vultus illuminatio quid sit apud scripturam. 47

F I N I S.

L E C T O R I.

Cum festinantius ob meum subitum ab Urbe discessum Typographi editionem maturarent, multi errores in paginarum supputatione, aliisque in locis exciderunt, quos vix in tam celeri editionis cursu emendare potui. Tu interim quidquid a me profectum fuerit, boni consule, donec laxato paululum animo, & tibi & mihi hac in parte possim satisfacere. Vale.

Errata.	Correcta.	Errata.	Correcta.
Pag. 4. Michæas cap. 3.	cap. 5.	Pag. 69 choriphæus.	corypheus.
5. quid.	quod.	67. ille.	ille.
12. itesum.	iterum.	74. Hadriafno.	Hadriano.
13. ex lib. numer.	cap. 21.	74. eongreges.	congreges.
18. iudicum.	iudicium.	75. aperte.	aperte.
25. Romaua.	Romana.	78. pastorale.	pastoralem.
pag. 28.	26.	78. datriarchali.	patriarchali.
pag. 29.	27.	79. Herclæ.	Heracleæ.
26. Caldæus.	Chaldæus.	80. significat.	significat.
27. lascesciuit.	laccessiuit.	82. sacerdotum.	sacerdotium.
29. poest.	posset.	83. argeretur.	vrgeretur.
33. Caldæa.	Chaldæa.	83. mille.	millia.
33. adhæreicunt.	adherescunt.	84. sandalum.	scandalum.
41. Herminians.	Herminianus.	85. promissum.	permissum.
41. captiuant.	captiuat.	94. quibusque.	que.
42. arefacit.	arefacit.	95. militare.	militarem.
44. Anfranus.	Ancyranus.	95. lictor.	lictiores.
46. concidi.	concedi.	96. addere.	addere.
46. Bulgororum.	Bulgarorum.	104. pietat.	pietatem.
57. desfortor.	desfortor.	116. opp.	opprobrium.
60. Corinthi.	Corinthij.	120. Oec.	Oecumenicus.
66. non veter.	dele, non.	121. Paul.	Paulus.
67. miuus.	minus.		

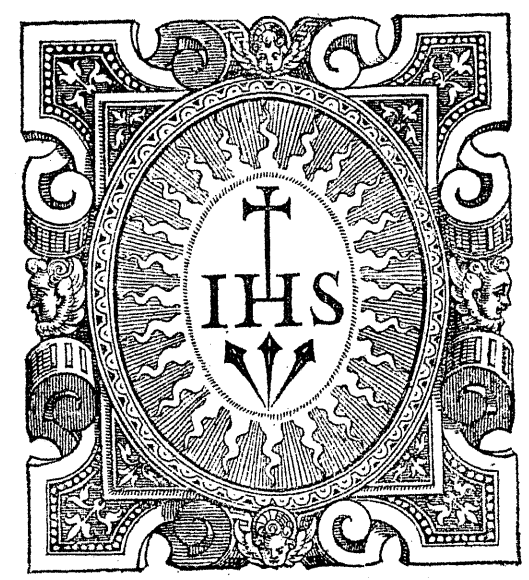
<i>Errata.</i>	<i>Correcta.</i>	<i>Errata.</i>	<i>Correcta.</i>
122. orrectionem.	correctionem.	149. faculi.	seculi.
122. omnibus.	omnibus.	146.	150.
123. <i>de</i> ca.	<i>de</i> ca.	147.	151.
124. flagitio.	flagitiis.	151. num. 13.	23.
126. Choppinus.	Coppinus.	148.	152.
127. apertissime.	aptissime.	152. erga.	ergo.
132. presbyteri.	presbyteri.	152. cū Gerasimo.	cū de Gerasimo.
133. eudoxia.	Eudoxia.	152. diligendo.	deligendo.
139. Arianum-secutum:	Arianum:	153. Carnotense.	Carnutense.
sequutum se.		161. fore	fori.
141. Pipinus.	Carolus.	168. Carnotensis.	Carnutensis.
141. Carnotensis.	Carnutensis.	174. Domine.	Domino.
141.	145.	174. idem.	iidem.
142.	146.	185. & piscabuntur eos.	adde, po-
146. Appollinaris.	Apollinaris.	stea mittam venatores multos	& venabuntur eos.
146. Indas.	Iudas.	187. primum.	adde, appellant.
143.	147.	188. liber.	libro.
147. Pamphilonenfis.	Pāpilonensis.	193. disciplina.	disciplinam.
144.	148.	194. Ambrobis.	Ambrosius.
148. ecclesie.	ecclesie.	197. litigatio.	ligatio.
148. Iaccensis.	Iaccensis.	197. ab alienatum probris,	aba-
145.	149.	lienatum, probris.	
149. expressum est	est.		
149. Luthprando.	Luthprando.		

66996699
66996699

Regestum.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee.

Omnes sunt duerniones, †, & Ee, terniones.

R O M A E
Excudebant Alexander Gardanus, & Franciscus Coartinus.
M. D. LXXXVI
